

A BOMBAMERÉNYLETEK KORA

**LEVÉLTÁRI FORRÁSOK A
HORTHY-KORSZAK ELSŐ ÉVEINEK
POLITIKAI TERRORIZMUSÁHOZ, 1922–1924**

**SZERKESZTETTE:
KÁNTÁS BALÁZS**

A BOMBAMERÉNYLETEK KORA
LEVÉLTÁRI FORRÁSOK A
HORTHY-KORSZAK ELSŐ ÉVEINEK POLITIKAI
TERRORIZMUSÁHOZ, 1922–1924

A forrásokat közreadja, jegyzetekkel ellátta, a bevezető
tanulmányt írta és az életrajzi adattárat összeállította:

Kántás Balázs

szakmai lektor:
Prof. Dr. Zinner Tibor

HORTHY-KORSZAK TÖRTÉNETÉNEK
KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR
BUDAPEST

2021

A forráskiadvány bizonyos szempontból az alábbi kötetek új kontextusba helyezett, egyesített változata:

Konszolidáció kézigránáttal? Az Ébredő Magyarok Egyesületének antiszemita indíttatású jászkarajenői merénylettere, 1922.

<http://mek.oszk.hu/21500/21525/>

A csongrádi bombamerénylet. Sajtó- és egyéb források a Horthy-korszak egyik antiszemita terrorcselekményének kontextusához, 1923–1924.

<https://mek.oszk.hu/21300/21361/>

A bombaper. A Horthy-korszak első éveinek egyik legnagyobb büntetőpere és politikai kontextusa, 1922–1926.

<https://mek.oszk.hu/21700/21710/>

A forráskiadvány a
HORTHY-KORSZAK TÖRTÉNETÉNEK
KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
támogatásával és társkiadásában valósult meg.

ISBN 978-615-6250-12-4

TARTALOM

A BOMBAMERÉNYLETEK KORA. POLITIKAI TERRORIZMUS AZ 1920-AS ÉVEK ELSŐ FELÉNEK MAGYARORSZÁGÁN.....	5
FORRÁSOK.....	77
A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐ-TÖRVÉNYSZÉK ELSŐFOKÚ ÍTÉLETE KEŐ-KUCSERA ISTVÁN ÉS TÁRSAI BÜNTETŐÜGYÉBEN, BUDAPEST, 1924. JÚNIUS 8.....	78
A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐ-TÖRVÉNYSZÉK ELSŐFOKÚ ÍTÉLETE MÁRFFY JÓZSEF ÉS TÁRSAI BÜNYÜGYÉBEN, BUDAPEST, 1924. DECEMBER 13.....	91
A MAGYAR TÁVIRATI IRODA NAPI HÍREINEK ÖSSZEFOGLALÓJA A CSONGRÁDI BOMBAPER FŐTÁRGYALÁSÁNAK UTOLSÓ TÁRGYALÁSI ALKALMAIRÓL ÉS AZ ÍTÉLETRŐL, 1924. SZEPTEMBER 25–26.....	219
A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA.....	240
FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM.....	284

A bombamerényletek kora

Politikai terrorizmus az 1920-as évek első felének Magyarországon

Bevezetés

Az első világháború elvesztése után, a trianoni békediktátum 1920. június 4-ei aláírásával Magyarország korábbi területének és lakosságának majdnem kétharmadát veszítette el, és körülbelül 3,3 millió magyar anyanyelvű ember rekedt az országhatárokon kívül. Noha a Magyar Királyság ezeréves történelme során végig multinacionális állam volt, és az elcsatolt területeken élők többsége nem volt magyar nemzetiségű, a békeszerződés során az országhatárok megvonása egyáltalán nem követte a nyelvi és etnikai határokat. Számos esetben egységes tömbben élő magyar lakosságú területek is a szomszédos államokhoz kerültek. Az államhatáron kívül rekedt magyarok a szomszédos országok többségében semmiféle kisebbségi jogokkal nem rendelkeztek, aki pedig tehetett (elsősorban az erdélyi magyarok), optánsként, többnyire teljesen elszegényedve költözött át a megcsonkított anyaország területére. Az első világháborút, forradalmakat és polgárháborút, végül jelentős területi veszteségeket és ezek nyomán hatalmas gazdasági és szociális krízist elszenvedő Magyarország kormányzatának és társadalmának érthető módon tehát a trianoni békediktátum revíziója, az ország

területi integritásának helyreállítása lett az egyik vezéreszméje.¹

Jórészt e történelmi traumákból kifolyólag a Horthy-korszak első néhány éve a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali és radikális jobboldali, irredenta, és ezzel szoros összefüggésben antiszemita eszmék mentén szerveződő – titkos társadalmi egyesületekben, társaságokban, szövetségekben, melyek a politikai életre is bizonyos fokú befolyással rendelkeztek. E titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezetük (a legálisan bejegyzett egyesületek egyébként pártpolitikai tevékenységet a korabeli jogszabályok szerint elvileg nem folytathattak, ennek ellenére némelyikük pártszerűen működött és erős politikai aktivitást fejtettek ki) valamilyen társadalmi egyesület formájában, olykor pedig informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki a tevékenységüket. Miként azt Mester Miklós történész, országgyűlési képviselő és kultúrpolitikus, a Horthy-korszak egyik sokat megért történelmi tanúja, aki maga is számos ilyen titkos szervezetben tag volt, írja érzékletesen emlékirataiban:

„Létezett egy tucatnyi titkos, féltitkos és igen zárt, exkluzív tagsággal rendelkező társaság, melyek berkeiben dőlt el lényegében, hogy a vezető

¹ Bővebben lásd: ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015.; ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017.; ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Helikon Kiadó, Budapest, 2018.; ZEIDLER Miklós, *A revíziós gondolat*, Pozsony, Kalligram, 2009.

pozíciókat kikkel töltik be, hogyan állítják össze a kormányzópártot, kik indulhatnak képviselőként, kik lesznek az ispánok, alispánok, szolgabírók, csendőrparancsnokok, kik kerülhetnek be a kormányzó szűk tanácsadói körébe.”²

Az 1920-as években működő nagyszámú, egymással szoros átfedéseket mutató titkos és féltitkos irredenta szervezet, illetve a hozzájuk ezer szállal kötődő jobboldali, fegyveres paramilitáris alakulatok működését a maguk komplexitásában leginkább konkrét mikrotörténelmi esettanulmányok vizsgálata útján érthetjük meg.

A paramilitarizmust, paramilitáris tevékenységet és szervezeteket, melyek az első világháború utáni években különböző intenzitással Európa szinte minden államában jelen voltak, a téma nemzetközi szakirodalma többnyire úgy szokta definiálni, mint olyan katonai vagy kvázi-katonai szervezeteket és cselekményeket, amelyek kiegészítették a konvencionális katonai alakulatok működését, vagy egyenesen azok helyébe léptek.³ Erre némely esetben az állam kereteinek átmeneti vagy akár tartós felbomlása adott lehetőséget, más esetekben az állam maga használta fel az

² OSZK 1956-os Intézet OHA–45. sz. 53. Mester Miklós–interjú. Készítette Gyurgyák János–Varga Tamás 1986-ban. Idézi: SZEKÉR Nóra, *Titkos társaság. A Magyar Testvéri Közösség Története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2017, 78.

³ Robert GERWARTH–John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erők Európaiban az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L’Harmattan Kiadó, 2017, 13–32, 13–14.

ilyen alakulatokat, megint másutt a paramilitáris szervezetek a fennálló állam ellenében léptek fel.⁴

A paramilitarizmus, azaz a félkatonai jellegű, fegyveres szabadcsapatok működése tehát az első világháború után jórészt a vesztes államokban, így Magyarországon is természetes jelenség volt, gyakorlóit pedig elsődlegesen továbbra is aktív állományú katonák vagy katonaviselt férfiak, esetleg egyéb fegyveres testületek tagjai voltak. Az ilyen szervezetek szorosan összefonódtak az új magyar állammal, kormánnyal, illetve a vesztes államokat sújtó fegyverkezési korlátozások következtében igen szigorúan meghatározott keretek között működő – részben egykori paramilitáris és irreguláris alakulatokból, szabadcsapatokból újrászervezett – magyar hadsereggel is. A trianoni békeszerződés ugyanis Magyarország számára mindössze 35 000 fős, zsoldos hadsereg fenntartását engedélyezte, amely legfeljebb belső karhatalmi feladatokra lehetett alkalmas, támadó hadműveletek megtervezésére és kivitelezésére semmiképp.⁵ A vezérkar és számos katonai szervezet titokban, az antanthatalmak ellenőrző bizottságát kijátszva működött, az egyes katonai alakulatok más fegyveres testületek és egyéb állami szervek állományába rejtése, illetve titkos, tartalékos jellegű irreguláris egységek fenntartása által a magyar katonaság létszáma pedig a valóságban körülbelül tízezres nagyságrenddel lépte túl az engedélyezett keretet az 1920-as évek folyamán. Mindez

⁴ GERWARTH–HORNE, i. m. 14.

⁵ Vö. DOMBRÁDY Lóránd–TÓTH Sándor, *A Magyar Királyi Honvédség 1919–1945*, Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1987, 9–51.

persze komolyabb harcértéket nem kölcsönzött a hadseregnek, hiszen elsősorban a katonai állományban lévő emberek rejtése volt csak megoldható, a komolyabb fegyvereket már jóval kevésbé lehetett az antant ellenőrző bizottsága elől elrejtetni, noha erre is voltak kísérletek.⁶

A különböző radikális jobboldali milíciák, önszerveződő katonai alakulatok, nemzetvédelmi osztagok tagjai a fehérterror, illetve Horthy Miklós 1921. március 1-jei kormányzójává választása után a kormány jóváhagyásával egészen 1923–1924-ig működtek segédrendőri, kiegészítő karhatalmi formációkként is,⁷ elsődleges céljuk pedig az volt, hogy a tanácsköztársaság bukása utáni időszakban elejét vegyék egy esetleges újabb kommunista hatalomátvételi kísérlet megakadályozása volt. Ezzel együtt a hadsereg természetesen a vesztes államokat sújtó fegyverkezési korlátozások kijátszására is felhasználta őket a fent említett módon, és a saját kiegészítő alakulataiként működtette őket, illetve titokban pénzzel és ellátmánnyal segítette elő a működésüket.⁸

A radikális jobboldali paramilitáris szervezetek tagjai, akik tehát igen sok esetben párhuzamosan (nyíltan vagy fedésben) aktív állományú katonák is voltak, felsejlettek olyan nagy sajtónyilvánosságot kapott bűnesetek

⁶ Uo.

⁷ SUBA János, *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*, Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142.

⁸ Vö. HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Kiss Gábor Jenő büntetőpere. Ebből az irategyüttesből kiderül, hogy az 1920-as évek önszerveződő irreguláris katonai alakulatai titokban a honvéd vezérkar közvetett irányítása alatt álltak.

mögött is, mint a szerencsés módon megghiúsult 1922-es jászkarajenői merényletrev, a nyolc halálos áldozatot követelő, 1922. április 3-ai antiszemita indíttatású robbantásos terrorcselekmény az Erzsébetvárosi Demokrata Kör ellen, a három ember életét kioltó, 1923. december 26-ai csongrádi bombamerénylet, vagy épp az ugyancsak 1923-as állítólagos irredenta magyar merényletrev a román királyi pár ellen.⁹ E jobboldali paramilitáris alakulatok tagjai tehát, bár nem a kormány és a hadsereg megbízásából vagy jóváhagyásával, de erősen érintettek voltak az 1922 és 1924 között Magyarországon is elburjánzó politikai terrorizmusban. Mindhárom fent említett, könyvünk szorosabb tárgyát képező robbantásos terrorcselekményben, melyek nyomán elsősorban az ellenzéki sajtó a *bombamerényletek korának* is nevezte az 1922–1924 közötti időszakot, mélyen érintett volt a korszak legnagyobb radikális jobboldali társadalmi tömegszervezete, az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME), és annak a hadsereghez is ezer szállal kötődő félkatonai szárnya, a Nemzetvédelmi Főosztály. Vizsgálódásunk bevezetőjeként tehát érdemes az Ébredő Magyarok Egyesülete 1920-as évekbeli történetét röviden áttekintenünk.

⁹ A jelek szerint a román titkosszolgálat által kreált koncepciók ügyről lásd bővebben: GOTTFRIED Barna, *Thuróczy István és a román király elleni merényletrev*, Székelyföld, 2010/7, 79–101.

Az Ébredő Magyarok Egyesülete és politika befolyása az 1920-as évek első felének Magyarországon

Az 1920-as évek magyarországi politikai terrorizmusa tágabb politikai-társadalmi kontextusának megértéséhez nem árt tehát vázlatosan áttekintenünk az ÉME történetét és a korszak politikai életére gyakorolt befolyását, hiszen a robbantásos merényletek elsősorban ebben az összefüggésrendszerben értelmezhetők, nem csupán egyszerű köztörvényes bűncselekményekként. Az ÉME egy volt a történelmi Magyarország összeomlásakor alakult számos nacionalista egyesület közül, és az 1920-as évek első felében a legbefolyásosabb ilyen organizációk közé tartozott a Magyar Országos Véderő Egylettel (MOVE),¹⁰

¹⁰ A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt a korszak egyik meghatározó antiszemita-revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselő kerültek többségbe (pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban adták a Nyilaskeresztes Párt párthadseregét. A MOVE 1944 elején 144 fiókegysülettel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészklubok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb fasiszta-nemzetiszocialista jellegű egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: MNL OL, P 1360. Az egyesület történetéről tovább kellő forráskritikával használható

az Etelközi Szövetség (EX)¹¹ politizáló nevű titkos társasággal, valamint a Kettőskereszt Vérszövetség (KKVSz)

Dósa Rudolfné erősen marxista szemléletű, de adattartalmát tekintve sok szempontból helytálló monográfiája. Vö. DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasizista szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

¹¹ Az Etelközi Szövetség (EKSZ, EX, ET, X) az egyik legbefolyásosabb titkos szervezet volt a Horthy-korszakban, amely a magyar irredenta, fajvédő legális és illegális egyesületek többségét irányította, így azok egyfajta ernyőszervezetének tekinthető. Az EX tagjai a fenti rövidítéseket konspirációs okból felváltva használták. A szervezet 1919 novemberében alakult, s a későbbiekben a csúcsideszakban kb. 5000 tagot számlált, élén 7 fős vezetőtestület, a Vezéri Tanács állt, és 1944. október 16-áig többnyire a MOVE-val szoros együttműködésben, annak a budapesti székházában tartotta összejöveteleit. Az EX rítusaiban, külsőségeiben az általa gyűlölt szabadkőművességre kívánt hasonlítani, mintegy annak „hazafiasított” ellenpárjaként. Ironikus módon székhelyét is a betiltott Magyarországi Symbolikus Nagypáholy lefoglalt Podmaniczky utcai székházában rendezte be. Kapcsolatrendszerén keresztül jelentős hatást gyakorolt a korszak politikai életére, befolyását pedig jól mutatja, hogy tagjai voltak többek között Bethlen István, Teleki Pál, Károlyi Gyula, Bánffy Miklós, vagy éppenséggel Eckhardt Tibor, aki 1923 decemberétől az Ébredő Magyarok Egyesületének elnöki tisztét is betöltötte. A szövetségbe meghívás alapján felvételüket kérők e célra kidolgozott misztikus szertartás keretében életre-halálra szóló fogadalmat tettek az irredenta és fajvédő célok szolgálatára. A Vezéri Tanács az ország sorsát érintő csaknem minden fontos kérdést megtárgyalt. Az EX fedőegyesülete a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület volt. A II. világháború alatt báró Feilitzsch Berthold, az EX egyik alapítója, hosszú időn keresztül a Vezéri Tanács elnöke, a nyilasokat kezdte támogatni és fokozatosan magához ragadta a szervezet teljes irányítását. A főleg katonatisztek közül és állami tisztviselők közül álló szövetség éppen akkor nem támogatta Horthyt, amikor a legnagyobb szüksége lett volna rá, és nagymértékben

nevű titkos katonai szervezettel együtt, amelyek tagsága és vezetősége között egyébként igen szoros átfedések voltak megfigyelhetők.¹² Az ÉME már valamikor 1918-ban megalakult, és a kezdetektől fogva antiszemita, bünbakképző, történelmi traumákból, sérelmekből táplálkozó politikai szemlélet jellemezte, mely a zsidóságot hibáztatta Magyarország megoldatlan társadalmi konfliktusaiért, az első világháborúért és annak elvesztéséért, majd később tanácsköztársaságért is.¹³

A radikális jobboldali szervezet már a nagy háború vége előtt is jelentős politikai aktivitást fejtett ki, és nem volt ez másként a magyarországi tanácsköztársaság 133 napja alatt sem. Az ÉME vezetősége 1919. március 21-én értesült a kommunista hatalomátvételtől, és ezek után illegálisan működve vett részt az antibolsevista ellenforradalmi hullámban, embereket toborzott és

segítette Szálasi Ferenc és a nyilasok hatalomra jutását. Vö. Serfőző 1976: 22–24. Az EX kétoldalas alkotmánya fennmaradt dr. Minich József népbíróági perének iratanyagában: HU-BFL-XXVI-2-b-8311/1947. A szervezet működéséről fennmaradt egy mindössze egyoldalas, 1945-ös keltezésű, kritikával kezelendő jelentés a Magyar Kommunista Párt fegyveres erők, karhatalmi osztályának iratai között: MNL OL, M-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység, Jelentés az Etelközi Szövetség működéséről, 1945. május 29. Az EX működéséről kellő forráskritikával olvasandó továbbá az egyik legfontosabb forrás, Zadrevecz István tábori püspök emlékirata. Vö. ZADRAVECZ István, *Páter Zadrevecz titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967, 129–150.

¹² PAKSA Rudolf, *A magyar szélsőjobboldal története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012, 49–59.

¹³ ZINNER, i. m. 13–15.

fegyverzett fel. A kérészéletű kommunista kormányzat bukása és Magyarország román megszállása után folytatta politikai tevékenységét, és utcai plakátok elhelyezésével valóságos propagandaháborút vívott. Az Monarchia összeomlásával párhuzamosan rengeteg katona és közszerológáti alkalmazott deklasszáódott, került létbizonytalanságba, ez pedig tömegbázist teremtett a radikális jobboldal számára. 1919-ben felmerült az ÉME párttá szervezésének gondolata is, azonban a vezetés úgy döntött, hogy mégiscsak társadalmi egyesületként tevékenykednek tovább.¹⁴ Horthy Miklós Nemzeti Hadseregét az ÉME erősen támogatta – hiszen vezetőségi tagjai közé tartozott számos, Horthy szegedi köréhez kötődő katonatiszt –, a fővezér 1919. november 16-ai budapesti bevonulása után a fővárosban kiterjedt antiszemita propagandát folytatott, és a zsidók jogait korlátozó törvények bevezetését követelte.¹⁵ A Nemzeti Hadsereg és az ÉME paramilitáris alakulatai között tehát a kezdetektől fogva szoros együttműködés és személyi átfedések álltak fenn. Egyik lapjában, az Ébredő Magyarországbán a szervezet saját 830 000 ezer fős tagságára utalt, mely persze túlzó és megbízhatatlan adat, ugyanakkor az egyesület ekkoriban valóban jelentős társadalmi bázissal rendelkezett, és tagjainak száma így is több százezerre tehető.¹⁶

¹⁴ Uo., 34.

¹⁵ PAKSA, i. m. 57–59.

¹⁶ A titkos és féltitkos antiszemita szervezetekről, politikai befolyásukról és már a kezdet kezdetén, 1919–1920 körül megjelenő zsidóellenes jog-

Az ÉME – más nacionalista szervezetekhez hasonlóan – az 1920-as évek elején a kormány jóváhagyásával, sőt, támogatásával fegyveres segédrendőri alakulatokat is fenntartott egy esetleges újabb baloldali hatalomátvételi kísérlet megakadályozására.¹⁷ Az egyre

szabálytervezeteikről jó összefoglalót nyújt korszak-monográfiájában Ungváry Krisztián is. A radikális jobboldali társaságok közül az Ébredő Magyarok Egyesületét, a Magyar Országos Véderő Egyletet, az Etelközi Szövetséget és a Kettőskereszt Vérszövetséget emeli ki, melyeknek alapítói és tagsága között egyébként jelentős átfedések voltak. Ezek közül a titokban működő Etelközi Szövetség és az annak paramilitáris szárnyaként működő Kettőskereszt Vérszövetség forrásbázisa mindazonáltal meglehetősen szórványos. Vö. UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012, 97–100.

¹⁷ 1920–21-ben az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai a számos, egy esetleges újabb kommunista hatalomátvétel meggátlását célzó fegyveres alakulatok közé tartoztak. Gyakorlatilag állami jóváhagyással, de szinte állami kontrol nélkül működtek mellettük a Héjjas, Prónay és Ostenburg-Morawek Gyula vezette tisztí különítmények. Létezett továbbá a polgári csendőrtartalék nevű karhatalmi alakulat, illetve a belügyminiszter és a rendőrség irányítása alatt álló Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete, mint rendszerhű civilekből szervezett politikai elhárító szerv, amely tagjainak feladata a kommunistagyanús egyének megfigyelése volt, fegyvert viseltek, fegyverhasználati joguk pedig azonos volt a rendőrségével. Működött továbbá 1921-ig egy polgári személyekkel szemben is rendőri jogosítványokkal rendelkező katonai nyomozóhatóság, a Honvédelmi Minisztérium úgynevezett T-osztálya is, de a tisztí különítményeknek is voltak önálló nyomozóalakulatai. Ez a meglehetősen zavaros időszak lehetőséget adott önjelölt civilek számára is, hogy hatósági jogosítványokkal ruházzák fel magukat, illetve hatósági intézkedés álcája

hangosabb és egyre nagyobb társadalmi feszültségeket generáló antiszemita propaganda, illetve a megszaporodó erőszakos cselekmények hatására Rubinek Gyula földművelésügyi miniszter ugyanakkor 1920. április 4-én javasolta az ÉME felosztatását,¹⁸ a kormány azonban az instabil politikai helyzet miatt ezt nem kockáztatta meg.¹⁹ Ebben az időben csak az ÉME budapesti központja körülbelül 300 000 főt tömörítetett, országszerte 98 fiókegyletet működtetett, a tagok között pedig sok felfegyverzett ember, leszerelt és aktív állományú katonai, illetve formálisan állami szolgálatban álló önkéntes is volt.²⁰ A trianoni békeszerződés 1920. június 4-ei aláírása csak fokozta a feszültségeket, az antiszemitizmus mellett pedig az irredentizmus, az ország területi integritásának helyreállítása lett a jobboldal, de szinte az egész társadalom vezető eszméje, melyet gyorsan az ÉME is magáévá tett. Ezzel összefüggésben az ÉME számos tagja, köztük sok leszerelt vagy aktív katona – habár az Osztrák–Magyar Monarchia és annak hadseregének felbomlása okán az állományviszonyokat és jogosultságokat a kormánynak is

alatt súlyos bűncselekményeket kövessenek el. Vö. KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszertételeinek genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 66–92.

¹⁸ A földművelésügyi miniszter ezt követően az 1920. május 13-ai minisztertanácsi ülésen is annak adott hangot, hogy főként vidéken egyre kontrolálhatatlanabb az ébredők által alkalmazott erőszak. MNL OL, K 27. 1920. május 13. 5. napirendi pont, Az Ébredő Magyarok Egyesülete magatartása elleni panasz.

¹⁹ ZINNER, i. m. 66–67.

²⁰ Uo. 69.

igen nehéz volt nyomon követnie – jelentős szerepet játszott a fehérterrorban.²¹ Az erőszakos atrocitások, politikai gyilkosságok, majd később bombamerényletek mögött felsejlett a fehérterrort lényegében irányító, és ekkoriban az ÉME-ben is vezető tisztségeket betöltő Héjjas Iván²² főhadnagy és Prónay Pál²³ alezredes, illetve az ugyancsak a kormányzó belső köréhez tartozó Gömbös Gyula vezérkari százados, későbbi honvédelmi minisztert és miniszterelnök neve.²⁴

A kormány ugyan igyekezett a szélsőjobboldali erőket pacifikálni, ám azok széles társadalmi bázisa okán nem volt könnyű dolga. A helyzetet nehezítette, hogy az ÉME szimpatizánsai beépültek az állami szervek, fegyveres

²¹ A fehérterrorról lásd bővebben pl. Bodó Béla nemrégiben megjelent angol nyelvű monográfiáját. BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.

²² Héjjas Iván életrajzáról lásd: BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10, 9–27.

²³ Prónay Pál életrajzáról lásd Bodó Béla angol nyelven megjelent kis-monográfiáját: BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011. Lásd továbbá Gyurgyák János monográfiáját GYURGYÁK János, *Magyar fajvédők*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012, 170–189.

²⁴ Többek között a főtárgyalás jegyzőkönyvében is felmerül, továbbá Serfőző Lajos is felhívja rá a figyelmet, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni bombamerénylet mögött is jó eséllyel Prónay Pál és/vagy Héjjas Iván állhattak közvetett vagy közvetlen értelmi szerzőként. Vö. SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60, 30–33.

testületek tagjai közé is, ezért a mozgalom állami alkalmazottak között is nagyon nagy támogatottságnak örvendett. A felosztatás helyett így a kormány leginkább belülről igyekezett az ÉME-t bomlasztani vagy konszolidálni, és különböző alkuk révén a vezetői székekbe mérsékeltebb elveket valló személyeket próbált juttatni. Részben az erős szélsőjobboldal lecsendesítésére fogadta el a nemzetgyűlés a *numerus clausus*-t, vagyis az 1920. évi XXV. törvénycikket, mely erősen korlátozta a felsőoktatásba felvehető izraelita vallású hallgatók számát az 1920/1921. tanévtől.²⁵

Az egyre véresebb atrocitások,²⁶ az ÉME-hez köthető paramilitáris alakulatok és a Nemzeti Hadsereg tiszti különítményeinek garázdálkodása, különösen a Club Kávéház elleni brutális akciók²⁷ nyomán a kormány

²⁵ A *numerus clausus*ról lásd bővebben PAKSA Rudolf tanulmányát: PAKSA Rudolf, *A numerus clausus*, in *Gróf Bethlen István és kora*, szerk. NAGY Zsejke, Budapest, Osiris Kiadó, 2014, 137–157.

²⁶ Hiánypótló doktori értekezésben Bödök Gergely is felhívja a figyelmet arra, hogy 1920–22-ben mind a Nemzeti Hadsereg különítményesei, mind pedig az ÉME (sokszor felfegyverzett) milicistái végrehajtottak olyan atrocitásokat, melyeket az állam nem tudott, és talán nem is akart megakadályozni vagy kontroll alatt tartani. Számos esetben előfordult, hogy a fegyveresek békés járókelőket támadtak meg és tartóztattak le, az ilyen esetek pedig nem egyszer gyilkosságba torkollottak. BÖDÖK, i. m. 187–189.

²⁷ A belvárosi Club Kávéházat az ÉME-hez köthető személyek többször is megtámadták, a zsidónak, hazafiatlannak kikiáltott vendégeket bántalmazták, a berendezést szétverték. Az egyik ilyen atrocitás kettős gyilkosságba torkollott, 1920. július 27-én Verebélyi Artúr bankigazgatót egy bajonettel szíven szúrták, Varsányi Géza

elérkezettnek látta az időt a határozott fellépésre. Teleki miniszterelnök egyre jobban féltette a háború után konszolidálódó politikai és gazdasági kapcsolatokat az egyre nagyobb teret nyerő szélsőjobboldaltól, ezért radikális tisztújítást követelt az ÉME-n belül. Megtiltották továbbá az egyetemi diákság belépését az egyesületbe, ezzel pedig tömegbázisa egyik jelentős elemétől fosztották meg.

Soltra József szolgálat közben, 1920. november 10-én irreguláris, elvileg karhatalmi szolgálatot ellátó, és az Ébredő Magyarok Egyesületéhez is szorosan kötődő katonák által agyonlőtt rendőr halála ismét jó indokot szolgáltatott a kormánynak arra is, hogy az ébredőkkel szoros átfedésben lévő tiszti különítményeket is igyekezzen felszámolni, illetve tagjaikat ténylegesen integrálni a reguláris hadseregbe.²⁸ A rendőrgyilkosság nagy felháborodást és társadalmi tiltakozást váltott ki, Horthy és köre pedig halaszthatatlannak látta a különböző szélsőjobboldali katonai alakulatok lefegyverzését. Nádasy Imre budapesti, nem sokkal később már országos rendőrfőkapitány, illetve Marinovich Jenő főkapitány-

ügyvédet pedig a kávéháztól nem messze agyonlőtték. Vö. ZINNER, i. m. 72–73; BÖDÖK, i. m. 219–220; KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 66–92.

²⁸ A formálisan a Nemzeti Hadseregbe képlékeny hadrendjébe tartozó, gyakorlatilag azonban teljes önállósággal, állami kontrol nélkül tevékenykedő különítményeket 1920–1921 között ugyan többször átszervezték, azonban ez a tényleges helyzet és az alakulatok nagyfokú önállóságán egy ideig nem sokat változtatott.

helyettes²⁹ látszólag határozott lépéseket tett az ügyben, a budapesti államrendőrség pedig nagy erővel kezdett a tettesek után nyomozni.³⁰ Soltra rendőr gyilkosai a szemtanúk egybehangzó vallomása alapján a Britannia Szállóba futottak be, ahol a Nemzeti Hadsereg egyik irreguláris katonai alakulata tanyázott a sok közül. Héjjas Iván főhadnagy, a befolyásos paramilitáris vezető, aki kecskeméti tevékenysége után és Horthy budapesti bevonulását követően részben a fővárosba helyezte át székhelyét, és akit nem meglepő módon a Britannia Szállóban székelő, összesen állítólag négy, egymástól nehezen elhatárolható különítmény tagjai is a vezetőjüknek ismertek el, ingerülten vette tudomásul, hogy emberei meggyilkoltak egy rendőrt, és felkészült akár az alakulatai által birtokolt épületek fegyveres védelmére is. A szálloda kapuit elbarikádozták, géppuskákat állítottak fel mögöttük, a katonáknak pedig

²⁹ Tanulmányában Bartha Ákos tévesen Mattyasovszky Tibor 1920-ban leköszönő budapesti rendőrfőkapitány jelentéseiként idézi a Marinovich Jenő főkapitány-helyettes, 1921-től budapesti rendőrfőkapitány által aláírt jelentéseket. A főkapitány-helyettes aláírását kétségtelenül nehéz kiolvasni a levéltári forrásokon, a témát és forrásait egyébként tiszteletre méltó alaposággal feldolgozó szerzőt a két rendőri vezető vezetéknevének azonos kezdőbetűje zavarhatta meg. A szóban forgó iratokra Marinovich azonban a gépelt „főkapitány” szó után mindig kézzel odaírt egy *b* betűt is, ami egyértelműen a jelentéstevő főkapitány-helyettesi rangjára utal. Vö. BARTHA Ákos, *Az utolsó csepp a pohárban. Soltra József rendőr meggyilkolása*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok* 2., szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona, TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 28–44.

³⁰ BARTHA, i. m. 29–30.

lőszert és gránátokat osztottak ki. A Britannia Szálló előtt még másnap délelőtt folyamán felsorakoztak a Nemzeti Hadsereg reguláris egységei és jelentős rendőri karhatalom. Összecsapásra végül csak azért nem került sor, mert a helyszínen megjelent a szabadcsapatok szervezésében kulcsszerepet játszó, tagjaik által igen tisztelt Prónay Pál alezredes, az I. szegedi vadászászlóalj parancsnoka, amelynek tagjaiként egyébként a britanniás tisztok is definiálták magukat, aki határozottan utasította Héjjast és egységeit a hatóságokkal való együttműködésre.³¹

A rendőrök a Nemzeti Hadsereg reguláris katonáival együtt nyomultak be a szállodába, ahol megkezdődött a rendőrgyilkosságban részes személyek azonosítása. Ez azonban csak részlegesen volt lehetséges, mert a tettesek egy része már közvetlenül az események után megszökött, és a szökésben feltehetőleg magasabb beosztású katonai vezetők is segítettek őket. A detektívek végül azonban nem csak a Soltra-gyilkosságban részes fegyvereseket válogatták ki, hanem régóta húzóódó rablási, kínzási, testi sértési és emberrablási ügyek gyanúsítottjait is kézre kerítették.³² Héjjas Iván főhadnagy az ügyben maga is tanúvallomást tett, és mind a Soltra Józsefet meggyilkoló fegyveresektől,

³¹ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 16.

³² HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 18.

mind pedig a Babarczy Jenő huszár százados által vezetett különítménytől, melynek tisztjei szintén a Britannia Szállóban laktak, elhatárolódott. Azt ugyan elismerte, hogy a tanácsköztársaság idején Kecskeméten jobboldali milíciát szervezett a kommunista kormányzat megdöntésének céljából, mely a Nemzeti Hadsereg kiegészítő alakulataként részt vett az ellenforradalmi hullámban, de azt már kategorikusan tagadta, hogy jelenleg saját különítmény felett rendelkezne.³³ Héjjas vallomásaival egyébként egybevág az ügyben ugyancsak őrizetbe vett Bíró Béla hadapród őrmester, a Babarczy-különítmény segédtszjtjének vallomása is, aki azt állította, hogy Héjjas Ivánnak ekkoriban valóban nem volt saját különítménye, azonban több irreguláris katonai alakulat, így a Babarczy-különítmény is nagy tisztelettel tekintett rá, és tagjai informálisan a vezetőjüként ismerték el.³⁴ A Britannia Szállóban állomásozó csapatok személyi összetételét mindenesetre jól mutatja, hogy az őrizetbe vett személyek túlnyomó többsége – legalábbis a hatóságok aktuális értelmezése szerint – ekkor már nem volt tényleges állományú katona, hanem katonai egyenruhát öltött civil személy volt, köztük igen sokan olyanok, akik az első világháború után a katonai szolgálatból leszereltek, de lényegében önkényesen, esetleg valamelyik paramilitáris

³³ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Héjjas Iván főhadnagy vallomása, 1920. november 18.

³⁴ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Bíró Béla hadapródjelölt őrmester kihallgatási jegyzőkönyve, 1920. november 19.

vezető engedélyével, valamelyik különítményhez csatlakozva tovább szolgáltak.³⁵

Ugyan a rendőrrel összetűzésbe kerülő katonák személyazonosságára vonatkozó információk a különböző nyomozati adatok fényében ellentmondásosak, a rendőrök végül Mészáros Imre leszerelt tiszthelyettes, Sesevics László hadnagyot és egy Zólyomi vezetéknévű katonát azonosítottak, aki a források alapján azonos volt a korszak egyik regényes életű, egyébként civilben színészként és költőként tevékenykedő, ismert különítményes tisztjével, Zsabka Kálmán alhadnaggal.³⁶ Zsabka egyébként Zólyom vármegyében született, innen vehette akkoriban használatos álnévét.³⁷ A délvidéki születésű, szerb származású Sesevicset nem sikerült elfogni, ő elhagyta az országot, és hazatért szülőföldjére, akkoriban már a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságba.³⁸ A gyilkosság elkövetésével végül

³⁵ Uo.

³⁶ Zsabka Kálmán alhadnagy botrányos és regényes életének e szakaszáról lásd: BARTHA Ákos–PÓCS Nándor–SZÉCSÉNYI András, *Egy bosszan „ébredő” túlélőművész: Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*, Múltunk, 2019/2, 138–180.

³⁷ ZINNER, i. m. 101. Valamint: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 17.

³⁸ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 16. Sesevics László egyébként a forrásban Sesevics Vladiszláv néven szerepel. Később egyébként Szerbiából Törökországba szökött, ahol huzamosabb ideig élt, végül a második világháború alatt hazatért, és a

csak Mészáros Imrét vádolták meg, akiről a katonai hatóságok úgy ítélték meg, hogy immár nem tényleges állományú katona, pusztán leszerelt, de továbbra is egyenruhát hordó civil, polgári szakmájára nézve egyébként bádogos. Ügyében ezért, részben a hadsereg becsületét mentendő, polgári statáriális bíróság járt el.³⁹ Mészáros Imrét, aki Hatala István álnév alatt rejtőzködött Budapest belvárosában, november 22-én hajnalban fogta el a rendőrség.⁴⁰ Mészáros először mindent tagadott, majd végül beismerte, hogy két lövést adott le Soltra Józsefre, illetve azt is bevallotta, hogy a rendőrfőnök segítségére siető, a lövöldözésben ugyancsak megsebesült Miklós József rendőrellenőrt is bántalmazta. Ugyanakkor azzal védekezett, hogy lövései nem találtak, így valószínűleg az a személy Soltra gyilkosa, aki nála valamivel előbb lőtt.⁴¹ Mészáros Imre ellen vallott Gellért Antal orvostanhallgató, Vágner Lajos magánhivatalnok, a Zsabka Kálmán baráti köréhez tartozó Micsinai Aladár iparművészeti iskolai hallgató, valamint Kővári Váraljai Károly és Farkas János orvostanhallgatók is.⁴² Mészároset ügyében a rögtönítélő polgári bíróság az 1920. december 18-án megtartott

katonai titkosszolgálat, a VKF-2 tisztjeként tevékenykedett. Vö. HU-ÁBTL-V-84089. Sesevich László. Idézi: BARTHA, i. m. 44.

³⁹ BARTHA, i. m. 36.

⁴⁰ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 22.

⁴¹ HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Uo.

⁴² Uo. Idézi: BARTHA, i. m. 36

főtárgyaláson kötél általi halálra ítélte, egy nappal később pedig a budapesti gyűjtőfogházban fölakasztották.⁴³

A kereskedelemügyi miniszter mindezzel párhuzamosan rendeletben tiltotta el a vasúti és postai alkalmazottakat az ÉME-tagságtól, ezzel pedig a szervezet tömegbázisa egy újabb fontos komponensét veszítette el. A meggyilkolt rendőr ügyéből kiindulva több más atrocitás miatt vizsgálat folyt Héjjas és Prónay ellen is, ám a kormányzóval való jó viszonyuk okán az ekkor már befolyásos radikális jobboldali politikusokként is funkcionáló paramilitáris vezetőknek nem esett bántódásuk.⁴⁴

Az ÉME életében ugyanebben az időszakban szakadást vetített előre a legitimisták és a szabad királyválasztók vitája, IV. Károly trónra való visszatérési kísérletei pedig kielezték az ellentéteket. Az antanthatalmak nyilván nem engedték Magyarországon a Habsburg-restaurációt, ezért a stabilitás érdekében leginkább Horthy hosszabb távú régens államfősége tűnt a legjobb közjogi megoldásnak. Horthy és körének hatalma az 1921. március 27-ei és október 20-ai királypuccsok meghiúsulása után megszilárdult. 1921. április 14-én gróf Teleki Pált gróf Bethlen István váltotta a miniszterelnöki székben, ezzel pedig megkezdődött a konszolidáció időszaka. Az ÉME lapjai is örömmel köszöntették az új kormányfőt, azonban a

⁴³ ZINNER, i. m. 103. A polgári statáriális bíróság Mészáros Imre ügyében hozott ítélete mai ismereteink szerint nem maradt fenn levéltári őrizetben.

⁴⁴ ZINNER, i. m. 106–107.

Bethlen-kormány nemsokára feloszlatta a különböző jobboldali milíciákat, így az ÉME nemzetvédelmi osztályait is. Ezzel együtt azonban az ÉME fennálló paramilitáris jellegét erősítette az ébredő fegyveresek igen erős jelenléte a nyugat-magyarországi felkelésben is.⁴⁵

Bár a Párizs környéki békeszerződések Nyugat-Magyarország egy részét Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta e területek átadását. Az ÉME-n belül szervezkedés indult ismét Prónay Pál, Héjjas Iván, Dániel Sándor és más különítményes tisztek vezetésével, melyet a kormány hallgatólagosan támogatott. Bár a különítményeket formálisan ugyan már feloszlatták, 1921-ben még mindig működtek az ÉME nemzetvédelmi osztályai. Ezek a kormány által továbbra is megtűrt, irreguláris katonai alakulatok voltak, melyeknek szükség esetén a belső rend fenntartásában jutott volna szerep, és a honvédelmi tárcától kaptak bizonyos mértékű kiképzést és anyagi támogatást.⁴⁶

1921 telére, IV. Károly második sikertelen visszatérési kísérlete után sikeresnek tűnt az ÉME integrálása a konszolidáció politikai rendszerébe. Ráday Gedeont gróf Klebersberg Kunó váltotta a belügyminiszteri poszton, akinek határozott elképzelései voltak a

⁴⁵ A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt például G. Soós Katalin monográfiája. Vö. G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971.

⁴⁶ ZINNER, i. m. 124–126.

szélsőjobboldal visszaszorítására.⁴⁷ Az ÉME egyre jobban bekapcsolódott a pártpolitikai küzdelmekbe is, és gyakorlatilag elválaszthatatlanul összefonódott a szociálpolitikai reformokat követelő keresztényszocialista mozgalommal. A konszolidáció zálogaként Bethlen tárgyalásai nyomán az 1920-as választások két legsikeresebb pártja, a Nagyatádi-Szabó István vezette Országos Kisgazda- és Földműves Párt és a kormányon levő Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja 1922. február 2-án Keresztény Földműves-, Kisgazda- és Polgári Párt néven egyesült. Az így létrejött, úgynevezett Egységes Párt széles gyűjtőpárttá válva akarta folytatni konszolidációra irányuló politikáját, minél stabilabb parlamenti többséget szerezve az 1922-es választásokon. A választásokat persze immár az új, 2200/1922. ME. rendelet alapján tartották, amely gyakorlatilag csak Budapesten és környékén, illetve a törvényhatósági jogú városokban biztosította a titkos választójogot. Vidéken az emberek nyíltan szavaztak. Az Egységes Pártnak a tömegbázis biztosítása céljából szüksége volt az ÉME-re és a MOVE-ra, a korszak másik befolyásos, főként katonákat tömörítő szélsőjobboldali egyesületére. A nemzetgyűlés 245 mandátumából végül 143 helyet foglalt el abszolút többséggel az Egységes Párt, az

⁴⁷ A jogszabályi háttér 1922-ben elején tovább szigorodott, a belügyminisztérium pedig a korábbinál is jobban ellenőrizte az egyesületeket és a gyülekezést. Vö. A belügyminiszter körrendelete a gyülekezési jog szabályozásáról. *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. I. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre–NEMES Dezső–PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956.

összesen 245 képviselőből pedig 31 egyúttal az ÉME tagja is volt, noha akadtak köztük jobboldali ellenzékiek is.

A könyvünkben is tárgyalt, 1922. április 3-ai erzsébetvárosi bombamerénylet volt az az esemény, amely választási küzdelmet megzavarva újabb lehetőséget adott az állam kezébe a szélsőségekkel szembeni fellépésre. Az ÉME fegyveres alakulatait ezek után végleg lefegyverezték, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványait megszüntették, a Bethlen-kormánynak pedig sikerült a viszonylagos konszolidációt elérnie. 1923. január 21-én Magyarország tagja lett a Népszövetségnek, és ezzel az ország külpolitikai rehabilitációja is megtörtént, az ÉME pedig innentől kezdve stabilan a kormánypárt lojális szélsőjobboldali ellenzéke lett. A szervezet politikai befolyása, noha 1945-ig működött, a részben belőle kinövő, új szélsőjobboldali pártok megjelenésével jelentősen csökkent.⁴⁸ 1924 és 1945 között a társadalmi egyesületek mozgásterét a hagyományos pártpolitikai élet előtérbe kerülésével beszűkült, a különböző, német, osztrák és olasz mintára szerveződő radikális jobboldali pártok megjelenése pedig az ÉME vonzerejét is kikezdte. A tagság létszáma is csökkent, noha természetesen továbbra jelentős személyi átfedések voltak az 1920-as és '30-as évek szélsőjobboldali pártjai és az ÉME tagsága között.⁴⁹

⁴⁸ ZINNER, i. m. 184–185.

⁴⁹ Az ÉME úgynevezett fénykora után, igen nagyrészt belőle kialakult, nyugati mintára szerveződő szélsőjobboldali pártokról és egyéb szervezetekről részletesen lásd: Paksa, 2013.

**Befolyásos katonai titkos társaság a terrorizmus
hátterében –
a Kettőskereszt Vérszövetség**

Az 1920-as évek antiszemita indíttatású merényletei mögött az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztálya mellett felsejlett a Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve többnyire: KKV vagy KKV Sz), a korszak befolyásos titkos katonai szervezete is, mely többek között az erzsébetvárosi bombamerénylet büntetőperének főtárgyalásán is nagy szerephez jutott. Az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának ifjú milicistái ugyanis párhuzamosan e szervezetnek is a tajgai voltak. A KKV Sz nem volt más, mint az Etelközi Szövetség (rövidítve: EX, ET vagy X)⁵⁰ nevű, a korszak politikai és közigazgatási elitjét tömörítő titkos társaság katonai szárnya, vagy legalábbis közvetve annak irányítása alá tartozott. Az Etelközi Szövetségről, a szabadkőművesség ellenében alakult, nacionalista politikai titkos társaságáról titkossága és titokzatossága ellenére sok mindent tudunk: a magyar irredenta, fajvédő legális és illegális egyesületek többségét irányította, így azok ernyőszervezetének is tekinthető. Valószínűleg 1919 végén alakult Szegeden, és a

⁵⁰ Az Etelközi Szövetség történetéről összefoglaló tanulmányt írt többek között Fodor Miklós Zoltán: FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156. Mindazonáltal Fodor Miklós Zoltán összefoglaló tanulmánya is szórványos forrásbázison és a témában eddig megjelent szekunder szakirodalmon alapul, így megállapításai vállaltan igen nagyrészt feltételezések.

későbbiekben a csúcspontján kb. 5000 tagot számláló társaságot a 7 fős Vezéri Tanács 1944 végéig a MOVE-val szoros együttműködésben irányította. Az EX rítusaiban és külsőségeiben az általa gyűlölt, nemzetrontónak tartott szabadkőművességre hasonlított, még a székhelyét is a betiltott Magyarországi Symbolikus Nagypáholy lefoglalt Podmaniczky utcai székházában rendezte be a MOVE-val együtt. Kapcsolatrendszerén keresztül hatása volt a politikai életre, hiszen politikusok, katonatisztek és egyéb állami főtisztviselők voltak a tagjai.⁵¹ A kormányzó, noha az EX soha be nem töltött fővezéri székét elvileg neki tartották fenn, nem volt tagja egy titkos társaságnak sem, ám bizalmasain keresztül akarátát e szervezetekben is tudta érvényesíteni.⁵² Az EX-ről, ha szórványosan is, sok minden tudható, az annak katonai szárnyaként is működő KKVSz esetében már más a helyzet.

Ha lehet hinni a szórványos forrásoknak, úgy a KKVSz ugyancsak 1919-ben jött létre az ellenforradalmi rendszer védelmére, a kommunisták és más baloldali erők elleni harcra, valamint később irredenta célok szolgálatára, jelentős személyi átfedésekkel a Nemzeti Hadsereg titkosszolgálati jellegű szerveivel és a tiszti különítményeivel. Parancsnoka Siménfalvy Tihamér ezredes, a Székely Hadosztály egykori vezérkari főnöke, az első világháború többszörösen kitüntetett hőse, az

⁵¹ Vö. ZADRAVECZ István, *Páter Zadraveczi titkos naplója*. Az eredeti forrás ma az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található: HU-ÁBTL-A-719.

⁵² Ungváry, i. m. 101.

ellenforradalom idején a Fővezérség titkosszolgálati tevékenységet ellátó, II/b osztálya belső szervezeti alosztályának vezetője volt, aki az osztrák és a német nacionalista mozgalmakkal is kapcsolatot tartott,⁵³ továbbá vezető szerepet töltöttek be benne a fehérterror olyan szereplői, mint Héjjas Iván vagy Prónay Pál különítményparancsnokok. A szervezet vezetői között lehetett még a későbbi miniszterelnök, Gömbös Gyula, Endre László későbbi belügyi államtitkár, Zadravec István táborigényvezető, valamint Görgey György ezredes, a kormányzó testőrségének későbbi parancsnoka, valamint Csörgey (eredetileg Uhlig) Károly tábornok, illetve Sassy Szabó József ezredes.⁵⁴ Katonailag szervezett egységeinek tagjait szigorú eskü kötötte, legális fedőszerve egy ideig a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület volt, titkos gyűléseit a Prónay-különítmény által használt Nádor laktanyában tartotta, tagjai pedig elsősorban csendőr- és katonatisztek, rendőrök, közigazgatási tisztviselők és földbirtokosok, egyébként egytől egyig katonai múlttal rendelkező, a kormányzat számára megbízható, jobboldali meggyőződésű emberek voltak.⁵⁵

A KKV Sz neve, mint már említettük, felmerült olyan súlyos bűnesetek mögött is, mint a nyolc halálos áldozatot

⁵³ Vö. HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Jelentés a német ORKA és Orgesch irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.

⁵⁴ *Az Endre-Bakaj-Jaross-per*, forráskiad KARSAI László, MOLNÁR Judit, Budapest, Cserépfalvi Kiadó, 1994, 25.

⁵⁵ UNGVÁRY, i. m. 107.

követelő 1922-es erzsébetvárosi robbantás. Az úgynevezett bombaper iratai a KKVSz történetének is igen fontos forrását képezik, ugyanis gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúvallomása szerint a KKVSz a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes katonai irányítás alá vonása céljából jött létre 1919–1920 tájékán, mint afféle koordinációs csúcsszerv, elsősorban Berzeviczy Béla tábornok, ekkoriban vezérkari főnök kezdeményezésére. Tehát maga a hivatalban lévő honvédelmi miniszter is nyilvánosan elismerte, hogy a KKVSz ebben az értelemben titkos katonai alakulat, állami szervezet volt, még ha a kormány alacsonyabb szinten az alá tartozó milíciák személyi összetételébe nem is szólt bele, illetve bizonyos tagok saját indíttatásból követtek is el súlyos, törvénytelen cselekményeket.⁵⁶

Ujszászy István tábornok, a katonai titkosszolgálat későbbi vezetőjének az ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzéseiben hasonló információk olvashatók. Ezek szerint az 1920-as években a hadseregen belül titokban működött egy elsősorban irredenta indíttatású, külföldi szabotázs és diverzánsakciókat kidolgozó és kivitelező, titkosszolgálati jellegű csoport, melynek vezetője ugyancsak Siménfalvy ezredes, majd annak 1929-es halála után Papp Dezső alezredes volt. 1936-ban e szervből nőtt ki a Honvéd Vezérkar 5-ös számú, sajtó- és propagandaosztálya, mely nem csupán propagandacélokat szolgált, hanem szabotázs-

⁵⁶ HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 457–469.

és diverzánsakciókat is előkészített és végrehajtott az elcsatolt területeken, előkészítve azok majdani visszafoglalását.⁵⁷

A marxista történetírás igyekezett a Horthy-rendszer valós befolyással bíró jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak jelentőségét felnagyítani, olykor árnyékkormányként beállítva e társaságokat. Nincs ez másként a KKVSz esetében sem. Az ellenforradalomról szóló monográfiájában Nemes Dezső párttörténész például azt írja, a KKVSz-t a Nemzeti Hadsereg különítményparancsnokai alapították 1919-ben, a szervezet a hadsereg irányítása alatt állt, annak kiegészítő, titkos alakulata volt, középtávú céljai között pedig valóban szerepelt, hogy lázadást robbantson a szomszédos államokhoz csatolt, magyarlakta területeken, elsősorban a Felvidéken, ahová a reguláris hadsereg rendcsinálás címén vonult volna be.⁵⁸ Nemes szerint emellett a KKVSz belső kémelhárítással és politikai rendészettel (ún. vörös-védelemmel), és a kormány által jóváhagyott belföldi terrorcselekmények szervezésével és végrehajtásával is foglalkozott.⁵⁹ Bár e megállapításoknak kétségtelenül van valóságalapjuk, a marxista történetírás minden valószínűség

⁵⁷ UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 356–359.

⁵⁸ NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, 155–160.

⁵⁹ Uo. 16.

szerint a KKVSz jelentőségét is meglehetősen eltúlozza – afelől például erős kétségeink merülhetnek fel, hogy az 1920-as évek bombamerényleteire a kormány vagy a hadvezetés adott volna megbízást, még ha az állam és az igazságszolgáltatás utólag elnézően is viselkedett az elkövetőkkel.

Noha a KKVSz forrásbázisa szórványos, és a rendelkezésre álló információk a szervezet működéséről is ellentmondásosak, Nándori Pál marxista jogtörténész ugyanakkor az I. Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter elleni marseille-i merénylet⁶⁰ nemzetközi jogi vonatkozásait vizsgáló, ideológiailag erősen elfogult, de adattartalmában nagyon is jól használható monográfiájában fél évszázaddal ezelőtt egyértelműen leírta, hogy a fentebb említett Siménfalvy-csoport azonos volt, a KKVSz-szel, és ezt levéltári forrásokkal is alátámasztja.⁶¹ Nándori – viszonylag sok forrást idézve – állítja, hogy a KKVSz kezdetektől fogva kormányzati irányítás alatt állt, és nem

⁶⁰ 1934. október 9-én Marseille-ben I. Sándor jugoszláv király és Louis Barthou francia külügyminiszter a király franciaországi diplomáciai látogatása alkalmával közös limuzinban utazott. Az autóra hirtelen többször rálöttek, és a merényletben mind a jugoszláv király, mind a francia külügyminiszter életét vesztette. A gyilkosságot horvát usztasák és macedón terroristák követték el, akiket nagy valószínűséggel Magyarországon, a Zala megyei Jankapusztán képeztek ki a magyar katonai titkosszolgálat és Héjjas Iván különítményének tagjai. Vö. SÓREGI Zoltán, *Adalékok a marseille-i merényletbe*, Archívnet, 2013/4. https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseillei_merenylet_hatterehez.html

⁶¹ NÁNDORI Pál, *A Marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 24.

puszta önszerveződő titkos társaság, valamiféle bajtársi egyesület, hanem állami szerv, titkos katonai alakulat volt, a fentebb már ismertetett célok szolgálatában.⁶² Egy Nándori által idézett külügyminisztériumi irat szerint a szerv katonai parancsnoka valóban Siménfalvy ezredes, politikai vezetője pedig Kánya Kálmán diplomata, későbbi külügyminiszter volt, a katonai diverziós tevékenység pedig a tervek szerint elsősorban Csehszlovákia, Románia, illetve a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság/Jugoszlávia ellen irányult. Egy másik, a külügyminiszter számára készült előterjesztés mély részletekbe menően ecseteli a szomszédos államok területén elkövetendő diverziós, szabotázs- és terrorcselekmények elkövetésének mikéntjét.⁶³

A KKV Sz, és rajta keresztül titokban a magyar kormány 1920–21 folyamán élénken kereste a kapcsolatot a hasonló német és osztrák paramilitáris szervezetekkel is, és egy grazi tárgyaláson felmerült az is, hogy egy esetleges későbbi háború kitörése esetén a magyar és a német fél közös erővel foglalná el Csehszlovákiát.⁶⁴ A tervek persze

⁶² HU-MNL-OL-K 64-a-1921-41-187. Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921. Idézi: NÁNDORI, i. m. uo.

⁶³ HU-MNL-OL-K 64-a-1920-41-515. Előterjesztés a külügyminiszter részére az elcsatolt területeken megvalósítandó diverziós és terrorcselekményekről, 1920. Idézi: NÁNDORI, i. m. 24–25; 88.

⁶⁴ HU-MNL-OL-K 64-a-1921-41-221. Jelentés a német ORKA és ORGESCH irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.; HU-MNL-OL-K 64-a-1921-41-199. Schitler József vezérkari alezredes feljegyzése a német és a magyar irredenta szervezetek közötti együttműködés tárgyában, 1921. Idézi: NÁNDORI, i. m. uo.

ekkor még pusztá tervek maradtak, politikai realitásuk 1921 után nem sok volt. Ezzel együtt a világháború vesztes államait sújtó fegyverkezési korlátozások kijátszása is határozott célja volt a KKVSz-nek és a hasonló titkos katonai formációknak,⁶⁵ hiszen rajtuk keresztül akár több ezer embert lehetett titkos katonai állományba szervezni és kiképezni.⁶⁶ Ebben az értelemben a magyar szervezet igen hasonló volt a német Fekete Hadsereghez (Schwarze Reichswehr) és a hozzá köthető, *Freikorps* típusú milíciákhoz is.⁶⁷ Azt mindazonáltal Nándori Pál monográfiája is elismeri, hogy a Horthy-korszak titkos katonai alakulatainak⁶⁸

⁶⁵ A magyar hadsereg 1920-as évekbeli titkos felfegyverzésének kísérleteiről lásd többek között ugyancsak Nándori Pál ideológiailag elfogult, de adattartalmában nagyon is használható tanulmányát: NÁNDORI PÁL, *A hirtenbergi fegyverszállítás*, Hadtörténelmi Közlemények, 1968/4, 636–657.

⁶⁶ NÁNDORI, i. m.

⁶⁷ A Schwarze Reichswehr (Fekete Hadsereg) a német haderőn belüli titkos szervezet volt, mely az első világháborút elvesztett Németország súlyos fegyverkezési korlátozások alá eső hadseregének titkos újrafelfegyverzését tűzte ki célul. Az állami hadsereg, a Reichswehr az 1920-as években hallgatólagosan támogatta a különböző nacionalista milíciák, Freikorpsok működését, és lényegében félhivatalos tartalékos egységekként tekintett rájuk.

⁶⁸ Nándori Pál felsorol még néhány titkos, paramilitáris elvek szerint működő nacionalista társaságot és egyesületet: Árpád Fiai, Árpádosok, Ifjú Gárda, Felvidéki Egyesületek Szövetsége, Délvidéki Szövetség, Mefhosz, EMKE, Turáni Vadászok, Alföldi Vadászok, valamint ide sorolja az egyetemistákat tömörítő Turul Szövetséget és a Leventemozgalmat is. Állítása szerint Gömbös Gyula miniszterelnöksége alatt ezeket a korábban polgári formációkként működő organizációkat a kormány teljes mértékben titkos katonai

forrásbázisa szűkös, így tényleges tevékenységükre inkább csak következtethetünk, mint biztos állításokat tehetünk róla.⁶⁹ Ugyanakkor el kell ismernünk, hogy Nándori Pál bármennyire is a Kádár-korszak kutatója volt, és a Horthy-korszak kapcsán bármennyire is átpolitizált véleményt fogalmazott meg, az általa hivatkozott levéltári iratok a mai napig léteznek, a tartalmuk ellenőrizhető, tehát állításainak hitelt adhatunk. Ilyen módon tehát sem a Kettőskereszt Vérszövetség létezésében, sem pedig e titkos katonai szerv tagjainak terrorcselekményekben való érintettségében nincs okunk kételkedni.

A jászkarajenői merényletterv

A rövid időre Magyarországon is elburjánzó, radikális jobboldali politikai terrorizmus egyik viszonylag korai és szerencsés kimenetelű – ugyanis még az előkészületi szakaszban sikerült leleplezni –, ugyanakkor ugyancsak esettanulmány értékkel bíró fejezete volt az 1922-es jászkarajenői merényletterv.

felügyelet alá helyezte, és a Honvédelmi Minisztérium egy titkos szervezeti egysége irányítása alá vonta. Minden szervezetnek feladata volt, hogy tagjaiban az irredenta szellemet táplálja, és hogy kapcsolatokat teremtsen az elcsatolt területeken hasonló célokkal működő titkos szervezetek vezetőivel. Ennek alátámasztása céljából egy, a Nemzetek Szövetsége Levéltára őrizetében lévő dokumentumra hivatkozik: S. d. N. C. 518.M. 234. VH. Requête du Gouvernement Yougoslave en vertu de l'article paragraphe 2, du Pacte. Communication du Gouvernement Yougoslave, 34–41. 1. Idézi NÁNDORI, *A Marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, 88.

⁶⁹ NÁNDORI, i. m. 88–89.

Keő, eredeti nevén Kucsera, egyes forrásokban az eredeti és magyarosított családnevét együttesen használó Keő-Kucsera István jászkarajenői gazdálkodó és kocsmáros, az Ébredő Magyarok Egyesülete helyi szervezetének egyik vezetője, tehát a Pest megyei kistelepeülésen a radikális jobboldal ismert helyi aktivistája 1922 februárjában erősen sérelmezni kezdte, hogy a faluban működő másik, történetesen egy zsidó személy tulajdonában lévő vendéglátó-ipari egység nagyobb forgalmat bonyolít, mint az ő kocsmája. Ezért elhatározta, hogy a helyi zsidókat valamilyen módon megleckézteti, megfélemlíti, mindenesetre valamilyen közelebről meg nem határozható, erőszakos cselekményt hajt végre ellenük.⁷⁰

Keő-Kucsera István, aki a jászkerajenői fiókszervezet vezetőjeként rendszeres vendég volt az Ébredő Magyarok Egyesületének Budapest belvárosában, a Sörház utca 3. alatt működő székházában, valamint ezzel összefüggésben az épület aljában működő kocsmában is igen rendszeresen megfordult. Itt találkozott ugyancsak még 1922 februárja során, egy pontosan meg nem határozható napon barátjával, Gyalay Mihály radikális jobboldali újságíróval, az ÉME egyik politikai lapja, a Hazánk szerkesztőjével (a szerkesztőség persze ugyancsak az ÉME székházában működött), és elpanaszolta neki, hogy álláspontja szerint a jászkarajenői zsidók a helyi ébredő aktivisták ellen szervezkednek – azaz: az egyik helyi zsidó

⁷⁰ HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Keő-Kucsera István büntetőpere – A Budapesti Királyi Törvényszék elsőfokú ítélete.

vendéglátós rontja az ő forgalmát –, és felvetette, hogy ez ellen végre tenni kellene valamit. A szélsőjobboldali publicista természetesen helyeselte barátja és eszmetársa véleményét, és a két férfi minél több bort fogyasztott el, annál hangosabban adtak hangot a jászkarejenői zsidókkal szembeni averzióiknak, Gyalay pedig borközi állapotban felvetette, hogy megfélemlítés gyanánt kézigránátokat kellene dobni egyes jászkarejenői zsidó személyek házára.⁷¹ A zsidóellenes szólamokra és a kibontakozó merénylettervre felfigyelt a szomszéd asztalnál ülő Kovács József nevű, mindössze 21 éves fiatalember, egy pénz szűkében lévő, napjait ez idő tájt magánhivatalnokként tengető, természetesen ugyancsak ébredő illetőségű leszerelt tiszthelyettes és volt nyugat-magyarországi felkelő, aki át is ült a borközi állapotban antiszemita tervek szövegető férfiakhöz, és maga is hangot adott egyetértésének.⁷²

Ha lehet hinni az ügy levéltári forrásainak, a radikális jobboldali úriemberek immár hármában borozgattak tovább, és egyre inkább körvonalazódni látszott azon elhatározásuk, hogy a kigondolt kézigránátos merénylettervet végre is hajtják. Kovács József anyagi problémái miatt önként jelentkezett, hogy némi tiszteletdíj ellenében Keő-Kucsera István megbízásából végrehajtsa a merényletet vagy merényleteket, amely felajánlást Keő-Kucsera lelkesen el is fogadott, és megállapodtak abban, hogy Kovács másnap leutazik Budapestről Jászkarejenőre felmérni a terepet, azaz megszemlélni azon konkrét

⁷¹ Uo.

⁷² Uo.

házakat, amelyekre gránátokat kellene majd dobni. Gyalay Mihály ezzel párhuzamosan magára vállalta, hogy beszerzi a merénylet végrehajtásához szükséges gránátokat.⁷³

A radikális jobboldali fiatal férfiak borgőzös, zsidóellenes merénylettervei ezután igen komoly fordulatot vettek, Kovács József ugyanis ígéretéhez híven másnap valóban leutazott Jászkarajenőre Keő-Kucserához, hogy felmérje a célpontokat, többek között Fischmann Izsák jászkarajenői zsidó lakos házát. A terepszemle után a felek megállapodtak, hogy Kovács József keresi Gyalay Mihályt, átveszi tőle a korábban megígért robbanószerkezeteket, majd ismét jelentkezik Keő-Kucseránál, és megbeszéli a merénylet végrehajtásának részleteit.⁷⁴

Kovács József néhány nappal később, 1922. márciusának elején fel is kereste Gyalay Mihályt az ÉME székházában, a Hazánk szerkesztőségében, és kérte tőle a megígért kézigránátokat, amelyeket Gyalay ekkorra még nem szerzett meg, azonban Kovács sürgetésére aktivizálta magát, és a szerkesztőségből rögtön átment Adorján Géza szigorló mérnökhallgató, az ÉME vezető tisztségviselőjének ugyancsak a székházban található irodájába. Adorján Géza fiatal kora ellenére a korabeli szélsőjobboldal viszonylag befolyásos, számos politikai merényletben mélyen érintett figurája volt. Az egyesület félkatonai szárnyában, a Nemzetvédelmi Főosztályban viselt vezető tisztséget, és szoros szálak fűzték a hadsereg hírhedt (ekkor elvileg feloszlott, de különböző

⁷³ Uo.

⁷⁴ Uo.

formákban még mindig tovább élő) tiszti különítményeinek parancsnokaihoz, többek között Prónay Pál alezredeshez, aki ekkoriban egyébként éppen az ÉME egyik alelnöke és a Nemzetvédelmi Főosztály vezetője is volt.⁷⁵ Gyalay Mihály felsőbb utasításra és hazafias célokra hivatkozva kérte Adorján Gézánt keresztül a Nemzetvédelmi Főosztály támogatását, Adorján pedig nemes egyszerűséggel elővett az íróasztala fiókjából két működőképes, német gyártmányú, első világháborús kézigránátot, és minden további kertelés nélkül átadta azokat a hírlapírónak.⁷⁶ Gyalay megköszönte a támogatást és a rendelkezésére bocsátott robbanószerkezeteket, majd visszasétálta a Hazánk szerkesztőségébe, a biztonság kedvéért – nemzedéke legtöbb tagjához hasonlóan maga is katonaviselt ember volt, így alapvető tűzszerészeti ismeretekkel rendelkezett – lecsavarta a kézigránátok biztosító fogantyúját, újságpapírba csomagolta őket, és így, szétszerelt állapotban ígéretéhez híven átadta őket Kovács Józsefnek. Kovács József az irattáskájába helyezte a gránátokat, még átvett egy kisebb összeget, 100 koronát Gyalaytól, majd távozott az ÉME székházából.⁷⁷

Az események itt ismét meglepő fordulatot vettek, Kovács Józsefnek ugyanis mintha inába szállt volna a bátorsága két működőképes kézigránáttal az aktatáskájában,

⁷⁵ SERFŐZŐ, *A titkos társaságok és a róluk folytatott parlamenti viták 1922-1924-ben*, 75.

⁷⁶ HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Keő-Kucsera István büntetőpere – A Budapesti Királyi Törvényszék elsőfokú ítélete.

⁷⁷ Uo.

és az ÉME Sörház utcai székházától alig pár száz méterre, a Kálvin téren leszólitotta szolgálatban levő Pikola István rendőrjárórt, és közölte vele, hogy a vonaton kézigránátokat talált, és mivel veszélyesnek gondolja őket, szeretné minél hamarabb átadni a rendőrség részére.⁷⁸

A rendőrnek azonban gyanús lett a fiatalember meséje, és előállította Kovácsot a IV. kerületi rendőrkapitányságra, ahol már detektívek is kihallgatták, a kézigránátokat pedig a rendőrség lefoglalta és átadta az első világháború időszakából lakossági kézben, elsősorban leszerelt katonák birtokában megmaradt hadfelszerelések begyűjtésével foglalkozó katonai szervnek, a területileg illetékes csepeli lőszerrátvételi különítménynek. Az illetékes katonatisztek hamar megállapították, hogy a német gyártmányú katonai kézigránátok működőképeseek, ugyanakkor veszélyesek és megbízhatatlanok, ezért záros határidőn belül meg is semmisítették azokat, erről pedig részletes jegyzőkönyv is készült.⁷⁹

Kovács József először a detektívnek is igyekezett fenntartani korábbi meséjét, mely szerint a két gránátot utazása során a vonatban találta, később azonban megtört, és mindent bevallott a rendőrségnek, amely rövid időn belül meg is indította a nyomozást a Btk. 288. §-ában ütköző, gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség vétsége miatt.

Keő-Kucsera Istvánt, Gyalay Mihályt és Adorján Gézát hamarosan, még 1922 márciusa folyamán őrizetbe is vették a rendőrök, és elsősorban a megtört, a

⁷⁸ Uo.

⁷⁹ Uo.

merénylettertől elállt és a hatóságokkal nagymértékben együttműködő Kovács József részletes vallomása alapján hamar meg is gyanúsították őket az emberölés előkészületére irányuló szövetség létesítésével.⁸⁰

Kovács József vallomása és a kézigránatok működőképes volta elég bizonyítékul szolgált az ügyészség számára is, hogy vádat emeljen mind a négy radikális jobboldali férfiú ellen, a vádiratban pedig ugyancsak az gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség szerepelt.

Keő-Kucsera István a nyomozati és a vizsgálati szakban lényegében mindent tagadott, és még azt sem ismerte be, hogy egyáltalán ismeri Kovács Józsefet, nem hogy azt, hogy megbízást adott volna neki, hogy pénzért cserébe gránátokat hajítson általa nem kedvelt zsidó személyek házára, mindössze annyit ismert be, hogy bár nem emlékszik rá pontosan, de elképzelhetőnek tartja, hogy Gyalay Mihály előtt borozás közben, erősen ittas állapotban szidta a megítélése szerint hazafiatlan magatartást tanúsító jászkarajenői zsidó lakosokat, és barátja előtt tett célzást még a megleckéztetésükre us, ám azt legfeljebb felindultságból, mindenféle konkrét tervek és célok nélkül mondta.⁸¹

Gyalay Mihály radikális jobboldali hírlapíró a Kovács Józsefet a merényletre felbujtó barátjánál valamivel közlényekebbnek bizonyult, és beismerte, hogy többször hallotta Keő-Kucserát a jászkarajenői zsidók elleni atrocitás végrehajtásáról beszélni, ő maga ezt az elképzelést bizonyos

⁸⁰ Uo.

⁸¹ Uo.

mértékig ugyancsak támogatta, Keő-Kucsera pedig végül egyértelműen megbízta Kovácsot a merénylet végrehajtásával, a teendőkből részletesen megegyeztek, Kovács lent járt Jászkarajenőn, és együtt számos előkészületi cselekményt hajtottak végre, példának okáért részletesen felmérték azokat a házakat, amelyekre a tervek szerint az ott élő személyek megfélemlítése céljából gránátokat kellett volna dobni. Gyalay persze, saját magát mentendő, azt már nem ismerte be egyértelműen, hogy ő maga szerezte volna be és adta volna át a robbanószerkezeteket Kovács Józsefnek, hanem azzal védekezett, hogy a kézigránátokat hazafias célból, közelebbről meg nem határozott ellenség ellen végrehajtandó, esetleges hadi (a szomszédos államok területén végrehajtandó irredenta?) cselekmények végrehajtása céljából szerezte be. Homályosan ugyan, de itt is előjött az a számos hasonló büntetőügyben felmerülő érvelés, mely szerint az Ébredő Magyarok Egyesületének ekkoriban igen aktív, elsősorban leszerelt katonákat tömörítő milíciái voltaképpen a hadsereg kiegészítő alakulatainak voltak tekintendők, ezáltal pedig legálisan, a kormány tudtával és beleegyezésével birtokoltak fegyvereket, lőszerket és robbanóeszközöket, ilyen minőségükben pedig az ott tevékenykedő emberek csak a hazájukat szolgálták volna, és nem tekinthetők bűnözőknek, terroristáknak, a fennálló államrend ellen szervezkedő egyéneknek.⁸² A nyomozás, a vizsgálat és a főtárgyalás során nem merült ugyan fel egyértelműen a

⁸² Uo.

Kettőskereszt Vérszövetség, a korszak nagy befolyással bíró titkos irreguláris katonai alakulatának érintettsége, ám Adorján Géza szerepe, szoros kötődése Prónay különítményéhez, illetve az ÉME nemzetvédelmi milíciái és a szervezet közti kiterjedt átfedések ebben az ügyben is sejtetni engedik a KKVSz érintettségét. Gyalay Mihály a nyomozat és a vizsgálat során egyúttal persze ellentmondásos vallomásokot tett, ugyanis magát és csoportját azzal is menteni próbálta, hogy az Adorján Gézától átvett gránátok nem voltak működőképesek, illetve erősen kétségbe vonta, hogy a katonai hatóságok által átvett és megsemmisített szerkezetek azonosak lennének azokkal, amelyeket ő átvett Adorján Gézától, és átadott az egész társaságot végül rendőrkezre juttató Kovács Józsefnek.

Adorján Géza, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának tisztségviselője, Prónay Pál alezredes alárendeltje végig tagadta, hogy bármit is tudott volna Keő-Kucsera István és Kovács József jászkarajenőn zsidó lakosok ellen végrehajtani kívánt merénylettervéről, mindössze annyit ismert be, hogy Gyalay Mihály felsőbb utasításra és hazafias célokra való hivatkozással (a felsőbb utasítás alatt Gyalay valószínűleg Prónay alezredest, Adorján katonai felettesét, a korabeli nacionalista milíciák és a hadsereg irreguláris alakulatainak egyik fő szervezőjét érthette) kért tőle kézigránátokat, amelyeket ő jóhiszeműen a hírlapíró rendelkezésére is bocsátott, azt azonban nem ismerte be, hogy Keő-Kucsera Istvánnal és Kovács Józseffel bármiféle beszélgetést folytatott volna a gránátok konkrét felhasználását illetően, illetve ő is úgy vélte, a

gránátok az általa átadott állapotban nem voltak működőképesek.⁸³

A merényletre szorult anyagi helyzete miatt minden bizonnyal csak színleg vállalkozó, ettől hamar elálló, és az egész ügyet a hatóságok előtt részleteiben feltáró Kovács József vallomása azonban mindannyiukéval szemben állt. Kovács vallomása ugyanis konzisztens volt, minden részletre alaposan kiterjedt, a vádlott előkészített bűncselekményben a saját szerepét is töredelmesen beismerte, következetességével és hihetőségével pedig a másik három vádlott zavaros, részleteiben többször változó, egymásnak ellentmondó vallomásainak szöges ellentétét képezte.⁸⁴

A vádemelés után a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék végül kissé megkésve, 1924. június 11-e és 18-a között tárgyalta a jászkarajenői bombamerénylet tervének ügyét dr. Schirilla Achil ítélőtáblai bíró elnökletével. A vádlottak ekkor egy ideje már szabadlábban védekezhettek, ugyanis mindössze néhány hónapot, többnyire az 1922 áprilisa és júniusa közötti időszakot töltötték előzetes letartóztatásban és vizsgálati fogságban.⁸⁵

A védelem a tárgyalás során megpróbálta erősen összezavarni a büntetőtörvényszéket, koholt vádakra és hazafias indokokra hivatkozott, azonban továbbra is szemben állt mindenfajta inkonzisztens védekezési kísérlettel Kovács József vádlott minden részletre kiterjedő

⁸³ Uo.

⁸⁴ Uo.

⁸⁵ Uo.

beismerő vallomása, illetve Reinhardt Pál százados, tüzérségi főművezető szakvéleménye, amely szerint az Adorján Géza által Gyalay Mihálynak, majd Gyalay által Kovácsnak átadott, végül a rendőrségen és a lőszerátvételi különítménynél kikötő, német gyártmányú katonai kézigránátok egyértelműen működőképeseek és veszélyesek, emberélet kioltására teljes mértékben alkalmas eszközök voltak.⁸⁶ A vádlottak helyzetét tovább súlyosbította Balácsi Rezső, az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik tagjának a főtárgyaláson tett vallomása, aki saját állítása szerint jelen volt akkor, amikor Gyalay Mihály átadta Kovács Józsefnek az Adorján Gézától kapott kézigránátokat, és határozottan emlékezett arra, hogy valamelyikük, feltehetőleg Gyalay szájából elhangzott az alábbi mondat: „erről a lapok sokat fognak írni, megbolygatjuk a zsidókat”. A gránátokkal végrehajtani szándékozott merényletet tehát a radikális jobboldali, terrorista hajlamú fiatal emberek nem csak, hogy alaposan eltervezték, de számoltak annak a nyilvánosságra gyakorolt hatásával, esetleges sajtóvisszhangjával is, és kifejezetten örültek volna, ha a merénylettel a zsidóságban országos szinten félelmet tudtak volna kelteni.⁸⁷

A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék végül valósnak és hitelesnek fogadta el elsősorban Kovács József megbánást tanúsító és részletes, többszörös beismerő vallomását, Reinhardt Pál katonai szakértő szakvéleményét, illetve Balázs József tanú terhelő vallomását. Figyelembe vette továbbá a törvényszék a vádlottak erős zsidóellenes

⁸⁶ Uo.

⁸⁷ Uo.

érzelmeit, radikális antiszemitizmusát, illetve azt a tényt, hogy a zsidósággal szembeni erős indulataikat, politikai nézeteiket végső soron maguk sem tagadták egy percre sem, és mindezek alapján 1924. június 18-án kelt ítéletében bűnösnek mondta ki Keő-Kucsera István elsőrendű, Gyalay Mihály másodrendű és Kovács József harmadrendű vádlottakat a büntetőtörvénykönyv 288. §-ába ütköző, gyilkosságra irányuló szövetség büntetében, Keő-Kucserát pedig négyhavi, Gyalayt háromhavi, Kovács Józsefet pedig kéthavi fogházbüntetésre ítélte, valamint a bűnügyi költségek megtérítésére kötelezte. Adorján Géza negyedrendű vádlottat ugyanakkor a büntetőtörvényszék felmentette a gyilkosságra irányuló szövetség vádja alól, ugyanis nem nyert egyértelműen bizonyítást, hogy tudomása lett volna arról, hogy Gyalay Mihály egy antiszemita indíttatású merénylet végrehajtása céljából kérte el tőle a Kovács Józsefnek később átadott kézigránátokat.⁸⁸

Habár a szerencsére soha végre nem hajtott jászkarajenői bombamerényletet előkészítő ébredő magyar aktivistákat bűnösnek mondta ki és elítélte az büntetőperükben eljáró bíróság, ebben az esetben is elmondható, hogy cselekményük súlyához képest meglepően enyhe büntetést kaptak. A vádat képviselő ügyész persze fellebbezett, és Keő-Kucsera István és társai büntetőpere még másodfokon is folytatódott, ám az eljáró Budapesti Királyi Ítéltábla, illetve az ezúttal dr. Gadó István kúriai bíró elnöklete alatt ítélező bírói tanács sem súlyosbította jelentősen a jászkarajenői terroristák ítéletét.

⁸⁸ Uo.

Az 1925. október 14-én kelt másodfokú ítélet a Budapesti Királyi Törvényszék elsőfokú ítéletének rendelkezéseit nagyjából helyben hagyta, mindössze annyival egészítette ki a korábbi ítéletet, hogy a vádlottaknak 1.000.000 korona kártérítést kellett fizetniük Fischmann Izsák sértett, jászkarajenői izraelita vallású lakos és családja számára, akinek a házat Keő-Kucsera István kijelölte a Kovács József által végrehajtandó kézigránátos merénylet célpontjául.⁸⁹

A magát egyébként nem csupán radikális jobboldali civilként, de Jászkarajenőn egyre inkább helyi paramilitáris vezetőként pozicionáló Keő-Kucsera István amúgy nem csak a bíróságra jutott merényletterv kapcsán volt ismert – az ÉME helyi fiókszervezetének vezetőjeként számos erőszakos atrocitás, zsidóvéres, illetve karhatalmi-rendvédelmi tevékenységnek álcázott törvénytelen cselekedet kötődött a nevéhez a településen már a fehérterror idején, 1920–1921-ben.⁹⁰ Számos hatósági vizsgálat folyt ellene, illetve igen egyértelműnek tűnnek nem csupán Adorján Géza, de maga Keő-Kucsera igen szoros kapcsolatai is a Prónay Pál és Héjjas Iván nevéhez köthető, egykori különítményekkel és különítményesekkel, illetve a még 1922–1923 során is tevékenykedő, radikális jobboldali

⁸⁹ HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Keő-Kucsera István büntetőpere – A Budapesti Királyi Ítéltábla másodfokú ítélete.

⁹⁰ BODÓ, *The White Terror*, 202–203.

irreguláris katonai csoportokkal, melyek közvetve a hadsereg irányítása alatt álltak.⁹¹

A jászkarajenői terroristák büntetőpere egyébként a másodfokú ítélettel sem ért véget teljes egészében, Keő-Kucsera István és Gyalay Mihály védőügyvédjük, dr. Fehérváry Kálmán segítségével a másodfokú ítélet kihirdetése után semmisségi panaszt nyújtottak be a Magyar Királyi Kúriához, így az ügy harmadfokra, a legfelsőbb magyar bírói fórumra is eljutott. A semmisségi panaszt a Kúria 1927. szeptember 27-én, több, mint öt évvel a jászkarajenői kézigránátos merénylet tevének megszületése után tárgyalta, és ugyanezen a napon kelt végzésében elutasította a vádlottak semmisségi panaszát.⁹²

Akár az igazságszolgáltatás szimbolikus gesztusának is tekinthetjük, hogy a legfelsőbb magyar bírói fórum is – immár megváltoztathatatlanul – kimondta Keő-Kucsera István, Gyalay Mihály és Kovács József radikális jobboldali aktivisták bűnösségét a gyilkosságra irányuló szövetség büntetében, azonban csupán a szerencsén múlt, hogy Kovács József még idő előtt meggondolta magát, elállt a rábízott merénylet végrehajtásától, és a legapróbb részletekig feltárta az előkészületeket a nyomozó hatóságok előtt. Ezzel együtt a jászkarajenői ébredő terroristák érdemi büntetést nem kaptak, a három vádlottra kirótt, néhány hónapos fogházbüntetés pedig, melynek egy részét

⁹¹ Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *A szolnoki ügyészség újabb vizsgálatot rendelt el Keő-Kucsera „kéilengései” ügyében*, Pesti Napló, 1924. november 4., 7.

⁹² HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Keő-Kucsera István büntetőpere – A Magyar Királyi Kúria végzése.

egyébként az elsőfokú bíróság kitöltöttnek vette a vizsgálati fogsággal és az előzetes letartóztatással, egyáltalán nem mondható az emberéleteket veszélyeztető, kimondottan emberek meggyilkolására irányuló cselekménnyel arányban álló büntetési tételnek. Árulkodó, mi több, egyenesen gyanúsnak mondható, hogy a magasabb szintű katonai és politikai körökbe bejáratos Adorján Gézát, az Ébredő Magyarok Egyesületének félkatonai alakulatokat szervező tisztségviselőjét, akinek a nevét 1922 után egyébként még számos más súlyos, politikai indíttatású bűncselekménnyel összefüggésbe hozták, egyenesen felmentették minden vele szemben felhozott vád alól, és Keő-Kucseráéktól eltérően még csak szimbolikus mértékű büntetést sem kapott.

Egyértelmű bizonyíték, írásbeli forrás ilyesmiről jellemzően nem áll a kutatók rendelkezésére, azonban az 1920-as évek hasonló bűnügyeinek gyakran igen hasonló kimenetele alapján talán némi általánosítást megengedhetünk magunknak, illetve a vádlottak, főként a felfelé látszólag igen mobilis Adorján Géza kapcsolati hálója, elsősorban a Prónay Pál és Héjjas Iván paramilitáris vezetőkkel való szoros ismeretsége alapján levonhatunk bizonyos következtetéseket, nevezetesen azt a következtetést, hogy bizonyos befolyással bíró politikai és katonai körök közbenjártak a jászkarajenői ébredő terroristákért is, és a valamiként ebben az esetben is sikerült elérniük, hogy a kétségtelenül súlyos bűncselekményt megvalósító, radikális jobboldali kötődésű fiatal emberek cselekedeteikért a lehető legcsekélyebb büntetést kapják, noha bizonyítást nyert, hogy olyan cselekedetek

végrehajtására szövetkeztek, amelyek végkimenetelére emberek súlyos sebesülése és / vagy halála lehetett volna.⁹³

Az erzsébetvárosi bombamerénylet

Az 1922-es választási küzdelmet olyan eseménysorozat zavarta meg, mely egyúttal újabb lehetőséget adott az államnak a szélsőségekkel szembeni erőteljesebb fellépésre. Az Ébredő Magyarok Egyesületének a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai – a kormány különböző milíciák leszerelésére több lépcsőben tett intézkedései ellenére az ÉME ekkor még mindig működtetett ilyen felfegyverzett segédrendőri, gyakorlatilag tényleges állami ellenőrzés nélkül tevékenykedő paramilitáris egységeket – 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerényletet követnek el, és ezáltal számos, általuk a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt *bombaper*, illetve Márffy József elsőrendű vádlott után Márffy-per néven szerepel.⁹⁴ Nem meglepő módon itt is előkerül a Kettőskereszt Vérszövetség neve, sőt, a per iratai között voltaképpen a titkos szervezet tevékenységének

⁹³ Vö. ZINNER, i. m. 159–160.

⁹⁴ Márffy József és társai perének iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárának őrizetében: HU-BFL-VII-5-c-16193/1923.

egyik legértékesebb, alapvető forrását találjuk gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomásában.⁹⁵

Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör összejövételén 1922. április 2-án robbant fel a bomba, mely nyolc ember életét oltotta ki, és huszonhárom embert sebesített meg. Tekintve, hogy a korabeli szélsőséges politikai helyzetben egyre-másra követték el a zsidóság, illetve az antantbarát(nak vélt) személyekkel, intézményekkel szembeni merényleteket, és mind mögött felsejlett az Ébredő Magyarok Egyesülete, a korszak egyik legnagyobb létszámú és legnagyobb politikai befolyással bíró szélsőjobboldali társadalmi szervezete, valamint egészen konkrétan Héjjas Iván és Prónay Pál alakja, az erzsébetvárosi robbantás ügye már nem egyedül került a bíróságra, hanem a vádirat végül hármas csoportosításban tárgyalta azt egyéb antiszemita és antantellenes bűncselekményekkel:

1. Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet összevonták egy, az újpesti zsinagóga ellen tervezett pogromkísérlettel, melyet két, az ÉME-hez köthető fiatalkorú egyén, Péter Tivadar és Salló János⁹⁶ tervezett, de azt végül nem hajtották végre.

⁹⁵ HU-BFL-VII-5-c-16193/1923.

⁹⁶ Salló János később, az 1930-as években ismert szélsőjobboldali politikus lett, pályáját a Turul Szövetség jobboldali diákszervezetben kezdte, majd a 1936-ban a Nemzeti Front – Magyarszocialista Párt nevű magyar nemzetiszocialista párt egyik alapítójaként látjuk viszont. Vö. PAKSA Rudolf, *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*, Budapest, Osiris Kiadó–

2. A Koháry utcai törvényszéki palota, valamint a francia és a csehszlovák követségek ellen ugyancsak bombamerényletet kíséreltek meg, és csupán a szerencsén múltott, hogy ezek a bombák nem robbantak fel.
3. Miklós Andor liberális hírlapíró és Rassay Károly liberális politikus, nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert ellenzéki politikai szereplői csomagot kaptak, benne bontásra robbanó nyeles kézigránáttal, és szintén csupán a szerencsén és a jelenlévők éberségén múltott, hogy ezek a csomagok nem robbantak fel. Ezzel párhuzamosan érkezett a Magyar Királyi Államrendőrség Budapesti Főkapitányságára, a nemzetgyűlési elnökéhez, illetve a francia követségre is érkezett egy-egy életveszélyes fenyegető levél, melyet valakik „101-es bizottság” néven írtak alá.

A nyomozást Sombor-Schweinitzer József, a korszak politikai rendőrségének egyik első embere személyesen vezette, a rendőrség által az ÉME-től lefoglalt iratok nyomán a Fővárosi Királyi Büntetőtörvényszék azzal vádolta a nemzetvédelmi milicistákat, hogy azok „eltértek a központi nemzetvédelmi céloktól, társadalomellenes támadásokat készítettek elő, az izraelita vallást követő állampolgárok Magyarországon való megmaradását pedig úgynevezett zsidóverések és bombamerényletek útján

akarták lehetetlenné tenni.”⁹⁷ Márffy Józsefet és társait továbbá úgynevezett vérbíróság megszervezésével is vádolták, mely a szervezet belső, önkényes bíraskodási szerve volt, és a tagok engedetlensége, kilépése, árulásnak minősített cselekménye esetén halálos ítélet kiszabására, azaz gyilkosságra is feljogosítva érezte magát, Márffy József pedig ebből kifolyólag megfélemlítéssel és életveszélyes fenyegetéssel vette rá tettestársait, hogy a merényletek megszervezésében és végrehajtásában közreműködjenek. Ennek ellentmond, hogy az iratok nyomán Márffy József vérbíróság, belső bíraskodási szerv létrehozására csak 1923. április 14-én adott utasítást, amikor a vádban szereplő bűncselekmények jó részét már elkövették. Az ügy politikai súlyát jól mutatja, hogy az elsőfokú főtárgyaláson tanúként hallgatták ki gróf Csáky Károly honvédelmi minisztert és gróf Bethlen István miniszterelnököt. Miként azt Csáky tanúvallomásában elmondta,⁹⁸ a Tanácsköztársaság bukása után a zavaros, polgárháborús időkben az országnak nem volt egységes, reguláris hadereje, a Horthy Miklósék által szervezett, ugyancsak félig-meddig irreguláris Nemzeti Hadsereg mellett ellenben csak Budapesten működött körülbelül ötven polgári milícia. Ilyen szervezetek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai is. Ebben a kaotikus helyzetben a megszilárduló új magyar kormánynak szüksége volt

⁹⁷ HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az ítélet indoklásának második fejezete, valamint ZINNER, i. m. 180.

⁹⁸ HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 457–469. p.

ezekre az irreguláris, felfegyverzett félkatonai alakulatokra a rend fenntartása érdekében, Berzeviczy Béla vezérkari főnök pedig 1919–1920-ban igyekezett ezeket a milíciákat valamennyire a honvédség ellenőrzése alá vonni. Többek között így jött létre a Kettőskereszt Vérszövetség, mint a különböző nemzetvédelmi alakulatokat tömörítő ernyőszervezet a hadsereg irányítása alatt. A hadsereg becsületének megóvása érdekében a honvédelmi miniszter persze tanúvallomásában azt is hangsúlyozta, hogy bár a különböző milíciák egyfajta katonai kontroll alatt működtek, személyi kérdésekbe, így az ÉME nemzetvédelmi osztályainak összetételébe a hadseregnek már nem volt beleszólása, a tagok a honvédség részéről komolyabban kiképezve és felfegyverezve nem lettek, inkább afféle tartalékos katonai karhatalmi alakulatoknak tekintették őket, amelyek szükség esetén az igen törékeny rend helyreállítása érdekében bevetethők lettek volna.⁹⁹ A miniszter állítása szerint jogi értelemben vett hatósági jogosítványokkal alapvetően nem rendelkeztek, arra maximum maguk jogosították fel önkényesen önmagukat, s tényleges bevetésre a különböző nemzetvédelmi milíciák tagjai mindössze egyszer, IV. Károly második visszatérési kísérletének alkalmával került sor 1921. október 23-án, a mozgósított milicisták pedig fegyvert és zsoldot is csak erre az időre kaptak. Ám ezután a honvédelmi tárcának a különböző irreguláris katonai alakulatokra már nem volt szüksége: a tanácsköztársaság restaurációja, egy esetleges újabb

⁹⁹ Vö. ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali egyesületek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576; 566–567.

kommunista hatalomátvétel 1922-re már nem volt valós veszély, így a konszolidálódó Horthy–Bethlen kormányzat, és általában a trianoni békeszerződés után a külfölddel való viszonyait rendezni kívánó Magyar Királyság számára feleslegessé váltak az ÉME nemzetvédelmi milíciáihoz hasonló, többnyire radikális jobboldali személyekből álló félkatonai alakulatok. A Kettőskereszt Vérszövetséget éppen azért kellett a kormánynak formálisan felosztatnia 1923-ban, mert egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el. Csáky Károly persze a Kettőskereszt Vérszövetség felosztatásán nagy valószínűséggel a különböző paramilitáris alakulatok felosztatását és/vagy regularizálását, a Nemzeti Munkavédelmi Hivatal¹⁰⁰ nevű belügyi karhatalmi alakulat életre hívását értette. A Márffy József-féle ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztály tagjai az erzsébetvárosi merénylet elkövetése idején már mindenféle komolyabb katonai kontroll és utasítás nélkül, önjelölt civilekként működtek tovább, és amit tettek, azt saját elhatározásukból tették.

Bethlen István miniszterelnök kevésbé az ügy politikai vonatkozásai miatt, mint inkább saját magát, mint magánszemélyt tisztázandó jelent meg tanúként a bíróság előtt.¹⁰¹ Márffy József ugyanis a saját fontossága és befolyása fitogtatása céljából korábban azt állította, személyes jó ismeretséget ápol a regnáló miniszterelnökkel és családjával, és Bethlen István fiaival járt teniszezni, illetve

¹⁰⁰ Az NVM-ről részletesen lásd később.

¹⁰¹ HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 472–474. p.

a miniszterelnök autóján is gyakran utazott. Bethlen ezzel szemben a bíróságon kategorikusan tagadta, hogy akár ő, vagy bármely családtagja akár csak felületesen is ismerné Márffy-t. A Márffy-pert Zinner Tibor helytálló megítélése szerint elsősorban a külföldi nyomás tette szükségessé,¹⁰² hogy a magyar állam demonstrálja az Antant és főként Franciaország felé, hogy az I. világháborút követő forradalmi-polgárháborús idők véget értek, a politikai-társadalmi rend helyreállt, a kormányzat elfogadta a trianoni békeszerződés által előírt területi veszteségeket, és végre megindult a konszolidáció folyamata. Ezzel együtt nem állíthatjuk, és nem is áll szándékunkban állítani, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet ne Márffy József és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai szervezték volna meg és hajtották volna végre, hiszen ez ügyben számos meggyőző közvetett és közvetlen bizonyíték felmerült, miként arról az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve is tanúskodik. Az azonban igen valószínűnek tűnik, hogy a többi számlájukra írt bűncselekményt a rendőrség, az ügyészség és a bíróság önkényesen és politikai motivációtól hajtva igyekezett a Márffy és társai által valóban elkövetett, önmagában is borzalmas bombamerénylettel összekapcsolni. Ugyan Márffy-t elsőfokon halálra ítélték, de végül sem őt, sem ugyancsak halálraítélt társait nem végezték ki. A per másodfokon a Budapesti Királyi Ítéltáblán, harmadfokon pedig a Magyar Királyi Kúrián folytatódott, és sokkal enyhébb ítéletekkel zárult.

¹⁰² ZINNER, *Az ébredők fénykora*, 172.

A másodfokon eljáró Budapesti Királyi Ítéltábla Márffy József elsőrendű vádlottat 6 évi fegyházbüntetésre mint fő-, illetve és 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte; Marosi Károly; Radó József harmadrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; Szász József negyedrendű vádlottat a c) esetben közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és 20 napi elzárásra mint fő-, illetve és 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, Horváth-Halas József ötöd-, Vargha Ferencet hatod- és Kis Ferenc hetedrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; ifjabb Drenka Béla nyolcadrendű vádlottat közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és egyhavi elzárásra, mint fő-, valamint 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte.

A harmadfokon eljáró Királyi Kúria Márffy Józsefet végül 8 évi fegyházbüntetésre, mint fő-, valamint 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, míg az egyéb semmiségi panaszokat el-, illetve visszautasította.

Márffy József 1971-ben, nyugdíjasként hunyt el Kőszegen.¹⁰³ Börtönbüntetésének nagy részét a váci

¹⁰³ A Vas Népe című napilap 1971. 08. 23-án adott közre egy rövid halálhírt, mely szerint egy bizonyos Márffy József életének 72. évében Kőszegen elhunyt. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Halálozás*, Vas Népe, 1971. 08. 23. Az állami anyakönyvek Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltárban őrzött másodpéldányaiban található halotti anyakönyvi bejegyzés alapján minden kétséget kizáróan ugyanarról a személyről van szó.

börtönben töltötte le.¹⁰⁴ 1929-ben kedvezményel szabadult, miután súlyos tüdőbajt állapítottak meg nála. Ezután telepedett le Kőszegen, ahová családi szálak kötötték, és előbb, mint a kormányzó Egységes Párt helyi párttitkára, később, mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett a városban. A bombaperben elítélt Márffy Józseffel való azonosságát és börtönviselt múltját sosem tagadta, noha a korábban a terhére rótt cselekmények elkövetését sosem ismerte be.

A bombaper utóéletéhez tartozik az ÉME kis könyvecske formájában megjelent propagandakiadványa, melyet az ismeretlen szerző Dr. Benevolus (azaz Dr. Jóakarató) álnéven adott közre, és amelynek címe *A Dohány utcai bombamerénylet tettesei*. A kiadvány szerzőjét nem sikerült egyértelműen beazonosítani, csak sejthetjük mögötte Budaváry Lászlót, Ulain Ferencet, Kmoskó Mihályt, vagy a szélsőjobboldali tömegegyesület egy másik lelkes, korabeli vezetőjét és propagandistáját. A súlyosan kegyeletsértő és provokatív pamflet, melyre az ÉME mindössze három hónapra kapott forgalmazási engedélyt, nem kevesebbet állít, mint hogy radikális zsidók ölték vagy ölették meg saját hitsorsosait, hogy azzal derék, keresztény magyar emberekre kenhessék a merényletet, az egész Dohány utcai bombamerénylet mögött pedig nem más áll, mint egy jól szervezett cionista összeesküvés. A korabeli antiszemita propagandairódlomra jellemzően ez az írás is a *Cion*

¹⁰⁴ HU-BFL-VII-101-c–fegyenc-I–8184. Márffy József elítélt fogolytörzskönyve.

*bölcsseinek jegyzőkönyveinél*¹⁰⁵ kezdi a saját narratíváját, egyúttal felszólítja a magyarországi zsidóságot, hogy ők maguk is fogjanak össze az Ébredő Magyarok Egyesületével, és működjenek közre Magyarország talpra állításában abból a gyalázatos helyzetből, ahová hittársaik juttatták az első világháború, az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása és a trianoni békeszerződés révén. A botrányos röpirat sokakban felháborodást váltott ki, és sok korábbi szimpatizánst kiábrándított az Ébredő Magyarok Egyesületéből.

A csongrádi bombamerénylet

Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni bombamerénylet mellett a valamivel későbbi csongrádi bombamerénylet a korszak ugyancsak nagy sajtóvisszhangot kiváltó, súlyos terrorcselekménye volt, melyet szintén radikális jobboldali merénylők követtek el, feltehetőleg Piroska János tényleges állományú honvéd főhadnagy vezetése alatt. A merénylők 1923. december 26-án a csongrádi Magyar Király Szálló báltermében, a helyi zsidó nőegylet által szervezett jótékonyági rendezvényen a bálozók közé

¹⁰⁵A *Cion bölcsseinek jegyzőkönyvei* a 20. század elején, Oroszországban keletkezett antiszemita pamflet, amely bizonyítani kívánja az egész világra kiterjedő cionista zsidó összeesküvést. Ismeretlen szerkesztők állították össze többek között Maurice Joly *Alvilági párbeszéd* Machiavelli és Montesquieu között satirikus írása és más hasonló szövegek felhasználásával. Habár többszörös bizonyítást nyert, hogy hamisítványról van szó, antiszemita érzelmű személyek és az összeesküvés-elméletek hívei még ma is meg vannak győződve az eredetiségéről.

robbanószerkezetet dobtak, amely három embert megölt és további huszonöt embert súlyosan, tizenötöt pedig könnyebben megsebesített. A merényletben szerepet játszottak még Piroska János testvérei, István és György, illetve bizonyos Sági János és Kővári János gazdálkodók, az Alföldi Brigád helyi milicistái is. Piroska János maga készítette el, és ugyancsak ő hozta el a robbanószerkezetet Budapestről.¹⁰⁶

A merénylet végrehajtását bizonyos Bölöni (a forrásokban olykor Bölönyi névváltozattal is találkozhatunk) Miklós és Sinkó László vállalták magukra. Sinkó a kihallgatása során azzal védekezett, hogy Piroska főhadnagy előzőleg a lakásán tartott megbeszélésen azt mondta neki, hogy a bomba csak riadalomkeltésre szolgál, de emberi élet kioltására annak robbanóereje voltaképpen alkalmatlan. Ő mégis vonakodott azt eldobni, amikor éjfélkor megjelentek a Magyar Király Szálló előtt. Bölöni/Bölönyi Miklós erre gyávának nevezte Sinkó Lászlót, aki végül a cigarettájával gyújtotta meg a bomba gyújtószinórját, és behajította azt a teli bálterembe. A bomba azonnal fel is robbant, a robbanásban pedig halálos sérüléseket szenvedett Nagyjános Julianna cselédlány, Wolff Sándor egyetemista és Farkas Balázs cigányprímás. Életveszélyesen sérültek meg továbbá: Barna Gézáné, Barna Henrik, Barna Henrikné, Barna Piroska, Dr. Buk Herman, Buk Margit, Buk Ilonka, Buk József, Buk Mariska, Dékány Béla, Engel Mihályné, Fehér Istvánné, Grósz László, Grósz Magda, Grósz Sára, Kovács Lajos, Kovács

¹⁰⁶ SERFŐZŐ, i. m. 98.

Lenke, Krizsán Béla Aladár, Princz István és Dr. Vida Sándorné.¹⁰⁷

A rendőrség nagy erővel látott adatgyűjtéshez, és hamarosan elfogta az elkövetőket, és a másnap megérkező Zombori Jenő szegedi főügyész, Szalay József kerületi rendőrfőkapitány, valamint Borbolya Jenő rendőrtanácsos közreműködésével lefolytatott nyomozás annyi tárgyi bizonyítékot szolgáltatott, hogy 1923. december 30-án a tettesek beismerő vallomást tettek. Letartóztatták a társaikat is, csaknem az egész helyi fajvédő csoportot, összesen 25 fiatalembert, többek között Sinkó László gazdálkodót, Zubek Mihály felfüggesztett tanítót, Kasztell Sándor gépészt, Sági Rókus földművest, Piroska György kereskedőt, Bölöni/Bölönyi Miklós foglalkozás nélküli fiatalembert, illetve Forgó Ferenc gazdálkodót. Nem meglepő módon kiderült, hogy a merénylők nagy része tagja volt az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Piroska Jánost, mivel hivatásos állományú katonatiszt volt, és az általa elkövetett bűncselekmények a katonai igazságszolgáltatás alá tartoztak, a Budapesti Hadbíróságnak adták át.

Az egyre inkább kiemeltté váló nyomozásba bekapcsolódott Diószeghy János miniszteri tanácsos, a Belügyminisztérium rendőrség működését felügyelő

¹⁰⁷ Dr. Vida Ferenc (1911–1990), a többek között Nagy Imrét is halálra ítéelő, később ismertté vált kommunista vérbíró édesanyja is megsérült a merényletben.

közbiztonsági osztályának vezetője is,¹⁰⁸ akinek közreműködése során kiderült, hogy a merénylők csoportja a Héjjas Iván vezetésével működő Alföldi Brigádnak is tagja, ily módon pedig a Kettőskereszt Vérszövetséggel és alaposan feltételezhető volt a kapcsolatuk.¹⁰⁹ A nyomozás során Sági Jánosnál még egy megbízólevelet találtak, amelyben Héjjas Iván kinevezte őt az Alföldi Brigád csongrádi zászlóaljának szolgálatvezetőjévé.¹¹⁰ Héjjas és az Alföldi Brigád kapcsán tehát a csongrádi bombamerénylet mögött ugyancsak felsejlik a Kettőskereszt Vérszövetség is.

Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, a hadsereg becsültét mentendő – pályája során nem egyetlen alkalommal – zavarkeltéssel elérte, hogy Piroska János főhadnagyot jogi értelemben ne tekintsék hivatásos katonának. A hadsereg ugyanis azzal érvelt, hogy Piroska főhadnagy ellen korábban etikai eljárás volt folyamatban, miután korábbi, egyébként zsidó származású menyasszonyát, aki felbontotta vele az eljegyzését, továbbra is zaklatta, fenyegette, emiatt pedig nyugállományba helyezték. Többféle verzió született arról, Piroska János végül is hol van állásban, a Képzőművészeti Főiskola vagy a Bocskay Nevelőintézet rajztanára-e, végül azonban

¹⁰⁸ A Magyar Királyi Belügyminisztérium VII. közbiztonsági osztálya a rendőrség és a csendőrség szakmai irányításáért felelt, vezetője körülbelül a mai értelemben vett rendészeti szervek irányításáért felelős államtitkárnak (jelenleg Magyarországon az illetékes szakpolitikus Belügyminisztérium közbiztonsági főigazgatója címet viseli) felel meg.

¹⁰⁹ Az eset részleges rekonstrukciójára leginkább Csongrád megye főispánjának iratai alkalmasak. HU-MNL-CSML-IV-401-a-24/1923.

¹¹⁰ SERFŐZŐ, i. m. 97.

vádltként tette társaisal ō is a polgári bíróság elé állt.¹¹¹ Az űgyet végűl a Szolnoki Királyi Törvényszék tárgyalta, a vádlottak egyik védője dr. Ulain Ferenc, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője, fajvédő nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert radikális jobboldali politikusa volt.

A bombamerénylet űgyének főtárgyalása a Szolnoki Királyi Bűntetőtörvényszéken 1924. szeptember 17-e és 26-a között zajlott. A vádlottak meglehetősen kevés időt töltöttek fogságban, ugyanis magas óvadék ellenében már jóval a tárgyalás előtt szabadlábba helyezték őket. A dr. Ulain Ferenc és dr. Széchenyi István űgyvédek által képviselt védelem a főtárgyaláson a vádlottak, elsősorban Piroska János főhadnagy hazafias, az ellenforradalmi rendszer kialakításában szerzett érdemeivel érvelt, többek között megállapítva, hogy a Tanácsköztársaság bukása utáni időkben Piroska volt az, aki Héjjas Iván formálisan a Nemzeti Hadsereg állományába tartozó paramilitáris alakulatának tagjaként Csongrádon újjá szervezte a csendőrséget, ezzel pedig nagyon nagyban hozzájárult az állami és társadalmi rend helyreállításához. Széchenyi űgyvéd védőbeszédében egészen odáig elment, hogy a helyi zsidóság bizonyos prominens tagjai, többek között bizonyos Kalmár Zoltán űgyvéd még az ellenforradalmi időkig visszamenőleges sérelmet dédelgetnek Piroska főhadnaggal szemben, aki Kalmárt fegyelmezetlen magatartása miatt – ivott és kártyázott – annak idején

¹¹¹ Vö. Nemzetgyűlési Napló 1922–1926/XVIII., 344–345. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 100.

kizárta a csongrádi önkéntes csendőralakulatból. A védőügyvéd helyt adott azon határozott véleményének is, mely szerint Piroska János és a helyi ébredő csoport tagjai amúgy korántsem antiszemiták, a zsidó-keresztény ellentétet pedig leginkább a csongrádi zsidóság képviselői gerjesztik mesterségesen, és a Magyar Király Szállóban elkövetett bombamerénylet nyomozását és ők igyekeztek abban az irányban befolyásolni, hogy a gyanú a helyi keresztény-nemzeti érzelmű politikai aktivistákra terelődjön.

A vádlottak többek között azzal is védekeztek, hogy a nyomozás során a rendőrök bántalmazták őket, és csak ezért tettek korábban beismerő vallomásokat. A Szolnoki Királyi Büntetőtörvényszék a tanúkat többnyire nem találta szavahihetőnek, a nyomozást nem találta elég alaposnak, az elé tárt bizonyítékokat pedig bizonyító erejűnek, és maga is hajlott arra, hogy a vádlottakat esetleg kínzással bírták beismerő vallomásra a nyomozás során. Ebből kifolyólag a dr. Fuchs Gyula törvényszéki elnök vezette bírói tanács 1924. szeptember 26-ai ítéletében Sinkó László, Bölönyi Miklós elsőrendű, valamint Fülöp Andor, Piroska György, Piroska János, Sági János és Sági Rókus másodrendű vádlottakat a három rendbeli gyilkosság és huszonöt rendbeli gyilkossági kísérlet vádja alól felmentette.¹¹² Befolyásos katonai és politikai körök igen valószínűsíthetően itt is közbenjártak a vádlottak

¹¹² [SZERZŐ NÉLKÜL], *Egy felmentő és egy marasztaló ítélet*, Világ, 1924. szeptember 28.

megsegítése érdekében, az ügyben született felmentő ítélet pedig itt sem tudható be a véletlennek.¹¹³

A csongrádi bombamerénylet valószínűsíthető értelmi szerzője, Piroska János, aki polgári szakmájára nézve egyébként rajztanár és festőművész volt, később teljes mértékben konszolidálódott és politikai pályára lépett. 1930-ban jogi diplomát szerzett, 1933-ban Csongrád város főjegyzője, majd polgármestere lett, hivatali ideje alatt pedig nagyszabású építkezések indultak a városban. 1945-ben letartóztatták és népbírói eljárás indult vele szemben háborús és népellenes bűncselekmények gyanújával, amelyben azonban minden vád alól felmentették.¹¹⁴ A családnak azonban ezzel együtt is minden vagyonát, ingatlanát elkobozták, folyamatos rendőri megfigyelés alatt tartották őket, majd 1952-ben Piroska Jánost egy rövid időre a hortobágyi kényszermunkatáborba internálták.¹¹⁵ 1956-ban közéleti szerepet vállalt a forradalomban, emiatt rövid időre ismét letartóztatták. Ezután végleg visszavonult a közélettől, és 1987-ben, 92 éves korában hunyt el. Csongrád város igencsak ellentmondásos múltú szülőttjének, aki politikusi pályája során mindennel együtt valóban sokat tett az alföldi település fejlődéséért, nevét szülővárosában ma tér viseli.¹¹⁶

¹¹³ SHVOY, i. m. 97.

¹¹⁴ HU-MNL-CSML-XXV-8-5-d-NB-148/1945. Piroska János háborús és népellenes bűntette.

¹¹⁵ GULYÁS Martin, *Az 1945-ös csongrádi földosztás vesztesei*, Emlékeztető, 2016/1–2, 52–68.

¹¹⁶ TÓTH Attila, *Piroska János élete és festészete*, Csongrád, Magánkiadás, 2009.

**A radikális jobboldali titkos szervezetek
felszámolására és az irreguláris katonai alakulatok
leszerelésére/regularizálására tett kísérletek**

Az egyaránt külföldi és belföldi konszolidációra törekvő Bethlen-kormány számára mondhatni a nagy felháborodást kiváltó, 1923. december 24-ei, három ember életét kioltó csongrádi bombamerénylet volt az egyik utolsó csepp a pohárban. Bethlen István ígéretet tett a parlament 1924. január 3-ai ülésén, hogy személyesen hallgatja meg Héjjas Iván különítményparancsnokot többek között a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban, és ha a felelőssége kiderül, akkor ugyanúgy járnak el vele szemben, mint bárki mással.¹¹⁷ Héjjast a rendőrség is kihallgatta a csongrádi bombamerénylet, valamint általánosságban a nacionalista titkos társaságok és paramilitáris alakulatok szervezkedési ügyében, személyesen Nádosy Imre országos rendőrfőkapitány jelenlétében,¹¹⁸ végül azonban nem látták bizonyítottnak, hogy személyesen köze lenne bármiféle bűncselekményhez. Ez persze minden bizonnyal nem volt más, mint alku a paramilitáris vezető és a kormány, esetleg személyesen Horthy Miklós kormányzó között.¹¹⁹ Horthy mellett elsősorban Gömbös Gyula későbbi miniszterelnöknek lehetett nagy szerepe abban, hogy

¹¹⁷ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 337–338. Idézi: SERFŐZŐ Lajos, SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, 36.

¹¹⁸ SERFŐZŐ, i. m. 36.

¹¹⁹ BODÓ, i. m.

Héjjast a Horthy-korszakban sosem állították bíróság elé, az általa és az irányítása alatt mások által elkövetett cselekményekért komolyan nem vonták felelősségre, holott bűnei nagyon sok ember számára nyilvánvalók voltak.¹²⁰ Sokat elárul tehát a radikális irredenta-nacionalista egyesületek, titkos társaságok és a hozzájuk számtalan szállal kötődő paramilitáris alakulatok és a magyar kormányzat kapcsolatáról Héjjas példája. Az egykori paramilitáris vezetőnek nem hogy nem kellett az igazságszolgáltatás előtt felelnie a tetteiért, de néhány évvel később vitézi címet is kapott,¹²¹ repülési jogról szóló könyvével jogi doktori címet szerzett, és országgyűlési képviselő, majd a magyar állam jól fizetett és megbecsült hivatalnoka lett. Emelkedését elsősorban Gömbösnek köszönhette, aki néhány évvel később Magyarország miniszterelnöke is lett.

A közös múlttal és közös bűnökkel rendelkező, egykor félelmetes hatalommal rendelkező különítményparancsnokok közül leginkább Prónay volt az, aki képtelen volt bármiféle, legalább részleges konszolidációra. Mivel IV. Károly második visszatérési kísérlete¹²² alkalmával nem

¹²⁰ BODÓ, i. m.

¹²¹ Héjjas Ivánnak Horthy Miklós kormányzó 1929. június 16-án adományozott vitézi címet. BODÓ, i. m.

¹²² IV. Károly 1921. októberi, második visszatérési kísérletének megghiúsításában egyébként Gömbös Gyula mozgósítására a MOVE és az ÉME milicistái mellett a Kettőskereszt Vérszövetség irreguláris katonái is részt vettek. Vö. GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 101.

fejezte ki kellően a kormányzó iránti hűségét, illetve különítményének tevékenysége, önkényes gyilkosságai és kalandorakciói egyre terheesebbek lettek a Bethlen-kormány számára,¹²³ végül nyugdíjazták és félreállították, valamint az Etelközi Szövetségből is kizárták.¹²⁴

A konszolidáció jegyében az ország különböző területein még mindig működő félkatonai alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas-féle Alföldi Brigádot és az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után lényegében lefegyverezték, illetve regularizálták, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványaikat határozottan és egyértelműen megszüntették. Létrejött ugyanakkor a Belügyminisztérium irányítása alatt álló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal¹²⁵ nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére szolgáló, megbízható önkéntesekből álló félkatonai szervezet – kissé

¹²³ KONOK Péter, *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban. Vörösteror-febérterror*, Múltunk, 2010/3, 72–91, 84.

¹²⁴ PRÓNAY, i. m. 322–324.

¹²⁵ A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont). A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményes katonák és nemzetvédelmi milicisták is. A szervezet történetéről lásd bővebben: SOÓS László, *A Nemzeti Munkavédelmi Szervezet létrehozása és tevékenységének első évei, 1921–1926*, Levéltári Szemle, 1979/1–2, 277–291.

anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásőrség* – , melynek tagjait kézfegyverekkel szerelték fel, és intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk a rendőrségével egyezett meg, ezért formálisan ez inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt tekinthető.¹²⁶ Tagjai csak szolgálatban számítottak hatósági személyeknek, egyébként űzték hétköznapi, polgári foglalkozásukat, behívásuk esetén pedig értelemszerűen díjazásban részesültek. Az Alföldi Brigád, az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete¹²⁷ nevű segédrendőri szerv, illetve az ÉME nemzetvédelmi osztályai is ebbe a szervezetbe olvadtak be, tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de lényegében tovább működhettek.¹²⁸ A

¹²⁶ HU-MNL-OL K 26-XXII-6010. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 36; valamint: 5.818. M.

E. számú rendelet a nemzeti munkavédelmi intézmény fegyverhasználati jogáról, 1923. augusztus 2., Magyarországi Rendeletek Tára, 1923, 274.

¹²⁷ Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. *Jegyzőkönyv az ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról*, 1922. október 2. Közli: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, forráskiad. KARSAI Elek–NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 187–188.

¹²⁸ Vö. DÓSA, i. m. 151–152.

Kettőskereszt Vérszövetség – szoros átfedésben a Héjjas Iván parancsnoksága alatt álló Alföldi Brigáddal – részben ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta tevékenységét. A Nemzeti Munkavédelemnek persze ugyanúgy célja volt az országot sújtó fegyverkezési korlátozások kijátszása, mint korábban az elődjéül szolgáló milíciáknak, és bár a szervezetet formálisan a belügyi tárca felügyelte, működésébe erősen beleszólt a hadsereg és a honvédelmi tárca is, vezetői között pedig számos katonatisztet találhatunk. Az 1920-as években a szervezet parancsnoka Hainiss Győző nyugalmazott altábornagy volt, és itt folytatta pályáját a Belügyminisztérium állományában Makkay Imre tüzér százados, a Kettőskereszt Vérszövetség korábbi budapesti zászlóaljparancsnoka,¹²⁹ valamint Sassy Szabó József ezredes, ugyancsak a KKVSz egykori vezetőségi tagja is.

Érdekes adat ugyanakkor, hogy Shvoy Kálmán tábornok a naplójában azt írja, a KKVSz 1923-ban alakult meg ezen a néven, éppen a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád utódszerveként, tevékenységét pedig állítólag

¹²⁹ Makkay Imre százados vezető szerepét a KKVSz-ben egyértelműen bizonyítja a Kovács testvérek és társaik büntetőügyében hozott ítélet. Lásd: HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai büntetőpere. Továbbá lásd: VARGYAI Gyula, *A biatorbágyi merénylet. Merénylet a merénylet ellen*, Budapest, Hadtörténelmi Levéltár–Paktum Nyomdaipari Társaság, 2002. Prónay Pál, aki az irredenta katonai alakulatok, többek között a Kettőskereszt Vérszövetség megszervezésének szerepét is magának vindikálja, ugyancsak azt írja emlékirataiban, hogy Makkay Imre százados ebben vezető szerepet játszott az ő irányítása alatt. PRÓNAY, i. m. 162–163.

Főtartalék¹³⁰ fedőnéven a Belügyminisztérium és a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta. Shvoy így magának KKVSz-nek a genezisét is csak erre az időszakra, az 1923-as év végére datálja, holott a KKVSz már biztosan jóval előbb létezett, ez pedig éppen a Vérszövetség formális megszűnésének az időszaka.¹³¹ A KKVSz Nemzeti Munkavédelembe történő integrálásáról egyébként levéltári forrás is fennmaradt: egy bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1926-ból, mely megtiltja az NMV tagjainak, hogy az új sztrájkterő segédrendőri szervet akár egymás között is a Kettőskereszt Vérszövetség névvel illessék, mivel ahhoz a

¹³⁰ A Nemzeti Munkavédelmi Hivatal állományába tartozó, Főtartalék fedőnevű alakulat vezetője 1930-ig gróf Ráday Gedeon nyugalmazott belügyminiszter volt. Vö. DÓSA, i. m. 134–135. Valamint lásd: Ráday Gedeon nyugalmazott belügyminiszter Gömbös Gyula honvédelmi miniszternek küldött levelében lemond a Nemzeti Munkavédelem Központi Irodájának vezetéséről, 1930. január 16., in *Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938*, szerk. HETÉS Tibor, MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968, 499–500.

¹³¹ SHOY, i. m. 90–95. Mindazonáltal Szakály Sándor egész tanulmányt szentelt annak a kérdésnek, miért is érdemes Shvoy Kálmánt szövegét (és úgy általában a naplókat, memoárokat és egyéb magánforrásokat) alapos forráskritikával kezelnünk. Vö. SZAKÁLY Sándor, *Napló, naplószerű emlékirat, emlékirat?. Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945 nyomán a naplóíró felelősségéről és a forráskritika fontosságáról*, in *Emlékirat és történelem*, szerk. HORVÁTH Jenő–PRITZ Pál, Budapest, 2012, Magyar Történelmi Társulat–Nemzetközi Magyarástudományi Társaság, 82–98.

szervezethez köztudatban meglehetősen rossz emlékek fűződnek.¹³²

Az NMV tehát egyszerre volt sztrájkterő és üzembiztonsági, önkéntes segédrendőri szerv és tulajdonképpen rejtett, tartalékos titkos katonai alakulat. Noha jelentős harcértékkel nyilván nem bírt, hiszen a tagok mindössze kézfegyverekkel voltak felszerelve, ám több tízezer, a mindennapokban polgári foglalkozást űző, de lőfegyvert birtokló és bizonyos szintű katonai kiképzésen átesett, mozgósítható tagja révén jelentősen hozzájárult a trianoni békeszerződés által előírt katonai korlátozások kijátszásához. Ily módon a szervezet jó eszköz volt az egykor 100 ezer fő feletti, 1921 után formálisan maximum 35 ezer főre apasztott Nemzeti Hadsereg sok státuszát elvesztő egykori (néhány esetben végig irreguláris keretek között működő) katonájának pacifikálására is. Ebben a felemás, önkéntes rendőri–tartalékos karhatalmi katonai állományban igen sok ember továbbra is hasznosnak, illetve az állam és hazafias célok szolgálatában álló személynek érezhette magát. A radikális jobboldali milicista mozgalom és a hozzá tartozó irreguláris katonai alakulatok részben e

¹³² HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473 – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszünt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

szervezet keretei között, „megszelídített” formában éltek tovább.¹³³

Az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendelet továbbá megtiltotta az állami alkalmazottnak, így értelemszerűen a fegyveres testületek tagjainak is a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen, illetve nem rendelkezik a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabállyal, tehát lényegében a titkos társaságokban való tagság vált tiltottá a közszolgák számára.¹³⁴ A valóságban persze az állam számára tovább sem volt könnyű feladat ellenőrizni – már persze ha jobboldali, bizonyos fokú kormányhűséget is mutató szervezetek esetében valóban ellenőrizni akarta –, ki miféle egyesületben, társaságban tag, és kikkel, hogyan és milyen célok megvalósítása érdekében tart kapcsolatot. Főként igaz volt ez, ha az adott titkos szervezet konspiratív okokból nem, vagy csak minimális mértékben képzett iratot, és működése jórészt szóbeli utasításokon alapult, így még a pusztá létezését is nehéz lett volna bizonyítani. Ily módon, bár a Kettőskereszt Vérszövetség 1923-ban hivatalosan megszűnt, a bombamerényletek kora pedig az 1924-es évvel véget ért, a korszellemből is fakadó módon többnyire radikális jobboldali eszméket valló, az irrendentizmus és az antiszimitizmus mellett együttesen

¹³³ Az 1920-as évek második felében Nemzeti Munkavédelemnél dolgozott Sassy Szabó József ezredes és Makkai Imre százados, a Kettőskereszt Vérszövetség vezetőségi tagjai is. Vö. DÓSA, i. m. 134.

¹³⁴ Budapesti Közlöny, 1923. október 24.

elkötelezett irreguláris katonák valamilyen formában, részben továbbra is állami szolgálatban, a kormány és a hadsereg tudtával és beleegyezésével folytathatták tevékenységüket az általuk hazafiasnak tartott célok elérése érdekében.

FORRÁSOK

**A BUDAPESTI KIRÁLYI
BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ELSŐFOKÚ
ÍTÉLETE KEŐ-KUCSERA ISTVÁN ÉS
TÁRSAI BÜNTETŐÜGYÉBEN
BUDAPEST, 1924. JÚNIUS 8.**

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék

B IX. 5811/54-1922

A Magyar Állam nevében!

A Budapesti Kir. Büntetőtörvényszék gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette miatt Keő /Kucsera/ István, Gyalay Mihály, Adorján Géza és Kovács József Ellen, Keő István és Adorján Gézára nézve a kir. ügyészségnek 24779/k.ü.1923. számú, Kovács József nézve 161315/1923. k.ü. számú vádiratában, Gyalay Mihályra vonatkozóan pedig a B.IV.5811/46-1922. sz. vádiratában foglalt vád felett dr. Schirilla Achil kir. ítélőtáblai bíró, mint elnök, dr. Ortubay Dezső és dr. Bárczy Géza kir. törvényszéki bírók, valamint dr. Aszay Tihamér joggyakornoknak, mint jegyzőkönyvvezető részvételével dr. Kullman Sándor kir. ügyésznek, mint közvádlónak a szabadlábon lévő Keő István, Gyalay Mihály, Adorján Géza, Kovács József vádlottaknak dr. Fehérváry Kálmán ügyvéd, mint Keő István és Gyalay

Mihály védője, és dr. Tasnái Kovács József, mint Adorján Géza védője jelenlétében,

Budapesten, 1924. évi június 11. és 18. napján megtartott, részben zárt, részben pedig nyilvános fő tárgyalás alapján a vád és a védelem meghallgatása után meghozta a következő

ítéletet:

I. Keő /Kucsera/ István 37 éves, róm. kath. vallású, jászkarajenői /Pest megye/ születésű, ugyanottani /Árpád u. 14. szám/ lakos, magyar állampolgár, nő, 13 hold földje és háza van, írni-olvasni tudó gazdálkodó 1922. évi április 12–május 13-ig előzetes letartóztatásban, május 20–június 27-ig vizsgálati fogságban volt, jelenleg szabadlábon levő vádlott.

II. Gyalay Mihály, 31 éves, refor. vallású, szilágycsehi születésű, budapesti /IX. Lónyay utca 42. sz./ lakos, magyar állampolgár, elvált, 2 hold szőlője és 8 hold szántóföldje, 1 háza van, katona volt, polgári iskolai tanár és hírlapíró, 1922. évi április 11–május 19-ig előzetes letartóztatásban, május 20–június 30-ig vizsgálati fogságban volt, jelenleg szabadlábon levő vádlott,

III. Kovács József 21 éves, róm. kath. vallású, körmendi születésű és körmendi lakos, magyar állampolgár, nőtlen, vagyontalan, katona volt, 4 polgári és 3 kereskedelmi iskolai osztályt végzett, magánhivatalnok, bűnösök a Btk. 288. §-ába ütköző és a Btk. 92. §-ának alkalmazása folytán a Btk. 20. §-a alapján minősülő gyilkosság elkövetésére irányuló

szövetség vétségében, amelyet úgy követtek el, hogy Budapesten, 1922. február hóban, közelebről meg nem határozható napon megállapodtak abban, hogy előre megfontolt szándékuk szerint közülük Kovács József két, név szerint meg nem állapított jászkarajenői zsidó megfélemlítése, eshető megölése végett két kézigránátot fog ezek házába bedobni. Kovács József ugyanezen hónapban Keő /Kucsera/ István útbaigazítása alapján a helyszínt a szóban forgó ház megtekintse által kikémlelte, 1922. március 2-án pedig Keő Istvánnal való megbeszélés szerint Gyalay Mihály a fenti célra 2 drb kézigránátot Kovács Józsefnek átadott, mi által a szövetséghez előkészületi cselekmények is járultak.

A kir törvényszék ezért:

Keő István vádlottat a Btk. 288. §-a alapján a Btk. 92. §-ának alkalmazásával 4 /négy/ hónapi fogházbüntetésre ítéli. A szabadságvesztés-büntetésről bő a vádlott előzetes letartóztatásával és vizsgálati fogságával a Btk. 94. §-a alapján 2 /két/ hónapot és 15 /tizenöt/ napot kitöltöttnek vesz. A hivatalvesztést a Bt. 54. §-ának második bekezdése alapján mellőzi.

II. Gyalay Mihály vádlottat ugyanazon törvényszakaszok alapján 3 /három/ hónapi fogházbüntetésre ítéli. A szabadságvesztés-büntetésből a vádlott előzetes letartóztatásával és vizsgálati fogságával a Btk. 94. §-a alapján 2 /két/ hónapot és 2 /két/ napot kitöltöttnek vesz. A hivatalvesztést a Btk. 54. §-ának második bekezdése alapján mellőzi.

A nevezett vádlottak a Bp. 480. és 481. §-a értelmében kötelesek az eddig felmerült bűnügyi költséget egyetemlegesen, az ezután felmerülő bűnügyi költséget pedig külön-külön az államkasszának megtéríteni, azonban Kovács József-re a kir. törvényszék az 1890. évi XLIII. tc. 4. §-a alapján egyelőre behajthatatlannak nyilvánítja.

A kir. törvényszék az irodai letétnapló 642/1922. t. alatt bűnjelként őrzött töltények, 2 revolver és kézigránát elkobzását a Btk. 61. §-a alapján elrendeli, és a bűnjelet az ítélet jogerőre emelkedése után a kir. ügyészségnek megküldi.

Az irodai letétnapló 635/1922 t. alatt bűnjelként őrzött iratokat és az üvegben lévő bűzbombákat pedig a Bp. 488. §-a alapján Adorján Gézának visszaadni rendeli, és ezeknek az ítélet jogerőre emelkedése után elvitelére őt felhívja.

IV. Adorján Géza, 31 éves, budapesti születésű és ugyanottani /I. Ábel Jenő u. 9. sz./ lakos, magyar állampolgár, nős, vagyontalan, katona volt, szigorló gépészmérnök, magánhivatalnok, 1922. évi április 11–14-ig előzetes letartóztatásban, jelenleg szabadlábon levő vádlottat a Btk. 288. §-ába ütköző, gyilkosság elkövetésére irányított szövetség büntette miatt ellene emelt vádak alól a Bp. 326. §-ának 2. pontja alapján felmenti. A vele szemben felmerült bűnügyi költség a Bp. 482. §-ának első bekezdése szerint az államkincstárt terheli. Egyben elrendeli a kir. törvényszék, hogy az ítélet jogerőre emelkedés után a Budapesti Kir. Ügyészséggel közöltessék.

Indoklás:

Keő Kucsera István jászkarajenői vendéglős 1922. évi február havában Budapesten, a Sörház utca 3. számú házban lévő vendéglőben Gyalay Mihály hírlapírónak borozgatás közben elpanaszolta, hogy a jászkarajenői zsidók az ébredő magyarok helyi csoportja ellen áskálódnak.

Tanakodtak, hogy mit kellene ellenük tenni, és különféle tervezgetés után megállapodtak abban, hogy a zsidók megfélemlítése végett a zsidók által lakott egy-egy házba kézigránátot kellene bedobni.

Véletlenül ott volt a vendéglőben Kovács József nyugat-magyarországi felkelő, akit asztalukhoz hívtak, és közölvén vele a tervüket, mindhárman elhatározták annak végrehajtását. Megállapodtak abban, hogy Keő Kucsera István hazautazik Jászkarajenőre, másnap leutazik oda Kovács József is, és neki megmutatja azon házat, ahova a kézigránátokat be kell dobnia. Ezek megszerzését Gyalay Mihály vállalta magára.

Kovács József tényleg le is utazott Keő Istvánhoz, aki megmutatván neki a szóban forgó házat, megállapodtak abban, hogy Gyalay Mihálytól vegye át Kovács József a kézigránátokat, és azokkal jöjjön vissza, és jelentkezzék Keő Istvánnál.

Kovács József 1922. évi március hó 2-án délelőtt felkereste Gyalay Mihályt a Hazánk című napilapnak a Sörház utca 3. sz. házban levő szerkesztőségi helyiségében,

és közölvén vele, hogy Keő Istvánnál járt, kérte a szükséges gránátok kiadását.

Gyalay Mihály átment az Ébredő Magyarok Egyesületének helyiségében tartózkodó, Adorján Géza egyesületi tiszviselőhöz, és felsőbb utasításra hivatkozva elkérte tőle az íróasztal egyik fiókjában visszamaradt két kézigránátot. Ezeket a fiókból kivette, és átvitte a szerkesztőség helyiségébe, ahol Kovács Józsefnek korábbi megállapodásuk értelmében leendő felhasználása végett átadta.

Az átadás akként történt, hogy Gyalay lecsavarta a kézigránátok fogantyúját, és szétszedett állapotban, újságpapírba becsomagolva betette Kovács Józsefnek irattáskájába, aki azokkal távozott.

Ez alkalommal Kovács József 100 korona útiköltséget kapott Gyalay Mihálytól.

Kovács József ezután egyenesen elment a Kálvin téren őrszolgálatot teljesítő Pikola Mihály rendőrhöz, és a kézigránátokat neki átadta, azt mondván, hogy a vonatban találta azokat.

Pikolya Mihály rendőr átvette tőle a kézigránátokat, s Kovácsot a IV. ker. kapitányságra előállította, a kézigránátokat pedig ott leadta. Kovács József kihallgatataván adta elő, hogy a kézigránátokat a vonatban találta.

Ezek a kézigránátok a csepeli tölténygyárban működő lőszerátvételi különítményhez beszállítván, miután ott megállapították, hogy élesre szerelt, német gyártmányú hadi kézigránátok, mint megbízhatatlanok,

megsemmisítették, mégpedig akként, hogy más hasonló lőszerrel együtt a földre beásattak, és ott szétrobbantattak.

Ezen tényállás alapján emelt vádat a kir. ügyész a Btk. 288. §-ába ütköző, gyilkosság elkövetésére irányuló szövetség büntette miatt Adorján Géza, Keő István, Gyalay Mihály és Kovács József ellen.

A vádlottak a főtárgyaláson Kovács József kivételével nem ismerték be bűnösségüket. Keő István vádlott tagadta, hogy Gyalay Mihállyal a jászkarajenői zsidók megfélemlítéséről beszélt, hogy Kovács Józsefet ilyen célokra rávenni igyekezett, őt Jászkarajenőre hívta, hogy Kovács József nála járt, hogy a zsidók megfélemlítésére kézigránátot akart volna felhasználni, és általában, hogy Kovácsot ismerné.

Gyalay Mihály vádlott a főtárgyaláson azt adta elő, hogy a kézigránátokat nem a zsidók megfélemlítése céljából, hanem ellenségeikkel szemben, hazafias célból leendő felhasználás végett kérte el Adorján Gézától és adta át Keő Istvánnal és Kovács Józseffel való megelőző megállapodás alapján Kovács Józsefnek.

Amikor a rendőrségen azt mondotta, hogy a zsidók megfélemlítésére adta át Kovácsnak a gránátokat, azt csupán a valóságos cél leplezése érdekében tette.

Adorján Géza vádlott beismerte a főtárgyaláson, hogy Gyalay Mihálynak hazafias célokra és felsőbb utasításra való hivatkozással megengedte, hogy az íróasztalában visszamaradt kézigránátokat elvihesse. Tagadta azonban azt, hogy a gránátok felhasználásával,

illetőleg Gyalay Mihállyal, Keő Istvánval vagy Kovács Józseffel egyáltalán tárgyalt volna, vagy bármi nem ű tudomása lett volna arról, hogy a kézigránátokat a zsidók megfélemlítésére szándékoztak volna felhasználni.

Tagadta továbbá azt is, hogy a kézigránátok abban az állapotba egyáltalán használhatók lettek volna, és végül, hogy azonosak voltak azokkal, amelyeket Reinhardt Pál tűzérsegi főművezető felrobbantott.

Kovács József vádlott a főtárgyaláson beismerte, hogy Keő Istvánval és Gyalay Mihállyal való előzetes megállapodásához képest a jászkarajenői zsidók megfélemlítésére vállalkozott, nekik megígérte, hogy a megjelölendő házba kézigránátokat fog bedobni, a helyszínére le is utazott, ahol Keő István a kiszemelt házat neki megmutatta, visszaérkezése után Gyalay Mihállyal jelentkezett, tőle két kézigránátot átvett.

Védekezésül azonban azt adta elő, hogy erre szorult anyagi helyzete miatt, pénzszerzés végett csak színleg vállalkozott, azt komolyan soha el nem határozta, és amikor tette került volna a sor, a kézigránátokat az átvétel után egyenesen a rendőrhöz vitte.

Kovács József és Gyalay Mihály vádlottak a főkapitányságon és a vizsgálóbíró előtt a fenti tényállással mindenben egyező, részletes beismerő vallomást tettek.

Ez a büntetésük alább felsorolt körülménynél fogva a tényállás megállapításánál alapul vétetett.

Mindketten minden kényszerítő ok nélkül terhelték önmagukat, és az eseményeket egyezően, a legnagyobb részletességgel írták le. Vallomásuk valóságát megerősíti a

főtárgyaláson kihallgatott Balázs Rezső tanúnak különösen ama vallomása, hogy a kézigránatok átvételekor ilyen kifejezések: „erről a lapok sokat fognak írni, megbolygatjuk a zsidókat” hangzottak el.

Gyalay Mihálynak a hazafias célokra alapított újabb védekezése nem fogadható el, mert az semmivel nincs megerősítve, módjában lett volna már a rendőrségen, de később, vizsgálóbíró előtt is előterjeszteni, ellentétben áll társainak a vallomásaival, de egymagában véve valószínűtlen.

Keő Istvánnal szemben Kovács József és Gyalay Mihály nyomozati vallomását megerősíti az a tény, hogy a zsidók elleni gyűlöletre, ami elhatározását előmozdíthatta, pszichológiailag indokolva volt. Egyébként Kovács Józsefnek a helyszíni ismeretei, és azoknak lényegileg hű leírása, és ama részbeni beismerése Keő Istvánnak, hogy tényleg megfordult többször a Sörház utca 3. sz. alatti vendéglőben, ahol Kovács József is ott volt, és ott Gyalayval beszélgetett, arra mutatnak, hogy Kovács Józsefet ismeri, evvel a vendéglőben együtt ült egy asztalnál, ez nála járt Jászkarajenőn, és a helyszínét együttesen megtekintették.

Valónak kellett tehát elfogadni a nyomozat és a vizsgálóbíró előtt tett, és Kovács József által a főtárgyaláson is megerősített vallomásaikat, és ez alapon bizonyítottanak kellett venni a fent leírt tényállást.

Eszerint Keő István, Gyalay Mihály és Kovács József között szövetség jött létre a megbeszélte cél elérése végett.

Ez a cél pedig a jászkarajenői megszemlélt ház felrobbantása útján az abban lakó zsidók megfélemlítése volt, s bár a megbeszélés nem expressis verbis emberek megölésére irányult ugyan, de tekintve a használati szándékolt eszköznek emberi élet kioltására alkalmas voltát, ez a szándék legalábbis, mint dolus eventualis, a kölcsönös megértés folytán szemük előtt lebeghetett.

Szándékuk előre megfontolására mutat a tervezgetés tartóssága, az alkalmas eszköznek kiválasztása, illetve előre való megjelölése, és a véghezvitel módozatainak körülményes megállapítása.

Előkészületi cselekménynek minősítendő elsősorban a helyszínére való beutazás a helyzet kikerülése végett, és folytatólagosan a kézigránátoknak megszerzése.

A kézigránátoknak azonos voltát bizonyítják a vonatkozó rendőri és detektívjelentések, továbbá Reinhardt Pál tűzérsegi főművezetőnek szakértő tanúvallomása és a lőszerátvételi különítménynek a robbanásról való iratai.

A szóban forgó kézigránátoknak életveszélyessége Reinhardt Pál szakértő tanú vallomásával bizonyítva van, egyébként pedig a vádbeli bűncselekmény fennforgását illetőleg nem lényeges az, hogy a kézigránátot rendeltetészerű használatra alkalmasak voltak, mert ezek megszerzése csak oly másodrendű előkészületi cselekménynek tekintetett, amely azt az első előkészületi cselekményt, hogy Kovács a helyzet kikerülése végett a helyszínre leutazott, folytatólagosan kiegészíti.

Nem fogadhatta el a bíróság a védelem ama védekezését, hogy a vádbeli bűncselekménytől való elállás a

kísérlet büntetethetőségéből vont analógiából folyóan a vádlottak javára büntetlenséget biztosít.

Habár a tettes elállása rendszerint magát az egész kísérlet büntetlenségét, és így valamely részes büntetlenségét is eredményezi, és habár általánosságban el kell fogadni azt az érvelést, hogy a kedvezmény, melyet a törvény a bűnös magatartás közelebb és veszélyesebb stádiumára vonatkozólag megadott, az még inkább áll a bűnös magatartás messzebb eső, és kevésbé veszélyes stádiumára, mindazonáltal tekintve, hogy a szövetség csak bizonyos csekélyebb számú, de legsúlyosabban büntetendő cselekményre vonatkozólag önálló bűncselekményt képez, és hogy ezen legsúlyosabban büntetendő cselekmények már ez által is a törvény kivételes intézkedéseinek tárgyát képezik, a kísérlet büntetlenségéből vont analógia a szövetségre vonatkozólag egyáltalán nem alkalmazható.

A törvény bizonyos büntettekre nézve önálló büntetendő cselekményre alakítván a szövetséget, ha ahhoz előkészületi cselekmény is járul: az ezen önálló büntetendő cselekmény megállapítható cselekedeteket kivette az előkészületi cselekedeteket, mint a kísérlet fogalma alól, s ennél fogva a büntetendő szövetség, mint bevezetett, önálló bűncselekmény fogalmilag ki van zárva a kísérletre nézve fennálló általános rendelkezések hatálya alól.

Egyébként a bíróságot eme felfogásában nem csak a Kir. Kúria által részben követett gyakorlat erősítette meg, hanem a Btk. 137. §-ának rendelkezése is, amely kifejezetten csak felségsértés elkövetésére irányuló

szövetségtől való elállás esetére, és kizárólag az elálló javára biztosítja a büntetlenséget.

A büntetések mértéknek megállapításának a bíróság enyhítő körülményként vette figyelembe Keő István javára azt, hogy miután őt a proletárdiktatúra idején halálra ítélték és súlyosan bántalmazták, és ezek okozását ő a proletárdiktatúrában vezető szerepet játszó zsidóságnak tulajdonította, a lelkületében kialakult ez a meggyőződés oly fokú gyűlöletté fokozódott, amely akaratainak szabad elhatározási képességét lényegesen befolyásolta. Gyalay Mihály javára büntetlen előéletét, katonai harctéri szolgálatát, Kovács József javára beismerését, büntetlen előéletét, beteges állapotából folyó könnyebb befolyásolhatóságát, és hogy az elállása folytán való, lehetetlenné szándékolt cselekmény folytatása és befejezése, valamennyi vádlott javára azt, hogy a bűncselekmény elkövetése óta hosszabb idő telt el. Viszont súlyosító körülménynek minősítette a bíróság Keő Istvánnal szemben azt, hogy az értelmi szerző ő volt, valamennyi vádlottal szemben azt, hogy az állam konszolidáció rendjét és a társadalmi békét veszélyeztették, és ezekhez képest tekintettel az enyhítő körülmények számára és nyomatékosságára, a bíróság a bűncselekményre megállapított büntetés legkisebb mértékét aránytalanul súlyosnak találta, és ennek folytán a Btk. 92. §-ának alkalmazásával a Btk. 20. §-a alapján vétséggé fokozván le a bűncselekményt, börtön helyett fogházban szabta ki a bűnösségük fokával arányos büntetésüket.

Adorján Géza vádlottal szemben csak az a tény nyert bizonyítást, hogy a szóban forgó kézigránátoknak az íróasztalából való elvitelét megengedte, és így lehetővé tette, hogy Gyalay Mihály a kézigránátokat saját céljaira felhasználhassa.

Mint hogy ama tagadásával szemben, hogy a kézigránátoknak a szóban forgó gyilkosságra való felhasználási tervezésekről bármi nemű tudomása lett volna, sem a főtárgyaláson, sem a nyomozás során terhelő adat nem merült fel, a bíróság nem látta bizonyítva, hogy a gyilkosságra irányzott szövetségnek Adorján Géza is tagja lett volna, ennélfogva őt a vád alól a Bp. 326. §-ának 1. pontja alapján felmentette.

Az ítélet egyéb rendelkezései a hivatkozott törvényszakaszokon alapulnak.

Budapest, 1924. évi június 18-án.

Dr. Schirilla sk. ft. elnök

Dr. Bárczy Géza sk. előadó

A kiadmány hitelül:

[olvashatatlan aláírás]

s. h. tiszttviselő

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Hiteles másolat, gépelt.

**A BUDAPESTI KIRÁLYI
BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ELSŐFOKÚ
ÍTÉLETE MÁRFFY JÓZSEF ÉS TÁRSAI
BÜNNÜGYÉBEN
BUDAPEST, 1924. DECEMBER 13.**

A budapesti kir. büntetőtörvényszéktől,

B.XLVI.16193/1923/94. szám.

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN!

A budapesti kir. büntetőtörvényszék, mint büntetőbíróóság többrendbeli gyilkosság büntette, stb. Márffy József és társai ellen a kir. ügyészségnek 67573/1924. k. ü. számú vádiratában foglalt vád felett dr. Langer Jenő kir. törvényszéki elnök, mint elnök, Krayzell Miklós kir. törvényszéki tanácselnök és Kilb Lajos kir. törvényszéki bíró mint, rendes, dr. Földi Antal kir. törvényszéki bíró, mint pótbíró, valamint dr. Csikesz Béla és dr. Végh Andor kir. törvényszéki titkárok és dr. Petrovay Zoltán kir. törvényszéki jegyző, mint jegyzőkönyvvezetők részvételével, dr. Dolowschiák Mihály kir. ügyészségi alelnöknek és dr. Szádeczky Lajos kir. ügyésznek mint közvádlónak, a szabadlábon lévő ifj. Drenka Béla, a vizsgálati fogságban lévő Márffy József, Marosi Károly, Szász József, Horváth-Halas József, Vargha Ferenc, továbbá a fogházi őrizetben lévő Radó József vádlottak, dr.

Kiszely István ügyvédnek, mint Márffy József, dr. Hindy Zoltán ügyvédnek, mint Szász József, dr. Marcell János ügyvédnek, mint Marosi Károly és Vargha Ferenc, dr. Ulain Ferenc ügyvédnek, mint Marosi Károly, dr. Vasek Ernő ügyvédnek mind Radó József, dr. Bartek Lajos ügyvédnek, mint Horváth-Halas József és ifj. Drenka Béla, és dr. Vajda Béla ügyvédnek, mint a szökésben lévő Kis Ferenc vádlott védőjének, végül dr. Grün Béla ügyvédnek, mint dr. Rassay Károly sértett képviselőjének jelenlétében Budapest, 1924 évi november hó 18-tól 1924. évi december hó 13. napjáig tartott nyilvános főtárgyalás alapján, a vád és a védelem meghallgatása után meghozta a következő

ÍTÉLETET:

I. 1./ Márffy József vádlott, 25 éves, r. kat. vallású, nőtlen, csényei születésű és illetőségű, budapesti, Bokréta utca 28. szám II. emelet 11. ajtószám alatti lakos, magyar állampolgár, kereskedelmi iskolai végzettségű, katonaviselt, vagyontalan banktisztviselő, aki 1923. évi november hó 29-től 1924. évi március hó 4-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta pedig vizsgálati fogságban van.

2./ Marosi Károly vádlott, 35 éves, r. kat. vallású, nőtlen, budapesti születésű és illetőségű, budapesti Márton utca 35/c. szám, I. emelet 20. ajtószám alatti lakos, magyar állampolgár, nőtlen, vagyontalan, írni és olvasni tudó, katonaviselt, droguistasegéd (sic!), aki 1924. évi február hó 14-től 1924. évi március hó 13-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta pedig vizsgálati fogságban van, – továbbá

3./ Radó József vádlott, aki 1906. évi augusztus hó 5-én Érsekkétyen született, ugyanottani illetőségű, budapesti lakos, magyar állampolgár, nőtlen, vagyontalan, 5 gimnáziumi osztályt végzett, 1924. évi február hó 14-e óta fogházi őrizetben van, volt droguista (sic!) tanuló, állásából elbocsátott pénzügyőr, akinek a bűncselekmény elkövetése idején, mint 18. életévét még be nem töltött egyénnek a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége megvolt, mind a Btk. 70. §-a szerinti tettestársak a bűnösök a Btk. 278. §-ába ütköző 8 rendbeli gyilkosság büntetében, valamint a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntetéként a Btk. 65. §-a szerinti 29 kísérletében, illetve a fiatalkorú Radó József vádlott bűnös a Bn. 18. §-ának 2. bekezdése szerint minősülő ugyanazon bűncselekmények vétségében, mert:

nevezettek abból az előre megfontolt szándékból, hogy a budapesti Erzsébetvárosi Demokrata Körnek Dohány utca 76. szám alatt lévő házában az első emeleti díszteremben ünnepi vacsorára összegyűlő embereket megöljék, a fiatalkorú Radó József kivételével az időközben elhalt Chriaszty Istvánnal és Kasnyik Jánossal együtt óraszerkezettel ellátott, fémdobozban elhelyezett, ekrazit robbanószerrel megtöltött, emberi élet kioltására alkalmas pokolgépet szerkesztettek, az így összeállított pokolgépet azután Marosi Károly, Radó József és az időközben elhalt Kasnyik János 1922. év április hó 2-án a déli órákban a jelzett teremben a nagy tükör alatt levő faburkolattal ellátott fűtőtest alján, közvetlenül a fal mellett elhelyezték, az abban lévő óraművet akként beállítva, hogy az 1922. évi április hó 3-án délután 3 óra 25 perckor felrobbant, ennek folytán a

szétrepülő bomba és a fűtőtestszilánkok néha Szegő Miksa, Pesti Alfréd, Kerényi Arnold, Bánd Gyula, Polgár Sándor, Goldberg Simon, Haász Károly és Kovács Ernő budapesti lakoson halálos eredményű sérüléseket ejtettek,

míg dr. Balassa Gyula, Ledner Mór, Váradi Győző, dr. Patai Samu, Szász László, Krámer Dávid, dr. Ehrlich Mátyás, Katona Béla, Spitzstein Béla, dr. Maros Mór, Elek Artur, Láng Ágoston, Grünfeld Miksa, Bleier Ármin, Breitner Mór, Lengyel Ödön, Elek Bernát, dr. Kemény Géza, Elfer Sándor, Hirnschorn Jakab, Goldfinger Gábor, Császár Lipót és Aczél Gyula budapesti lakosok ugyanezen alkalommal testi sérüléseket szenvedtek, vagyis nevezett vádlottak a fentebb megnevezett 8 embert előre megfontolt szándékból megölték, az utóbb nevezett 23 embernek előre megfontolt szándékból való megölésének véghezvitelét pedig megkezdték, a szándékolt utóbbi eredmény azonban rajtuk kívül álló okokból be nem következett.

II.1./ Horváth-Halas József vádlott, 23 éves, r. kat. vallású, nőtlen, pécsi születésű és illetőségű, pécsi, Szigeti országút 23. szám alatti lakos, magyar állampolgár, felsőkereskedelmi iskolai végzettségű, katonaviselt, vagyontalan városi műszaki tisztviselő, aki 1923. évi november hó 29-től 1924. évi március hó 4-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta pedig vizsgálati fogságban van, mint tettes,

2./ a már említett Márffy József vádlott, mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja szerinti felbujtó és

3./ Varga Ferencz vádlott 23 éves, r. kat. vallású, nőtlen, pécsi születésű és illetőségű, budapesti, Ráday utca

41. szám alatti lakos magyar állampolgár, felsőkereskedelmi iskolai végzettségű, vagyontalan, állás nélküli magántisztviselő, aki 1923. évi november hó 29-től 1924. évi március hó 4-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta pedig vizsgálati fogságban van, mint a Btk. 69. §-ának 2. pontja szerinti bűnsegéd bűnösök a Btk. 178.§-ába ütköző gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §a szerinti kísérletben, mert:

Márffy József az időközben elhalt Chriaszty Istvánnal együttesen, abból az előre megfontolt szándékból, hogy emberéletet kioltsanak, gyújtózsínórral ellátott és ekrazit robbanószerrel megtöltött bombát készített, azt Horváth-Halás József vádlottnak átadta s nevezettet rábeszéléssel szándékosan rábírta arra, hogy az a bombát az budapesti kir. törvényszék épületének Koháry utca 3. szám alatt lévő kapualjába helyezze.

Eme rábeszélés hatása alatt azután Horváth-Halás József vádlott 1922. évi augusztus hó 22-én a neki átadott bombát, abból az előre megfontolt szándékból, hogy azzal embert öljön, a fent jelzett épületnek az eléggé forgalmas Koháry utca 3. szám alatti kapujában, ahol köztudomás szerint a kapu belső részén lévő folyosón állandó őrség is tartózkodik, de ettől eltekintve az állandó ki- és bejárat céljára szolgálat, délután 8 óra tájban el is helyezte és a gyújtózsínórral meggyújtotta.

A szándékolt eredmény azonban rajtuk kívül eső okból be nem következett.

Varga Ferenc vádlott pedig a Horváth-Halás József vádlott által véghezvitt bűncselekmény elkövetését

szándékosan előmozdította azért, hogy a bomba készítésében részt vett, s azt a jelzett helyre Horváth-Halas vádlottal felváltva vitte.

III./ Márffy József vádlott bűnös még a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntettének a Btk. 65. §-a szerinti kísérletben, mert:

abból az előre megfontolt szándékból, hogy embert öljön, az időközben elhalt Chriaszty Istvánnal együttesen ekrazit robbanószerral megtöltött, gyújtózsínórral ellátott, épület felrobbantására és emberi élet kioltására alkalmas bombát készített, s azt 1923. évi november hó 16-án este ½ 9 és 9 óra közt, tehát olyan időben, amikor az utcán még számos ember jár, Budapesten, a nagy forgalmú Reviczky utcában a 6. szám alatt lévő gr. Károlyi-féle palota kapujában elhelyezte és annak gyújtózsínóját meggyújtotta. A szándékolt eredmény azonban akaratán kívül eső okból be nem következett.

IV.1./ A már fentebb említett Marosi Károly vádlott és

2./ Szász József vádlott 21 éves, ref. vallású, nőtlen, budapesti születésű és illetőségű, budapesti, Soroksári út 6. szám III. emelet 16. ajtószám alatti lakos, magyar állampolgár, kereskedelmi iskolai végzettségű, vagyontalan, katonaviselt, volt járásbírói díjnok, aki 1923. évi november hó 29-től 1923. évi december hó 7-ig előzetes letartóztatásban, 1923. évi december hó 24-ig szabadlábon, majd ismét e naptól kezdve 1924. évi február hó 14-ig újra előzetes letartóztatásban, 1924. évi február hó 14-e óta pedig vizsgálati fogságban van, mint tettes, míg

3./ Márffy József vádlott mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja szerinti felbújtó – bűnösök 2 rendbeli –, illetve Marosi Károly és Szász József vádlottak 1-1 rendbeli a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntettének a Btk. 65. §-a szerinti kísérletében, mert:

ugyancsak Márffy József vádlott abból az előre megfontolt szándékból, hogy Dr. Rassay Károly nemzetgyűlési képviselőt és Miklós Andor hírlapírót megölje,

a/ Marosi Károly vádlottnak és az időközben elhalt Chriaszty Istvánnak, továbbá

b/ Szász József vádlottnak és azt időközben elhalt Bekő Zoltánnak emberélet kioltására alkalmas, ekrazit robbanószerrel megtöltött 1-1 darab nyeles kézigránátot átadott és a nevezetteket szándékosan rábírta arra, hogy a becsomagolt és dr. Rassay Károly, illetve Miklós Andor nevére megcímezett kézigránátot fent nevezettek dr. Rassay Károly és dr. Miklós Andor kezeihez juttassák.

Eme rábeszélés hatása alatt és abból az előre megfontolt szándékból, hogy dr. Rassay Károlyt és Miklós Andort megöljék, a becsomagolt kézigránátokat Márffy Józseftől Marosi Károly és néhai Chriaszty István, továbbá Szász József és néhai Bekő Zoltán 1923. évi február hó 20-án elvitték, a dr. Rassay Károlynak megcímezett, becsomagolt bombát Marosi Károly vádlott Szabó Imre 166-os számú közszolgával nevezett sértett Budapest, Fő utca 14. szám alatti lakására küldte, míg Szász József vádlott az általa átvett gránátot Dvorszki József 568-as számú közszolga által Miklós Andor részére való kézbesítés végett

„Az Est” napilap szerkesztőségének, Budapest, Erzsébet körút 7. szám alatti helyiségébe küldte.

A szándékolt eredmény azonban rajtuk kívül eső okból be nem következett.

A kir. törvényszék ezért:

1./ Márffy József vádlottat valamint

2./ Marosi Károly vádlottat a Btk. 278. §-a alapján, a Btk. 66. §-ára, illetve Márffy József vádlottal szemben még a Btk. 71. §-ára is figyelemmel, a Btk. 96. és 99. §-ainak felhívásával összbüntetésül halálbüntetésre mint főbüntetésre, ezen felül a Btk. 289. §-a alapján halálbüntetésnek szabadságvesztés büntetésre való átváltoztatása esetén egyébként 10 évi hivatalvesztésre, mint mellékbüntetésre ítéli.

3./ Szász József és

4./ Horváth-Halas József vádlottakat a Btk. 278. §-a alapján, a Btk. 66. §-ára figyelemmel egyéneenként 6 azaz hat évi fegyházbüntetésre, mint főbüntetésre, ezen felül a Btk. 289. §-a alapján 10 évi hivatalvesztésre mint mellékbüntetésre ítéli.

Az eddig elszervedett előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság által a Btk. 94. §-a alapján a szabadságvesztés büntetésből ezen utóbbi két vádlottnál 8-8 hónapot kitöltöttnek vesz.

5./ Vargha Ferenc vádlottat a Btk. 278. §-a alapján a Btk. 72. és 66. §-ainak felhívásával és a Btk. 91. §-ának alkalmazásával 5 azaz öt évi fegyházbüntetésre mint főbüntetésre, ezen felül a Btk. 289. §-a alapján 10 évi hivatalvesztésre mint mellékbüntetésre ítéli.

A Btk. 94. §-a alapján a szabadságvesztés büntetésből az eddig elszervedett előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság által 8 hónapot kitöltöttnek vesz.

6./ Radó József fiatalkorú vádlottat a Bn. 17. §-ának 4. pontja alapján, a Fb. 68. §-ára figyelemmel 10, azaz tízévi fogházbüntetésre ítéli, s annak foganatosítása iránt a budapesti kir. büntetőtörvényszéket, mint fiatalkorúak bíróságát a Fb. 55. §-a értelmében megkeresni rendeli.

A szabadságvesztést megkezdésének napjától, a hivatalvesztést pedig a szabadságvesztés büntetés kitöltésének napjától kell számítani.

A Bp. 480. és 481. §-ai értelmében kötelesek a vádlottak az eddig felmerült 5.833.560 korona bűnügyi költséget egyetemlegesen, az ezután felmerülőket pedig külön-külön a magyar államkincstárnak megtéríteni.

A kir. törvényszék a bűnjelnyilvántartási jegyzék irodai 235/1924. tétele alatt kezel bűnjelek közül az úgynevezett 101-es bizottságnak a francia követeséghez, a nemzetgyűlés elnökéhez és a budapesti m. kir. államrendőrség főkapitányságához intézett 3 darab levelét, továbbá az Irodai 430/1924. tétel alatti bűnjelek közül a IV. számmal jelzett, lepecsételt csomagban lévő, az erzsébetvárosi bombamerényletre vonatkozó, 1922. évi rendőrségi nyomozási iratokat a többi iratokhoz csatolni rendeli.

Az irodai 235/1924. tétel alatt kezelt, dr. Rassay Károly és Miklós Andor sérelmére elkövetett bűncselekményre vonatkozó 2 darab bádogdoboznak, az irodai 430/1924. tételszám alatt kezelt bűnjelek közül a III.

számmal jelzett bombaszilánkoknak és alkatrészeknek, egy darab rugónak és egy darab fogaskeréknek, az V. csomagban lévő padló- és fűtőtest-részeknek, az irodai 1657/1924. tételszám alatt kezelt bűnjelek közül a II. számmal jelzett lepecsételt csomagban lévő 1 darab srapelhüvelynek, 2 darab vascsavarnak, 1 darab vaslemeznek, 2 darab gömbvasnak, 2 darab kis csavarnak, 1 darab sárgaréz rudacskának, 2 darab gyújtózsínórnak, 1 csomagolópapírnak, 1 darab papírzsinegnek és 1 darab állítólag mérgezett zsebkesnek, végül az irodai 1724/1924 tétel alatt kezelt bűnjelek közül a vaspánttal leszorított 2 darab lécnak, a lepecsételt csomagban lévő, ugyanazon tételszám alatti 1 darab 8 cm kaliberű, gyújtózsínórral ellátott srapelnek, 1 darab fehér sárgáskék áthuzatú rongynak, 1 darab ekrazittöltény papírburkolatnak, 8 darab vasdrótnak, papírnak és zsinegnek a Btk. 61. §-a alapján való elkobzását és a 27475/1922. I. M. számú rendelet értelmében a m. kir. igazságügyminisztériumban elhelyezett országos börtönügyi múzeumba, ottani megőrzés végett való elküldését elrendeli.

Az irodai 1657/1924. tétel alatt őrzött bűnjelek közül egy darab Frommer Baby gyártmányú pisztolynak, 1 forgópisztolynak, valamint az I. számmal jelzett, ugyanazon tételszám alatti lepecsételt csomagban lévő 6 darab éles tölténynek és 3 darab bélyegzőnek, az irodai 1724/1924. tétel alatt kezelt bűnjelek közül 1 darab katonai fegyvergolyó-hüvelynek, az irodai 430/1924. tétel alatt kezelt bűnjelek közül az III. számmal jelzett, lepecsételt csomagokban lévő, az időközben megszűnt IX. kerületi

nemzetvédelmi osztálytól lefoglalt iratoknak, könyveknek és egyéb ingóságoknak ugyanott VI. számmal jelzett, lepecsételt csomagban lévő Márffy József vádlottól lefoglalt iratoknak, az ugyanott VIII. alatt jelzett lepecsételt csomagban lévő 2 darab bádofesték-párnának és bélyegzőknek, az irodai 1213/1924. tételszám alatt bűnjelként kezelt és lepecsételt csomagban lévő, Márffy József-féle leveleknek, végül az érték-bűnjel nyilvántartási jegyzék Eln. 691/1924. tétele alatt bűnjelként kezelt 1 darab vastagabb kör alakú és 2 darab vékonyabb, ovális alakú aranyláncszemnek, valamint 1 darab ezüst óraláncfüggőnek a budapesti magy[ar]. kir[ályi]. államrendőrség főkapitányi hivatalához további esetleges eljárás céljából való elküldését elrendeli.

VI./ A kir. törvényszék

1./ a már említett Szász József vádlottat a Btk. 278. §-ába ütköző 8 rendbeli gyilkosság büntette, valamint a Btk. 278. §-ába ütköző 28 rendbeli gyilkosság büntették a Btk. 65. §-a szerinti kísérlete miatt, továbbá

2./ a már említett Márffy József vádlottat 2 rendbeli,

3./ Vargha Ferencet és

4./ Marosi Károly vádlottakat pedig 1-1 rendbeli a Btk. 288. §-ába ütköző, gyilkosság elkövetésére irányuló szövetség büntette miatt emelt vád alól a Bp. 326. §-ának 2. pontja alapján, végül

5./ Márffy József és

6./ Szász József vádlottat, valamint

7./ az 1923. évi december hó 24-től 1924. évi február hó 23-ig előzetes letartóztatásban, 1924. évi február hó 24-től 1924. évi március 14-ig vizsgálati fogságban volt, azóta pedig szabadlábban lévő

ifj. Drenka Béla 25 éves, r. kat. vallású, nőtlen, rákoskeresztúri születésű, budapesti illetőségű, budapesti, Vágóhíd utca 10. szám alatti lakos, felsőkereskedelmi iskolai végzettségű, katonaviselt, vagyontalan, volt székesfővárosi tisztviselő vádlottat az 1924. évi XL. tc. 2. §-ába ütköző ugyanezen § 2. bekezdése szerint minősülő 3 rendbeli hatóság elleni erőszak miatt emelet vád alól a Bp.325. §-ának 1. pontja alapján felmenti.-

Az ítélet jogerőre emelkedése után a budapesti kir. ügyészségnek, Budapest székesfőváros tanácsának, Pécs sz. kir. város tanácsának a katonai eljárás aló tartozó Nesz Károlyt illetően a budapesti m. kir. honvéd vegyesdandár ügyészségének, a fiataikorúak felügyelő hatóságának, s végül a budapesti kir. büntetőtörvényszéknek, mint fiataikorúak bíróságának megküldeni rendeli.

Egyben a kir. büntetőtörvényszék elutasítja a kir. ügyészségnek azon indítványát, hogy Kiss Ferenc ellen nyomozólevél bocsáttassék ki, a Kiss Ferenc szabadlábba helyezése érdekében letett óvadéknak visszaadása tekintetében pedig az ítélet jogerőre emelkedése után fog határozni.

MEGOKOLÁS

I.

A nemzetvédelmi alakulatok

A kir[ályi]. büntetőtörvényszék a főtárgyalás egész anyagának egybevetése, különös figyelemmel azonban Gróf Csáky Károly m. kir. honvédelmi miniszter és Huszár János tanúk vallomása, valamint Rakovszky Iván m. kir. belügyminiszternek a magyar nemzetgyűlés folyó évi november hó 19-én tartott 338-iki ülésén egy interpellációra adott és a főtárgyaláson felolvasott nyilatkozata alapján megállapítja, hogy Magyarországon a bolsevizmus bukása után, mielőtt még szervezett fegyveres erő lett volna, igen nagyszámú – több, mint 50 – polgári szervezet alakult azzal a céllal, hogy az esetleg újból fellángoló bolsevista veszély elejét vegye.

Ezen polgári szervezetek a trianoni béke megkötése előtt bizonyos fokú katonai fegyelem alatt állottak;

az ezt követő időben azonban ezen szervezetek feleslegessé váltak s csupán hallgatóságos életet éltek,

s amidőn a kormány bizonyos esetekben rájött arra, hogy ezen alakulatok törvényellenes cselekedetekre ragadtatják magukat, ezen szervezeteket feloszlatta.

II.

A IX. ker. nemzetvédelmi osztág

1920-ban az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztály a fent említett hazafias és a társadalomvédő célzattal megalakította a maga nemzetvédelmi osztágát, amellyel eleinte semmi baj nem volt. A bajok csak akkor kezdődtek, amikor Márffy bevonult oda szűkebb társaságával, s ott oly módon

viselkedett, hogy Huszár Jánost, aki pedig eredetileg vezetője volt a IX. ker. ÉME-nek, az onnan való kilépésre kényszerítette.

Megállapítja továbbá a kir. büntetőtörvényszék, hogy azon csoport, amely Márffy vezetése alatt állott, név szerint: Marosi Károly, Szász József, Czaki Zoltán, Chriaszty István, Radó József, Kasnyik János, Vargha Ferenc, Vargha Lajos, ifj. Drenka Béla, Nesz Károly, Bekő Zoltán, Salló János és Péter Tivadar, a rendszerint az ÉME Ferenc körút 2. alatti IX. párthelyiségében¹³⁵, valamint a Valéria kávéházi törzsasztalnál gyülekezett, s részben ÉME-, részben nemzetvédelmi tagokból, részben pedig azon kívül álló egyénekből állott, s akik ellen részben ehelyütt, részben pedig a katonai bíróságoknál folyik a bünvádi eljárás, a fennálló jogrendet tagadó, társadalomellenes hajlamú, közveszélyes egyénekből alakult, akik teljesen eltérve a nemzetvédelmi osztagok eredeti védelmi jellegétől, a jogrenddel szemben a támadás terére léptek /: lásd: Márffy írásaiból a 167. számú kivonat és ÉME nemzetvédelmi osztályának 1922. március 2-án kelt utasításából :/, s állandóan afelett tanácskoztak, hogy a törvényben bevett izraelita vallást követő állampolgároknak Magyarországon való megmaradását ún. zsidóverések és bombamerényletek útján lehetetlenné tegyék;

s ezen céljuk végett különböző merényletek egész sorozatát tervezték és kísérelték meg, illetve követték el.

¹³⁵ Noha a forrás az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának irodahelyiségét következetesen párthelyiségként emlegeti, az Ébredő Magyarok Egyesülete sosem volt politikai párt.

Megállapítja folytatólag a kir[ályi]. büntetőtörvényszék azt is /: lásd 168. szám IX. ker. nemzetvédelmi osztály 56/923.IX. szám, 170. szám egyesített IX. és X. ker. nemzetvédelmi alosztályvezetőtől 46/923.IX :/ a főtárgyaláson felolvasott iratokból, valamint Báthory Miklós tanú vallomásából, hogy ezen Márffy vezetése alatt álló csoport annyira túlment eredeti rendeltetésén, s annyira törvényen felül állónak képzelte magát, hogy hatósági jogkört és felségjogot bitorolva, az ún. tanácsköztársaság forradalmi törvényszékei mintájára úgynevezett vérbíróságot is szervezett, amely bíróság tényleg működésben, s magát szükség esetén halálos ítéletek meghozatalára is feljogosítottnak érezte;

s noha e részben a nyomozás eredménnyel nem járt, s tárgyi bizonyíték fel nem merült, mégis feltámadt a gyanú, hogy Kasnyik János halála ezen titokzatos bíróság működésével áll összefüggésben.

Noha az elhalt Kasnyik Jánosnak nővérei a főtárgyaláson történt kihallgatásuk alkalmával nyomozati vallomásuktól és Dr. Schweinitzer József rendőrkapitány tanúvallomásától eltérően feltűnően a vádlottak javára igyekeztek vallani, mégsem tudták elfogadható módon megvilágítani a testvérük állítólagos öngyilkossága lélektani rugóit;

különös figyelemmel arra, hogy Kasnyik állításuk szerint ipari munkás létére tanulásra használta fel, s papi pályára készült.

Ily körülmények között tehát nem mutatkozik valószínűnek, hogy pusztán tanulási nehézségek miatt lett

volna öngyilkos, s tűnt légyen el közvetlen az erzsébetvárosi kör ellen intézett merénylet utáni időben;

inkább annak a felvetésnek van több jogosultsága, hogy Kasnyik János lelke összeroskadt a borzalmas eredmény láttára, s ennél fogva vagy a büntetéstől való félelem kergette halálba, avagy pedig társai, akik megijedtek Kasnyik megmozduló lelkiismeretétől.

III.

Vádlottaknak a nyomozás során történt állítólagos bántalmazása

Elvileg a vádlottak által panaszolt állítólagos megveretések elbírálása nem tartozik ama per keretébe, amely a panaszkodó vádlott ellen folyamatban van, hanem külön eljárás tárgyát képezi.

Ez a jelen esetben így is történt, s a vádlottak által panasz tárgyává tett bántalmazások mind külön nyomozás tárgyát képezték, s ezen nyomozások során jogerős megszüntető határozatok keletkeztek, amint ezt a főtárgyaláson a kir. ügyészség által bemutatott és felolvasott 72163/1924., 15201/1924. és 118064/1924. k. ü. számú jogerős megszüntető határozatok bizonyítják.

Az anyagi igazság mindenképp álló elvének, valamint a magyar igazságszolgáltatás teljesen tárgyilagos voltának az egész művelt világ színe előtt való dokumentálása szempontjából azonban a kir. büntetőtörvényszék a jelen esetben nem zárkózott el attól, hogy vádlottak által felhozott panaszokat e per keretén belül is vizsgálat és mérlegelés tárgyává tegye, mert úgy

érezte, hogy e perben csak úgy lehet lelkiismeretesen igazságot szolgáltatni, ha ezek a panaszok is a józan ész bírálata elé állíthatók.

Vádlottak a főtárgyaláson egybehangozóan azt védekezést terjesztették elő, hogy őket a rendőrségen megkínózták, s csupán annak hatása alatt tettek részletes beismerő vallomást.

A kir. törvényszék ezen panaszokat megvizsgálta, s e tekintetben a főtárgyaláson az alább felsorolt bizonyítékok vétettek figyelembe, felolvastattak a kir. törvényszéki fogházorvosnak a tárgyban kelt orvosi látletelei, tanúként kihalgattatott Dr. Kovács Péter kir. ügyészségi elnök, fogházvezető kir. ügyész, Dr. Schweinitzer József m. kir. államrendőrségi kapitány, a nyomozás vezetője, Báthory Miklós és Igaz Lujza tanúk, s kérdés intéztetett ez irányban Dr. Minich Károly és Dr. Németh Ödön kir. törvényszéki orvos, valamint Loch Péter tüzérszázados, robbantási szakértőhöz is.

Az e tárgyú bizonyítás eredménye az alábbiakban foglalható össze.

Márffy József, Chriaszty István és Szász József 1923. november 29-én, Marosi Károly és Radó József 1924. február hó 14-én, Horváth-Halas József, Vargha Ferenc és Kis Ferenc 1923. november 29-ikén, ifj. Drenka Béla pedig 1923. december 24-ikén került előzetes letartóztatásban.

Dr. Ötvös József kir. törvényszéki és fogházorvos Márffy Józsefet illetően 1923. december 9-ikén kelt két rendbeli orvosi jelentésében és véleményében előadja, hogy Márffyt 1923. november 30-ikán délután megvizsgálja, mely

alkalommal nevezett előadta, hogy 1923. november 25-ikén a főkapitányságon bántalmazták, a fogházorvos ez alkalommal a bal sípcsont középső részének külső éle mellett lencsényi barnás, száraz pörköt talált, mely valami kemény, tompa tárgygal való ütéstől vagy ilyenhez való ütődéstől származott, ezen sérülés azonban a fogházorvos véleménye szerint sem öt, hanem legalább 8-10 nap előtt jöhetett létre.

Chriaszty Istvánt ugyanezen a napon megvizsgálta a fogházorvos, s ekkor rajta az alsóállkapocs és áll alatt egész terjedelemben, a jobboldali kulcsont mentén zárt és nyitott görvélyes mirigyeket, görvélyes fekélyeket¹³⁶ és hegeket talált.

Szász Józsefen ugyanakkor jobboldali tüdőhurutot és mellhártya-megvastagodást talált.

Horváth-Halás József, Kiss Ferenc és Vargha Lajos vádlottak egészségesek voltak.

Chriaszty István, Szász József, Horváth-Halás József, Kis Ferenc és Vargha Lajos vádlottak bántalmazásról nem panaszkodtak.

Vargha Ferenc vádlotton a fogházorvos a bal sípcsont külső élén fillérnyi s belső élén rajzszögnyi, és ezek felett négy harántujnyira a külső él mellett 2 cm hosszú és 4 mm széles barnás, száraz pörköt talált, amely sérülések kemény, tompa tárgygal való ütéstől vagy ütődéstől származhattak, mely külsérelmi nyomokra a fogházorvos

¹³⁶ görvély = nyirokcsomó-megnagyobbodás, melyet tuberkulózis okoz. Chriaszty István súlyos, előrehaladott tuberkulózisban szenvedett, mely később valószínűleg a halálát is okozta.

Vargha Ferenc azon panaszával kapcsolatban, hogy őt 1923. november 25-én a főkapitányságon bántalmazták, ama véleményének adott kifejezést, hogy ezen sérülések nem őt, hanem legalább 8-10 nap előtt jöhettek létre.

Marosi Károly és Radó József vádlottakat a fogházorvos beszállításuk napján, 1924. február hó 14-én megvizsgálta, egészségesnek találta, s nevezettek sérülésekről nem panaszkodtak.

Dr. Kovács Péter fogházügyész előadta, hogy a vádlottak a befogadástól számított 2 vagy 3 nap múlva Márffy és társai panaszolták előtte a rendőrségen való bántalmazásokat, mire őket a fogházorvoshoz utasította.

A nyomozás további folyamán Márffynak a rendőrség való átkísértetése ismét szükségessé vált, Márffy kérte ennek mellőzését, mert félt a bántalmazástól, s noha a tanú nem hitte, hogy ily bántalmazás előfordulhatna, mégis figyelmeztetett az átkísérést foganatosító detektíveket, hogy óvakodjanak Márffy bántalmazásától, mert visszakisérése után Márffy jelentést fog tenni. A visszakisérés után meg is kérdezte Márffyt, hogy bántalmazták-e, mire Márffy bejelentette, hogy tényleges bántalmazás nem történt, csak arról panaszkodott, hogy valaki szembe köpte és pszichikai kényszerről beszélt.

Megemlítette a fogházügyész, hogy Márffy 1923. december 8-án öngyilkosságot kísérelt meg, törülközőjével akarta magát felkötni, de az őrszem észrevette és megakadályozta.

Marosit illetően előadta a fogházügyész, hogy ő is panaszkodott bántalmazásokról, de részleteket nem említett.

Horváth-Halásra vonatkozóan pedig azt adta elő, hogy nem emlékszik arra, hogy bántalmazásról panaszkodott, de ha ezt tette volna, akkor erről feltétlenül jegyzőkönyvet vett volna fel.

A bizonyítás során a kir. büntetőtörvényszék tanúként hallgatta ki a nyomozást vezető Dr. Schweinitzer József m. kir. államrendőrségi kapitányt.

Dr. Schweinitzer kapitány a leghatározottabban visszautasította azt a vádat, hogy a vádlottakat a nyomozás során bárki is bántalmazta volna, egyfelől azért, mert a főtárgyalás során eddig senki sem állította azt, hogy a vádlottakat akár ő, akár jelenlétében bárki is bántotta vagy velük szemben pszichikai kényszert alkalmazott volna, de a mások által való bántalmazás lehetősége is teljesen ki volt zárva, mert a Hetényi főkapitányhelyettes által kiadott legszigorúbb utasítás szerint a fogda vezetője a vádlottakat csak a tanú aláírására, és csakis a tanú elé állíthatta elő; a vádlottak zárkái pedig félpercnyi távolságban voltak a tanú hivatali helyiségétől, s így teljesen kizárt dolog, hogy őket oda átkísérés közben bárki is bánthatta volna, tanú gépírónőjével is igazolni tudja, hogy a vádlottak soha összetört állapotban nem voltak, de az alkalmazott hatósági tanúk is igazolhatják, hogy a vádlottakat sem veréssel, sem más módon nem kényszerítették beismerő vallomásra. Márffy még csak lelki depresszióban sem volt, mert viccelt és fenyegetőzött.

Schweinitzer kapitány ezután a vádlottaknak vallomásra tett észrevételeire és megjegyzéseire is kijelentette, hogy ezek nem felelnek meg a valóságnak, és fenntartotta eredeti vallomását.

Radó József vádlottat illetően figyelmet érdemel Loch Péter. m. kir. tüzérszázados, robbantási szakértő vallomása, aki szakértői véleménye keretében előadta, hogy Radó József vádlottal Schweinitzer kapitány előszobájában találkozott először oly körülmények között, hogy azt hitte, Radó az előszobában szolgálatot teljesítő altiszt, majd pedig amidőn Radót Schweinitzer szobájába behívták, ő teljesen önként, minden kényszer nélkül előadta, hogy az erzsébetvárosi bombamerényletnél alkalmazott ekrazit téglányalakú volt, s úgy nézett ki, mint egy darab toalettzappan, s miután a szakértő ilyen csomagolású és alakú ekrazitkészítményt soha nem is ismert, mert ily alakú ekrazit a volt osztrák–magyar hadseregben használatban nem állott, felszólítására Radó az ekrazitot lerajzolta, mire a szakértő ezen rajz alapján a Weisz Manfréd-féle lőszergyárban kutatást is végzett, s ekkor meg is találta ott a Mackensen-féle hadsereg¹³⁷ leszerelési anyagából származó, ilyen alakú ekrazitkészítményt.

¹³⁷ August von Mackensen (1849–1945) német császári vezértábornagy az I. világháború idején a központi hatalmak által megszállt Románia katonai kormányzója volt, azonban az Amerikai Egyesült Államok az antant oldalán történt hadba lépését követően, 1918 végén mégis bekövetkezett az osztrák–magyar és német haderő általános összeomlása. A visszavonuló Dunai Hadsereg német és osztrák egységei október és november folyamán Romániából Magyarországon keresztül vonultak hazafelé. Mackensen ekkor felajánlotta, hogy

Dr. Németh Ödön kir. törvényszéki orvos előadta, hogy előtte Radó teljesen önként, mentesen minden pszichikai és fizikai kényszersztől részletesen és pontosan elmondotta az erzsébetvárosi bombamerényletben való részvételét, s előtte Radó semmiféle bántalmazásról nem panaszkodott.

Dr. Minich Károly kir. törvényszéki orvos ugyancsak előadta, hogy Radó előtte is ismételt és részletesen beismerte a vádbeli cselekményt, előző beismerésével megegyezően, s midőn akkor elébe tárta társainak ama állítását, hogy jutalom ellenében, bosszúból tette meg vallomását, ez ellen határozottan tiltakozott.

csapataival megvédi Magyarországot a román betöréstől, de a fegyverszüneti egyezmény értelmében a Magyar Köztársaság kormányának le kellett őket fegyvereznie. Károlyi Mihály miniszterelnök utasítására Mackensent Budapesten letartóztatták és internálták. A szociáldemokrata és kommunista politikusok nagy lelkesedéssel fogadták az intézkedést. Amikor azonban a román csapatok, az Antanthatalmak hallgatólagos jóváhagyásával mélyen benyomultak Magyarország területére, a közhangulat Károlyi ellen fordult. 1919 márciusában a Károlyi-kormány átadta Mackensent az antant képviselőinek. Egy angol katonai hajón tartották fogva, majd néhány nappal Károlyi bukása és a Kun Béla vezette Tanácsköztársaság kikiáltása előtt kivitték az országból. Mackensen vezértábornagy 1919 decemberében visszatérhetett Németországba. Márffy Józsefék Loch Péter robbantási szakértő véleménye szerint a Mackensen-féle német hadsereg Magyarországon hagyott hadianyag-maradványaiból tehettek szert az erzsébetvárosi merényletnél használt, német gyártmányú ekrazitra.

A többi vádlott kijelentette a szakértő előtt, hogy kizárólag a rendőri bántalmazások hatása alatt tettek beismerő vallomást.

Radó is panaszkodott, hogy a rendőrségen verték, s vizet nem adtak neki, azonban a szakértő előtt teljesen önként tette meg beismerő vallomását.

A továbbiakban előadta a szakértő, hogy hosszú törvényszéki orvosi gyakorlata alatt a letartóztatotknál verési nyomokat csak a kommün alatt és az ezutáni időkbén tapasztalt, de ez a megveretés sem a rendőrségen történt. Arra a panaszra, hogy a vádlottak talpát verték a rendőrségen, azután mezítláb járatták őket a hideg szobában, hogy a verési nyomok eltűnjenek, előadta a szakértő, hogy ez a módszer némileg talán enyhíti, de nem szünteti meg a gyulladás nyomait.

Szörszálak kihúzása által talán kicsikarható valakitől egy igen, de részletes vallomás nem.

Végül a védelem által hangulatkeltés céljából többször hangoztatott ama panasz tekintetében, hogy Vargha Ferenc vádlottnak az állkapcsát törték el a rendőrségen, a kir. büntetőtörvényszék elrendelte Vargha Ferencnek a kir. törvényszéki orvosok által való megvizsgálását, ami nyomban foganatosítottván, mindkét szakértő egyöntetűen megállapította, hogy Vargha állkapcsa soha nem volt eltörve, az állkapocs ízülete ropog ugyan, ez azonban akárhány embernél előfordul.

Igaz Lujza tanú, aki Vargha Ferencsel jó viszonyban volt, a főtárgyaláson kijelentette, hogy előtte Vargha Ferenc megveretés miatt nem panaszkodott.

Különös figyelmet érdemel e vonatkozásban Báthory Miklós tanú. Ez az ember szoros kapcsolatban volt a Márffy-csoporttal, annyira, hogy a Márffy által rendszeresített vérbíróságnak tényleg működött elnöke volt, s bűnrészesség gyanúja miatt nyomozás alatt állott, s 9 napig a rendőrségben őrizetben volt, bár a fő tárgyaláson érthető okból mindenképp a vádlottak javára igyekezett vallani, azt mégsem merete állítani, hogy őt a rendőrségen bántalmazták, vagy jelenlétében mást ütöttek, csupán azt állította, hogy őrizetének tartalma alatt, egy alkalommal egy detektív öklével hadonászott az arca előtt, s bizonytalannal meg is ütötte volna, ha abban a pillanatban fia be nem lép.

Végül figyelembe vette a kir. büntetőtörvényszék azt is, hogy Radó József nemcsak a rendőrségen, hatósági tanúk előtt tett, de a vizsgálóbíró, az orvos, valamint a robbantási szakértők előtt is, többször, teljesen önként megismételte beismerését, s ezt a fő tárgyalásig fenntartotta;

hogy Marosi Károly úgy a vizsgálóbíró, valamint a katonai ügyész előtt is fenntartotta a rendőrség előtt tett beismerését, s a Rassay-féle esetben azt adta elő, hogy őt a rendőrségen pénzelték és külön kosztban részesítették;

hogy Nesz Károly a katonai ügyész előtt nemcsak, hogy beismerte, de még ki is egészítette nyomozati beismerését annak kiemelésével, hogy őt a rendőrségen nem bántották;

s nem is állítják, hogy őket erre a beismerésre akár a vizsgálóbíró, akár a katonai ügyész bármi módon kényszerítette volna, ami különben is teljesen kizárt lehetőség;

s hogy Loch Péter szakértő előtt a francia követség elleni merénylet tekintetében pedig Vargha Ferenc is beismerésben volt,

hogy Szász József, a Miklós Andor-féle esetben kifolyóan azt adta elő, hogy a nyomozati vallomást csak azért írta alá, mert őt előzően a rendőrségen 8 napig fűtetlen szobában tartották;

s hogy Czaki Zoltán, aki a rendőrségen 2 ízben is hét-hét napig volt őrizetben, csupán azt adta elő, hogy a rendőrségen azzal akarták beismerésre bírni, hogy a többiek mind beismertek, s egy szóval sem állította, hogy őt tetteleg bántalmazták volna;

s ugyancsak nem panaszkodott a bántalmazás miatt a rendőrségen szintén őrizetben volt ifj. Drenka Béla vádlott sem.

A vádlottak bántalmazásáról a fő tárgyaláson csupán Nesz Károly, Vargha Lajos, Czaki Zoltán, Salló János és Péter Tivadar beszéltek, ezek azonban mind olyan egyének, akik Márffy legszűkebb társaságához tartoztak, neki esküvel hűséget fogadtak, részben még folyamatban lévő, részben már megszüntetett bünvádi eljárás alatt állottak, és épp ez okból még ma is ama gyanú terheli őket, hogy a Márffy csoportja által elkövetett sorozatos bűncselekmények valamelyikének tettesei, illetve részesei, s a fő tárgyaláson ingadozó vallomást tettek, miért is a Bp. 221. § 1. és 6. pontja alapján megeskethetők sem voltak.

Mindezek után a kir. büntetőtörvényszék mérlegelve az ez irányú bizonyítás egész anyagát, minden kétséget kizáróan megállapítja, hogy a vádlottaknak nem hogy

bizonyítani, de még valószínűsíteni sem sikerült ama tényállításukat, hogy őket a rendőrségen bántalmazták, s hogy a nyomozás során tett beismerő vallomásuk ezen bántalmazásnak lett volna a következménye.

De ennél még tovább menve tényként megállapítja a kir. törvényszék azt is, hogy teljesen meg van cáfolva a bántalmazás tekintetében emelt panasz, mert a m. kir. államrendőrség főkapitányi hivatalának és a fogházvezető kir. ügyésznek a jelen ügyben tett különlegesen körültekinthető intézkedései és fokozott gondossága teljesen kizárták annak lehetőségét, hogy a vádlottak akár testi, avagy lelki kényszer útján bírassanak rá beismerő vallomásokra.

Miután a kir. büntetőtörvényszék ezzel végzett, az ügyre fontossággal bíró általános jellegű előkérdések taglalásával, a különleges vádpontokkal az alábbiak szerint külön foglalkozik.

IV.

Az Erzsébetvárosi Kör ellen elkövetett bombamerénylet

1922. április 3-án este 8 óra 25 perckor a Dohány utca 76. számú ház I. emeleti dísztermében, az Erzsébetvárosi Kör helyiségében, ahol akkor egy ünnepi vacsora alkalmából több száz ember tartózkodott, felrobbant egy bomba, amely robbanás következtében 8 ember meghalt, 23 pedig többé-kevésbé súlyosan megsebesült, s a terem berendezése tönkrement.

Ezen esemény tárgyában a nyomozás annak idején széles mederben megindult, azonban eredményt nem ért el.

Ezt követően 1922. augusztus 22-ikén a kir. törvényszék Koháry utcai kapujában találtak egy füstölő bombát, majd 1923. február hó 20-án Rassay Károly és Miklós Andor lakására küldöttek egy bombát, végül 1923. november 16-án a francia követség Reviczky utcai kapujában robbant fel egy odatett bombának a gyutacsa, a bomba robbanása azonban a véletlen folytán ezúttal elmaradt.

A fel nem robbant bombákat utóbb a szakértők megvizsgálták, s valamennyit emberi élet kioltására alkalmas eszköznek minősítették, s csupán a véletlen játszott közre, hogy a bombák robbanása elmaradt.

Dr. Schweinitzer József m. kir. államrendőrségi kapitány vallomása szerint 1924. január elején utasítást kapott az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet tetteseinek kinyomozására.

Ezen utasítás nyomán az előző nyomozati anyag figyelembe vételével eleinte a Jugoszlávia felé vezető nyomokat kutatták, amelyek során megállapítást nyert, hogy a Szabadkán letartóztatva volt Balla Pap Gézának ezen merényletben semmi része nincs /:Lásd ezirányban Balla Pap Gézának a főtárgyaláson felolvasott vallomását is:/.

Majd kiterjedt a nyomozás Bécsbe és Csehszlovákiába, azonban ide is negatív eredménnyel.

Ezen áttanulmányozás során három tárgykörülmény vonta magára a rendőrség figyelmét, először, hogy 1922 áprilisában eltűnt Kasnyik János, majd ugyancsak a

merénylet után Marosi Károly és Radó József, akikre vonatkozóan Payer róm. kat. lelkész 1922. április 4-én önként jelentkezett a főkapitányságon, s előadta, hogy unokaöccse, Radó József elmondta neki, hogy tud az erzsébetvárosi merényletről, sőt, Marosi még a tettesek nevét is tudja.

Marosi neve már ismeretes volt Schweinitzer József előtt a Miklós Andor és Rassay Károly elleni ügyből.

Schweinitzer József és Payer István tanúvallomásai, valamint Payer István tanúnak a főtárgyalás során történt kihallgatása alkalmával felolvasott, 1922. április 19-én /:19. szám:/, 1922. április 30-án, 1922. május 22-én /:90:/ és 1922. június 1-én kelt /:86. szám:/ eredeti levelei, valamint Payer István főtárgyalási kihallgatása alkalmával elébe tartott 1922. május 15-én és 1924. január 28-án tett nyomozati vallomásaira való tekintettel tényként megállapítja a kir. büntetőtörvényszék, hogy

1., Payer István 1922. április 19-én bejelentette a főkapitányságon, hogy unokaöccse, Radó József 1922. április 19-én, négy hónap alatt már harmadszor eltűnt, és Marosi Károllyal együtt megszállott területen lakó édesanyjához, Érsekkétyre ment, édesanyjára Browningot fogott és lelövésével fenyegette, s hogy unokaöccsét Marosi Károly rejtegeti;

2., hogy Payer István 1922. április 30-án kelt és Marosi Károly édesanyjához írott levelében közli nevezettel, hogy biztos adatai vannak arra, hogy Marosi rontotta meg Radót;

3., hogy Payer István 1922. május 15-én a főkapitányságon bejelentette, miszerint unokaöccse, Radó József kijelentette előtte, hogy ő tudja, kik voltak a Dohány utcai bombamerénylet tettesei, s hogy Marosi Károly mondotta neki, hogy ismeri a tetteseket és pontosan tudja a merénylet végrehajtásának módját;

4., hogy Payer István 1922. június 1-én kelt s a főkapitányhoz intézett levelében bejelentette, hogy Radó József 1922. évi május hó 21-én cseh megszállott területről kényszerútlevéllel hazaérkezett, egyben védelmet kért számára Marosi Károllyal szemben, aki elcsábítója és megrontója.

Ez volt Payer István tanú álláspontja, mindaddig, míg tudomást nem szerzett arról, hogy unokaöccse szintén egyik gyanúsítottja az Erzsébetvárosi Kör ellen intézett merényletnek, amire egészen addig természetesen felébredt benne a vérségi kapcsolaton alapuló elfogultság, s annak dacára, hogy a főtárgyaláson vallomás-megtagadási jogára figyelmeztetve lett, szemmel láthatóan igyekezett unokaöccsét mentetgetni, kijelentette, hogy unokaöccsének nem volt szabad hazulról soha elmennie, hogy Radó minden vasárnap otthon volt, s nem is szokott hazulról elmenni, holott 1922. április 19-én kelt, saját kezűleg írt bejelentésében, midőn Radó eltűnését bejelentette, maga írta azt, hogy Radó négy hónap alatt már harmadszor tűnt el tőle.

Radónak a rendőrségen Hetényi főkapitányhelyettes és Schweinitzer kapitány jelenlétében történet meglátogatását egészen eltérően adta elő Schweinitzer

teljesen aggálytalan vallomásától, mely körülményekből a bíróság azt a meggyőződést merítette, hogy Payer tanúságtétele csupán addig és oly mértékben tekinthető elfogadhatónak, míg nem tudott arról, hogy unokaöccse is gyanúsítva van, miért is a kir. törvényszék a Payer főtárgyalási vallomása ama részének, amely nyomozati vallomásával s részben saját kezűleg írott leveleivel ellentétben áll, bizonyító erőt nem tulajdonított s Payer megeskütését a Bp. 222. §. 1. és 2. pontja értelmében mellőzte.

Schweinitzer kapitány vallomása további részében előadta, hogy a nyomozás további folyamán kiutazott a határmenti pénzügyőrségre, ahol Radó szolgálatot teljesített, s ekkor Radó úgy viselkedett, mint egy csínytevésen ért gyermek, s parancsnokának azt mondta, hogy valószínűleg a bombamerényletről lesz szó. Radó parancsnokától azt az utasítást kapta, hogy ha része van a dologban, akkor férfiúhoz illő módon vallja be, s már ezen első kihallgatása alkalmával beismerte, hogy tud a dologról, és Marosi lakásáról ő vitte el a bombát. Két nap múlva önként jelentkezett, s akkor elmondotta, hogy ő többet is tud. Később bevallotta, hogy járt az Erzsébetvárosi Körben és egész pontosan leírta az Erzsébetvárosi Kört.

Schweinitzer ekkor azt a benyomást nyerte Radóról, hogy sokkal többet tud, látszott, hogy megszólalt a lelkiismerete, s miután úgy látszott, hogy a nemzetvédelmi osztálynak tett esküje tartja vissza a teljesen őszinte vallomástól, figyelmeztette arra, hogy ez az eskü tételes törvénybe ütközik, semmi hatálya nincs és vallásos

érzületére hivatkozott, mire Radó mindent beismer, látszott rajta, hogy megkönnyebbült, ráborult a tanúra és sírt.

Radó József a főtárgyalás során visszavonta a rendőrségen tett és a vizsgálóbíró előtt mindvégig fenntartott beismerő vallomását, s azt adta elő, hogy erre a beismerésre verés és éheztetés által kényszerítették, s ezt csupán azért tartotta fenn végig az orvosszakértők előtt is, mert félt, hogy visszaviszik a rendőrséghez.

Az beismerete, hogy nyomozati vallomásához csatolva levő és bombát ábrázoló rajzot ő készítette, de erre azt adta elő, hogy Schweinitzer kapitány előre leírta neki a bomba alakját, s így igen könnyű volt a rajzot elkészíteni.

Arra vonatkozólag, hogy az Erzsébetvárosi Kör belsejét honnan ismerte, előadta, hogy mint a Rogátsy drogéria tanulója, gyakran vitt oda csomagokat, mert a Kör tagjai között sok volt a rendelőjük.

Arra vonatkozólag, hogy a robbantás előtt a fűtőttest és a fal között sokkal nagyobb nyílás volt, úgyhogy a karját jól be tudta oda dugni, míg most ez nem lehetséges, azt felelte, ha valaki fenn jár valahol, tudhat bizonyos dolgokat.

Radó Józsefet a m. kir. államrendőrség 1924. január 29-én hallgatta ki először. Ez alkalommal csak a Rogátsynál való alkalmaztatásáról, Marosival való összebarátkozásáról és az ÉMÉ-be való belépése körülményeiről beszél. Majd előadja, hogy Marosival a zsidókérdésről beszélve, nevezett említette előtte, hogy cifrább mókák is fognak következni, s hogy az ÉMÉ-ben valaki kézigránátokról és robbanóanyagokról tart előadást. Marosi a merénylet előtt

pár nappal közölte vele, hogy az Erzsébetvárosi Kört fel fogják robbantani. Majd azt is mondta neki Marosi 1922. IV. 4-én, a merénylet után, hogy azt két szerelőnek felöltöztetett egyén követte el, akik szerelőládában vitték be a bombát és helyezték el a fűtőtest mögött, közvetlen a fal mellé. Ezek közül az egyik géplakatos volt, akinek a fényképében Kasnyik Jánost ismeri fel. A kézigránát-dinamittal töltött bomba négyszögletű, skatulyaalakú volt, óraszerkezettel ellátva. Marosi említette, hogy az a két fiatalember, akik a bombát elhelyezték, a nyomozás tartamára eltűnt a fővárosból. Beismeri, hogy április 14-én nagybátyjának tudtára adta, hogy tudja, kik a tettesek.

Marosi fenyegetése folytán április 16-án vele együtt Szobra utaztak, s innét gyalog folytatták útjukat az Ipoly partjáiig. Marosi tanácsára levetette körgallérját, nadrágját és alsónadrágját, azokat hóna alá vette, s nekiment a folyónak, a túlsó part közelében az ár elkapta, fuldokolni kezdett, a víz elsodorta a ruháját, de sikerült végre egy gallyban megkapaszkodnia. Marosi nyugodtan nézte vergődését, s csak mikor látta, hogy megkapaszkodott, akkor hívott segítséget. Marosi ezután vérszövetséget akart vele kötni, de visszautasította, mert abban a meggyőződésben volt, hogy Marosi őt meg akarja gyilkolni.

Este felé megérkeztek Érsekkétyre Radó anyjához, akitől pénzt kértek, de nem adott, mire Radó anyját lelövélssel fenyegette. Minthogy Radóné csak egy éjszakát engedett nekik ott tölteni, újra elindultak a határ felé, de a cseh határrendőrség elfogta őket.

Előbb visszatoloncolták őket, s ezután Marosi [...]

[A forrás itt hiányos, az iratból egy oldalpár nem áll rendelkezésre a levéltár őrzésében.]

[...] melyet Kasnyik tett vállára. Radó ekkor látta meg a bombát becsomagolatlanul. Rendes vaskazetta volt. Kasnyik és Nagy ment elől, a többi kísérte, a két szerelő bement a kapun, Marosi a portással beszélgetett, s mikor a szerelők lejöttek, visszamentek az ÉMÉ-be, s itt Marosi újból titoktartásra szólította fel mindnyájukat.

Radó abban az időben nagybátyjának azt hazudta, hogy a Kertész üzletében dolgozik, pedig csak Marosi utasításainak tett eleget.

A robbanás után néhány nappal még egyszer látta Kasnyikot Marosi társaságában.

1924. február 2-án Radó újból kihallgattatott.

Lelkiismeretére hivatkozva újra vallomást akar tenni azzal, hogy tegnapi vallomása nem felel meg mindenben az igazságnak.

Kijelenti, hogy Szász Józsefnek semmi köze nincs a merénylethez. Az ő fejét állandóan Marosi töltötte ébredő eszmékkal. Egy alkalommal az ÉME IX. ker. helyiségének ama kis szobájában, mely a Boráros térre néz, Kasnyik, Chriaszty és Radó jelenlétében Marosi vetette fel a merénylet tervét, melyet elfogadtak. Még 2-3 ilyen összejövetel volt, az utolsón Márffy is megjelent. Marosi vitte a szót, s nyomatékosan figyelmeztette őket, hogy a tervet titokban kell tartani, mert aki valamit elárul, legyilkoltatik vagy öngyilkosságra kényszerítetik.

Az utolsó megbeszélésen Márffy jelenlétében kiosztották a szerepeket, a tegnapi vallomás szerint. Kijelentették, hogy Márffy és Marosi parancsol, s mindenki feltétlen engedelmességgel tartozik.

Az Erzsébetvárosi Körben Chriasztyval és Marosival eszközölt 3 előzetes helyszíni szemlét és méréseket az előző napi vallomásával egyezően adja elő.

A doboz elkészítésére és szállítására vonatkozóan vallomása ismét egyezik. Részletesen leírja a bomba szerkezetét. Marosi vasárnapra, 1922. április 2-ának délelőtt ½ 9-re berendelte az ÉME helyiségébe. Radó meg is jelent a kis szobában, idegen ruhákat látott, olajos, rongyos, fakó ócskaruhát, bakancsot és szürke, piszkos micisapkát. Kasnyik ugyancsak megjelent, s Marosi utasítására mindketten átöltöztek. Marosi a nagy szobában lévő szekrényből áthozta a bombát a kis szobába, s azt betette az általa szerzett szíjjal ellátott szerelőládába, majd drótokat, kalapácsot, fogókat és rongyokat rakott a bombára, s lecsukta a ládát. Nemsokára megjött Chriaszty és Márffy, mire elindultak, Marosi a ládát Radó hátára akasztotta, Kasnyik Radó mellett jött. Gyalog mentek, s fele úton Kasnyik vette át a ládát. A körúton haladtak, mögöttük jött nagyobb távolságban Marosi, Chriaszty és Márffy.

Marosi utasításához képest a Dohány utcában meglátsították a lépteiket, hogy a kísérőik utolérhessék őket. Kasnyikot Radó vezette a Körbe, mert ő még nem járt ott. Marosi közvetlen mögöttük jött, amikor a nagyterembe beléptek, elébük került. Kasnyik letette a ládát az egyik székre, közben Marosi igazított valamit a fűtőttest

burkolatán, majd az ő segítségével leemelték annak elejét. A bombát a ládából Kasnyik vette ki s adta át Marosinak, aki valamilyen szerszámmal igazított valamit azon és a fűtőtest mögé, a fal mellé helyezte a földre. Eközben Radó és Kasnyik kifelé indultak, s a fűtőtest burkolatának visszahelyezésében nem vettek részt. Valami igazolványunk is volt, melyet Marosi szerzett és adott át Kasnyiknak, Chriaszty és Márffy nem voltak fent a teremben, a Dohány utcából egy mellékutcán át kiértek a Rákóczi útra, majd a Népszínház utcába, s a Technológiánál kerültek ki a körútra, s így mentek vissza az ÉME helyiségébe. Marosi már várta őket, itt átöltöztek, Marosi ismét a lelkükre kötötte a hallgatást, Kasnyik elment „tyúkászni”,¹³⁸ Radó a Vilmos császár úton elvált Marositól, hazament, s otthon azt mondta, hogy misét hallgatott.

Másnap este felment a IX. ker. helyiségbe, ahonnét Marosi, Kasnyik, Chriaszty, Márffy és még mások társaságban, akiket nem ismert, elindultak a Dohány utca felé, ő azonban a Nemzeti Színháznál elbúcsúzott és hazament.

Marositól hallotta utóbb, hogy a merénylők mellett tüntetőik Marosi csoportjának tagjai voltak.

Nagybátyja előtt azért említette fel a dolgot, mert lelkiismerete már nem hagyott akkoriban nyugtot, azonban ezt sikerült a mai napig elaltatnia.

A szökésre Marosi kényszerítette rá azzal, hogy a rendőrség nyomon van, s így bajba kerül.

¹³⁸ A „tyúkászni” szleng kifejezés ebben a kontextusban feltehetőleg „nőzni”, „nőkkel ismerkedni” értelemmel bír.

Kasnyikot a merénylet után 3 napra meglátta a párthelyiségben Marosival együtt.

1924. február 3-án Radó előző napi vallomását fenntartva még annyit fűz hozzá, hogy akkor, amidőn a bombát vitték, úgy ő, mint Kasnyik, kezüket és arcukat a Marosi által hozott fekete porral bekenték.

Ez alkalommal visszavonja január 29-iki és február 1-én tett vallomásában tett egyes valótlan állításait.

1924. február 6-án szabályszerű szembesítési eljárás során több egyén közül határozottan felismeri Chriasztyban azt az egyént, akit előző vallomásában „mérnök”-nek nevezett, s akinek a nevét nem tudta.

1924. február 20-án a vizsgálóbíró előtt részletesen fenntartja a rendőrség előtt február 2 és 3-án tett vallomásait, és ezen vallomásában Chriasztyt már név szerint említi. Beismeri, hogy összesen öt ízben volt fent a kérdéses Kör helyiségében a méretek felvétele céljából, éspedig 4 alkalommal Marosival és Chriasztyval, egyszer pedig a bomba elhelyezésekor Kasnyikkal és Marosival.

1924. április 1-jén a vizsgálóbírónál részletesen megismétli Marosival való ismeretségének eredetét, felvételét az ÉME-be, majd pedig a nemzetvédelmi osztályba, elmondja az erzsébetvárosi merénylet kitervezését és szereplőit és a bomba elhelyezésének részleteit a nyomozati beismeréssel egyezően.

1924. június 5-én a vizsgálóbírónál ismét fenntartja beismeréseit.

Radó Józseffel ezen felül a nyomozó hatóság 1924. február 5-én helyszíni szemlét tartott az Erzsébetvárosi

Körben, mely alkalommal Radó József Schweinitzer kapitány felszólítására 10-15 lépést előre menve vezette el az Erzsébetvárosi Körbe a rendőri bizottságot. A Kör kapuját kinyitva, a bal csapóajtóhoz érve mutatta, hogy ezen szoktak bejönni, majd rámutatva a portásfülkére azt mondta, hogy itt tartózkodott ittjártakor a portás. Majd határozott léptekkel jobbra tart, a társalkodón áthaladva az emeleti helyiségekhez vezető lépcsőre lép, felmegy az első emeletre. Ideérve kijelenti, hogy itt átalakítások történtek.

Erre egyenesen rámegy arra az ajtóra, amelyen át a nagyterembe jutva balkéz felől esik az a fűtőtest, amelynél a robbanás történt. Elvezeti a bizottságot a fűtőtesthez, s kijelenti, ez az a fűtőtest, amely mögé a pokolgépet elhelyeztük, de ezen átalakítások tétettek. Hiányzik a burkolata, s most a fűtőtest és a falközi távolság sokkal kisebb, mert karját nem tudja ebbe a közbe beledugni, ami pedig akkor simán ment.

Ezután ismét részletesen leírja a bomba elhelyezését, majd pedig azon az útvonalon vezeti a bizottságot, amelyen a bomba elhelyezése után Kasnyikkal távozott.

Radó József 1924. február hó 1-én saját kezűleg készített egy rajzot, amely bomba dobozát ábrázolja /lásd 115. szám Radó nyomozati vallomása/.

Radó József Loch Péter szakértőnek lerajzolja a bombához használt toalettzappan alakú ekrazit formáját.

Végül Radó József Dr. Minich Károly és Dr. Németh Ödön kir. törvényszéki orvosok előtt is teljes

részletességgel a nyomozati és vizsgálati vallomásával egyezően beismerte e merényletben való szerepét.

Marosi Károlyt a m. kir. államrendőrség 1922. június 8-ikán hallgatta ki bűnpártolással gyanúsítva Payer István feljelentése folytán. Kihallgatása során beismerte, hogy 1922. április 15-én Radóval együtt Érsekkétyre utazott, s utóbb cseh letartóztatásba kerültek, mert nem volt útlevelük. Tagadta, hogy az Erzsébetvárosi Kör elleni merényletről valamit tudna.

Másodszor 1924. január 31-ikén hallgatták ki. Tagadja, hogy bármi szerepe lenne a merényletben, ellenben elismeri, hogy úgy az ÉME-nek, mint a nemzetvédelmi osztálynak tagja, hogy ott különböző dolgokra képeztek ki embereket, a harcászatból Márffy József tartott előadást. Beismeri, hogy Radó tagsági díját ő fizette ki, hogy a nemzetvédelmi osztályon ő volt Márffy helyettese, hogy a merénylet napján Márffy Budapesten volt, s hogy 1922. nagyszombat estjén Radóval cseh területre szökött anélkül, hogy főnökétől, Rogátsytól szabadságot kért volna. Noha ártatlannak érzi magát, leszámolt mindennel, rajta csak az Úristen segíthet.

1924. február 5-én újból kihallgattatván előadja, hogy ő beszélt rá Radót az ÉME-be való belépésre, s ő fizette ki helyette a tagsági díjat. A felvételt Huszár János eszközölte, jelen volt Chriaszty, Szász József, Kasnyik János és mások, akik nem tartoztak hozzájuk.

Beismeri, hogy a robbanás idején neki kb. 30-35 fegyelmezett embere volt, akik behívásra feltétlenül megjelentek.

Beismeri, hogy ő oktatta Radót az ébredő eszmékre és a zsidógyűlöletre.

Tudja, hogy Chriaszty többször tartott előadást kézigránátokról, értett a bombák és a pokolgépek összeállításához, maga látta őt kézigránátokat szétszedni.

Marosi ekkor sírva fakad, s a következőket mondja: nem engedtek lemondani, pedig hányszor lemondtam szóban és írásban; kérdésre kijelenti, hogy azért van felindulva, mert Márffy, Chriaszty és Szász a megrontói, ők rendeltek el mindenkor mindent, itt beismeri, hogy ők ugrasztották be a Rassay elleni, a Ferenc József laktanya elleni merényletbe, s hogy az újpesti zsidótemplomot is az ő segítségével akarták felrobbantani, ettől azonban elállott, mert úgy érezte, elég volt a vérontásból, ezért utóbb Márffytól kikapott, s ez azt mondta, hay ő nem tudja megcsinálni, megcsinálja azt más.

Az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet tervét Márffy lakásán Márffy, Chriaszty, Szász és Czaki Zoltán főzték ki, s innen hozták eszméjüket a párthelyiségbe, innét indult ki a megtervezés és a végrehajtás.

A merénylet után Márffy és Chriaszty azt mondták, nem úgy sikerült, ahogy szerették volna, mert Sándor Pál és társai sértetlenek maradtak. Márffynak ekrazitja is volt. Kasnyikot nem ismerte, de fényképe felmutatása után beismeri, hogy többször volt fenn a párthelyiségben.

Egy alkalommal a párthelyiségnek a Boráros térre néző szobájában Márffy – az ő, Radó, Chriaszty, Szász, Kasnyik jelenlétében felvetette a merénylet eszméjét, s tett

esküjükre hivatkozva kijelentette, hogy aki a kötelező titoktartást megszegi, arra halál vár.

Félt Márffytól. Márffy osztotta ki a merényletben a szerepeket. A szereposztást előzőleg megbeszélte Chriasztyval, Kasnyikot és Szászt félrehívta és suttogva mondta meg a szerepét. Chriaszty tanította ki egy sarokban, Márffy pedig mindig feltétlen engedelmességet követelt, ellentmondást nem tűrt, dacára, hogy helyettese volt, nem mert ellentmondani.

Elmondja, hogy Chriaszty és Szász elbeszéléséből tudja, hogy Chriaszty, Szász és Radó együtt jártak az Erzsébetvárosi Körbe előzetes szemlékre és mérések megejtésére, Chriaszty állandóan sárga, összehajtható mérőléccl járt s mondta, hogy a méréseket már megcsinálta. Amikor a mérésekkel elkészült, este megvárta Márffyt, elmentek ennek lakására, s ott zárt ajtók mögött dolgoztak és senkit be nem eresztettek.

A bomba összeállításában Márffynak és Chriasztynak nem volt szüksége segítségre, mert ebben szakértők voltak, ők maguk mondták.

1924. február 26-án Marosit szembesítették Radóval, lényegében meggyőzően adja elő Radóval az elindítás előtt való gyülekezést, az átöltözést, a bomba alakját, a szerelőládát s az elindulást, de azt állítja, hogy ekkor Szász is jelen volt, a maga szerepét illetően pedig előadja, hogy az Üllői útnál elvált a társaságtól.

1924. február 9-én előadja, hogy Kasnyikot a merénylet után való szombaton még látta Márffy és Chriaszty társaságában.

A merénylethez szükséges két munkásruhát Chriaszty szerezte.

1924. február 20-án a vizsgálóbírónál fenntartja a rendőrség előtt tett vallomását azzal a módosítással, hogy a bomba elindításánál nem volt jelen, amit Márffyról mondott, az mind igaz.

1924. március 31-én elmondja a vizsgálóbíró előtt az ÉME és a nemzetvédelmi osztályba való belépését s ottani ismerőseit, de a bombamerényletről már nem akar tudni, s azt állítja, hogy a rendőrségen kényszerítették, s a detektívek meg is verték, visszavonja 1924. február 24-én a vizsgálóbíró előtt tett vallomását is azzal az indoklással, hogy attól félt, visszaviszik a rendőrségre.

Marosi a főtárgyaláson tagad, és azt állítja, hogy kínzással csikarták ki a beismerését, a vizsgálóbíró előtt való első kihallgatása alkalmával azért tartotta fenn vallomását, mert félt, hogy visszakerül a rendőrségre.

Chriaszty István vádlott a jelen eljárás folytatása alatt 1924. október hó 1. napján elhalt, s vele szemben az eljárás megszüntetett, s ez okból vallomása a Bp. 313. §-a értelmében felolvastatott.

A főkapitányságon 1924. február hó 5-én hallgattatott ki. Mindent tagad, Radóval szembesítettén Radó kijelenti: ezt az embert ismerem a IX. kerületi nemzetvédelmi osztályból, ahol mérnökként szerepelt, ő szeme láttára eszközölt méréseket Marosival együtt a fűtőtesteken.

Chriaszty erre azt is kijelenti, hogy ez valótlan.

1924. február 6-án Chriaszty Huszár Jánossal szembesítettén Huszár szemébe mondja Chriasztynek: ön tagja volt a királypuccs óta a nemzetvédelmi osztálynak, önnek többet kell tudnia a merényletről, mint amennyit az újságból olvasott, mert tagja volt ezen csoportnak, és minden zárt ülésen részt vett. A merénylet előtt jóval ismerte Márffyt és Marosit is. Chriaszty erre kijelenti, igaza van Huszár Jánosnak, tévedtem.

1924. február 6-án Chriaszty újból kihallgatásra jelentkezett azzal az indoklással, hogy töredelmes beismerő vallomást akar tenni. Előadja, hogy a merénylet előtt 2-3 nappal a párthelyiségben Márffy azt mondta az asztalnál, ahol Szászton kívül még 5-6-an ültek, hogy nagy események előtt állnak. A merénylet után megkérdezte Márffyt, hogy erre gondolt-e, de Márffy választ nem adott.

Radó szembesítettik Chriasztyval, és szemébe mondja beismerő vallomását.

Chriaszty a szembesítéskor sírva fakad, s azt mondja, Radót nem ismeri, s amit Radó állít, az valótlan.

Marosi szembesítettik Chriasztyval és szemébe mondja vallomását.

Chriaszty kijelenti, hogy nem tud ehhez hozzászólni, mert mindez valótlan.

1924. február 9-én azt állítja, hogy Marosit és Radót a zsidók vesztegették meg, hogy megbosszulják magukat. Marosit könnyen befolyásolható embernek ismeri, Márffynak pedig legjellegzetesebb tulajdonsága a terrorizálásra való hajlam. Beismeri, hogy esküt tett, tagja a

nemzetvédelmi osztálynak, annak tagjait ismerte és a gyűlésekre járt.

1924. április 25-én és június 5-én a vizsgálóbíró előtt fenntartja a nyomozás során tett vallomását, a Márffyra vonatkozó rész kivételével, és beismeri, hogy a vérbíróság létezett és működött is.

Herczeg József vádlott a jelen eljárás folyama alatt, 1924. június hó 5. napján elhalt, vele szemben az eljárás megszüntetett, vallomása ez okból a Bp. 313. §-a értelmében felolvastatott.

1922. április hó 9-én a főkapitányságon gyanúsítottként hallgattatván ki, saját szolgálati beosztásáról, az április 2-ára tervezett matiné előkészületeiről s a klubban megfordult emberekről beszél, jelenleg eljárást alatt álló vádlottakról semmi említést nem tesz. 1922. április 2-án délelőtt látott ugyan 3 embert a nagyteremben dolgozni, ezek a székeket rendezték a matinére, s azt mondták, hogy a villamostársaság alkalmazottai, s az igazgatóra várnak, később el is jött az igazgató, s telefonon megkérdezte a főkapitányságtól, hogy a gyászra való tekintettel megtartható-e a matiné, s mikor nemleges választ kapott, embereivel együtt eltávozott.

1924. február hó 7-én a rendőrség által újból kihallgattatván újból említi a három embert, aki hegedűtökkel és kottatartókkal voltak ott, s annyit beismer, hogy a merénylet napján délután 5 óra tájban azt mondta Wirtnek, vigyázzon, nehogy úgy járjanak, mint a Ferencvárosban, ahol bűzbombát dobtak be, s azt is

beismeri, hogy felesége a robbantás után siránkozó hangon kijelentette, hogy őket ezért a Kör ki fogja dobni.

1924. február hó 8-án Sebestyén Ferenc tanúval szembesítettén beismeri, hogy a tanú által mondott időben egy idegennel beszélgetett, de az nem volt Márffy.

1924. február 20-án és április 10-én a vizsgálóbírónál fenntartja nyomozati vallomását.

Szász Józsefet a főkapitányság 1922. április hó 6-án hallgatta ki először, beismeri, hogy 1922. február 26-án a Dohány utcai zavargásokból kifolyólag 7 napig a rendőrségen volt fogva, s ezt elmondva Ruszkó Margitnak elmondta azt is, hogy amikor a főkapitányság folyosóján kísérték, több zsidó a szemébe nevetett, erre mondta Ruszkó Margitnak, hogy „majd nem nevetnek ezek, eljön a mi időnk is”, de ezt a választásokra értette, mert a merényletről semmi tudomása nem volt előzőleg. Az ÉME IX. ker. csoportja alosztályának volt a vezetője. A robbanás estéjén Márffyval együtt az ÉME párthelyiségében volt.

Ruszkó Margittal való szembesítés után kijelenti, hogy lehetséges, hogy azt mondta neki, hogy olyasvalami fog történni, ami még nem volt.

Második kihallgatása 1924. február hó 11-én történt. Mindent tagad a merénylettel kapcsolatban, csak azt ismeri be, hogy IX. ker. nemzetvédelmi osztály tagja volt, ott Márffyval, Chriasztyval és Marosival találkozott. Radóval szembesítettén Marosi szemébe mondja a rá vonatkozó vallomását, mire Szász kijelenti, hogy nem tudja, miért mondja mindezt rá Marosi.

1924. április 25. és június 7-én a vizsgálóbíró előtt fenntartja a rendőrségen tett vallomását.

Szász a főtárgyaláson is tagadta a vádat, tagadta, hogy Radót ismerte, beismeri, hogy az ÉME IX. ker. alosztályának vezetője, Márffy, Marosit és Chriasztyt ismerte, Ruzskó Margitot illetően a nyomozati vallomásával egyezően vall, s azt állítja, hogy az Erzsébetvárosi Kör elleni merényletben semmi része sincs, s hogy a rendőrség csupán erőszakosan keveri bele ebbe a dologba.

Márffy Józsefet 1924. február hó 9-én hallgatták ki a főkapitányságon, tagadta, hogy bármi része lenne a merényletben. Radó és Marosi szembesítése s terhelő vallomásuk elébe tárása után is megmarad tagadása mellett, s azt állítja, hogy Radót és Marosit valaki meghipnotizálta, s azért vallanak ellene, s azért nem emlékszik ő sem arra, hogy mi szerepe volt az erzsébetvárosi bombamerényletben.

1924. március 20-án a vizsgálóbírónál visszavonja rendőrségi vallomását, mert arra kényszerítve lett.

Herczeg Józsefet nem ismerte, Radót a rendőrségen látta először. A bombamerényletben nincs semmi része, a merénylet idején az ÉME IX. ker. helyiségében tartózkodott Szász József és Budai Dezső nemzetgyűlési képviselő társaságában.

Márffy a főtárgyaláson való kihallgatása alatt is tagadta a vádat. Beismerte, hogy 1921 óta az ÉME tagja, a királypuccs előtti időkben pedig átvette a IX. ker. nemzetvédelmi osztály vezetését, amelynek helyisége a

Ferenc körút 2. I. 5. ajtószám alatt volt. Szerinte a nemzetvédelmi osztály célja volt a rend fenntartása zavargások esetében, a szociáldemokrata és kommunista mozgolódások féken tartása, a zsidók hatalmi túltengésének megakadályozása, a kivándorlás ellenőrzése és a kémvédelem. Állítása szerint a nemzetvédelmi osztály hatósági jogkörrel bírt. A vérbíróság létezését és működését elismeri. Elismeri, hogy hetenként 2-3-szor eljárta a Valéria kávéházban lévő törzsasztalhoz, melynél bajtársai ültek. Azt állítja, a rendőrségen összeverték.

A főtárgyaláson kihallgattak Dr. Balassa Gyula, Ledner Mór, Dr. Patai Samu, Váradi Győző, Szász László, Katona Béla, Spitzstein Béla, Elek Arthur, Dr. Maros Mór, Grünfeld Miksa, Bleier Ármin, Lengyel Ödön, Elek Bernát, Dr. Kemény Géza, Goldfinger Gábor, Császár Lipót és Aczél Gyula sértettek, felolvastatott a Bp. 313. §-a alapján az elhalt Láng Ágoston és ismeretlen helyen tartózkodó Dr. Ulrich Mátyás sértettek vallomása.

Sértettek a merénylet elkövetési módjáról semmit sem tudnak, csak azt, hogy a vádbeli időben az Erzsébetvárosi Körbe egy ünnepi vacsorára gyűltek össze több százan, s ez alkalommal egy robbantás történt, aminek következtében 8 ember meghalt, s 23 ember többé-kevésbé súlyosan sebesült meg, többnyire a testnek derékon aluli részén.

Rosenauer Károly, művezető az Istvántelki főműhelyben, előadja, hogy Kasnyik János 1922. januárban lépett be a garba, de 1922. április 4-én már nem jött be.

Ügyes, szorgalmas munkás volt, aki képes volt egy fémdobozt elkészíteni. Emlékezete szerint a merénylet után 2-3 héttel Masirevits János azt mondta neki, hogy a merénylet napján látta Kasnyikot a Dohány utcában.

Masirevits János nem emlékszik, hogy a Rosenauer által tett kijelentést tette volna.

Kasnyik Anna tanú a rendőrségen 1924. január hó 29-én tett először vallomást, lényegileg megegyezőleg vallja a főtárgyaláson is, hogy öccse délutánonként rendszerint $\frac{1}{2}$ 4-kor jött haza, barátai nem voltak, magánúton tanult, papnak készült, s április 3-án ugyancsak $\frac{1}{2}$ 4-kor jött haza, estefelé pedig elment hazulról, s azóta nem jött haza. A rendőrségen sem öngyilkosságáról s vasárnapi hollétéről nem tesz említést, ellenben a főtárgyaláson azt mondja, hogy öngyilkossága oka a nagy kimerültség lehetett, s hogy április 2-án d. e. $\frac{1}{2}$ 9-kor együtt voltak misén a rákospalotai templomban, azután az üzletben segített, s az újságból felolvasta a Károly király haláláról szóló cikket.

Kasnyik Mária tanú a rendőrségen 1924. január 30-án tett vallomást a főtárgyaláson ezzel megegyezően s nővérével egyezően azzal az eltéréssel, hogy nem tartja valószínűnek, hogy öccse tanulási nehézségei miatt lett volna öngyilkos, azt azonban nővérével egyezően a rendőrségi vallomásától eltérően ő is vallja, hogy Kasnyik április 2-án $\frac{1}{2}$ 9-kor a misén volt velük együtt Rákospalotán.

Payer István tanú vallomása már fentebb méltatva lett.

Özv. Radó Antalné, Radó vádlott anyja Schweinitzer kapitány által Farnoson 1924. január 28-án hallgattatott ki, ez alkalommal előadta, hogy mikor fiát Pozsonyból való visszaérkezése után megfeddte, ez azt mondta neki, hogy őt Marosi csalta el, s ha beszélni akarna, akkor sokat mondhatna az erzsébetvárosi merénylet ügyében Marosiról. Annak semmi alapja nincs, hogy őt Marosi feleségül akarná venni. Fia azt mondja, hogy azért szökött meg, mert nagybátyja rosszul bánt vele, Marosi pedig azt mondta, hogy azért jött, hogy pártfogásba vegye fiát.

Előadja, hogy az iratoknál levő, „Nagyságos Asszonyom” címmel ellátott, Marosi aláírású s az 1922. június 4-ikei bélyegzésű levelezőlapot Marositól kapta, aki ebben az időben állandóan ott ólalkodott a lakásuk körül, míg fia ebben az időben rettegett tőle, s ki sem mert menni az utcára, s azzal indokolta félelmét, hogy Marosi őt rossz útra akarja vinni, s ő az oka a szökésének is. Feltűnt neki, hogy a fia Marosival akkor átjött Érsekkétyre, mert fia tudta, hogy ő 3 nap múlva Budapestre költözik, ezt meg is kérdezte tőlük, mire azt mondták neki, hogy pénzért jöttek, hogy Marosi bejuttassa fiát az ÉME-be, s neki ott tisztí rangot szerezhesen.

A főtárgyaláson már azt adta elő, hogy fia hazudozó, dicsekvő természetű, s megvan benne minden rossz tulajdonság.

Tagadja a rendőrségi vallomásában foglaltakat, aláírta ugyan a jegyzőkönyvet, de felindult lelkiállapotban, mert a nyomozó rendőrkapitány azt mondta neki, hogy a

fiát elteszik láb alól, mondták is, hogy valakit eltettek valakit láb alól, s a Dunába dobták, s mikor fia hazatért, látta, hogy vízbe esett, szinte ruha nélkül volt.

A kir. törvényszék a tanú megesketését a Bp. 222. §. 1. és 2. pontja értelmében mellőzte.

Rogátsy Kálmán tanú előadja, hogy Marosi Károly 1921. áprilisától 1921. április 15-éig volt üzletében alkalmazva, mint segéd. Szombaton, húsvét előtt azt mondta, hogy hétfőn nem jön, s azután kimaradt. Feltűnt neki rendkívül szoros barátsága Radó József tanonccal, az a barátság 1921. szeptember elején kezdődött. Radó egyszer 6-8 napig elmaradt az üzletből, Marosi azt mondta, hogy beteg, mire ő kijelentette, hogy nem tűri tovább a fiút, Marosi pedig azt mondta, hogy akkor ő is elmegy. Utóbb kiderült, hogy Radó pénzt lopott a nagybátyjától, s egy utcanővel eldorbézolta.

Utóbb Radó a Kertész-féle illatszertárba került, de ott sem lehetett sokáig, mert onnét telefonice¹³⁹ érdeklődtek utána, hogy nem tudják-e, hol van, ez kb. április 4-5-ike táján volt. Egy alkalommal az erzsébetvárosi merényletről beszélgettek az üzletben, a merénylet után 4-5 nappal, s ekkor Marosi nevetni kezdett és szólott valamit, amit ő nem értett meg, de Kovács Titusz nevű alkalmazottja hallotta, hogy valami helyeslő megjegyzést tett és nagyokat nevetett rá. Ebből meríti tanú azt a meggyőződést, hogy amint a rendőrségen is mondta, Marosinak tudnia kellett a merényletről.

¹³⁹ telefonice = telefonon keresztül (régies).

Emlékezete szerint legfeljebb egyszer küldött csomagot az Erzsébetvárosi Klubba, egy Adorján nevű krupiének valami szájvizet, de ezt is a portásnak kellett leadni, azt nem tudja, hogy Radó vitt-e ezt a küldeményt vagy más.

Ki van zárva, hogy Radó akár ezen, akár más alkalommal a küldött csomaggal bejöhetett volna az emeleten lévő nagyterembe, mert ott bakk¹⁴⁰ játék folyt, s nagyon vigyáztak arra, hogy oda idegenek ne léphessenek, ezt onnan tudja, mert maga is tagja a klubnak, s azelőtt ő is kártyázott ott.

Dr. Elek Hugó tanút, az Erzsébetvárosi Kör igazgatóját a rendőrségen 1922. április 8-án és 9-én, majd 1924. január 11-én és február 8-án kihallgatták.

Előadta, hogy első kihallgatása idején a közbiztonsági állapotok olyannyira ziláltak voltak, s ő a merénylet folytán annyira meg volt rendülve, hogy a rendőrségen csak külön szobában és négy szemközt volt hajlandó vallomást tenni anélkül, hogy arról jegyzőkönyvet vennének fel, mert féltette az életét, s erre volt is oka, mert a kihallgatása után való estén az utcán le akarták ütni. Határozottan állítja, hogy 1922. április 3-án déli 12 óra után, körülbelül $\frac{1}{4}$ 4-kor bejött az Erzsébetvárosi Körbe, s ott körülbelül $\frac{1}{2}$ 2 vagy $\frac{3}{4}$ 2-ig intézkedett, s ekkor bejött oda egy feltűrt gallérú, barna kabátos, erősen behúzott nyakú, erősen borostás, 2-3 napos szakállú egyén, aki kérdezte, hogy meg lesz-e tartva az estély, mire Herczeg portás

¹⁴⁰ baccarat = francia eredetű kártyajáték.

hirtelen odafordult hozzá és azt mondta, hogy igen, erre az idegen megfordult és távozott.

Tanú a rendőrségen 1924. február hó 8-án szembesítettén Márffyval határozottan felismeri azt az egyént, aki kérdéses időben a Körben járt.

A főtárgyaláson való szembesítés alkalmával tanú előadja, hogy borzasztóan hasonlít hozzá, teljes fiziognómiája rá vall, most ugyan elegánsabb sokkal, a rendőrségen még határozottabban ismerte fel, mint most, de most is megismeri benne ugyanazt a szúrós tekintetet, ami 2 ½ évvel ezelőtt feltűnt.

Tanú előadja, hogy azt a helyiséget, ahol a merénylet történt, abban az időben mintegy 10 nap óta semmire sem használták, előzetesen bakk játék folyt benne.

Senki idegen a klubhelyiségbe nem jöhetett, mert a ruhatárban minden idegent igazoltattak, direktre erre a célra szolgálakat tartottak. Ki van zárva, hogy a csomagot szállító inasok a ruhatárnál tovább juthattak volna.

Tanú előadja, hogy az a radiátor, ahol a robbanás történt, faburkolattal volt bevonva, s oda rakták le az evőeszközöket, a robbanás nem az egész fűtőtestet vágta szét, hanem annak csak egyik oldalát.

Márffy a szembesítés után megjegyzi, hogy ő abban az időben az Iparbankban pénztárosi szolgálatot teljesített, s így nem lehetett az Erzsébetvárosi Körben, a rendőrségen történt szembesítése alkalmával pedig örültséget szimulált.

Ruszkó Margit tanút a rendőrség 1922. április 5-én hallgatta ki, ekkor azt vallotta, hogy április 4-én reggel bejött az irodába, Tihanyi Imre azt mondta, hogy előző este

felrobbant egy bomba az Erzsébetvárosi Körben, majd utóbb beszélgettek erről, mire a tanú kijelentette, hogy szégyen-gyalázat, amit tettek, s ő tudja is, kik csinálták, az ébredők csinálták.¹⁴¹ Ő már régen tudta azt, hogy valami fog történni, mert Szász József pár héttel ezelőtt említette, hogy olyasvalami fog történni, ami még nem volt.

Ruszkó Margit 1922. április 6-án Szász Józseffel szembesítettvén szemébe mondja Szásznak, „te mondtad, hogy olyasvalami fog történni, ami még nem volt”, ez azonban Szásznak a Dob utcai verekedésből folyó letartóztatása előtt történt. Tanú ekkor még azt is a szemébe mondja Szásznak, „ezelőtt egy héttel mondtad nekem, hogy nagy változás lesz, eljön még a mi időnk”.

Tanú a főtárgyaláson kijelentette, hogy most már nem emlékszik pontosan, azonban nyomozati vallomásának elébe tárása után kijelenti, hogy ezt fenntartja, s hajlandó Szásznak a szemébe mondani, mert az igaz, utóbb kijelenti, hogy úgy emlékszik, hogy Szász azt mondotta, hogy „majd repülnek innen a zsidók”.

Szász fenntartja védekezését.

Tihanyi Imre tanút a rendőrség 1922. április 5-én és 6-án hallgatta ki, ekkor bejelentette, hogy Ruszkó Margit közölte vele, hogy neki a merényletről már előző nap tudomása volt, mert azt neki egy vele egy házban lakó fiatalember előre jelezte, s azt mondta, hogy hétfőről keddre virradóra olyasmi fog történni, amelyet Budapest

¹⁴¹ ébredők = az Ébredő Magyarok Egyesületének tagjai, a korszakban a radikális jobboldali politikai eszmék követőinek közkeletű elnevezése.

még nem látott, a zsidók repülni fognak, Ruszkó Margittal való szembesítés után a rendőrségen fenntartja vallomását.

A főtárgyaláson Tihanyi Imre tanú kijelentette, hogy már nem emlékszik pontosan a dolgokra, amire a nyomozati vallomásai felolvastatván tanú kijelenti, hogy most már emlékszik, tényleg így történt a dolog. A főtárgyaláson Ruszkó Margittal való szembesítés alkalmával Tihanyi szemébe mondja Ruszkónak, hogy ő kérkedett azzal, hogy a merényletről már előzőleg tudott. Ruszkó Margit tagadása után Tihanyi megmarad vallomása mellett.

Sebestyén Ferenc tanú a rendőrségen 1922. április 10-én és 1924. február hó 8-án kihallgattatott.

Tanú a főtárgyaláson bejelenti, hogy a főtárgyalás megkezdése előtt való napon a Nagymező utca és az Ó utca sarkán két ember megszólította, s az egyik megkérdezte tőle, hogy kapott-e idézést a Márffy-perben, s válaszát be sem várva azt mondták neki, hogy ne menjen el, mert ő sem megy el, mert kapott egy levelet, hogy 24 óra alatt végeznek vele, a másik még azt is mondta, ne menjen a tárgyalásra és ne valljon Márffyra, mert rossz következményei lehetnek.

Érdemben nyomozati vallomásaival egyezően előadja, hogy a merénylet előtt két nappal szombaton este 5-6 óra között a Magyarország című lapot vitte a Körbe, s miután a portást nem találta a kapunál, bement az előcsarnokba, s ott találta a portást, aki beszélt egy emberrel a fűtőtestről, erre ő a portás mögé állt, mire a portás idegesen intett, hogy tegye le az újságot, kifelé menve visszanézett még egyszer, s akkor látta az idegen úr arcát.

Az esetet bejelentette a rendőrségen, ahol Vogl kapitány szembesítette Herczeg portással, mire ő szemébe mondta vallomását, de Herczeg közbeszólt, az az úr nem Márffy volt, hanem, egy építészmérnök. Délután szembesítették egy magas, kövér úrral, de az nem volt azonos azzal, akit látott. Majd utóbb Schweinitzer kapitány hallgatta ki, aki azután szembesítette egy úrral, akit nyomban felismert. Tanú a főtárgyaláson is felismeri Márffyt.

Schwartz Károly tanú a robbanás napján délelőtt Dr. Elek Hugóval együtt fent volt a klubban, s ekkor bejött egy úr, s a vacsora után érdeklődött, a portás felelt valamit, amire Elek szemrehányást tett tenni, hogy miért ad felvilágosítást. Ma már nem ismerné fel azt az embert.

Sonhur Henrik tanú lényegtelen vallomást tesz, nyomozati vallomása elébe tartása után kijelenti, hogy akkor igazat vallott, s ekkor azt mondta, hogy amikor a robbanás után a klubból lejött, ott mintegy 20-30 főnyi, 18-20 év körüli fiatalembert látott, akik közül néhányan feléje ugrottak, s azt kérdezték tőle, „mondd, sikerült?”.

Schweinitzer József rendőrkapitánynak a főtárgyaláson tett vallomása részben már ismertetett, ehelyütt csupán a Marosi és Márffy vádlottakra vonatkozó vallomásának ismertetése válik szükségessé.

Marosiról a következőket adja elő: kezdetben a rideg tagadás álláspontján volt, s mégis, vallomása végén felkiáltott: „leszámoltam mindennel, rajtam csak az Úristen segíthet”.

Tanú ekkor közölte vele Radó vallomásának egyes kiragadott részleteit, úgy mint az Ipoly folyót, a sárga mérőlécet, a fekete port, s visszavítette cellájába.

Nemsokára vallomásra jelentkezett és sírni kezdett, s kérdésre kijelentette: „Márffy, Chriaszty és Szász a megrontóim, ők rendelték el mindent”, s ekkor elmondta az újpesti zsidótemplom és a főkapitányság ellen tervezett merényletet, amelyről a rendőrség eddig nem tudott semmit. Vallomása végén felkiáltott: „elég volt a vérontásból”, s kijelentette, hogy társaihoz fűzi a közös titok tudata, a leleplezésektől való félelem, s hogy nem érzi magát biztonságban.

Radóval való megszökését a rendőrségtől való félelemmel indokolta.

Közben megtörtént Marosinak a vámőrségtől való leszerelése, amire dacossága kezdett alábbhagyni, majd közbejött anyjával való találkozása és Radóval való szembesítése. Ez megtörte Marosit, és mindent beismert. Keservesen sírva fakadt, s kijelentette, hogy Márffy bosszújától félti anyja életét, mert ha Márffy rajta nem áll bosszút, akkor bosszút áll legközelebbi hozzátartozóján. Itt említette Rigóczky esetét is, akit a Morgueből temettek, mire Márffy megjegyezte, hogy ez az áruló sorsa.

Márffy és Marosi szembesítésekor Márffy a bolondot játszotta, Marosi a szemébe mondta: „előttem ugyan hiába adod a bolondot, hiszen te magad mondtad, hogy ha másképp nem megy, a bolondot fogod játszani a rendőrségen”.

Márffy eleinte normális volt, utóbb bolondnak tette magát.

Tanú végül előadta, hogy a Márffy előélete tárgyában lefolytatott nyomozás megállapítja, hogy 1917. április havában vonult be a 83-as cs. és kir.¹⁴² gyalogezredhez, s hogy 1918. augusztus 18-án lett hadapródjelölt őrmester.¹⁴³ 1919. március hó 29-én saját kérelmére vették fel a vörös hadsereg győri építőosztagához, ellenforradalmi tevékenységet nem fejtett ki, a honvédelmi minisztérium VIII. ügyosztályán megállapították, hogy tiszti kinevezésének semmi nyoma nincs, s legfeljebb Károly-csapatkeresztje lehet.¹⁴⁴

Egyben bejelentette Schweinitzer kapitány, hogy 1924. április 24-éről van egy hivatalos feljegyzése, amelynek tartalma szerint bizalmas értesítést kapott arról, hogy az ÉME-ben az erzsébetvárosi merénylettel kapcsolatban elhatározták, hogy Márffyk érdekében a nyomozás eredményét illúzióriussá fogják tenni.

Igazolni fogják, hogy 1922. április 2-án Kasnyik nem járhatott a Körben, mert aznap Rákospalotán a templomban volt anyjával és testvéreivel, kijelenti, hogy ő kihallgatta a két Kasnyik leányt és édesanyjukat, de egyikük sem állította, hogy a kérdéses nap a templomban együtt voltak Kasnyik Jánossal.

¹⁴² cs. és kir. = császári és királyi.

¹⁴³ hadapródjelölt = tiszti tanfolyamot végzett.

¹⁴⁴ Márffy József 1918 januárjában 2. osztályú ezüst vitézségi érem kitüntetésben részesült. Vö. Honvédségi Közlöny. Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára - Személyes Ügyek, 1918/13, 278.

Elhatározták azt is, hogy bizonyítani kell, miszerint Radót már egyszor felvitték ez Erzsébetvárosi Körbe, mielőtt a Kört a rendőrségen leírhatta volna, ettől úgy látszik, utóbb elálltak, mert itt azt állították, hogy Radó Rogátsytól vitt fel csomagokat a Körbe.

Bizonyítani akarták, hogy a rendőrség pénzelte Radót, most azonban, hogy Radó visszavonta a beismerését, megveretésével állottak elő.

Elhatározták, hogy mindennek oda kell irányulnia, hogy Payer lelkész vonja vissza vallomását.

Elmondja végül Schweinitzer a Radóval eszközölt helyszíni szemlét, a szemléről felvett jegyzőkönyvvel egyezően.

Loch Péter m. kir. tüzérszázados robbantási szakértő előadja:

Az Erzsébetvárosi Kör elleni merényletnél a tettesek egy kb. 15 cm hosszú és 8 cm magas, 2 mm vastag vaslemezről készült dobozba helyezték a robbanóanyagot, mely valószínűleg 4 darab, egyenként 200 grammos ekrazit-préstest volt, mert a robbanásnál látott rombolás annak megfelelt. A gyújtás valószínűleg időre beállítható mechanikai szerkezettel történt, amit a törmelék között talált rugó és egy sárgaréz fogaskerék, amelyen két másik fogaskerék lenyomata látható is, bizonyít. Nem valószínű a gyújtószinórral vagy villamosvezetékkel való robbantás, mert ennek nyoma maradt volna, s azt nem találták. Ilyen óraszerkezet beállítása 30-40 óráig, sőt, hosszabb időre is lehetséges, sőt, tudtával a háború alatt a budapesti óras szakipari iskola 60-80 órára beállítható szerkezeteket is

készített. A tettes a helyszíni viszonyokkal ismerős lehetett, mert a dobozt a legexponáltabb helyre tette, s valószínűleg számolt azzal, hogy a fűtőtest repeszdarabjai is a rombolás hatását fokozni fogják, de az is lehet, hogy azért rejtette a fűtőtest mögé, hogy ne legyen könnyen felfedezhető, a 800 gramm ekrazit robbanása a repeszdarabok szétszóródása révén kb. 40 méter távolságra fejt ki emberi életet veszélyeztető hatást. A robbanás a fűtőtest 4 bordáját pozdorjává törte, s a fűtőtest mögötti, 60 cm vastagságú falon a robbanás nagy lyukat vágott, s a világító udvarra hordta ki a téglákat. A gyújtózsínórral történt robbanás a jelen esetben egyáltalán nem valószínű, mert egyrészt rendkívül hosszú zsinórnak kellett volna lennie, mert a rendes gyújtózsínór méterenként 90-120 másodperc alatt ég el, míg a robbantó gyújtózsínór másodpercenként 5.000 métert ég, másrészt a gyújtózsínór füstöt terjeszt, s ezt észre kellett volna venni, villamosvezetékkel sem történhetett a robbanás, mert azt a falon keresztül kellett volna vezetni, s ennek nyomát nem találták.

A robbanóanyag tekintetében a szakértőnek Radó József adott felvilágosítást, amennyiben szóval leírta, de le is rajzolta a négyszögletes papírba vagy finom vászonba csomagolt, szappanformájú robbanóanyagot, amelyet a szakértő elhinni sem akart, mert ilyen ekrazitot nem is ismert, de miután Radó leírása után kutatást végzett a csepeli raktárban, megállapította, hogy a Mackensen-hadsereg leszereléséből visszamaradt ekrazit-préstestek teljesen megegyeznek a Radó leírásával. Véleménye szerint

a bomba villamos szárazelemmel lett begyűjtve, a robbanóanyag oly kevés helyet foglalt el, hogy az óra és az áramfejlesztő részére bőven maradt hely, az áramfejlesztő egy zseblámpa szárazeleme lehetett, ebből kettő is elfért egy dobozban. A bomba elkészítése különösebb szakértelmet nem igényelt, legfeljebb a villanszereléshez kellett a tetteseknek érteniük.

Szendrő Zsigmond építési vállalkozó, robbantási szakértő előadja:

Az előző szakértővel egyezően írja le a bomba külalakját, amelyet a talált maradványok és a parketten talált negatív lenyomat alapján rekonstruáltak. Véleménye szerint a robbantás beállítható óraszerkezettel történt, a robbanóanyag valószínűleg ekrazit volt, a gyújtóeszköz villamos szárazelem. Teljesen kizártnak tartja a kívülről való begyűjtést, véleménye egyebekben lényegileg egyezik Loch Péter szakértő véleményével.

Dr. Németh Ödön és Dr. Minich Károly kir. törvényszéki orvosszakértők teljesen meggyőzően előadják, hogy Márffy, Marosi, Chriaszty, Szász és Radó sem a tett elkövetésekor, sem most nem szenvednek sem elmebajban, sem öntudatlan állapotban, megállapították azt is, hogy Radó már a bűncselekmény elkövetése alkalmával is bírt a büntethetőséghez szükséges érzelmi és erkölcsi fejlettséggel, nem szenved kóros hazudozási hajlamban, végül dr. Minich Károly szakértő előadja a robbanás áldozatairól felvett boncolási jegyzőkönyveket és megállapítja, hogy a halál oka minden esetben a robbanás okozta sebesülés volt.

A bizonyítási eljárás anyagának ily módon való részletezése után a kir. büntetőtörvényszék mérlegelés tárgyává tette a bizonyítók bizonyító erejét, külön-külön és összességükben egybevetve.

Vádlottak védekezése

Megállapítja elsősorban a kir. büntetőtörvényszék, hogy a vádlottak a főtárgyalás során egyértelműen tagadták a vád tárgyává tett cselekményükben való bármily mértékű részvételüket, s tekintet nélkül a nyomozás és a vizsgálat során elfoglalt álláspontjukra, a bizonyítékokkal szemben való védekezés helyett nyílt támadás terére léptek oly következetes rendszerességgel, hogy eme magatartásuk okvetlenül azt a gyanút kelti az elfogulatlan és tárgyilagos szemlélő előtt, hogy ez a viselkedés külső behatásnak vagy összebeszélésnek eredménye, amely jelenség különösen Radónál szembeötlő, aki mindvégig a legutolsó időkig beismerésben volt.

Vádlottaknak a hatósági tekintély lerombolására és a m. kir. államrendőrség hivatali működése iránt táplált bizalomnak a megingatására irányuló törekvése ama látszat felkeltésére irányult, hogy ellenük politikai hajsza van folyamatban, s hogy ők politikai meggyőződésük mártírjai.

Ezzel a törekvéssel szemben a kir. büntetőtörvényszék már ehelyütt megállapítja, hogy jelen pernek a politikához semmi köze nincsen, mert a főtárgyaláson teljes tagadásban lévő vádlottak cselekményük lélektani rugóit nem jelölték meg, s mert 8 ember erőszakos halála és 23 ember megsebesülése

körülményei felderítésére irányuló hatósági működés nem politikai ténykedés, hanem rendészeti és igazságszolgáltatási tevékenység.

Vádlottak által a nyomozati hatóságok eljárása tekintetében emelt panaszok tárgyában a kir. büntetőtörvényszék már a bevezetésben állást foglalt, s ehelyütt pusztán hivatkozik fentebbi megállapításaira.

Márffy a jelen vádpont tekintetében mindvégig tagadásban volt, s a nyomozás során eleinte azt állította, hogy Radó és Marosi szuggesztíó hatása alatt vallanak ellene, s ő is szuggesztíó alatt áll, majd a nyomozás során elmebajt színlelt, közben az ügyészszégi fogházban öngyilkosságot kísérelt meg, végül a fő tárgyaláson megveretéséről panaszkodott. A vizsgálóbíró előtt azt állította, hogy a robbanás estéjén, 1922. április 3-án az ÉME párthelyiségében tartózkodott, a fő tárgyaláson ezen állítását fenntartva azzal egészítette ki, hogy aznap a déli órákban az Iparbankban pénztárosi szolgálatot teljesített.

A fő tárgyaláson annak igazolására, hogy 1922. április 2-án nem volt Budapesten, hanem Kismegyeren a szüleinél, ahol az állomáson lévő távirati jegyzékbe saját kezűleg vezetett be egy sürgönyt, bizonyítást ajánlott fel.

Tekintve, hogy Sebestyén Ferenc tanú vallomása által bizonyítva van, hogy 1922. április 1-jén szombaton este 5-6 óra között Márffy az Erzsébetvárosi Kör portáshelyiségében Herczeg József portással beszélgetett;

tekintve, hogy Márffy saját állítása szerint 1922. április 3-án délelőtt az Iparbankban teljesített szolgálatot, este pedig az ÉME IX. ker. helyiségében volt;

tekintve továbbá, hogy ezen kifogása csupán 1924. március 24-én jutott eszébe, midőn saját kezűleg írt levelében szüleinek azt írja, hogy 1922. április 1. és 2-án odahaza volt, s akkor nagyon csengett a telefon, mire ő rögtön jelentkezett, de erre apja bejött, s apja maga vette fel a Károly király halálát jelző körtáviratot, s kéri apját, hogy közölje vele, van-e ily sürgöny, sőt, azt állítja, hogy kell lenni ezen napokról a vasúti könyvekben vagy rovatlapon, átadási jegyzőkönyveken az ő írásának, mert ő mindig dolgozott a vasút részére;

tekintve, hogy Márffy ezen levelére apja nyilván hosszabb kutatások után, csak 1924. június 29-én közli, hogy 1922. április 2-áról eddig még nem találta meg a fia írását, csupán azt találta meg, hogy elrendelték a gyászlobogó kitűzését, de nem írja, hogy ez mely napon történt, s úgy tetszik neki, hogy fia akkor április 1-jén szombaton este érkezett, 2-án pedig Kőszegre utazott cipőt rendelni, s azt hiszi, hogy a cipész is emlékezni fog erre.

Miután Márffy a főtárgyaláson azt állította, hogy délután 5-ig mindig bent volt az Iparbankban, s nem is állítja, annál kevésbé bizonyítja, hogy akkor délután a bankból mikor távozott el, s melyik vonattal és hány órákor indult és érkezett Kismegyerre, hogy a körtávirat mely órában érkezett, hogy ő mely vonattal ment Kőszegre, ott mennyi időt töltött, mikor jött vissza Kismegyerre, mikor indult vissza Budapestre és mikor ért vissza,

s miután atyja sem írja határozottan, hogy fia e napon otthon lett volna, márpedig ha ezt biztosan tudná, már eddig is mindent elkövetett volna, hogy fia akkori

ottlétét hitelesen igazolja, s fiát az ellene emelt rendkívül súlyos vádak alól tisztázza, s merthogy maga is azt írja, hogy e napról fiának semmiféle keze írását felfedezni képes nem volt,

s minthogy Károly király elhalálkozásának időpontjának belekeverése a jelen perbe mesterségesen kiesztelt eszme, társulási gócpontként látszik szerepelni, meglepő hasonlatossággal Kasnyik aznap szerezésével;

minthogy végül Radó a nyomozás és a vizsgálat egész tartama alatt, Marosi pedig a nyomozás során a leghatározottabban azt állítják, hogy Márffy 1922. április 2-án a bomba elindításakor jelen volt a IX. ker. ÉME párthelyiségében, sőt, a bombát vivőket az Erzsébetvárosi Körig el is kísérte;

a m. kir. törvényszék figyelemmel Márffynak az eljárás egész folyama alatt tanúsított kapkodó és ingadozó védekezésére, valamint arra, hogy ezen védelmi állítása csak letartóztatásának 5-ik hónapjában jutott eszébe, s azóta is 7 hónap múlt el, s ezen idő alatt szülei mint legközelebbi hozzátartozói, valamint védője még csak meg sem kísérelték eme rendkívül lényeges tárgykörülmény bizonyítását, sőt, Márffy maga sem terjesztett elő ily kérelmet a vizsgálóbírónál,

s most is csupán apjának s egy kőszegi cipésznek a kihallgatását kéri,

miután atyjának ez irányú vallomása már hozzátartozói viszonyánál, de saját kezűleg írott levelénél fogva sem képezhetne megnyugtató bizonyítékot, de egyáltalán nem valószínű, hogy a hivatkozott kőszegi

cipész, aki annak idején nyilván semmi különleges súlyt nem helyezhetett Márffy állítólagos cipőrendelésére, ma erre az állítólagos rendelésre oly pontosan emlékezessék, hogy meg tudja mondani azt, hogy ez a rendelés 1922. április 2-án történt, s hogy ezen nyilván keresztény cipész ezen a vasárnapon rendelést egyáltalán felvett volna,

ennélfogva a kir. büntetőtörvényszék úgy találta, hogy Márffynak ezen nyilván mesterségesen kieszelt védelmi állításának, a per egyéb adataira való tekintettel sincs a legcsekélyebb valószínűsége sem, miért is a bizonyításnak ez irányú kiegészítését mellőzte.

Marosi a főtárgyaláson teljes tagadásban volt, s azt állította, hogy a rendőrségen kínzással csikarták ki a vallomását.

Ezzel szemben a rendőrségen 1922. június 8-án történt első kihallgatása alkalmával beismerte a Radóval való szökését, majd 1924. január 31-én kezdődött újbóli nyomozati kihallgatásai során fokról fokra haladva mind jobban megtörik, s részletes beismerő vallomást tesz, s ezt Radóval való szembesítésekor, majd a vizsgálóbíró előtt első kihallgatása alkalmával is fenntartja, csupán 1924. március 31-én kezd ismét a tagadás terére lépni.

Szász József a főtárgyaláson tagadta, hogy bármi része lenne a merényletben, 1922. április hó 6-án történt első kihallgatása alkalmával Ruszkó Margit vallomására tekintettel azt mondja, hogy kijelentését a választásokra értette, majd Ruszkóval való szembesítés után elismeri annak lehetőségét, hogy olyan kijelentést tett, mint ahogy Ruszkó állítja.

1924 februárjában Radóval és Marosival való szembesítés után, majd a vizsgálóbíró előtt is fenntartja tagadását.

Radó József a főtárgyaláson visszavonta a rendőrségen tett és a vizsgálóbíró előtt, valamint a szakértők előtt megismételt és fenntartott vallomását, s azt állította, hogy beismerését kikényszerítették a rendőrségen, s utóbb csak azért tartotta fenn, mert félt, hogy visszaviszik a rendőrségre.

A bizonyítékok részletes mérlegelése

A kir. törvényszék már fentebb részletesen kifejtette, hogy miért látja megcáfoltnak a vádlottak ama panaszát, hogy beismerésüket kényszer hatása alatt tették, mert a logika szabályainak figyelembe vételével igyekszik azt kimutatni, hogy a vádlottak a nyomozás során, s részben a vizsgálóbíró előtt is fenntartott, s a főtárgyaláson kellő indoklás nélkül visszavont nyomozati beismerése miért felel meg a valóságnak, s miért szolgál a tényállás megállapításának alkotóeleméül.

E vonatkozásban elősorban Radó József egyénisége veendő szemügyre.

Schweinitzer, Rogátsy, Payer és özv. Radóné vallomása, valamint Payer Istvánnak a főkapitánysághoz intézett levelei és bejelentései alapján tényként megállapítja a kir. büntetőtörvényszék, hogy Radó József vádlott, aki a cselekmény elkövetésekor még nem sokkal haladta meg a 15 esztendőt, a merényletet megelőző időben Rogátsy Kálmán drogériájában, mint tanonc működött,

nagybátyjánál, Payer István róm. kat. lelkésznél Újpesten lakott, míg édesanyja Érsekkétyen, megszállt területen tartózkodott.

Megállapítja a kir. törvényszék azt is, hogy Radó ezen idő alatt feltűnően összebarátkozott a nála jóval idősebb Marosi Károly segéddel, aki ugyancsak a Rogátsy drogériában teljesített szolgálatot, s olykor napokig kimaradt az üzletből, s mint utóbb kiderült, nagybátyját lopta meg, s a pénzt utcanőkkel eldorbézolta.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Marosi és Radó az 1922. április 3-án történt merénylet után, 1922. április hó 15-én útlevél nélkül átszökött a jelenleg cseh fennhatóság alatt lévő Érsekkétyre, Radó édesanyjához, noha tudták, hogy özv. Radóné 3 nap múlva már végleg át készült költözni magyar területre bátyjához, Payer Istvánhoz, hogy ekkor Radó József majdnem ruha nélkül, s oly körülmények közt érkezett meg édesanyjához, melyek nyilvánvalóvá tették a vízen keresztül való szökését.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy ekkor Radó anyjától pénzt követelt, s mikor nem kapott, anyját lelövésellel fenyegette, s Marosival együtt csupán egy éjszakát töltött anyjánál, majd onnét eltávozva a cseh határrendőrség kezére kerültek, s utóbb magyar területre visszatoloncoltattak.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Marosi, noha felmondási viszonyban volt, mégis bejelentés nélkül, s úgy távozott el a Rogátsy drogériából, hogy hétfőn sem jön be, s azzal végképp kimaradt.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Payer István 1922. május 15-én a főkapitányságon bejelentette, hogy neki Radó megmondta, hogy tudja, kik a Dohány utcai merénylet tettesei, s ezt Marositól tudja, valamint tudja a cselekmény véghezvitelének módját is;

hogy Payer 1922. június 1-jén Radó visszatoloncolása után rendőri védelmet kért Radó részére Marosival szemben, aki elcsábítója és megrontója.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy özv. Radó Antalné 1924. január 26-án azt vallotta, hogy mikor fiát Pozsonyból való visszaérkezte után kérdőre vonta, ez azt mondta neki, hogy őt Marosi csalta el, s ha beszélni akarna, akkor sokat mondhatna az erzsébetvárosi merénylet felől.

Hogy visszatoloncolásuk után fia rettegett Marositól, aki állandóan ott ólálkodott lakásuk körül, s azt mondta, Marosi őt rossz útra viszi.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy midőn Schweinitzer kapitány Radó állomáshelyére kiutazott Radó kihallgatása végett, Radó úgy viselkedett, mint egy csínytevésen ért gyermek, s parancsnokának azt mondta, hogy valószínűleg a bombamerényletről lesz szó, s mindjárt az első kihallgatás alkalmával beismerte, hogy tud a dologról, s hogy Marosi lakásáról ő vitte el a bombát.

Megállapítja a kir. törvényszék ugyancsak Schweinitzer vallomásából, hogy Radó 2 nap múlva önként jelentkezett és elmondta, hogy tud ő többet is, mondotta, hogy volt az Erzsébetvárosi Körben, s azt egész pontosan leírta, majd midőn figyelmeztetve lett arra, hogy a nemzetvédelmi esküje nem köti, s hivatkozás történt

vallásos érzületére, mindent beismert, látszott rajta, hogy megkönnyebbült, ráborult Schweinitzerre és sírt.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Radó a nyomozás során úgy a bomba kazettáját, mint a megmaradt maradványhoz és a padlón lévő lenyomathoz hasonlóan, mint a robbantáshoz használt ekrazit-prétest alakját teljesen önként s oly módon rajzolta le, hogy az ekrazit rajza után akadt rá Loch Péter szakértő az általa nem is ismert alakú, német gyártmányú ekrazitkészítményre.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy az Erzsébetvárosi Körben eszközölt helyszíni szemle alkalmával Radó teljesen önként, a leghatározottabban elvezette a rendőri bizottságot a Kör dísztermébe, a robbanás színhelyére, pontosan megmutatta a bomba helyét, s megállapította, hogy a szemle alkalmával már a robbanás okozta rombolás helyreállítása után a robbanás helyén álló fűtőtest sokkal közelebb áll a fal mellett, mint azelőtt, mert míg akkor egész könnyen belefért a karja, most a keze is alig fér be a fal és a fűtőtest köz, noha úgy Rogátsy Kálmán, mint Dr. Elek Hugó vallomása által kétségtelenül megállapítható egyfelől, hogy Rogátsy Radót áruval a klubba soha nem küldötte, s még amennyiben vitt is árut, a portásfülkén túl a klubba be nem juthatott, annál kevésbé annak emeleti dísztermébe, ahol megelőzően bakk játék folyt, s ahova a klubtagokon kívül senkit nem engedtek be, amire külön e célra tartott szolgálk ügyeltek, de még ha bent járt is volna a teremben, akkor sem láthatta meg, hogy a fűtőtest mily messze van a faltól, mert vitán felül álló tény, hogy a fűtőtest faburkolattal volt ellátva, s

így a faltól való távolsága a faburkolat eltávolítása nélkül nem volt látható.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Radó a kir. törvényszéki orvosok véleménye szerint a cselekmény elkövetése idején annak bűnössége felismerésére kellő szellemi és testi fejlettséggel bírt, s hogy sem akkor, sem most nem szenved sem elmezavarban, sem akaratilag elhatározását korlátozó öntudatlanságban, hogy rajta kóros hazudozási hajlam nem észlelhető, előadása logikus, s a valóság színezetét viseli magán, s hogy Radó mind a két törvényszéki orvos előtt minden kényszer nélkül teljes részletességgel elmondta a merényletben való részvételét és szerepét,

s megállapítja végül a kir. törvényszék, hogy Radóra vonatkozóan mindaddig, míg beismerésben volt, tettestársai azt állították, hogy a rendőrség pénzeli, s azért tesz terhelő vallomást, most pedig a fő tárgyaláson meglepetést színlelnek, s mosolyogva szemlélik Radónak a nyomozati hatóságokkal tanúsított vakmerő rágalmainak és arcátlan viselkedését.

Míndarra való figyelemmel a kir. büntetőtörvényszékben az a meggyőződés alakult ki, hogy Radó Józsefnek a nyomozás és a vizsgálat során tett, fokról fokra haladó, s a tényállást fokról fokra felderítő, egyéb ténybeli adatok egész tömegével támogatott, s a nyomozó hatóságok s a szakértő által előzően nem tudott tényköörülményeket is felölelő részletes és többek előtt többször megismételt beismerő vallomása az igazságnak teljesen megfelel;

míg a főtárgyaláson tanúsított dacos és goromba viselkedése idegen befolyásra vezethető vissza,

mely idegen befolyás semminemű letartóztatási intézetben nem zárható ki teljesen, különösen akkor, amikor a vádlott és védője, dr. Vasek Ernő ugyanegy fogházban voltak letartóztatva.

A kir. büntetőtörvényszéknek az a meggyőződése, hogy a fiatalkorú, életének 15-ik évét nem sokkal túlhaladott Radó József lelkét erősen nyomta a közreműködésével elkövetett 8-szoros gyilkosság súlya, s lelkiismeretének megmozdulása készítette őt arra, hogy előbb nagybátyja, majd később anyja előtt is kijelentsé, hogy tud az erzsébetvárosi merénylet tetteseiről és elkövetési módjáról, s ezzel kapcsolatban Marosit is emlegette,

meg van győződve a kir. törvényszék arról is, hogy Radónak eme viselkedése úgy anyjában, mint nagybátyjában felébresztették Marosival szemben a gyanút, amit támogat az a körülmény is, hogy hazatoloncolása után Radó rettegett Marositól, aki folyton lakásuk körül ólálkodott, s akivel szemben azután Payer rendőri védelmet kért.

Hogy Radó ezután addig, míg a pénzügyőrségnél Schweinitzer rá nem akadt, mit művelt, arra adat nincs, de nyilvánvaló, hogy lelkiismerete nem lehetett nyugodt, mert feltalálásakor mindjárt tudta, hogy a bombamerénylet ügyében keresik, s noha eleinte hazudozásával zavarba akarta ejteni a nyomozó hatóságot, végül teljesen megtört, kiöntötte a lelkét, és megkönnyebbült.

Radónak eme magatartása lélektanilag teljesen indokolt és érthető, más viselkedés egy ilyen korú egyéntől

nem is várható el, s épp ez okból a vallomás önkéntessége és hitelessége lélektani szempontból sem vitatható.

Marosi Károlyra vonatkozóan a kir. törvényszék ugyancsak Schweinitzer, Rogátsy, Payer és özv. Radóné vallomása alapján tényként megállapítja, hogy a merénylet után két hét múlva Radóval együtt útlevél nélkül átszökött Radó édesanyjához, minden különösebb és elfogadható indok nélkül, mert valótlan az, hogy közöttük és özv. Radóné között a házasság valaha is komolyan szóba jött volna, s Radónénak szándéka lett volna Marosihoz férjhez menni,

hogy Marosi és Radó között dacára a közöttük jelenlevő korkülönbségnek a Rogátsynál való szolgálatuk ideje alatt feltűnő barátság fejlődött,

hogy a merénylet után 4-5 nappal, amikor a Rogátsy drogériában a merényletről beszélgettek, Marosi elnevette magát s a merényletre valami helyeslő megjegyzést tett,

hogy Marosi a nyomozás során eleinte a rideg tagadás álláspontján volt, s ennek dacára kihallgatása végén kijelentette, hogy mindennel leszámolt, s rajta csak az Úristen segíthet,

majd utóbb önként jelentkezett vallomásra és sírva jelentette ki, hogy Márffy, Chriaszty és Szász a megrontói, s elmondta a főkapitányság és az újpesti zsidótemplom ellen tervezett merényleteket, melyekről addig a nyomozó hatóság semmit sem tudott, s kijelentette: „elég volt a vérontásból”,

majd a vámőrségtől való leszerelése és anyjával való találkozása után megtört, sírva fakadt és beismert mindent,

a beismerését a vizsgálóbíró előtt történt első kihallgatásakor is fenntartotta.

Ezen külső és Marosi beismerésén kívül eső körülmények egybevetve a Radó Józsefet illetően tett fenti megállapításokra, a kir. büntetőtörvényszékben ugyancsak azt a meggyőződést keltették, hogy Marosinak a nyomozás során tett s a vizsgálóbíró előtt fenntartott beismerése, nem, mint a védelem állítja, a nyomozást vezető rendőrtiszt képzelőtehetségének szüleménye, hanem minden kétséget kizáró oly tényleges valóság, amely a józan ész bírálatát kiállja, s marasztaló bírói ítéletnek megnyugtató alapját képezheti.

Foglalkozni kell még ehelyütt az eljárás során elhalt Chriaszty István és Herczeg József vádlottaknak az előkészítő eljárás során tett vallomásaival.

Chriaszty István volt az az egyén, akit Radó vallomása során mérnöknek nevezett, s akinek az arca görvélyes sebekkel volt borítva, s akit Radó a szembesítés alkalmával felismert.

Chriaszty valójában kőművessegéd volt.

Huszár Jánossal, Radó Józseffel és Marosi Károllyal való szembesítés után is csak annyit ismert be, hogy esküt tett tagja volt a nemzetvédelmi osztálynak, annak tagjait ismerte, a gyűlésekre eljárt, s hogy a merénylet előtt 2-3 nappal Márffy a jelenlétében kijelentette, hogy nagy események előtt állanak, s hogy a merénylet után megkérdezte Márffytól, hogy erre gondolt-e, de Márffy nem válaszolt. Beismerte a vérbíróság létezését és működését.

Herczeg József még 1922. április 9-én történt kihallgatása alkalmával említi, hogy 1922. április 2-án délelőtt látott 3 embert a nagyteremben dolgozni, akik a székeket rendezték, s azt mondták, hogy a villamostársaság alkalmazottai.

1924. február 7-én történt újabb kihallgatása alkalmával ismét megemlíti a három embert, azzal a kiegészítéssel, hogy ezek hegedűtökkel és kottatartókkal voltak ott, beismeri, hogy a merénylet napján délután 5 óra tájban azt mondta Wirthnek, vigyázzon, nehogy úgy járunk, mint a Ferencvárosban, ahol bűzbombát dobtak be.

Sebestyén Ferenc tanúval való szembesítés után beismeri, hogy a tanú által mondott időben egy idegennel beszélt, de az nem volt Márffy.

Chriaszty István tekintetében a bíróságnak az a felfogása, figyelemmel az általa beismerett mellékkörülményekre és Radónak, valamint Marosinak nyomozati beismeréseire, hogy őt csupán a büntetéstől való félelem s a nemzetvédelmi osztályban tett eskü tartotta vissza a teljes és töredelmes beismeréstől, mert abból, ahogy a tagokat ismerte és a gyűlésekre eljárt, nyilvánvalóan következik, hogy mindenről tudott, s mindenben részt vett, amint ez a Márffyval kapcsolatban tett óvatos kijelentéseiből is kihámozható.

A kir. törvényszék tehát az ő szerepét Radó, Marosi és Huszár nyomozati vallomása, továbbá saját részbeni beismerése által a vád szempontjából tisztázottnak látja.

Herczeg József vallomásában is feltűnő jelenség az 1922. április 2-iki matinéval kapcsolatban említett, s a

Körben megjelent 3 személy, első alkalommal ugyanis villamos-alkalmazottaknak mondja őket, majd utóbb hegedűtökkel és kottatartókkal említi meg őket. Feltűnő az is, hogy a merénylet napján emlegeti a ferencvárosi bűzbombát, majd Sebestyénnel való szembesítése után beismeri egy idegen emberrel való beszédét, de kijelenti, hogy ez nem volt Márffy. Ezen utolsó kijelentése a leggyanúsabb, mert arra nincs semmi adat, hogy Márffyt ővele akár ekkor, akár máskor szembesítették volna, sem Márffy, sem Herczeg nem említi, hogy előzetesen ismeretségben lettek volna, s hogy ezen ismeretség honnan ered. Márffy magántisztviselő csak nem állhatott társadalmi összeköttetésben egy klubportással, s Márffy nem is állítja, hogy tagja lett volna az Erzsébetvárosi Klubnak, sőt, a legmerevebben tagadja, hogy ott valaha megfordult és Herczeg Józsefet ismerte volna;

a kir. törvényszék tehát Herczeg eme kijelentéséből, kapcsolatban Sebestyén Ferenc, Dr. Elek Hugó és Dr. Schwartz Károly tanúk vallomására azt a következtetést vonja le, hogy Herczeg és Márffy ismerték egymást, és Herczeg be volt avatva Márffyéék terveibe, de ezt mindenáron, saját jól felfogott érdekében leplezni törekedett, s véletlenül szólta el magát, amikor kijelentette, hogy a kérdéses egyén nem volt Márffy.

Mindezek alapján a kir. törvényszék Herczeg Józsefet illetően azt a ténybeli következtetése vonja le, hogy Marosi, Chriaszty, Radó és Kasnyik Herczeg tudtával jártak fel az erzsébetvárosi klubba, a mérések eszközlése és a bomba elhelyezése végett, s hogy ő 1922. április 1-jén este 5

óra tájban, majd pedig április 3-án délután 1 óra tájban tényleg beszélt a portásfülkében, illetve a Kör helyiségében Márffy Józseffel.

Felmerül még ama rendkívül fontos kérdés, hogy mily mértékben fogadható el Sebestyén Ferenc és Dr. Elek Hugó tanúknak ama vallomása, hogy ők Márffy Józsefben felismerték azt az egyént, akit a kérdéses időben Herczeg József portással beszélgetni láttak.

E kérdés eldöntésénél előre bocsátja a kir. törvényszék azt, hogy a két tanúnak egyénisége és vallomásának határozott és ingadozásmentes volta a két tanúnak teljes jóhiszeműségét kétségen felül állóvá teszi;

a vita csupán a körül foroghat, hogy lehetséges-e egy futólag látott arcot két év után felismerni?

A felismerés két tényezőből tevődik össze, egyfelől a felismerő megfigyelési képességéből és emlékezetéből, másfelől a megfigyelt személy vagy tárgy külső megjelenéséből.

A megfigyelési képesség és az emlékezés a megfigyelőnek oly belső szellemi adománya, melynek elbírálása a bírói felismerés körén kívül esvén, az illető lelkiismeretének hagyatik meg;

ellenben a megfigyelt személy vagy tárgy külső alakja, annak mindennapiságos [sic!] vagy különleges jellege oly körülmények, amelyeket a bíróság saját megfigyelése alapján is észlelni és ellenőrizni képes.

Erre való figyelemmel a kir. büntetőtörvényszék saját megfigyelése alapján megállapította azt, hogy Márffy Józsefnek oly jellegzetes előre hajló tartása és oly jellegzetes

arckifejezése és szúrós tekintete van, mint amilyen kevés más embernek, és épp ezen testi sajátosságai teszik lehetővé azt, hogy még oly egyének is, akik csak egyszer és rövid időre látták alakját, maguknak megjegyezhesék és erre hosszabb idő után is visszaemlékezni képesek legyenek.

A tényállás megállapítása

A bíróság tehát számba véve a fentebb minden részletre kiterjedően mérlegelt bizonyítási anyagot, vádlottaknak nyomozati és vizsgálati vallomását és megcáfolt védekezésüket, megállapította az alábbi tényállást:

Budapesten, 1922. év tavaszán az ÉME IX. ker. helyiségében, valamint a Valéria kávéházban gyülekező és Márffy József, mint parancsnok, valamint Marosi Károly, mint parancsnokhelyettes vezetése alatt álló csoportból Márffy, Marosi, Szász, Chriaszty, Kasnyik és Radóból álló szűkebb társaság Marosi és Márffy irányítása mellett tartott többszöri összejövetel és megbeszélés során kitervelte és elhatározta, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kört oly alkalommal, amidőn összejövetel van, bombával felrobbantja, és ezáltal több embert megöl. Ezen cél elérése céljából Chriaszty, Marosi és Radó Herczeg József portás tudtával 3-4 ízben megjelent az Erzsébetvárosi Körben, ahol Chriaszty egy sárga mérőléccel méréseket vett fel, ezután pedig Kasnyik János elkészítette a 15-15 cm hosszú és 8 cm magas, 2 mm vastag vaspléhből készített kazettát, amely egy ideig az ÉME IX. ker. helyiségének különszobájában, majd később a Rogátsy drogériában, utóbb pedig Marosi lakásán volt elrejtve. Ezen vaskazettát

Márffy és Chriaszty 4 darab, összesen 800 gramm súlyú, a Mackensen-féle német hadsereg hadianyagából származó, szappanalakú ekrazit-présteettel, továbbá szögekkel és vasdarabokkal megtöltötte, beleszereltek egy Marosi által szerzett óraszerkezetet és 1-2 villanyos zseblámpaelemet, és az így elkészített bomba elvitele céljából az ÉME IX. ker. helyiségében 1922. április 2-án vasárnap délelőtt Márffy, Marosi, Chriaszty, Kasnyik és Radó megjelentek, Marosi a nagyszobában lévő szekrényből áthozta a bombát a kisszobába, ott betette az általa szerzett, szíjjal ellátott szerelőládába, majd drótokat, szerszámokat és rongyokat rakott a ládába és lecsukta a ládát. Radó és Kasnyik, Marosi utasítására piszkos szerelőruhákat vettek fel, és kezüket és arcukat a Marosi által hozott fekete porral bekenték. Ezután elindultak, Marosi a ládát Radó hátára akasztotta, Kasnyik Radó mellett jött. Gyalog mentek, s a fele úton Kasnyik vette át a ládát. A körúton haladtak, s mögöttük jött Marosi, Chriaszty és Márffy. Marosi utasításához képest a Dohány utcában megvárták a kísérőiket. Kasnyikot, aki még nem volt a Körben, Radó vezette fel, Marosi közvetlenül a hátuk mögött jött, de mikor a nagyterembe jöttek, elébük került, és a teremben a középső fűtőtest faburkolatát leemelte. Kasnyik letette a ládát az egyik székre, a bombát a ládából Kasnyik vette ki és adta át Marosinak, valamilyen szerszámmal igazított valamit azon, és a fűtőtest mögé, a fal mellé helyezte a padlóra, ahol annak lenyomata és a bűnjelként kezelt maradványa a robbanás után meg is találtatott. Közben Radó és Kasnyik kifelé mentek, s a fűtőtest burkolatának visszahelyezésében nem vettek részt.

Ezután ismét gyalog visszamentek az ÉME IX. kerületi helyiségébe, ahol Marosi már várta őket, itt átöltöztek, Marosi a lelkükre kötötte a hallgatást. Radó hazament, s otthon azt mondta, hogy misét hallgatott.

1922. április 3-án este 8 óra 25 perckor az Erzsébetvárosi Körben felrobbant a bomba. A Körben ekkor ünnepi vacsora volt, amelyen több száz ember vett részt, és a robbanás következtében a rendelkező részben név szerint felsorolt 8 ember meghalt és 23 megsebesült.

A kir. büntetőtörvényszék a fenti tényállásból megállapítja, hogy ezen cselekményt azzal az előre megfontolt szándékkal, hogy ezen cselekményük által embert öljenek, Márffy, Marosi, Chriaszty, Radó és Kasnyik együtt és közösen követtek el, mint a Btkv. 70. §-a szerinti tettestársak, és hogy cselekményük elkövetését Herczeg József mint a Btkv. 69. §. 2. pontja szerinti bűnsegéd szándékosan előmozdította és könnyítette, és pedig azért, mert a tett előzetes megbeszélésében és kitervelésében mindnyájan részt vettek, az előzetes helyszíni szemléket és méréseket Herczeg József tudtával és beleegyezésével Marosi, Chriaszty és Radó eszközölték, a bomba elindítását Márffy mint parancsnok személyesen intézte, a bombát a Körbe Radó és Kasnyik felváltva vitték, miközben őket Márffy, Marosi és Chriaszty kísérte, a bombát a Marosi időzítette és helyezte el a fűtőtest mögé, Márffy pedig szombat este Herczeg Józseffel a fűtőtestről tárgyalt, majd a robbanás napján déltájban ismét érdeklődött Herczegnél a vacsora megtartása felől.

Mindebből az következik, hogy a bomba felrobbanása által előállított eredmény a fent nevezett vádlottak hosszabb ideig tartó és közös előzetes megfontolásának, részletes kitervelésének és a megállapított tervnek, munkafelosztáson alapuló együttes és közös munkálkodás által való végrehajtásának eredménye, amiért az életben lévő vádlottak egyforma felelősséggel tartoznak, míg az időközben elhalt Chriaszty, Kasnyik és Herczeg éppen elhalálozásuk miatt felelőssége nem vonhatók.

V.

A kir. törvényszéki palota ellen megkísérelt bombamerénylet

A kir. törvényszék Márffy József tagadásával szemben Horváth-Halas József, Chriaszty István és Vargha Ferenc vádlottaknak az államrendőrség főkapitánysága előtt tett részletes és egymást terhelő beismeréséből, Vargha Lajosnak és Nesz Károlynak az őket terhelő vallomásából, a főtárgyaláson kihallgatott Karikó Sándor vallomásából, a főtárgyaláson felolvasott rendőrjelentés és helyszíni szemléről készült jegyzőkönyv, nemkülönben Loch Péter és Szendrő Zsigmond fegyverszakértők véleményéből a következő tényállást állapította meg:

1922. augusztus elején Márffy József szűkebb körben felvetette azt a tervet, hogy a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányságának épületét pincéjében elhelyezendő bombával fel kellene robbantani. Indokul azt hozta fel, hogy a korábban elkövetett bombamerénylet miatt az ÉME-re hárult gyanút a kommunistákra kellene

terelni. Tervébe beavatta Chriaszty Istvánt, Horváth-Halas Józsefet és Vargha Ferencet, akik a tervet helyeselték és közreműködésre vállalkoztak. A bomba elkészítése céljából nevezetteket Márffy József 1922. augusztus hó 18. vagy 20. napján lakására hívta, ott a fürdőszobába zárkózva srapnelhüvelyekbe ekrazitpatronokat helyezte, azt vassal és ronggyal elfojtották, gyújtózsínórral ellátták, és az elkészült bombát még ugyanazon a napon átvitték Budára, hogy a pestvidéki kir. törvényszék épületénél meggyújtva elhelyezzék. E szándékukat azonban nem hajtották végre. Másnap a bombát Márffy átadta Horváth-Halas Józsefnek és Vargha Ferencnek azzal a megbízással, hogy a főkapitányság épületében helyezték el és gyújtás meg. Nevezettek el is vitték a jelzett utcába a bombát, és a terep pontos megvizsgálása után Horvát-Halas József este 8 óra tájban a törvényszéki palotának Koháry utca 3. szám alatt lévő kapujába helyezte el, gyújtózsínóriját meggyújtotta és elszaladt. A füstölgő bombát Karikó Sándor házmester és neje észrevették, és Szabó Károly rendőr segítségével eloltották.

Ez alapon a kir. ügyészség Márffy József vádlottat mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja alapján szerinti felbujtót, Horváth-Halas József vádlottat mint tettest, Vargha Ferenc vádlottat pedig a Btk. 69. §. 2. pontja szerinti bűnsegédet, a Btk. 278. §-ába ütköző több ember sérelmére elkövetett gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §-ában meghatározott kísérlete címén vádolta.

A főtárgyalás során Márffy József tagadta a vádat, s azzal védekezett, hogy a vádbeli időben Pannonhalmán

tartózkodott. Előadta, hogy tudomása sem volt arról, hogy hol van a Koháry utca, Vargha Ferencsel pedig haragban volt, nevezett ellen bűnvádi feljelentéseket is tett.

Horváth-Halás József ugyancsak tagadta a vádbeli bűncselekmény elkövetését. Előadta, hogy a vádbeli időben Pécsen tartózkodott, s hogy a nyomozat során vele felvett jegyzőkönyvbe a detektívek önkényesen írták be az abban foglaltakat, tehát anélkül, hogy ő a jegyzőkönyv tartalmának megfelelő vallomást tett volna, a jegyzőkönyvet csupán kényszerből írta alá.

Vargha Ferenc szintén tagadta a terhére rótt bűncselekmények elkövetését, azzal védekezett, hogy a rendőrségen hozzá kérdést nem intéztek, s hogy a részleges beismerést tartalmazó jegyzőkönyv kihallgatása nélkül készült. Beismerte, hogy lakásán ekrazitot tartogatott, amely a nyugat-magyarországi felkelés idejéből származott.

A kir. törvényszék a vádlottak védekezését el nem fogadta, mert:

Márffy József a nyomozat során azt adta elő, hogy a merénylet napján, vagy pedig azt megelőző nap folyamán utazott el Budapestről, tehát 22-én vagy 21-én. A főtárgyaláson pedig azt adta elő, hogy augusztus 20-án Pannonhalmán volt, és onnan valószínűleg csak 23-án jött vissza.

Horváth-Halás József az eljárás során soha nem hivatkozott alibire, annak ellenére, hogy vallomása egyes részeiben naptárszerűen kimerítő felvilágosítást tartalmaz. Ekként a vádlottak ebbeli védekezései mint teljesen valószínűtlen állítások, hitelt nem érdemelnek.

Márffy József és Vargha Ferenc vádlottak közötti, állítólagos haragos viszonyt a kir. törvényszék szintén nem fogadta el cáfoló bizonyíték gyanánt, a tekintetben, hogy ez a két vádlott – bűncselekmények elkövetését illetően együttműködhetett volna, illetőleg Vargha Ferenc terhelő vallomása ez okból meg ne felelne a valóságnak. Ugyanis a főtárgyalás során maga Márffy is beismerte, hogy dacára a közte és Vargha Ferenc közt fennálló feszült viszonynak ez utóbbi részéről annak lovagias ügyeiben eljárta, ekként nyilvánvaló, miképp a haragos viszony őket nem gátolta abban, hogy a szükségeshez képest együttműködhesenek.

Míg végül a vádlottaknak a rendőrségi kihallgatások eszközlését illetően előadott védekezései a megokolás elején kifejtett indokból elfogadhatók szintén nem voltak, és pedig Vargha Ferencre vonatkozóan annál kevésbé, mert nevezett a nyomozat során Loch Péter fegyverszakértő előtt is beismerte, hogy a bomba szerelésénél közreműködött.

Márffy József vádlott a nyomozat során is tagadásban volt.

Horváth-Halas József a nyomozás során a következő vallomás tette:

Márffy szűkebb környezetében elbeszélte, hogy bombát készítenek, és azt a főkapitányság szenespincéjében fogják elhelyezni és ott felrobbantani. Ezzel azt célozták, hogy a korábbi merénylet miatt reájuk terhelő gyanút a kommunistákra tereljék. 1922. augusztus hó egyik napján este 8 óra tájban Márffy lakásán Márffy, Chriaszty és Vargha egy srapnelhüvely megtöltésén fáradoztak, azt ekrazittal megtöltötték, gyutacsához Vargha gyújtózsínórt

szorított, s ezt a hüvely külsejére tekerték: az elkészült bombát barna csomagolópapírba takarták. Ugyanaznap este 9 óra tájban ő és Vargha Ferenc a bombát a főkapitányság elé vitték, de az őrszemek ébersége miatt nem tudták elhelyezni, és visszavitték Márffy lakására. A következő napok egyikén Márffy akképp rendelkezett, hogy a bombát vigye ő és Vargha Ferenc a törvényszéki palotának Koháry utcai kapujába, és gyújtózsínórját ott gyújtsák meg. Ennek folytán ő és Vargha Ferenc 1922. augusztus hó 22. napján este 8 óra tájban elvitték a bombát a jelzett kapuba, és ott ő elhelyezte és a gyújtózsínórt meggyújtotta. Vallomását később úgy módosította, hogy a bombát Márffy és Chriaszty állították össze, és Vargha Ferenc abban csak segédkezett.

Vargha Ferenc a nyomozat során a következőket vallotta:

A merényletet Márffy lakásán beszéltek meg. A megbeszélés tulajdonképpen Márffy utasításaiból állott. A bombát Márffy és Chriaszty állították össze a fürdőszobában, és ő ebben annyiban segített, hogy a gyutacsra ő erősítette a gyújtózsínórt. Még kapuzárás előtt elindultak a bombával Márffy vezetése mellett, a bombát felváltva vitték. Budára mentek, de nem tudja, hová, mert Budapesten nem eléggé ismerős. A bombát Budán nem helyezték el, Márffy az ő kérésére belement abba, hogy majd másnap helyezik el. Másnap újból felment Márffy lakására, ott volt Horváth-Halas József, és Márffy megmondta nekik, hova kell a bombát elhelyezniük. Most ketten, felváltva vitték a bombát, és azt Horváth-Halas

József helyezte el. Másnap az újságból értesült, hogy a Koháry utcában bombamerénylet történt, és így tudta meg, hogy Horváth-Halas hova helyezte el a bombát. Utólag megemlítette, hogy miután a bombát Budán nem helyezték el, előbb a főkapitányságon kísérelték meg annak elhelyezését, ami nem sikerült, és csak ezt követő napon vitték a Koháry utcába.

Vargha Ferenc vádlott a nyomozás során Loch Péter fegyverszakértő előtt önként, tehát minden kényszer nélkül beismerte, hogy a bomba szerelésénél közreműködött.

Az elhalt Chriaszty István a nyomozás során azt vallotta, hogy Márffy az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi alosztály helyiségében 1922. augusztus hó elején vetette fel a bombamerénylet tervét, arról is beszélt, hogy azzal a rendőrségnek az ÉME tagjaira hárult figyelmét a kommunistákra akarja terelni. Kb. 2 hét múlva felmentek Márffy lakására, ahol annak megvoltak a bomba összeállításához szükséges anyagai. Márffy egy srapnelhüvelyt utász ekrazitpatronnal töltött meg, Vargha a gyutacsra a gyújtózsínórt helyezte, és ezután közösen tekerték a hüvelyre és dróttal lekötözték. A papirosba csomagolt bombát Márffy, Horvát-Halas, Vargha és ő még aznap este a pestvidéki kir. törvényszék épületéhez vitték, de mert ott alkalmas terepet nem találtak, nem helyezték el. Ekkor megbeszélték, hogy másnap a bombát a Koháry utcában a törvényszék kapujában fogják elhelyezni. Két nap múlva arról értesült, hogy a bombát Horváth-Halas és Vargha valóban ott helyezték el.

A katonai bűnvádi eljárás alatt álló Nesz Károly a főkapitányságon azt adta elő, hogy 1922. augusztus hó egyik napján Márffy lakásán volt, őt a fürdőszobába nem eresztették be, mert Márffy, Chriaszty, Horváth-Halas József és Vargha ott bombát készíttette. A Koháry utcai merényletet Márffy, Horváth-Halas és Vargha hajtották végre. A bombával először a pestvidéki kir. törvényszék épületét akarták felrobbantani, majd e bombát a Koháry utcába vitték, ezt ő Horváth-Halastól és Varghától hallotta, akik ezt Márffy előtt is elmondották. E vallomást Nesz Károly a katonai ügyész előtt is megismételte és kiegészítette azzal, hogy a bombát Márffy és társai 1922. évi augusztus 21-én készítették, a bezárt fürdőszobába őt nem eresztették be, és készítés közben Márffy olyasmit mondott, hogy „még majd valamennyien repülünk”, de ha baj lesz, ledobja a bombát a világítóudvarba. Egy óra hosszat tartott a bomba elkészítése. Láta azután, hogy Márffy ujjai sárgák voltak, és a fürdőszobában erős kénzsig volt. Utóbb elmondta neki Márffy, hogy a Koháry utcai merényletet azért rendezte, mert a fogházból előzőleg kommunisták szöktek meg, és így a bombamerénylettel csak azt akarta elérni, hogy a gyanú a kommunistákra essék. Azt is említette Márffy, hogy a bomba azért nem robbant fel, mert a kanócot elszorították, és ezért nem tudott végigégni. Megismételte még Nesz Károly, hogy a rendőrségen őt nem bántották.

Vargha Lajos, aki a merényletben való részességgel gyanúsítva volt, a nyomozat során azt vallotta, hogy Márffy a Koháry utcai merényletet megelőzőleg néhány nappal a

párthelyiségben történt egyik összejövetelel azt mondta neki, hogy fontos ügyben jöjjön el a lakására. Megelőzőleg már említést tett Márffy arról, hogy valami nagyobb dologra készül. Tartott tőle, hogy őt is bele akarja vonni, ezért szándékosan nem jelent meg a kitűzött időpontban, hanem húsz perccel később. Ekkor fent találta Márffyt lakásán, Marosi Károlyt, Szász Józsefet, Chriaszty Istvánt, Horváth-Halas Józsefet és Vargha Ferencet. Márffy úgy látszott, az utasításokat a fiúknak már megadta, mert őt csak arra kérte, hogy két rúd ekrazitot vigyen a lakására, és ugyanakkor említette azt is, hogy másnap bombamerényletet fog elkövetni. Pár nap múlva értesült, hogy a merényletet a Koháry utcában a törvényszéki palota ellen követték el. Ekkor félt tovább magánál tartani az ekrazitot, és azt Márffynak visszaadta.

Tanú a főtárgyaláson azt állította, hogy nem emlékszik arra, mit vallott a rendőrhatalóság előtt. Vallomásának elébe tartása után pedig azt állította, hogy annak aláírására kényszerítették. Nesz Károly ugyancsak erőszakra való hivatkozással vonta vissza a nyomozat során tett s fentebb körülírt vallomását.

A főtárgyalás adatai szerint Vargha Lajos tanúnak Márffy szerzett az Iparbankban állást, tanú a nemzetvédelmi alosztály tagja volt, és így megállapítható, hogy Márffy sugallatának hatása alatt nem akarta Márffy és társai ellen terhelő vallomását megismételni. A rendőri kényszerre való hivatkozás pedig, mint az ítélet indoklásának kifejtett indokokból alappal egyáltalán nem bíró védekezés, figyelembe nem jöhet.

A főtárgyaláson kihallgatott Karikó Sándor vallomásaival a rendőri jelentéssel és helyszíni szemlééről felvett jegyzőkönyvvel bizonyítva van, hogy a vádbeli időben a kir. büntetőtörvényszék Koháry utcai kapujában robbanóanyaggal töltött, égő gyújtózsínórral felszerelt bomba volt elhelyezve, melynek égő kanócat Karikó Sándorné és egy rendőr eloltották, majd a bombát a rendőrség szakértői megvizsgálás céljából elvitték.

A fegyverszakértők szerint adott esetben a tettesek egy furatokkal ellátott srapelhüvelybe 3 darab, egyenként 80 grammos ekrazittöltényt helyeztek, erre gyutacsot tettek, ahhoz 2,5 m hosszú gyújtózsínórt erősítettek, amelyet fűrt lyukon át vezettek ki, azt rácsavarták a hüvely külsejére, és dróttal megrögzítették. A bomba alkalmas volt 15-20 m sugarú körben épületrombolásra és élet kioltására. Különös szakértelem ilyen bomba összeállításához nem volt szükséges. Annak okára nézve, hogy adott esetben miért maradt el a robbanás, Loch Péter azt adta elő, hogy ő egy alantás tisztársától tudja, miképp a gyújtózsínóban füst nélküli lőpor volt, és ez a gyújtózsínórnak nagy elszorítása miatt nem égett végig, és ezért nem robbant a bomba. Ezzel szemben Szendrő Zsigmond azt adta elő, hogy a gyutacshoz fogóval jól oda kell erősíteni a gyújtózsínórt, és a szorítás nem nyomta el a puskaport, továbbá, hogy ő megállapította, hogy a gyújtózsínór egészen a gyutacsig végigért, sőt, a gyutacsban maradt kis részét kipróbálta, és az azonnal meggyulladt, a gyutacs pedig 15 m.percnyi hevítés után a 4-5 mm vastag fémedény alját nagy darabon átrepesztette, és hogy a bomba azért nem gyulladt fel, mert

a gyutacs belsejében ismeretlen okból képződött réteg a gyújtózsínór égési folyamatát megakasztotta.

Horváth-Halas József és Vargha Ferenc vádlottaknak a nyomozat során tett, azonban a főtárgyaláson indokolatlanul visszavont beismerése, a külön katonai eljárás alatt álló Nesz Károly vádlottnak, nemkülönben Vargha Lajos tanúnak a nyomozás során tett és a főtárgyaláson ugyancsak indokolatlanul visszavont vallomása, a fegyverszakértők, különösen Szendrő Zsigmond fegyverszakértő véleménye, nemkülönben a főtárgyalás fent részletezett egyéb adatai alapján a kir. törvényszék bizonyítottan találta, hogy Márffy József az ez időben elhalt Chriaszty Istvánnal együttesen, abból az előre megfontolt szándékból, hogy embert öljenek, gyújtózsínórral ellátott és ekrazit robbanószerrel megtöltött bombát készített, azt Horváth-Halas vádlottnak átadta, és nevezettet rábeszéléssel szándékosan rábírta arra, hogy az a bombát a budapesti kir. büntetőtörvényszék épületének Koháry utcai 3. szám alatt lévő kapujába helyezze el. Eme rábeszélés hatása alatt azután Horváth-Halas József vádlott 1922. évi augusztus hó 22-én a neki átadott bombát abból az előre megfontolt szándékból, hogy azzal embert öljön, a fent jelzett épületnek eléggé forgalmas Koháry utca 3. szám alatti kapujában, ahol köztudomás szerint a kapu felső részén lévő folyosón állandó őrség is tartózkodik, de ettől eltekintve az sűrű ki- és bejárásra szolgál, este 8 óra tájban el is helyezte és a gyújtózsínórt meggyújtotta. A szándékolt eredmény azonban be nem következett, mert a gyutacs belsejében ismeretlen okból képződött szigetelő réteg a

gyújtózsínór égési folyamatát megakasztotta, és így a bomba robbanása elmaradt.

VI.

Francia követség ellen megkísérelt bombamerénylet

Márffy Józsefnek a nyomozat során tett, a főtárgyaláson azonban indokolatlanul visszavont vallomása, Murin Ferenc, Scheibán Emil, özv. Horváth Imréné szül. Fehérkúti Antónia, Matuska Istvänné szül. Mayer Erzsébet, Szabó Andrásné szül. Csete Róza és Tkálcsics Imréné szül. Botzenhardt Gizella tanúk vallomása, a pittsburghi rendőrség táviratának tartalma és a fegyverszakértők vallomása alapján a következő tényállást állapította meg:

1923. év első felében Márffy József elhatározta, hogy a Magyarországnak nyújtandó kölcsönt azzal fogja megakadályozni, hogy a francia követség helyiségét vagy a kisantant követségek valamelyik épületét bombával felrobbantja. E szándékát közölte Chriaszty Istvánval, aki azt helyeselte, és átadott ennek egy srapnelhüvelyt, hogy azt bomba céljára furatokkal lássa el. Chriaszty István a rábízott munkát elvégezte. 1923. évi november 15. napján délutánra a megfűrt srapnelhüvelv Chriaszty Istvánval lakására hozatta, s ott azt együtt ekrazitpatronokkal megtöltötték, gyutacsát gyújtózsínórral ellátták, s az elkészült bombát Márffy lakásadóőjének, Nagymáté Mártonné szül. Barsi Paulának fásládájában talált, barnaszínű csomagolópapírosba rakta. Másnap este fél és háromnegyed 9 óra tájban Márffy József a jelzett papírba burkolt bombát a Reviczky utca 6. sz. alatt lévő palotának a kapujába

helyezte, annak gyűjtősinórját meggyújtotta és a helyszínről elfutott. E palotában lakik gróf Károly Istvánné, s e palotában székel a francia követség is.

Ez alapon a kir. ügyészség Márffy Józsefet mint tettest a Btk. 278. §-ába ütköző több, szám szerint meg nem határozható ember sérelmére elkövetett gyilkosság büntették a Btk. 65. §-a szerinti kísérlete címén vádolta.

Márffy József a főtárgyaláson tagadta a vádat, előadta, hogy a rendőrség előtt bántalmazás folytán tett beismerő vallomást, a merénylethez azonban semmi köze nincsen.

A kir. törvényszék Márffy vallomásának ez okból való visszavonását indokolatlannak, illetve a rendőrségi bántalmazásra vonatkozó előadását az indoklás elején kifejtettek okából alaptalannak találta, annál is inkább, mert nevezett a rendőri eljárás során a többi vád közül egyet sem ismert be, márpedig ha a rendőrség valóban tettlegességet vagy egyéb kényszert alkalmazott volna vele szemben a nyomozat során, úgy azt kétségtelenül a vádlottat terhelő más, a jelen vádpont tárgyánál súlyosabb bűncselekmény esetében is alkalmazta volna, aminek logikai folyományaként következett volna, hogy Márffy a beismerést is abban az ügyben tette volna. De ebbeli védekezését a kir. törvényszék azért sem vehette figyelembe, mert eme védekezés az alább kifejtettek alapján tárgyi bizonyítékokkal van megcáfolva.

Márffy József vádlott a nyomozat során előadta, hogy 1923. év november hó elején egy srapnelhüvelyt adott át az elhalt Chriaszty István vádlottnak azzal az utasítással,

hogy azon bomba szerkesztéséhez szükséges fúrásokat végezzen. Elhatározta ugyanis, hogy külföldi kölcsön megakadályozása céljából vagy a francia követség helyiségét, vagy a kisantant valamelyik követségének épületét bombával felrobbantja; elhatározását közölte Chriaszty Istvánnal, aki azt helyeselte, és a fúrásokkal ellátott hüvelyt 1923. évi november hó 15. napján elhozta Márffy lakására. Ott a fürdőszobában a bombát összeállították. A hüvelybe ekrazitpatronokat tettek, gyutaccsal és gyújtózsínórral látták el, az egészet ronggyal lefojtották: a bomba tetejét vasdrótokkal látták el. Az elkészült bombát Márffy lakásadójának Nagymáté Mártonné szül. Barsi Paulának fásládájában talált barnaszínű csomagolópapírosba takarta. Másnap este 8 óra után a bombát magához véve, azt előbb a csehszlovák követséghez akarta vinni, de mert nem tudta, hogy az hol van, $\frac{1}{2}$ 9 és $\frac{3}{4}$ 9 óra tájban a Reviczky utca 6. sz. alatt lévő palota kapujába helyezte el, és gyújtózsínóját meggyújtva elszaladt. Tudvalevő, hogy a palotában lakik gróf Károlyi Istvánné, s ebben székel a francia követség.

Márffy József a nyomozat során Loch Péter fegyverszakértő előtt is beismerésben volt, és a szakértő az ő elmondásának figyelembe vételével terjesztette elő szakvéleményét a bíróság elé.

A főtárgyaláson kihallgatott Murin Ferenc, Kedvessy György, Schebián Emil, Horváth Imréné szül. Fehérkúti Antónia tanúk vallomásából kitűnik, hogy ők, nemkülönben Kovács Gyula a jelzett időben a Reviczky utca 6. számú palota mellett elhaladva fojtó kénsszagot éreztek, és a palota kapujához érve az kinyílt, és a kijövő

Matuska Istvánné szül. Mayer Erzsébet közölte velük, hogy puskalövészerű dörrenésre ébredt fel. A dörrenést hallotta a szemben lévő, 5. számú ház portásnője, Szabó Andrásné szül. Csete Róza is, aki a főtárgyaláson szintén tanúként kihallgatott. Ez utóbbi tanút kivéve, mindannyian Schebián Emil öngyújtójának fénye mellett megállapították, hogy a baloldali kapukó mellett fekvő bombából szivárog a fojtó kénzsig. Schebián Emil kérésére a portásnő vizet hozott, és azt ketten lelocsolták, majd Schebián Emil azt mindaddig őrizte, míg társai rendőrt nem hoztak a helyszínre.

Tkálcics Imréné szül. Botzenhardt Gizella tanú vallotta, hogy régi jó ismerőse, özv. Szívós Lajosné Pittsburghból 1923. év folyamán több ízben küldött neki szeretetadományt, amely fehérneműkből és ruhaneműkből állott, és amelyek barnaszínű papírosba voltak csomagolva. Ő ezen csomagokból néhányat átadott szomszédjának, Nagymáté Mártonnénak, aki tanítónő, a szegény gyermekek között való szétosztogatás céljából. Hogy Nagymáté Mártonné a csomagolópapírossal mit csinált, nem tudja. A bűnjelként lefoglalt barna papírosban, amelyben a rendőrség a francia követség kapujában elhelyezett bombát találta, tanú felismerte a hozzá Pittsburghból érkezett szeretetadomány papírját, a rajta lévő címzésen küldőjének írását, és tanú bemutatott ugyanolyan írású leveleket és borítékokat is, amelyeken a küldő címe is rajta van.

Nagymáté Mártonné szül. Barsi Paula tanú, aki egyébként a főtárgyaláson történt kihallgatása során Márffy érdekében elfogult vallomást tett, ugyancsak beismerte,

hogy Tkálcsics Imrénétől több ízben kapott kiosztásra szeretetadományokat, és hogy azok a bűnjel papíroshoz hasonló színű papírba voltak csomagolva, és hogy valószínűleg ezen csomagolópapírost a szemét- vagy szenesládába dobta. Ennélfogva Tkálcsics Imréné és Nagymáté Mártonné tanúk vallomása között mutatkozó ama eltérés, amely szerint Tkálcsics Imréné – emlékezete szerint – az augusztusi szeretetadomány csomagjának papírját is Nagymáté Mártonnénál hagyta, míg ez utóbbi állatása szerint Tkálcsicsné a csomagot papírjával együtt vitte el, lényegtelen körülményt képez, mert az, hogy a bomba becsomagolására használt papír az Amerikából küldött mely csomag begöngyölésére szolgált, úgy sem állapítható meg, de azt sem lehet pontosan tudni, hogy Tkálcsicsné hány csomagot adott Nagymáténénak.

A pittsburghi rendőrségnek az iratoknál elfekvő táviratával bizonyítva van, hogy Tkálcsics Imréné címére Szívós Lajosné Pittsburghból szeretetadományokat küldött.

Loch Péter fegyverszakértő szerint adott esetben épp oly bombát készítettek a tettesek, mint amelyet a kir. törvényszéki palota kapujában találtak, ugyanazon kezek műve, csak gyújtózsínörja rövidebb, mindössze 25-30 cm hosszú. Adott esetben felrobbanás esetén a tölgyfakaput benyomta, a szemben lévő ablakokat bezúzta volna, és 15-20 m sugarú körben, életveszélyes sérüléseket okozhatott volna. A robbanás azért maradt el, mert a gyutacs a fojtásra használt rongy ráncai közé szorult.

A kifejtettek alapján ekként a kir. törvényszék bizonyítottanak találta, hogy Márffy József abból az előre

megfontolt szándékból, hogy embert öljön, az időközben elhalt Chriaszty Istvánnal együttesen robbanószerrel megtöltött, gyújtózsínórral ellátott, épület felrobbantására és emberélet kioltására alkalmas bombát készített, és azt 1923. november 16-án este ½ 9 és 9 óra közötti időben, tehát olyankor, amidőn még az utcán számos ember jár, a nagy forgalmú Reviczky utcában a 6. szám alatt lévő gróf Károlyi-féle palota kapujában elhelyezte, és annak gyújtózsínóját meggyújtotta. Mivel azonban a gyutacs a bombánál fojtásként alkalmazott rongy ráncai közé került, noha a gyutacs elsült, a rongy által előidézett szigetelés következtében, az a bomba ekrazitját felrobbantani nem tudta, a szándékolt eredmény a fenti, akaratán kívül eső okból nem következett be.

VII.

Rassay Károly és Miklós Andor ellen megkísérelt bombamerénylet

A kir. törvényszék Marosi Károlynak és az elhalt Chriaszty Istvánnak a nyomozat során tett önmagukat, nemkülönben Márffy Józsefet és Szász Józsefet terhelő vallomása, Szász Józsefnek ugyancsak a nyomozat során tett ténybeli beismerése, Szabó Imre, Dvorszky József, Rassay Károly és neje, Konrád Teréz, Dollák Józsefné szül. Czuczor Etel és Turcsányi Gyula tanúknak a főtárgyaláson tett vallomása, végül Loch Péter fegyverszakértő véleménye alapján a következő tényállást állapítja meg:

Márffy József 1923. február 20. napján délutánra lakására hívatta Marosi Károlyt, néhai Chriaszty Istvánt,

Szász Józsefet és az ugyancsak később elhalt Bekő Zoltánt. Ezek nála megjelenvén, Márffy József elővett két papírosba burkolt csomagot, amelyekben nyeles kézigránátok voltak. E csomagok egyikét Marosi Károlynak és Chriaszty Istvánnak adta át azzal a megbízással, hogy vigyék azt egy előzőleg megírt cédulával együtt, amelyre Rassay Károly neve és a Fő utca 14. szám alatti lakása volt felírva, a Hungária szálló elé, és ott adják át valamelyik hordárnak azzal az utasítással, hogy az vigye a csomagot a cédulán megadott helyre, és ott elismervény ellenében Rassay Károlynak adja át. A másik csomagot pedig szintén cédulával együtt, amelyre Miklós Andor neve és Erzsébet körút 7. szám alatti lakása volt felírva, átadta Szász Józsefnek és Bekő Zoltánnak azzal a megbízással, hogy vigyék az EMKE Kávéház elé, ott adják egy közszolgának azzal az utasítással, hogy az kézbesítse megadott helyen Miklós Andornak, az Est című lap főszerkesztőjének elismervény ellenében. A megbízottak a megbízásnak eleget is tettek. Elindulás előtt Marosi Károly Bekő Zoltánnal, Szász József pedig Chriaszty Istvánnal felső-, illetve télikabátot cseréltek, utóbbiak kalapjaikat is megcserélték az útra, és midőn később eljárásuk eredményéről jelentést tettek Márffyéknek, kabátjaikat és kalapjaikat is visszacserélték. E jelentéstételnek tanúja volt Czakl Zoltán rendőrdíjnok is, Márffy szűkebb körű társaságának egyik tagja. Szabó Imre 166. sz. közszolga a csomagot Rassay Károly lakására vivén, azt itt a szakácsnőnek, ez pedig Rassay Károlynénak adta át, aki behívta Szabó Imrét és a csomag felbontására szólította fel. Ez a spárgát és a

csomagolópapírost eltávolította, és akkor kitűnt, hogy abban két egymásba helyezett pléhdozoz van gyanús tartalommal, feltehetően robbanóanyaggal. Rassay Károlyné az esetet közölte férjével, aki azt a főkapitányságon jelentette. Dvorszki József 568. sz. hordár pedig a neki átadott csomagot az Erzsébet körút 7. számú házban a házfelügyelőnél nyert útbaigazításra a II. emeleten lévő szerkesztőségbe vitte, ott azt tőle a cédulával együtt Dollák Józsefné szül. Czuczor Etel telefonkezelőnő vette át, és érdeklődött Dvorszki Józseftől az iránt, kicsoda és mily körülmények között adta át neki a csomagot. Dvorszki József felvilágosító előadása után a csomag gyanúsnak tűnt fel előtte, az esetről Miklós Andort telefonon értesítette, aki azután a csomagot Turcsányi Gyula hírlapíróval a főkapitányságra küldötte.

A kir. ügyész ezen tényállás alapján Márffy József vádlottat mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja szerinti felbujtót két rendbeli, Marosi Károly és Szász József vádlottakat pedig mint tetteseket egy-egy rendbeli, a Btk. 278. §-ába ütköző több, szám szerint meg nem határozható ember sérelmére elkövetett gyilkosság büntettének a Btk. 65. §-ában meghatározott kísérlete miatt vádolta meg.

A főtárgyalás során vádlottak tagadták a vádat. Márffy József előadta, hogy a két merényletről csupán az újságokból értesült, de azok elkövetésében semmi része nincsen.

Marosi Károly visszavonta a nyomozás során az államrendőrség, majd pedig a vizsgálóbíró előtt tett vallomását. A rendőrség előtti vallomásának visszavonását

azzal indokolta, hogy a rendőrségen pénzelték és külön kosztolásban részesítették. Míg annak indokául, hogy a vizsgálóbíró előtt miért tartotta fenn a beismerő vallomását, azt hozta fel, hogy még akkor sem érezte magát biztonságban a tekintetben, hogy nem viszik-e vissza a rendőrségre.

Szász József azzal védekezett, hogy a rendőrség által felvett jegyzőkönyv tartalma valótlan, az abban foglaltak a rendőrhatalóság kitalációi, a nyomozati jegyzőkönyvet csupán azért írta alá, mert előzőleg 8 napig hideg, fűtetlen szobában tartották.

A kir. törvényszék a vádlottaknak a nyomozat során tett beismerő, egymást terhelő vallomásának visszavonására vonatkozó eme előadását el nem fogadta; nem pedig azért, mert Marosi Károly által előadottak mint egymásnak homlokegyenest ellentmondó és logikailag teljesen tarthatatlan tényállítások már ez okból sem érdemelnek hitelt, míg a Szász Károly által előadott és a rendőrségi kényszerre vonatkozó állítások az előzően már kifejtettek okából valótlanoknak tekintendők.

A kir. törvényszék a vádlottaknak a nyomozat során tett beismerő, egymást terhelő vallomásának visszavonására vonatkozó eme előadását el nem fogadta; nem pedig azért, mert Marosi Károly által előadottak, mint egymásnak homlokegyenest ellentmondó és logikailag teljesen tarthatatlan tényállítások már ez okból sem érdemelnek hitelt, míg a Szász Károly által előadott és a rendőrségi kényszerre vonatkozó állítások az előzően már kifejtettek okából valótlanoknak tekinthetők.

A nyomozat során Márffy Józsefet a rendőrhatalóság a merényletek ügyében nem hallgatta ki; a vizsgálóbíró előtti kihallgatása alkalmával előadta, hogy Marosival haragos viszonyban volt, és már ez okból sem bízhatott rá bombát.

Marosi Károly a rendőrhatalóság előtt azt vallotta, hogy 1923. év február hó egyik napján délután 7 óra tájban felment Márffy lakására. Itt találta már Chriasztyt, Szász és Bekő Zoltánt. Márffy egy csomagot és egy papírosszeletet, melyre Rassay Károly neve és ennek Fő utca 14. szám alatt lévő lakáscíme volt felírva, adott át neki azzal az utasítással, hogy azt a Hungária előtt álló valamelyik közszolga juttassa el Rassay Károly lakására. Ugyanekkor egy másik hasonló csomagot Márffy Szász Józsefnek adott át, meghagyván ennek, hogy azt az EMKE kávéház előtt álló valamelyik közszolga útján, a mellékelt papírosszelettel együtt, amelyre Miklós Andornak, az Est főszerkesztőjének címe volt írva, nevezettnek kézbesítse. E megbízások teljesítése előtt ő Bekővel felsőkabátot, Szász pedig Chriasztyval kalapot és felsőkabátot cserélt. Őt Chriaszty, Szászt pedig Bekő kísérte. Ő a Hungária Szálló előtt álló egyik közszolgának átadta a csomagot, azzal a meghagyással, hogy azt vigye a papírszeleten olvasható címre, majd jöjjön vissza, megvárja őt. A közszolgát előre kifizette. A közszolga átvéve a csomagot eltávozott. Ekkor Chriaszty közölte vele, hogy ő a hordár után megy, és meggyőződik róla, hogy az a csomagot a rendeltetési helyére juttatja-e, egyúttal kérte őt, menjen a Vörösmarty szoborhoz, ott majd találkoznak. $\frac{3}{4}$ óra múlva valóban találkozott Chriasztyval, onnan Márffy

lakására mentek és jelentettek a megbízás teljesítésének megtörténtét. Ekkor közölte vele Márffy, hogy mi volt a csomagban. Ugyanekkor jelent meg ott Szász Bekővel együtt, és ők is jelentették, hogy teljesítették a parancsot. A ruházatot visszacserélték. Szász József a bombák becsomagolásánál jelen volt, és tudta, mi van a csomagokban. Marosi Károly a rendőrhatalóság előtt vele szembesített 166. számú közszolgáiban felismerte azt, akinek ő Rassay Károlynak küldött csomagot átadta. Megemlítette még Marosi Károly, hogy Márffy kevés idővel az eset előtt készítette a bombákat. Ugyanis ő az egyik eset előtt felment Márffy lakására, ott oly erős kényszagot érzett, hogy nem lehetett szobájában tartózkodni. Az eset után beismerte előtte Márffy, hogy akkor készítette a Rassay Károlynak és Miklós Andornak küldött bombákat.

Szász József vádlott a nyomozat során azt vallotta, hogy nem lehetetlen, hogy jelen volt Márffy lakásán a bombák elküldése idején: amikor ő odaérkezett, már ott voltak Márffy, Chriaszty, Bekő és Marosi. Ekkor látott két csomagot az asztalon, de azokat egyikük sem hozta magával, amikor eljöttek.

Marosi Károly a vizsgálóbíró előtt 1924. évi március hó 31. napján hasonló módon adta elő az esetet.

Az elhalt Chriaszty István a nyomozat során ugyanúgy adta elő az esetet, mint Marosi Károly, annak hangsúlyozásával, hogy Márffy közölte társaival, hogy a csomagokban kézigránátok vannak, és hogy a Miklós Andornak szóló bombát Szász József vitte el, és azt Bekő

kísérte. A főtárgyaláson kihallgatott tanúk a következőleg vallottak:

Szabó Imre 166. számú közszolga előadta, hogy 1923. február hó 20. napján este 7-8 óra tájban a Hungária előtt megszólította őt egy fiatalember és átadott neki egy színes reklámpapírba burkolt csomagot azzal a rendeltetéssel, hogy vigye azt a Fő utca 14. szám alá, Rassay Károly képviselő címére, és ott adja át, az átvételt pedig az egyidejűleg átadott cédulán ismertesse el, s azt hozza vissza. Ő el is vitte a jelzett csomagot a lakásba, ott a szakácsnő vette át a cédulával együtt. Ő a szakácsnőnek azt mondta, hogy egy fiatalember küldi a képviselő úrnak. A szakácsnő szólt neki, hogy várjon egy kissé, és bevitte a csomagot és a cédulát az ebédlőbe. Majd oda behívta őt Rassayné, aki a csomagot gyanúsnak találta. Tanú a spárgát elvágta, a papírost leszedte, és akkor látták, hogy a csomag két egymásra helyezett pléhdobozt tartalmaz. Erre ő megijedt, mindjárt gondolta, hogy robbanóanyag van a dobozokban és szólt, hogy veszedelmes lehet azt tovább bontani. Eközben megérkezett Rasch ezredorvos¹⁴⁵ és ő is megnézte a küldeményt. A képviselő neje feljegyezte az ő számát és elküldte őt. Tanú a fiatalembert a Hungária előtt nem találta, de amikor a fiatalemberrel szembesítették a tanút a rendőrségen, noha ugyanakkor a jelenlevő 565. számú közszolga is szembesítve lett, nevezett fiatalember nyomban a tanúra mutatott, hogy ő volt az, akinek a Hungária előtt a csomagot átadta.

¹⁴⁵ Dr. Rasch Rudolf, a Magyar Királyi Honvédség orvos tábornoka, Rassay, született Rasch Károly nemzetgyűlési képviselő fivére.

Dr. Rassay Károlyné tanú azt vallotta, hogy 1933. év február hó 20. napján a férje számára a 166. számú hordár csomagot hozott. A gyanús csomagot felbontván két dinamitos doboz volt benne, erre az előszobában várakozó hordárt behívatta és annak számát feljegyezte. Férjének fivére, Rasch ezredorvos is látta a csomag tartalmát.

Dr. Rassay Károly tanú azt vallotta, hogy fivére, Rasch Rudolf ezredorvos telefonált neki a pártkörbe, hogy gyanús csomag érkezett a címére. Ő visszatelefonált, hogy ne nyúljanak hozzá, és intézkedett, hogy rendőrbiztoság szálljon ki a helyszínre. Ez alkalommal távbeszélőn közölte vele a főkapitány,¹⁴⁶ hogy Miklós Andornak is ugyanilyen csomagot küldtek.

Dvorszki József 568. számú közszolga, tanú előadta, hogy 1923. február 23-án este 7 óra tájban az EMKE kávéház előtt egy fiatalember csomagot és cédulát adott át neki, azzal a meghagyással, hogy a csomagot vigye a cédulán meghagyott címre, és aztán jöjjön vissza. Tanú az Erzsébet körút 7. szám alatti házban a házmesterhez fordult, aki azt mondta, hogy a címzett, Miklós Andor nem lakik ott, legfeljebb a II. emeleti szerkesztőségi irodában hagyhatja a csomagot. Tanú visszament az EMKE Kávéházhoz, de az illető fiatalembert már nem találta ott, és ekkor ő visszament az Erzsébet körút 7. számú házba, felment a II. emeleti szerkesztőségbe, és ott egy nőnek adta át a csomagot, aki igen meglepődött és felhívott valakit

¹⁴⁶ Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány az ügyben személyesen beszélt telefonon Rassay Károlyal.

telefonon, s jelentette, hogy gyanús csomagot hoztak. Tanú erre félelmében eltávozott. Szembesítéskor nem ismerte fel a csomag átadóját.

Dollák Józsefné szül. Czuczor Etel tanú vallotta, hogy ő volt az, aki Dvorszki József hordártól a gyanús csomagot átvette, az esetet távbeszélőn azonnal jelentette Miklós Andornak, aki a csomagot a főkapitányságra küldette.

Turcsányi Gyula hírlapíró, tanú azt vallotta, hogy ő vitte a főkapitányságra a Miklós Andornak küldött csomagot, ott a központi ügyeletet teljesítő rendőrtiszt szobájában azt annak kívánságára bontogatni kezdte, és ekkor látta, hogy ekrazitos doboz van benne, melyen keresztül gyújtózsínór volt áthúzva.

Loch Péter fegyverszakértő szerint úgy a Rassay Károlynak, mint a Miklós Andornak küldött csomag tartalma gyárilag készült kézigránát képét mutatta, csak a csomagolás volt a szokásostól eltérő, tovább, hogy ez esetben, ha a két összeillesztett dobozt bárki 15 kg-nak megfelelő erővel széthúzta volna, az abban lévő, 70 gramm dynamonnal¹⁴⁷ töltött csövesgránát felrobbant és életveszélyes sérülést idézett volna elő.

Mindezek alapján tehát a kir. törvényszék bizonyítva találta azt, hogy Márffy József vádlott, abból az előre megfontolt szándékból, hogy Dr. Rassay Károly nemzetgyűlési képviselőt és Miklós Andor hírlapírót megölje, Marosi Károly vádlottnak és az időközben elhalt

¹⁴⁷ Dynamon: elsősorban kézigránátok töltésére használt katonai robbanóanyag.

Chriaszty Istvánnak, továbbá Szász József vádlottnak és az időközben elhalt Bekő Zoltánnak emberélet kioltására alkalmas, 70-70 grammnyi dinamonnal megtöltött egy-egy darab nyeles /csöves/ kézigránátot adott át, és a nevezetteket rábeszéléssel szándékosan rábírta arra, hogy a becsomagolt és a Dr. Rassay Károly, illetve Miklós Andor nevére megcímzett kézigránátot fent nevezettek Dr. Rassay Károly és Miklós Andor kezeihez juttassák. Eme rábeszélés hatása alatt és abból az előre megfontolt szándékból, hogy dr. Rassay Károlyt és Miklós Andort megöljék, a becsomagolt kézigránátokat Márffy Józseftől Marosi Károly és néhai Chriaszty István, továbbá Szász József és néhai Bekő Zoltán 1923. évi február hó 20-án átvették és a dr. Rassay Károlynak megcímzett és becsomagolt bombát Marosi Károly vádlott Szabó Imre 166. sz. közszolgával nevezett sértett Budapest Fő utca 14. szám alatti lakására küldte, míg Szász József vádlott az általa átvett kézigránátot Dvorszki József 568. sz. közszolga által Miklós Andor részére való kézbesítés végett az Est szerkesztőségének Budapest Erzsébet körút 7. szám alatt lévő helyiségébe küldötte. A szándékolt eredmény azonban egyik esetben sem következett be, mert a gránátokra alkalmazott elsütőzsinór fent nevezett sértettek által meg nem húzatott, és így a gránátok fel nem robbantak.

Vádlottak a fent leírt tényállásokból kitűnően a vádbeli cselekményeket tervszerű kiszámítással, nagy elővigyázattal, az elhatározást és előre megfontolást jellemzően és félreismerhetetlenül tanúsító módon hajtották

vére, ölésre irányuló elhatározásuk állhatatossága nyilvánvaló.

Ennek figyelembe vételével:

Márffy József, Marosi Károly és Radó József vádlottaknak mint a Btk. 70. §-a szerinti tettestársaknak IV. alatti pontban leírt cselekvősegei, a Btk. 278. §-ában meghatározott gyilkosságnak nyolc rendbeli büntette, továbbá a Btk. 278. §-a alá eső gyilkossá büntették a Btk. 65. §-ában meghatározott 23 rendbeli kísérletét állapítja meg, amely bűncselekmények Radó Józseffel szemben a Bp. 18. §-a alapján vétségé minősülnek.

Az V. alatti esetekre vonatkozólag Márffy József cselekvősege, mint a Btk. 69. §. 1. pontja szerinti felbujtóé, Horváth-Halás Józsefé, mint tettesé, Vargha Ferencé pedig, mint a Btk. 69. §. 2. pontja szerinti bűnsegédé és a Btk. 278. §-a alá eső gyilkosság büntették a Btk. 65. §-ában meghatározott kísérletét,

a VI. alatt leírt esetre vonatkozólag Márffy József cselekvősege, mint tettesé, a Btk. 278. §-a alá eső gyilkosság büntették a Btk. 65. §-ában meghatározott kísérletét,

végül a VII. alatti esetre vonatkozólag Márffy József cselekvősege a Btk. 65. §. 1. pontja szerint felbujtóé, két rendbeli Marosi Károly és Szász József pedig, mint tettesé, egy-egy rendbeli a Btk. 278. §-a alá eső gyilkosság büntették a Btk. 65. §-a szerinti kísérletét állapítja meg.

Miért is a kir. törvényszék, tekintettel arra, hogy a törvényszéki orvosszakértők véleménye szerint a vádlottak sem jelenleg, sem a cselekmény elkövetése idején nem szenvedtek akaratbeli szabad elhatározási képességüket

kizáró elmebeli zavarban vagy öntudatlanságban, Radó József fiatakorú pedig a bűncselekmény felismeréséhez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettséggel bír, vádlottakat az előbb meghatározott bűncselekményekben bűnösnek mondja ki.

A büntetés kiszabásánál a kir. büntetőtörvényszék valamennyi vádlottal szemben egyaránt csupán egy enyhítő körülményt látott fennforogni, ez pedig a büntetlen előélet.

Ellenben valamennyi vádlottal szemben egyaránt súlyosító körülményt képezett ama tény, hogy a vádlottak a fennálló társadalmi jogrend merev tagadása mellett, huzamosabb időn keresztül a közbiztonságot állandóan és nagy mértékben megzavaró bombamerényletek tervezésében, megkísérlésében és végrehajtásában tevékenykedtek, és ezáltal a forradalmak folytán megzavart jogrend teljes helyreállítását hosszabb ideig késleltették, s működésük által az ország hitelét a külföld előtt károsan befolyásolták, és a nemzeti vagyont pusztítását elősegítették az Erzsébetvárosi Demokrata Körrel szemben elkövetett merénylet alkalmával, a megölt és megsebesített egyéneken felül az ott összegyűlt több száz ember életét veszélyeztették, s ezenkívül megkísérelt cselekményeik alkalmával is, figyelemmel az elhelyezett bombák szóródási képességére és elhelyezési helyére, számos ember életét nagyfokú veszélynek tették ki.

Márffy Józseffel szemben különös súllyal esik latba, hogy ezen bűnszövetkezetnek ő volt a tényleges irányítója és vezetője, aki terrorisztikus eszközökkel élve a könnyebben befolyásolható, fiatalabb emberek egész sorát

fertőzte meg káros és veszedelmes eszméivel, és emellett a vád tárgyává tett minden egyes cselekmény elkövetésében részben, mint felbújtó, részben, mint tettes részt vett, és ezáltal a legsúlyosabb beszámítás alá eső bűncselekmények igen nagy halmazát követte el.

Súlyosító körülményként mérlegelte vele szemben a kir. törvényszék azt is, hogy minden erkölcsi alap nélkül való, hazug természetű, dicsekvő egyén, aki soha el nem ért katonai rendfokozattal és soha ki nem érdemelt harctéri kitüntetésekkel kérkedett, aki a vörös hadseregbe is önként lépett be, és noha még ekkor is módjában állt volna az ellenséggel szemben vitézkedni, ezt mégsem tette, hanem egy építési osztályban, veszélytelen helyen húzta meg magát.

Súlyosító körülményként mérlegelte vele szemben a kir. törvényszék a bünbánatnak és a magába szállásnak teljes hiányát, a főtárgyaláson tanúsított hetyke és kihívó viselkedését, a nyomozó hatóságnak a közélet terén működő, magas állású személyiségeknek szennyes rágalommal való bemocskolására irányuló törekvését,

valamint azt is, hogy a főtárgyaláson megjelent rokkant sértetteket mosolyogva szemlélte, és ezáltal nyíltan kimutatta azt a gonosz indulatát, amely cselekményeiben vezérelte.

Marosi Károly Márffy helyettese volt, vele szemben Márffy katonai szereplésével és magas állású személyek megrágalmazásával kapcsolatos különleges súlyosító körülmények kivételével, a többi súlyosító körülmények mind fennforognak, azon szűkebb meghatározással, hogy

tevékenysége csupán az Erzsébetvárosi Kör és a Rassayval szemben elkövetett merénylettel kapcsolatban lévén megállapítható, a terhére megállapított bűnhalmazat némileg csekélyebb méretű,

ellenben vele szemben külön súlyosító körülmény, hogy a nála sokkal fiatalabb Radót állandó befolyásolás útján oly nagymértékben megrontotta, hogy rávette az erzsébetvárosi merényletben való részvételre.

Szász József, Horváth-Halas József és Vargha Ferenc vádlottakkal szemben csupán a fentebb általánosságban körvonalazott súlyosító körülmények forognak fenn, míg javukra különleges enyhítő körülményt képez csekélyebb mérvű tevékenységük és a bűnhalmazat hiánya.

Ezen súlyosító és enyhítő körülmények figyelembe vételével a m. kir. törvényszék a vádlottak bűnösségével arányban álló Márffy Józsefet és Marosi Károlyt halál-, Szász Józsefet, Horváth-Halas Józsefet és Vargha Ferencet a Btk. 91. §-ának alkalmazásával az ítélet rendelkező részében meghatározott fegyházbüntetéssel sújtotta.

A fiatalkorú Radó Józsefet illetően a kir. törvényszék Payer István, özv. Radó Antalé szül. Payer Teréz és Rogátsy Kálmán tanúk vallomásából, a környezettanulmány adataiból, Radó József fiatalkorú vádlott életviszonyairól, valamint nevezettnek a főtárgyaláson tanúsított magaviseletéből megállapította, hogy Radó József vádlott, aki 15 éves koráig a vele szemben kellő szigorral fellépni nem tudó édesanyja, majd nagybátyja gondozása alatt állott, az iskolában hanyag,

későbbi munkahelyein álhatatlan, tolvaj, nagyzó, hazug, anyjával szemben erőszakos, durva, féket nem tűrő, mulatozásra, kicsapongásra hajló egyéniség. Ez a fékezhetetlen természete okozta azt, hogy iskoláit bevégezni nem tudta, hogy felnőttek társaságát kereste, azok rossz példaadása nyomán könnyebben határozta el magát a vádbeli cselekmény elkövetésére, melynek szomorú eredménye fentebb előadottak alapján ismeretes.

Ezekből a körülményekből a kir. törvényszéknek az a meggyőződése, hogy Radó József erkölcsileg annyit romlott, hogy jövőbeli erkölcsi megjavulása és jellemének a megszilárdulása a Bn. 17. §-ában írt intézkedések közül csupán fogházbüntetéssel érhető el, miért is a kir. törvényszék ezt az intézkedést alkalmazta vele szemben.

Tekintettel pedig arra, hogy a fiatalkorú vádlott már 10 hónap óta fogházi őrizetben van, amely vele szemben erkölcsi javító és nevelő intézkedéssel alkalmazott fogházbüntetésbe be nem számítható, a kir. törvényszék Radó József vádlottal szemben figyelemmel arra is, hogy a bűncselekmény elkövetése idején alig haladta túl azt a korhatárt, amelyben fiatalkorúval szemben fogházbüntetés kiszabható, de figyelemmel az általa elkövetett bűncselekmény szörnyű voltára is, annak súlyát mérlegelve 10 /tíz/ évi fogházbüntetés alkalmazását látja megfelelőnek, melynek kiállása a fiatalkorú egyéniségére, jellemére és erkölcsére oly javító hatással lehet, hogy a fogságban komoly munkára szoktatva, onnan kikerülve iparkodni fog a társadalomnak munkás, hasznavehető és becsületes tagja lenni.

A kir. törvényszék az erzsébetvárosi esetben azért meg állapított meg 8 rendbeli befejezett és 23 rendbeli megkísérelt gyilkosság büntettét, a többi, és pedig a Koháry utcai, a francia követségi, a Rassay és a Miklós-féle esetben pedig csupán 1-1 rendbeli gyilkosság kísérletének büntettét, mert az erzsébetvárosi esetben 8 ember meghalt, 23 pedig megsebesült, míg a többi esetben senki sem sebesült meg, és mert a Btkv. 278. §-ában meghatározott bűncselekmények sem alkotó, sem minősítő elemét nem képezi annak több személy ellen való irányulása, hanem ezen körülmény csak mint súlyosító vehető figyelembe.

Szász József vádlottat az Erzsébetvárosi Kör elleni bombamerénylet ügyéből kifolyólag, a terhére rótt bűnsegédi bűnrészesség vádja alól azért mentette fel, mert bár tagadásával szemben beigazolást nyert az, hogy a merénylet elkövetését megelőzően tartott összejöveteleken, sőt, a bombának a Kör helyiségébe való szállítása alkalmával is jelen volt, de az, hogy a merénylet elkövetését bármi módon előmozdította vagy könnyítette, illetve az elítélt vádlottakkal a merényletre szövetkezett volna, megnyugtató módon bizonyítva nem lett, figyelemmel Marosinak és Radónak ez irányú ellentétes vallomására.

Márffy József és Marosi Károly vádlottakat az újpesti ortodox zsidótemplom ellen elkövetni szándékolt bombamerénylettel kapcsolatban, mint tetteseket, a terhükre rótt, a Btk. 288. §-ában meghatározott előkészületi cselekménnyel párosult gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette alól azért mentette fel, mert Márffy József vádlott tagadásával szemben Marosi Károlynak a

nyomozat során tett beismerő vallomásaival csupán az nyert beigazolást, hogy közte és Márffy József, nemkülönben a külön eljárás alá vont Salló József és Péter Tivadar fiatakorúak között beszéd tárgyát képezte egy újpesti ort. izr. templom ellen elkövetett bombamerénylet, hogy azonban az erre irányuló szövetség létrejött és illetve, hogy ahhoz előkészületi cselekmény is járult volna, arra nézve az eljárás során kellő bizonyíték fel nem merült. A cseh követség elleni szándékolt bombamerénylettel kapcsolatban Márffy József és Vargha Ferenc vádlottakat mint tetteseket a terhükre rótt, a Btk. 288. §-ában meghatározott előkészületi cselekménnyel párosult gyilkosság elkövetésére irányuló szövetség vádja alól azért mentette fel, mert bár tagadásukkal szemben az ismeretlen helyen lévő Kiss Ferenc vádlottnak és a katonai büntetőeljárás alatt álló Nesz Károlynak a nyomozat során tett vallomásai adatokat tartalmaznak a tekintetben, hogy nevezett vádlottak, nemkülönben az elhalt Chriaszty István, valamint Kiss Ferenc és Nesz Károly is megbeszéléseket folytattak egy, a cseh követség ellen elkövetendő bombamerényletről, de hogy az erre irányuló szövetség létrejött, és illetve, hogy azokhoz előkészületi cselekmény is járult volna, az eljárás során hitelt érdemlően bizonyítva szintén nem lett.

A kir. törvényszék Szász József és Drenka Béla vádlottaknak a nyomozat során tett, ez utóbbi által a főtárgyaláson is részben fenntartott vallomása alapján bizonyítva látta azt, hogy az iratoknál elfekvő „101-es bizottság” aláírású, a nemzetgyűlés elnökéhez, a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányához, valamint a

francia követséghez címzett, összesen 3 darab levelet Márffy József fogalmazta, „a 101-es bizottság” aláírással látta el, hogy azokat Szász József vitte lemásolás végett Drenka Bélához, aki a lemásolást elvégezte és a lemásolt és megcímezett borítékba helyezett leveleket Szász József ismét Drenkától visszaszállította Márffy Józsefhez, és hogy ez aztán azokat a jelzett címekre postán elküldötte.

E levelekben gróf. Bethlen István m. kir. miniszterelnököt a genfi konferencián a csehek érdekében elkövetett hazaárulás miatt, a m. kir. államrendőrség főkapitányát gróf Bethlen István politikáját támogatás kétszínű politikája miatt, a Budapesten székelő francia követséget pedig mint a magyar nemzet testén élőködő rablókat a fentebb leírt esetekben ismertetett módon való kiirtással fenyegette.

A kir. ügyész ezen tényállás alapján Márffy József vádlott ellen, mint tettes, Szász József és Drenka Béla vádlottak ellen, mint a Btk. 69. §-ának 2. pontja szerinti bűnsegédek ellen, az 1914. évi XL. tc. 2. §-ának II. bekezdésében meghatározott hatóság elleni erőszak három rendbeli büntette miatt emelet vádat.

Tekintettel azonban arra, hogy a levelek tartalmából minden kétséget kizárólag megállapítható, hogy megírásuk csupán egyes egyének ízléstelenségére vezethető vissza, és ez alapon a levelekben foglalt büntett elkövetésével való fenyegetés nem lehetett alkalmas arra, hogy a fenyegetett személy közvetlen bekövetkezése iránt alapos félelmet gerjesszen, miután tehát a kir. törvényszék jogi felfogása szerint veszélyes fenyegetés fenn nem forog, és így a

vádlottak a fenyegetett személyeket hivatásuk gyakorlásában nem akadályozták, intézkedésre nem kényszerítették, ama körülmény mérlegelésének a mellőzésével, hogy a francia követség az 1914. évi XL. tc. 1. §-a szerint hatóságnak tekinthető-e vagy sem, vádlottakat a vád alól bűncselekmény hiányában felmentette.

Az ítélet egyéb rendelkezései az ott felhívott törvényszakaszokon alapulnak.

VIII.

A főtárgyaláson tett közbeszóló intézkedések megokolása

Payer István tanú megesketését a kir. törvényszék az ítélet indoklásában kifejtett okokból mellőzte.

Özv. Radó Antalné szül. Payer Teréz tanú megesketését azért mellőzte, mert az ítélet indoklásában is kifejtettek szerint kétségtelenül fia, Radó József mentése céljából, a főtárgyaláson a rendőrségi vallomástól eltérően, a főtárgyalás egyéb adataival is ellentétben állóan tett vallomást, s vallomásának eme ingadozó voltára nézve csupán a főtárgyalás során oly sokszor megcáfolt ama tényt hozta fel, hogy a rendőrség a jegyzőkönyv felvételénél szabálytalanul járt el.

Dr. Elek Hugó, Sebestyén Ferenc, Rogátsy Kálmán, Tkálcics Imréné és Tihanyi Imre tanúkat vallomásukra a védelem ellenzése dacára azért eskette meg, mert a főtárgyaláson tett vallomásuk a nyomozat során tett vallomásukkal és az eljárás egyéb adataival is összhangban

áll, és így meghitelesítésüknek törvényes akadályá fenn nem forgott.

Salló János, Péter Tivadar, Vargha Lajos, Nesz Károly és Czaki Zoltán tanúknak a meghitelesítését és a védelem indítványa ellenére ugyancsak az ítélet indoklásában már kifejtett okokból mellőzte, Nagymáté Mártonné tanút a védelem indítványa ellenére azért nem hiteltette meg vallomására, mert a főtárgyaláson, ellentétben a rendőrség előtt tett vallomásával az ügy lényeges körülményeire nézve ingadozást tanúsított, sőt, tekintettel a főtárgyalás egyéb adataira, vallomása valótlan tényállításokat is tartalmaz, és ez utóbbit illetően szintén nem volt kimutatható, hogy azok csupán a tanú tévedésén alapulnának.

A védelem részéről tett ama indítványt, miképp Szendrő Zsigmond szakértő kihallgatása azon okból, mert nevezett a főtárgyalás során a vádlottak és tanúk kihallgatásánál jelen volt, mellőztessék, a kir. törvényszék az alábbi okból utasította el.

A Bp. 309. §-ának 1. bekezdése csupán azt tiltja, hogy az egyik szakértő a másik szakértő kihallgatásánál legyen jelen. Ugyanezen §. 2. bekezdése azonban kimondja, hogy ha az eljárás célja kívánja, az elnök megengedheti, hogy a szakértő jelen legyen úgy a vádlottak, mint az összes tanúk kihallgatásánál. Bár az elnök a mellőzni kért szakértőnek a főtárgyaláson való előző jelenlétét nem engedélyezte, a kir. törvényszék tekintettel arra, hogy a szakértőnek a főtárgyaláson való előzetes jelenléte az ügy céljának hátrányára egyáltalán nem szolgált, sőt,

figyelemmel a megoldandó szakértői feladatnak komplikált voltára, határozottan kívánatosnak is volt mondható, mellőzése csupán azon alaki okból, mert a szakértő az elnök előzetes engedelmét arra ki nem kérte, a törvény intenciójával ellentétben álló lett volna.

Dr. Schweinitzer József m. kir. államrendőregi kapitány tanú kihallgatása mellőzésére vonatkozóan a védelem részéről előterjesztett indítvány elutasítása mellett a kir. törvényszék azért rendelte el a nevezett tanú kihallgatását, mert azt különös figyelemmel a vádlottak védekezésére a nyomozás mikénti fogantatásának megvilágítása és ekként az ügy érdemi elbírálása szempontjából döntő jelentőségűnek találta. A védelem azon érvelése, hogy a tanú a kitűző végzéssel egyidejűleg nem volt megidézve, figyelmet nem érdemel, mert a főtárgyalás kitűzésével egyidejűleg, tekintettel a tárgyalás több napos voltára, csak a helybeli lakók lettek megidézve, és így a távol lakó tanúknak egyidejű beidézése csupán célszerűségi okokból mellőztetett.

A kir. törvényszék a védelem részéről a m. kir. államrendőrség által lefoglalt ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztály pénztárkönyvének a beszerzésére vonatkozó indítványát azért utasította el, mert eltekintve attól, hogy az a körülmény, miképp Radó József fiatalkorú vádlott tagja volt-e az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztálynak, az ügy érdemi elbírálása szempontjából közömbös, a könyvet annak az iratokhoz való csatolása esetén az államrendőrség saját hatáskörében szükségessé vált intézkedések megtételénél nélkülözötte volna.

Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúkénti meghallgatását a kir. törvényszék az ügy érdemi elbírálása szempontjából szükségesnek nem találta. Ennek dacára azt, a tanú önkéntes jelentkezése folytán a védelem ellenzése után is azért rendelte el, mert a főtárgyaláson a vádlottak a nemzetvédelmi osztályoknak honvédséghez való viszonyát a trianoni békeszerződéssel is ellentétben álló, kétségtelen rosszhiszeműséggel, teljesen ferde helyzetbe állították be. E valótlan állítások megcáfolását a honvédelmi miniszter nyilván felelős állásából folyóan a saját részéről is indokoltnak találta, miért is a kir. törvényszék a tanú kihallgatását e szempontból nem mellőzhette.

A főtárgyalás során Márffy József vádlott többszöri elnöki figyelmeztetés, sőt, fegyelmi büntetés alkalmazása dacára állandóan azzal kérkedett, hogy gróf Bethlen István m. kir. miniszterelnökkel és annak fiaival jóban volt, velük gyakran érintkezett. Bár nevezett vádlottnak eme, az ügyre nem tartozó és kétségtelenül alappal nem bíró kérdésére a bíróság felfogása szerint csupán a vádlott nagyzó természetére vezethető vissza, mégis a kir. büntetőtörvényszék tekintettel gróf Bethlen István magas közjogi állására a rágalmozó tényállításoknak a legilletékesebb helyről való megcáfolását a köz érdekében állónak találta. Ez okból a kir. törvényszék az e célból tanúkénti kihallgatásra jelentkező gróf Bethlen István miniszterelnök kihallgatását elrendelte, de mert a perrel kapcsolatba hozható és a tanúnak hivatali állásából folyóan esetleg tudomására jutott körülményekről hivatali felmentés hiányában vallomást tenni módjában úgy sem állhatott,

kihallgatását csupán a főtárgyaláson elhangzott rágalmak megcáfolására szükséges keretek között eszközölte.

IX.

A bizonyítás kiegészítése tárgyában a védők által előterjesztett indítványok elutasításának megokolása

Ama körülményre nézve, hogy Márffy lakásán a kályhacsőben nem lehetett ekrazit elrejtve, mert ott novemberben állandóan fűtöttek, és hogy sem Radó, sem Kasnyik sohasem tartózkodott Márffy lakásán, azért mellőzte a kir. törvényszék a bizonyítást, mert dr. Szaszler Frigyes és dr. Szaszler Gusztáv feltehetően tudtak arról, hogy Márffy hol tartogatja az ekrazitot, mert nem képzelhető, hogy azt közölte velük, ők az ellen ne tiltakoztak volna, de egyébként is ez a körülmény teljesen lényegtelen, azt a negatívumot pedig, hogy Radó és Kasnyik sohasem voltak Márffy lakásán, nem lehet bizonyítani.

Az Erzsébetvárosi Körben használt pokolgépén alkalmazott óraszerkezet beállíthatóságára, működésére, felhasználhatóságára nézve felajánlott tanú, illetve szakértő kihallgatását azért mellőzte, mert a főtárgyalás folyamán kihallgatott robbantási szakértők e tekintetben teljesen megnyugtató magyarázatot adtak.

Következő körülményekre: hogy Radó József a fogházban fogolytársai előtt több alkalommal tett olyan kijelentést, hogy ő csak azért tesz Márffy József és a többi vádlottak ellen terhelő vallomást, mert erre a rendőrségen bírták rá, és hogy azért nagy mennyiségű pénzt fog kapni, a rendőrség jó állásba fogja helyezni, és hogy őt, mivel

fiatalkorú, amúgy sem lehet súlyosan elítélni, a bizonyítást azért mellőzte a kir. büntetőtörvényszék, mert Radónak fogolytársai előtt tett kijelentései igazolására hivatkozott tanúk ellen magának a védelemnek az előadása szerint is bűnvádi eljárás volt folyamatban, és így vallomásuk már azért sem mutatkoznék hitelt érdemlőnek.

Az arra nézve felajánlott bizonyítást, hogy vádlottakat a rendőrségen kínzásokkal kényszerítették vallomástételre, és hogy Chriaszty Istvánnak a véres ruháit is vitte ki onnan az atyja, azért kellett mellőzni, mert eme tényállítás valótlanágát a kir. törvényszék már az indoklás bevezetésében külön, részletesen kimutatta, és mert a Chriasztyra vonatkozó tényállítás magyarázatát abban találja, hogy Chriaszty István nyaka nyitott tuberkulózisos sebekkel volt borítva, és halálát is ezek okozták.

Az Erzsébetvárosi Körben használt pokolgépen alkalmazott óraszerkezet beállíthatóságára, működésére, felhasználhatóságára nézve felajánlott tanú, illetve szakértő kihallgatását azért mellőzte, mert a főtárgyalás folyamán kihallgatott robbantási szakértők e tekintetben teljesen megnyugtató magyarázatot adtak.

Következő körülményekre: hogy Radó József a fogházban fogolytársai előtt több alkalommal tett olyan kijelentést, hogy ő csak azért tesz Márffy József és a többi vádlottak ellen terhelő vallomást, mert erre a rendőrségen bírták rá, és hogy azért nagy mennyiségű pénzt fog kapni, a rendőrség jó állásba fogja helyezni, és hogy őt, mivel fiatalkorú, amúgy sem lehet súlyosan elítélni, a bizonyítást azért mellőzte a kir. büntetőtörvényszék, mert Radónak

fogolytársai előtt tett kijelentései igazolására hivatkozott tanúk ellen magának a védelemnek az előadása szerint is bűnvádi eljárás volt folyamatban, s így vallomásuk már azért sem mutatkoznék hitelt érdemlőnek.

Az arra nézve felajánlott bizonyítást, hogy vádlottakat a rendőrségen kínzásokkal kényszerítették vallomástételre és hogy Chriaszty Istvánnak a véres ruháit is vitte ki onnan az atyja, azért kellett mellőzni, mert eme tényállítás valótlanágát a kir. törvényszék már az indoklás bevezetésében külön, részletesen kimutatta, és mert a Chriasztyra vonatkozó tényállítás magyarázatát abban találja, hogy Chriaszty István nyaka nyitott tuberkulózisos sebekkel volt borítva, és halálát is ezek okozták. Báthory Miklós doktor kihallgatásától eredmény nem volt várható, mert maga édesatyja sem állította, hogy őt tetteleg bántalmazták volna. Marosi Károlyné a közeli rokonsági viszonynál fogva nem tehetne Marosira nézve elfogulatlan vallomást. Adorján Géza pedig a fővárosi operettszínház közönsége ellen elkövetett merénylet miatt bűnvádi eljárás alatt áll, s így vallomása ez okból nem lehetett volna hitelt érdemlő.

A Balla Pap Géza bűnrészességére vonatkozó tanúbizonyítást azért mellőzte a kir. törvényszék, mert az e részben lefolytatott és a főtárgyaláson felolvasott nyomozati iratok tartalmával, valamint dr. Schweinitzer József tanú vallomásával a kérdés tisztázást nyert.

Annak bizonyítása, hogy a Reviczky utcai bombamerényletet közvetlenül megelőző időben hol

tartózkodott Márffy, és kikkel beszélt, mint az ügy elbírálása szempontjából közömbös körülményt, ez okból mellőzte.

A budapesti központi kir. járásbíróság B. IX. 19035/1923. számú iratainak beszerzése és ismertetése révén a Márffy József és Vargha Ferenc közötti ellenséges viszony bizonyítása azért vált feleslegessé, mert nem vitás, hogy időközönként bár lehetett közöttük feszült viszony, ez őket nem korlátozta abban, hogy közösen tervezhessék és hajthassák végre a vádbeli bűncselekményeket.

Annak tanúkkal való bizonyítása, hogy Márffy a Reviczky utcai merénylet idején a Valéria Kávéházban, majd a Bodográf Mozgóban volt, és ott többekkel beszélt, azért volt mellőzendő, mert a Reviczky utcai bomba elhelyezése oly rövid időt igényelt, hogy nem lehetetlen, miszerint azt megelőzőleg, vagy pedig utólag a tettes másokkal is beszélt, miután nem valószínű, hogy a felfedezés veszélyére való tekintettel a tett színhelyén hosszabban időzött volna.

Az annak bizonyítására felajánlott tanúk kihallgatása, hogy Márffyt állandóan detektívek figyelték, és így nem is lehetett módjában bűncselekményt elkövetni, azért volt mellőzendő, mivel Márffynak módjában lehetett a rendőrségi megfigyelést rövid időre kijátszani.

Annak bizonyítására, hogy Márffy nem is tudta, melyik a lakáshoz tartozó pince, és hogy a pincekulcs nem is volt nála, tehát ott nem tarthatott ekrazitot, azért nem hallgatta ki a törvényszék a bejelentett tanúkat, mert maga Márffy beismerte, hogy járt a pincében, és teljesen

közömbös az, hogy ez kinek a pincéje volt, de az sem lényeges, hogy Márfy az ekrazitot hol tartotta.

Annak a körülménynek a bizonyítására, hogy dr. Rassay Károly egy alkalommal próbált önmaga ellen merényletet rendeztetni, és ennek alapján feltehető, hogy a jelen esetben is saját magának küldetett bombát, azért nem rendelte el a bejelentett tanúk kihallgatását, mert az a körülmény, hogy dr. Rassay Károly önmaga ellen bombamerényletet rendeztetett volna, már a fő tárgyaláson tett részletes előadásából megcáfoltnak tekinthető, a bizonyítékul bejelentett dr. Kertész József pedig, aki nagyon elleni bűncselekmények miatt az iratokból megállapíthatóan már sok ízben büntetve volt, a kir. büntetőtörvényszék B. XV. 16794/1922. szám alatt hozott jogerős ítéletével közokirat-hamisítás és csalás büntette miatt három évi és hat hónapi fogházbüntetésre ítéltetett, és jelenleg büntetésének végrehajtása alatt áll.

Az annak bizonyítására bejelentett tanúk kihallgatását, hogy Márfy Józsefnek nem lehetett szándékában a cseh követség ellen merényletet elkövetni, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert azt bizonyítani, hogy Márfynak mi lehetett a szándéka, teljesen lehetetlen.

Azt a tanúkkal bizonyítani kívánt körülményt, hogy Márfy mint magánember és tisztviselő mindig a legkifogástalanabb magatartást tanúsította, és a hazafias mozgalmakban mindig részt vett, azért nem tartotta a kir. törvényszék bizonyítandónak, mert erkölcsi tanúk által való bizonyítás nem rendelhető el.

Annak a körülménynek a bizonyítását, hogy Márffy 1922. április hó 3-án az Első Magyar Iparbankban pénztáros volt, és három óráig a bankban tartózkodott, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert nem tekinthető kizártnak, hogy Márffy hivatalos helyiségét közben rövid időre is elhagyhatta, de a pénztári órák tudvalevőleg minden pénzügyintézetnél 1 óráig tartanak, és így ő ezután el is távozhatott.

Annak a ténynek a bizonyítására, hogy a Reviczky utcai bomba csomagolópapírosát Tkálcsics Imréné továbbadta, és ez nem maradt Nagymáthé Mártonnénál, azért nem rendelte el a kir. törvényszék a bejelentett tanúk kihallgatását, mert Tkálcsics Imrénének a főtárgyaláson meggyőző erővel tett, szembesítése után is fenntartott, esküvel megerősített vallomásából kétségtelennek látszik, hogy a kérdéses csomagolópapírt ő hagyta Nagymáthé Mártonnénál, de egyébként is Nagymáthé Mártonné beismerte, hogy több ízben kapott csomagot Tkálcsicsnéétől, és így közömbös az, hogy a kérdéses csomagolópapír melyik csomagból maradt vissza.

Az ama körülményre bejelentett tanúbizonyítást, hogy dr. Elek Hugó nem adott utasítást arra, hogy a pincéreket igazoltassák, és hogy nevezettnek Németh Józsefekre vonatkozó előadása valótlan, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert a pincérekre nézve a nyomozás semmi gyanúokat nem mutatott fel, tehát az ez irányban való kutatás teljesen céltalan.

A nemzetvédelmi osztály szervezetére vonatkozó tanúbizonyítás azért mellőztetett, mert e tekintetben a

belügyminiszternek hivatalból felolvasni rendelt nyilatkozata, valamint a honvédelmi miniszter tanúvallomása teljes és hiteles bizonyítékul szolgál.

Annak a körülménynek az eredeti pénztárkönyv beszerzése útján való bizonyítását, hogy a Radó Józsefekre vonatkozó, 1922. évi április hó 2-án történt befizetésről szóló hivatalos kivonat hamisítvány, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert teljesen közömbös, hogy Radó József az ÉME-nek vagy a nemzetvédelmi osztálynak tagja volt-e vagy sem, s ha igen, mikor lépett oda be, mert az ez irányban lefolytatott nyomozás jogerős megszüntető határozattal lett befejezve.

Annak a szakértővel való bizonyítását, hogy a Koháry utcai merényletnél használt bomba nem robbanhatott, a kir. törvényszék Szendrő Zsigmond szakértő semmi kétségre okot nem adó, határozott véleményére való tekintettel mellőzte.

Az annak a bizonyítására becsatolt bizonyítványok és helyhatósági bizonyítvány ismertetése, hogy Marosi Károly évek óta megszakítás nélkül alkalmazásban volt és mindenütt a legjobb bizonyítványokat érdemelte ki, valamint, hogy édesanyját is ő tartotta el, azért nem rendelte el, mert ezek a körülmények nem tartoznak a lényeghez, és így bizonyításuk szükségtelen.

Az ama körülmények bizonyítására bejelentett tanúk kihallgatását, hogy a rendőrség Marosi és Vargha vádlottakat tetteleg bántalmazta, s hogy Marosinak az édesanyja egy véres inget vitt ki a rendőrségi fogdából, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert ez a körülmény meg van

cáfolva a fogházorvos írásbeli véleményével. Hogy a Marosi anyja által állítólag észlelt nyomok tényleg véryomok voltak-e, az ma vegyvizsgálat hiányában amúgy sem állapítható meg, s hogy ezek honnan erednek, nem bizonyítható a fogházorvos látleletével szemben, amely szerint Marosin a megvizsgálás alkalmával sérülések nem voltak.

Az a tekintetben felajánlott tanúbizonyítást, hogy Marosi Károly az Erzsébetvárosi Körben elkövetett merényletet megelőző vasárnap déli tizenkettő óra után hol tartózkodott és mit csinált, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert az Erzsébetvárosi Körben elkövetett bombamerénylet körüli tevékenység oly kevés időt vett igénybe, hogy ezzel szemben teljesen közömbös, hogy Marosi a nap egyéb részében mit csinált és hol volt, de különben is Marosinak ez irányú szereplése a főtárgyalás egyéb adataival megnyugtatóan bizonyítja van.

Annak a körülménynek bizonyítása, hogy Marosi Károly 1922. április 3-án este 7-től 10 óráig a Ferenc körúti ÉME-helyiségében volt, és így nem lehetett ugyanabban az időben az Erzsébetvárosi Kör előtt éljenzők között, azért mellőztetett, mert nem képezi vád tárgyát az a körülmény, hogy Marosi a robbanás alkalmával a helyszínén tüntetőleg viselkedett, és éljenzés által a bűncselekményt feldicsérte volna.

Annak a körülménynek az igazolását, hogy Radó József 1922. április 3-án lépett be az ÉME IX. ker. szervezetébe és ott ez alkalommal Marosi fizette a tagdíját, és hogy ekkor ott együtt hosszabb időt töltöttek, azért nem

rendelte el a kir. törvényszék, mert egészen lényegtelen az a körülmény, hogy Radó tagja volt-e az ÉME-nek vagy nem, és ha igen, mikor iratkozott oda be.

Az annak bizonyítására bejelentett tanúkihallgatást, hogy az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet ügyében ott folytatott nyomozás szálai Jugoszláviába vezettek, és hogy ott egy jelenleg börtönbüntetését töltő egyén mit jelentett ki a merénylettel kapcsolatban, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert ez a kérdés Schweinitzer kapitány vallomásával már teljesen tisztázást nyert, és e tekintetben további bizonyítás felvétele szükségtelen.

Az a tekintetben felajánlott tanúbizonyítást, hogy Turcsányi tanú által hivatkozott, közötté és Marosi Károly nővére között lefolytatott beszélgetés valóban megtörtént-e, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert a bejelentett tanú nem ténytanú, Marosi Károly nővére ugyanis annak ellenére, hogy közeli hozzátartozója, Marosi Károllyal évek óta és jelenleg is haragban van, tehát elfogulatlan vallomást nem tehetne.

Az a tekintetben felajánlott tanúbizonyítás, hogy Marosi Károly kinek és milyen órát adott el, és hogy ezzel az órával később mi történt, azért nem rendeltetett el, mert Marosinak lehetett több órája is, és agy közömbös az, hogy egyik órájával miképpen rendelkezett.

Annak a körülménynek tanúkkal való bizonyítása, hogy Rogátsy Kálmán tanú az ÉME-nek tagja volt, azért nem rendeltetett el, mert ez a körülmény a vád tárgyává tett cselekményekkel kapcsolatba nem hozható.

A védőnek arra vonatkozólag előterjesztett indítványát, illetőleg, hogy Szász József vádlott az erzsébetvárosi bombamerénylet időpontjában hol tartózkodott, valamint, hogy a nemzetvédelmi osztálynak milyen volt a szervezete és működése, és végül, hogy Márffy milyen magas állású személyekkel érintkezett, a kir. törvényszék azért határozott elutasítólag, mert az első körülmény az ügy eldöntése szempontjából lényegtelen, a második körülményre nézve a m. kir. belügyminiszternek már felolvasott nyilatkozata elegendő bizonyítékul szolgál, az utolsó körülmény pedig az ügy érdemi elbírálását illetően közömbös.

Annak a tanúval való bizonyítását, hogy Horváth-Halas József a rendőrségen történt állítólagos bántalmazásának nyomai még a kir. ügyészség fogházában is láthatók voltak rajta, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mivel dr. Eötvös József fogházorvosnak a főtárgyaláson ismertetett látletével szemben ez a körülmény tanúval nem bizonyítható.

Az arra nézve felajánlott tanúbizonyítást, hogy az ifj. Drenka Béla által lemásolt levelek gróf Bethlen István miniszterelnököt, Nádasy országos főkapitányt,¹⁴⁸ Marinovich főkapitányt,¹⁴⁹ valamint a francia követet hivatásának jogszerű gyakorlásában akadályozták-e, vagy valamilyen intézkedésre kényszerítették-e, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert a levelek tartalmából és a levelek létrejöttének a főtárgyaláson bizonyított

¹⁴⁸ Nádasy Imre országos rendőr-főkapitány.

¹⁴⁹ Marinovich Jenő budapesti rendőr-főkapitány.

körülményeiből levonandó következtetések jogkérdést képeznek.

Annak megállapítását, hogy a rendőrség Radó Józseffel mily körülmények között ismertette fel Kasnyik János fényképét, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert a rendőri nyomozás Schweinitzer rendőrkapitány vallomása után teljesen tisztázva van, az további kiegészítést nem igényel.

Annak a körülménynek a bizonyítására, hogy Márffy vádlott kihallgatása alkalmával Hetényi főkapitányhelyettes őt egy magas állású személyiségek nevét tartalmazó irat felmutatásával akarta beismerésre bírni, hogy Nádossy országos főkapitány bujtotta őt fel, azért nem rendeltetett el, mert védő nem jelölte meg azt a módot, mellyel az állított tárgy körülmény bizonyítandó volna.

Annak tanúval való bizonyítását, hogy Márffy vádlott a Reviczky utcai merénylet estjén Nesz Károllyal együtt volt, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert a bejelentett Nesz Károly, mivel az ügyből kifolyólag ellene, mint tettestárs ellen a katonai hatóság előtt eljárás van folyamatban, nem lehet elfogadható tanú.

Annak bizonyítása, hogy Márffy saját elhatározásából, vagy valaki más intézkedése folytán járt a pincében, azért nem rendeltetett el, mert a vádlott e tekintetben a főtárgyaláson már tett vallomást, és így evégből a további bizonyítás szükségtelen.

Ama körülmények bizonyítását, hogy Radó vádlott nemzetvédelmi igazolványát ki állította ki, és hogy az Aporféle nemzetvédelmi osztály milyen összefüggésben volt a

IX. kerületivel, hogy a Koháry utcai bombában talált robbanóanyag valóban nem volt-e még forgalomba hozva, és hogy ez milyen módon lehetett hozzáférhető, hogy Márffy a Szász József és mások társaságában volt-e az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet idején, azért nem rendelte tel, mivel ezek a körülmények az ügy érdemi elbírálása szempontjából teljesen lényegtelenek.

Annak a körülménynek a bizonyítását, hogy vádlottakat hány ízben vitték át az ügyészség fogházából a rendőrségre, és az egyes esetekben mennyi ideig tartották őket ott, azért utasította el a kir. törvényszék, mert ennek csak akkor volna jelentősége, ha a vádlottaknak tényleg tartaniuk kellett volna a visszaszállítások alkalmával a bántalmazástól. Márpedig arról vagy egyáltalán nem panaszkodtak, vagy amennyiben panaszkodtak, a panaszuk alaptalannak bizonyult.

A bizonyítás kiegészítése tárgyában előterjesztett többi bizonyításfelvételt a kir. törvényszék az ítélet indoklásában kifejtett indokok alapján mellőzte.

Budapest, 1924. évi december hó 13. napján

[saját kezű aláírás]

Dr. Langer Jenő

a b[uda]pesti b[ün]tető t[ör]v[ény]szék elnöke, mint
főtárgyalási elnök

[saját kezű aláírás]

Dr. Kilb Lajos
b[uda]pesti k[i]r[ályi]. b[ün]tető t[ör]v[ény]széki bíró,
mint előadó

*Az irat jelzete: HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Eredeti, gépelt,
aláírt.*

**A MAGYAR TÁVIRATI IRODA NAPI
HÍREINEK ÖSSZEFOGLALÓJA A
CSONGRÁDI BOMBAPER
FŐTÁRGYALÁSÁNAK
UTOLSÓ TÁRGYALÁSI ALKALMAIRÓL
ÉS AZ ÍTÉLETRŐL
1924. SZEPTEMBER 25–26.**

Szolnok, szeptember 24.

A csongrádi bombamerénylők pörének ma délutáni ülésen még az eddiginél is sokkal nagyobb érdeklődés közepette nyitotta meg az elnök $\frac{1}{2}$ 4 órakor. A teremben minden talpalatnyi hely megtölt hallgatóközönséggel, s a tárgyalás alatt szinte tűrhetetlen volt a hőség,

Az elnök felszólítására elsőnek Széchenyi István védőügyvéd mondotta el védőbeszédét. Beszéde elején elmondotta, hogy amikor a kommunizmus megbukott, Piroska János főhadnagy volt az, aki Csongrádon újjászervezte a csendőrséget, s ebben nemcsak keresztények, hanem néhány zsidó is szolgált, közöttük Kalmár Zoltán ügyvéd. Piroska János a csendőralakulásnak továbbra is a parancsnoka, és amikor egyszer éjjel megvizsgálta a karhatalmat, Kalmár ügyvédet, mint ügyeletes csendőrt a letartóztatott kommunistákkal kártyázás közben találta, azután természetesen eltávolította Kalmárt és több zsidó társát a karhatalomból. A bombapör alapja tulajdonképpen itt kezdődött, nem pedig akkor, amikor a bomba robbant. Eddig az időpontig nem mondták, hogy

a Piroskák antiszemiták, de ettől a pillanattól kezdve, a csongrádi zsidóság mind jobban kiélezte a közötte, valamint a keresztények között lévő helyzetet.

A kommunizmus után a keresztények és a zsidók között éles ellentét fejlődött ki Csongrádon, úgy hogy amikor a bombamerénylet történt, valaki rögtön bedobta a köztudatba a Piroška nevet, s azért mert ezek ébredők, még ez éjjel sikerült közhangulattá tenni, hogy a merényletet csak az ébredő magyarok követhették el.

A nyomozásról beszél ezután, amely nem eredményezett semmit addig, míg meg nem érkezett Diószeghy tanácsos. A perrendtartás nem ismer oly intézkedést, mely szerint közigazgatási hatósági ember nyomozásba bekapcsolható legyen, még akkor sem, ha az illető miniszteri tisztviselő is. Igaz ugyan – mondja –, hogy a kiküldöttek nem ismerték a perrendtartást.

Ezután az akkor megjelent fővárosi lapok cikkeit ismertette annak igazolására, hogy a pesti lapok még a vallomások megtétele előtt megírták azt, hogy a vádlottak voltak a tettesek. A rendőri hivatalos jelentés azt is megállapította, hogy a merényletet a fajvédők képviselői lent járta idézte elő. Heller és Barna csongrádi zsidó lakosok jelölték meg a nyomozás irányát, ezután ment a rendőrség, s más nyomott egyáltalában nem követett, a pesti lapok már december 29-én megállapították, hogy a tett elkövetésével leginkább Bölönyi gyanúsítható, aki híres dobó. December 30-án már megnevezik a tetteseket, s december 30-án az egyik lap már azt írja, hogy Bölönyi súlyos ellentmondásokba keveredik, holott ekkor még nem

is vallott. Szerinte az újságok cikkeit Barnáék szuggerálták, akik a faji gyűlöletet szítják, mert Csongrádon nem a keresztények gyűlölik a zsidókat, hanem fordított a helyzet. Ezek a hírek a rendőrségnek is kellemetlenek voltak, s mikor megérkezett Diószeghy tanácsos, kiadták az utasítást arra, hogy a vallomásokat minden eszközzel ki kell szedni,

A vádlottak bántalmazásával foglalkozik ezután, s kijelenti, hogy a vádlottak ellen más bizonyíték nem volt s nincs is, mint a rendőrség előtt kikényszerített vallomások. Az, hogy kapszlit, bűzbombát és tojásgránátot találtak, nem bizonyíték, mert ha a királyi ügyész bármely szolnoki házba elmegy, ahol katonaviselt ember lakik, találhat a harctérről hozott és leszerelt gránátot, az tehát, hogy gránátot találtak nem komoly dolog, valamint az sem, hogy kapszlit letek. Arra vonatkozólag, hogy miért csak márciusban vonták vissza vallomásukat a vádlottak, kijelenti, hogy Ságinak december 31-én megírt memoranduma azonnali visszavonást jelent. A többiek el voltak zárva, és hideg cellával, valamint rabruhába való öltöztetéssel sanyargatták őket, s a tanúk szerint is úgyszólván emberi roncsok voltak, Amikor ő január 10-én először látta őket, szánalom volt rájuk. nézni.

Kihallgatásuknál is börtönőröknek kellett őket támogatni. Ezek után ne csodálkozzunk azon, ha a vádlottak a vizsgálóbíró detektívnek nézték, hiszen amikor Csongrádon volt, akkor is detektívek közt tartózkodott. Nem hiszi, hogy akadna olyan ember, aki elhiszi, hogy nem sanyargatták a vádlottakat. Hogy reszketett itt – úgymond – a bíróság előtt Wéber Árpád rendőrkapitány, Borbolya Jenő

tagadásával a megtestesült szánalom volt, amint a bíróság előtt vergődött. Posztós detektív és a többiek is körömszakadtáig tagadtak.

Ezután visszatért a csongrádi nyomozásra. Előadta, hogy amint Diószeghy megérkezik, összeütközésbe kerül a perrendtartással, Ságinak úri becsületszavára megígéri, hogy szabadlábra helyezi, ha vall. Ezt a január 3-iki pesti lapok is megírták. Diószeghy itt úgy adta elő ezt a tényt, hogy csak azután ígerte meg Ságinak a szabadlábra helyezést, amikor az már vallott. Ezzel szemben az igaz, amit már a lapok ekkor megírtak. Az éjjeli vallatásra vonatkozólag közli, hogy ezeknek kifárasztás volt a célja. E tekintetben rámutat a vallatás jegyzőkönyvekre. Már akkor írták a lapok, hogy a gyanúsítottakból avval szedték ki a beismerő vallomást, hogy éjjel folytonosan felrázták őket álmukból. Olyan tudatos visszaélés ez – mondja Széchenyi – a rendőrség kezébe adott hatalommal, ami felett nem hunyhat szemet a bíróság. Nem tudja elképzelni, hogy ezt a törvénysértést a bíróság szankcionálja. A bíróságnak védelmet kell nyújtani a hatóságok túlkapása ellen is. Amint elveszítjük hitünket, hogy van ilyen önvédelmi szervünk, amely mindenkivel szemben érvényre tudja juttatni az igazságot, akkor senki sem érzi magát többé biztonságban. Akkor is kiverhetnek belőlünk mindent. Adják csak kezembe ezeket a nyomozókat, adják kezembe Diószeghyt, és meg fogom mutatni, hogy két óra leforgása alatt mindazt be fogja vallani, amit akarok, még azt is, hogy ő követte el a pesti bombamerényleteket. /Derűltség./

Ezután a vizsgálóbíró előtt tett vallomásokra tért át. A legnagyobb tisztelettel van a bíróság minden tagja iránt, de az ügy érdekében felhívja a törvényszék figyelmét a vizsgálóbíró vallomására. Zombory derék, jóra való ember, de nem bír természetiével – mondja, – ha nem történik az, amit akar. Zombory vizsgálóbíró azt vallotta, hogy előtte csak Bölönyi panaszkodott bántalmazásról. Rögtön utána jegyzőkönyvvezetője, Skultéthy azt vallotta, hogy valamennyien panaszkodtak. Kinek van igaza? Azt hiszi, hogy az igazság a jegyzőkönyvvezetőnél van. Skultéthy részvételével négy embert hallgattak ki, de csak Bölönyi egészségügyi jegyzőkönyvében található panasz, holott a többiek is panaszkodtak. A vizsgálóbíró elismerte, hogy nem vett fel jegyzőkönyvet Piroška János és György szembesítéséről, amikor Piroška György visszavonta vallomását. Ilyen körülmények között mondják, hogy miért nem jelentkeztek visszavonásra? Nem vádolok senkit – úgymond – jegyzőkönyvhamisítással, de tény, hogy erről a fontos eseményről nem vettek fel jegyzőkönyvet. Mindezt Zombory vizsgálóbíró úr is elismerte. Ővele történik meg, hogy Piroška János nem írja alá a jegyzőkönyvet, mert nem tartalmazza a helyes adatokat. Zombory azt mondta, azért lökte ki Piroškát, mert azt mondta neki, majd találkozunk még. Utána a fogházőr elmondja, hogy Piroška János ezt a kijelentését már az ajtón kívül mondta. Ebből tehát kitűnik, hogy nem azért lökte ki, mert Piroška az említett kijelentést tette. A vizsgálóbíró presztízsét védi, amikor az ügyet takargatja, a fogházőrnek azonban nem kell szépitnie.

Megállapítja, hogy a beismerő vallomásokat teljesen joggal vonhatták vissza a vádlottak, s beismerésük nem képezheti marasztaló ítélet alapját. A vád szerint Piroska György azt mondta volna, „nem baj, ha robban a bomba, s leszakítja a padlót, s húsz zsidó ott marad.” Elképzelhető-e, hogy ha ez így volt, akkor Fülöp ott marad az alatt a padló alatt, és Piroska György otthagyja a kávéházban öccsét és barátait? Az elnök is rámutatott arra, hogy a beismerő vallomások ellentmondók. Ha valóban azt mondták volna el, amit tettek, bizonyára egyformán mondták volna el. A hiba – úgymond – ott van, hogy kevés volt az idő, s a beljünk szuggerált rendőri vallomás tartalmaz több helyen ellentmondást.

Annyi bizonyítékkal szemben, mely itt van, bármily más perben elég volna annyit mondani: „tagadom”, és az ítélet felmentő lenne. Ez a per azonban a zsidóság pere a kereszténység ellen, azonos a tisztaeszlári perrel, azzal a különbséggel, hogy a tisztaeszlári perben még a fő tárgyaláson is volt beismerő vallomások és tanú, aki a bűnösök mellett vallott, a vádlottakat mégis felmentették. Itt nincs egy vádlott sem, aki beismerő vallomást tett volna a tárgyaláson, itt nincs terhelő vallomás és beismerés. Barnáék terhelő vallomásán kívül nincs terhelő vallomás, a Csemegi utcában lakó asszony is azt vallotta, hogy nem a két vádlott szaladt a merénylet után, hanem másik két nagyobb ember.

Más vallomás szerint a túlsó oldalon is futott egy ember. Mindkét tanúnak igaza van, Négy bőrkabátos embert láttak a merénylet előtt, valószínűen ezek követték

el a merényletet, Riegner zsidó vallású tanú is azt vallja, hogy egész estén át együtt volt Fülöppel, aki tehát nem lehetett kinn a bombatámadásnál. Minden vádlott alibijét szavahihető tanúk igazolták, s minden tanú a vádlottak mellett vallott. Csak a nyomozó köztisztviselő tanúk tagadtak, akik Diószeghytől lefelé egzisztenciájukat védték, mert visszaéltek a kezükbe adott hat alommal. Meggyőződése, ha mást küldtek volna ki, a szegedi rendőrség, mely komolyan fogja fel hivatását, megtalálta volna az igazi tetteseket. Diószeghynek az volt a fontos, hogy eredményt produkáljon, A nyomozók vallomásával szembeállítja Jung Róza szakácsnő vallomását, ki halálos betegen vallott Bölönyi kínzásáról. Jung Róza, mondja, bizonyára nem terhelte meg lelkiismeretét valótlan vallomással, mely egyezik különben is más vallomásokkal. Majd azzal foglalkozik, hogy a részegségnek avval a fokával, melyet a tanúk is bizonyítottak, képes lett volna-e a vézna és gyenge Sinkó a bombát bedobni? Szakértők mondták, hogy csak gyakorlott, nagy erejű és ügyességű ember dobhatta be a bombát. A gyenge Sinkóról nem tételezhető fel, hogy úgy tudott volna bombát dobni, hogy az a magas ablak két üvegtábláját kitörje, és a szélellenzőn túl hat méterre essen a terem közepére. Ez lehetetlen Sinkó testi ereje mellett, akinek különben sohasem volt bomba a kezében. Nemcsak Sinkó, de egyik vádlott sem tudta volna a bombát úgy bedobni. A merénylet után nem ketten, hanem hárman szaladtak, s a rendőrség hibájából nem lehet tudni, hogy kik voltak ezek. Ha a bíróság mégis arra az álláspontra helyezkedik, hogy szankcionálja a kikényszerített

vallomásokat, és marasztaló ítéletet hoz, a vádlottak mártírok lennének, akiknek soha oly tekintélye nem lenne, mint akkor, ha elítélik. Az országnak pedig nem mártírokra, hanem becsületesen dolgozó polgárookra van szüksége – fejezi be beszédét. Valamennyi vádlott felmentését kéri.

Az elnök Széchényi dr. beszéde után az ülést öt percre felfüggesztette. Alig fejezte be az elnök szavait, erős taps zúgott fel a teremben.

Elnök /erélyesen rázva a csengőt/: Kiürítetem az egész termet. A rendőrség jelentkezzék nálam.

A közönség lassan mozdul meg, mire az elnök visszajön és harsányan mondja: tessék gyorsabban elhagyni a termet, ez nem színház, itt nem lehet tapsolni.

Az elnök negyed hat órakor nyitja meg újból az ülést és figyelmezteti a hallgatóságot, hogy tetszésének vagy nemtetszésének nyilvánításától tartózkodjék, mert különben a termet kiürítetteti.

Ezután Ulain Ferenc dr. tartja meg védőbeszédét.

Ulain Ferenc dr. teljes csöndben kezdi meg beszédét. A beszéde elején azt mondja, hogy a királyi ügyész minden bizonyíték nélkül áll, mert a főtárgyaláson nem produkáltak bizonyítékokat a vádlottak ellen. A vádlottak beismerésére vonatkozó bizonyítékokra azt mondja, hogy ez szégyene a magyar igazságszolgáltatásnak. Ezután ő is az éjszakai tanúkihallgatások kérdését fejtegeti. Beismeri, hogy bizonyos kényszereszközökre szükség van, azonban a bíróságnak bizonyosnak kell lennie abban, hogy az előtte fekvő vallomást nem súlyos atrocitásokkal vették ki a vádlottakból. A bíró lelkiismeretének érdeke, hogy a

büntetőtörvénykönyv 135. szakasza alkalmaztassék. Ha csak két arcul ütésről lenne szó, és a bizonyítékok, alátámasztanák a beismerést, maga is azt mondaná, hogy a bírák hozzanak vádlottak terhére ítéletet. De a tárgyaláson olyan szégyenletes dolgok sülték ki, aminők a kommün alatt történtek. Más bizonyíték nincs, csak a kikényszerített vallomások, a bíróságnak pedig csak a bizonyítékok alapján szabad ítékeznie. Azután Ulain is a pesti lapokból mutatja ki, hogy még a vádlottak beismerő vallomása előtt, mint tettesektől írtak róluk, majd a bűzbomba és a gyutacsok dolgát fejtegeti, és azt mondja, hogy Fülöp beismerő vallomása szerint emberi ürülékkel töltötte meg a bűzbombát, szakértők azonban utóbb megállapították, hogy a bűzbomba sertésürüléket tartalmazott. Ebből arra következtet, hogy Fülöp nem tudhatta, mi van a dobozban. Lehetetlennek tartja, hogy Bölönyi a bűzbombát, az igazi bombát és a harminc gyutacsot egész délután és este a kávéházban és a János-köszöntőkön magával hordozta volna. Ezek olyan nagy darabok, hogy okvetlenül elárulta volna velük magát. Itt bizonyos ellentmondásokra mutat rá, amelyek a rendőri jegyzőkönyvekben találhatók. Ezután kijelenti, hogy a védelem meggyőződésből áll a vádlottak mellett. Ha bíró volna, nem tudna nyugodtan marasztaló ítéletet hozni, annyi nyugtalanító dolog van az egész per anyagában. Kérdi Diószeghy miniszteri tanácsost, nem állított-e tudva valótlant, amikor esküvel erősítette meg azokat a tényállításokat, amelyeket megkockáztatott arról, hogy itt verések nem történtek, akkor, amikor úri becsületszóról volt szó. Borbolya rendőrtanácsosra is azt

állítja, hogy tudva valótlanul mondott és arra megesküdt. Ugyanez a Borbolya vállalkozott az emlékkönyv elkészítésére, és a gyűjtési akció élén állott. Zsidók közt gyűjtetett. Weisz gyógyszerész, amikor meghallotta, hogy a tárgyaláson azt mondták, három-három ilyen könyvet rendelt, sürgönyileg tiltakozott ez ellen. Borbolyának azonban nem jutott eszébe, hogy ez szégyenletes vállalkozás, amin a csendőrök is megbotránkoztak. Kérdi, garancia-e az ilyen vallomás? Azután sorra rámutat a vizsgálóbíró és a börtönorvos ellentmondásaira és megcáfolt kijelentéseire. Szerinte kizárt dolog, hogy ezeknek minden szavát elhiggye a bíróság. Tényként megállapítja, hogy ezek a szabálytalanságoknak egész sorát követték el és valótlan dolgokra megesküdték. Azokat a bizonyítékokat, amelyeket a közvád itt produkált, épp olyan értékteleneknek kell tekinteni, mint a vádlottak beismerő vallomását. Százszor inkább meneküljenek a vádlottak, minthogy azok a milliók, akik olvastak a bántalmazásokról, azt higgyék, hogy ilyen gyalázatos munkának hisz a bíróság.

Ezután emlékezetbe idézi a tiszaezlári nagy pert. Elmondja, hogy a tizenkétéves Eszter leány eltűnt, azután megtalálták holtan, először csak sugdolódtak, azután a lapok kezdtek valamit írni. Később emlegették a vérvádat, összefüggésbe hozták a gyilkosságot azzal, hogy a zsidók húsvétja volt, és kellett a pászkához a vér. Így történt azután, hogy egyszer csak megjelent a vizsgálóbíró, és kiderült, hogy a vád igaz. Akadt egy zsidó gyerek, Scharf Móric, aki odaáll, és azt mondja, látta, amint a kis Esztert kínozták. Viszik zsidókat, egymás után beismernek

mindent. A lapok írják egy vizsgálóbíróról, aki erőszakosságokat követ el, és a csendbiztosról, aki veri a vádlottakat. Jön a főtárgyalás, van tanú elég, van beismerés, s a bíróság mégis megállapítja, hogy az eljárás során olyan szabálytalanságok merültek fel, amelyek mellett nem hozhat marasztaló ítéletet. Tapsolnak nemcsak itthon, hanem az egész világon a bírói ítéletnek.

Hasonló eset a csongrádi is. Csongrádon bomba robbant. Ki lehetne más tettes, mint ébredő, aki gyűlöli a zsidót? Egy zsidó leány elkiáltja magát: Gyuszi, gyilkosok!; egy zsidó, Boér járásbíró azt mondja, csak Piroskáék lehetnek a tettesek; nyomoznak, van beismerés, tehát van bizonyíték. Az eljárás során kiderül, hogy a vizsgálóbíró pendantja annak a régi vizsgálóbírónak, Posztós pedig a csendbiztosnak, stb. Kérdi, van-e a bíróságnak tradíciója? Ha igen, ez nem amellet szól, hogy futni hagyják a bűnöst, ha nyugodt lelkiismeretességgel nem mondhatnak marasztaló ítéletet. Csak akkor legyen felmentő ítélet, amikor zsidók érdekeiről van szó? Az igazság akkor is igazság, ha keresztények a vádlottak. Ezután arról beszél, hogy látja az országban, hogy a bankok és üzletek zsidó fajtság kezében vannak. Figyelmeztetem – úgymond – azt, aki nekem itt azt merte mondani, hogy mi őrvjngő fajiságnak vagyunk a reprezentánsai, a mi részünkről lobogni fog a jövőben is fajszeretetünk, és mi megtesszük kötelességünket a nemzettel szemben akkor is, ha a vádlottak padjára cipelnek, vagy ha védők vagyunk is.

Biztosak arról, hogy a bíróság megteszi kötelességét. A bíróság egyetlen sziklája a magyar becsületnek. Beszédét

a következőképpen fejezi be: „Küzdeni fogunk a nemzetért, hurcoljanak akár ezerszer is a vádlottak padjára. Szenvedünk, mert szenvedés nélkül ezt a nemzetet megváltani nem lehet, pedig mi akarjuk, és mi meg is tesszük.”

Ezután Borsos királyi ügyész reflektált a védőbeszédre. Ha nem szakbíróságról, hanem esküdtbíróságról volna szó, az ilyen hatásos beszéd tévedésbe ejthetné talán az esküdteket, és felmentő ítéletet hoznának. Nem követi a védőket a replikában, csupán pár ténykörülmenyre adja meg a választ. Diószeghy beavatkozásáról kijelenti, hogy a fennálló törvények alapján történt, mint felügyeleti hatóság működött, megjelenése tehát jogos és indokolt volt. A felolvasott cikkek csak a gyanúsítottakat, nem pedig a tetteseket nevezik meg. Két fontos tárgyi bizonyíték van, az egyik a bűzbombának a Bölönyi által megjelölt helyen való megtalálása, a másik a Sági útmutatása alapján megtalált gyutacs. Oly kínzás, mely beismerő vallomást hozott volna, nem történt. A védők becsületes tisztviselők vallomását oly modorban hozták ide, mely ellen tiltakozik, a beismerő vallomásokat nem tudta a védelem megcáfolni. A védők hangulatosan állították be azt, hogy a nyomozás nem terjedt ki a valódi adatokra. Erre az a válasza, hogy a terheltek beismerő vallomást tettek, tehát nem volt szükség arra, hogy más, helytelen irányba vezessék a nyomozást. Az orvosszakértők szerint sérüléseik nem voltak. Meggyőződése, hogy a védők hangulatos beszéde a bíróságot nem fogja letéríteni az igazság útjáról.

Széchenyi dr. védő válaszolva fenntartja azt az álláspontját, hogy Diószeghy tanácsosnak nem volt joga a nyomozásnál jelen lenni. A fölolvastott cikkek határozottan megjelölik, hogy kik követték el a merényletet.

A szóban forgó gyutacsot a merénylet előtt pár nappal adta át Ságinak az utcán egy ember, és ő azért vette át, mert azt hitte, hogy az illető a felosztatott nemzetvédelmi osztagnak a tagja, amelynek ő volt parancsnoka. Állítja, hogy sanyargatások és kínzások voltak, melyeket tanúk bizonyítanak. Az orvosi vizsgálatok hitelességére vonatkozóan Karácsonyi Bálint ügyész példájára hivatkozik, akinek esetében a rendőrorvos ugyancsak hamis bizonyítványt állított ki.

Dr. Ulain Ferenc nem kíván válaszolni. A vádlottak sorban annyit mondanak, hogy ártatlannak érzik magukat, és felmentő ítéletet kérnek. Az elnök bejelentette ez után, hogy az ítéletet pénteken délután $\frac{1}{2}$ 4 órakor hirdeti ki, és a tárgyalást $\frac{1}{2}$ 7 után bezárta.

Szolnok, szeptember 26.

A csongrádi perben ma délután hirdette ki a bíróság az ítéletet. Kevéssel fél négy óra után vezették be a vádlottakat feszült figyelem közepette, s néhány perc múlva bevonult a bíróság. Fuchs Gyula dr. elnök kihirdette az ítéletet, mely szerint Sinkó László, Bölönyi Miklós elsőrendű, Fülöp Andor, Piroska György, Piroska János, Sági János és Sági Rókus másodrendű vádlottakat a három rendbeli gyilkosság és huszonöt rendbeli gyilkossági kísérletének vádjára alól a Btk. 326. szakaszának második bekezdése értelmében

felmenti. Az elnök figyelmeztetése dacára éljen hangzott el a teremben, mire az éljenzőket eltávolították.

Amikor az elnök ideig jutott az ítélet kihirdetésében, valaki a teremben éljent kiáltott. Az elnök kérdésére az illető jelentkezett, mire a teremből kivezette, s az elnök folytatta az ítélet kihirdetését.

A bíróság elrendeli a letartóztatásban lévő Sinkó, Bölönyi és Fülöp azonnali szabadábra helyezését. A per költségeit az állam terhére rája, Széchenyi védő díját 70 millió koronában állapítja meg. Azután az ítélet indokolását ismertette az elnök.

A kapszli és a bűzbomba megtalálását a vád terhelő bizonyítéknak mondta. A bíróság ezt bizonyítéknak nem fogadhatta el. Ami a nyomozást illeti, az egész nyomozati anyagot a bűnper elbírálása szempontjából, mint bizonyítékot és a nyomozás alatt történt beismerő vallomásokat a bíróság értéktelennek tekinti. A nyomozás alatt olyan dolgok történtek, melyek nyugtalanítók. Megállapított az, hogy Sági János, aki a nyomozás szerint az első adatot szolgáltatva arra, hogy erélyesen folytassák a nyomozást, testi bántalmazásban részesült. Bebizonyították, hogy a véres zsebkendő birtokában volt, amikor a nyomozók kiengedték. A véres zsebkendő összefügg az első elszenvedett sérülésekkel. Még nagyobb mértékben nyert bebizonyítást az, hogy Bölönyi a nyomozás rendjén súlyos bántalmazásokban részesült. Utal ez iránt Jung Róza vallomására, ki végignézte, hogy Bölönyt két székre akasztották és úgy verték. Bedy, Mernyó és Tancos tanúk vallomása támogatja ezt a vallomást. Tanúk bizonyítják,

hogy amikor a vádlottakat átszállították Szegedre, rajtuk verés nyomai voltak láthatók. Bölönyi inggallérja véres volt. Turi tanú igazolta, hogy a valláshelyiségből véres vizet vittek ki, és ott bikacsököt találtak. Utal az orvosszakértők ama véleményére, hogy a Bölönyinél bekövetkezett vérzés nem aranyeres vérzés volt, hanem a gyomorból eredt. A szakértők kijelentették, s ezt azért emeli ki a bíróság, mert Bölönyi arra hivatkozott, hogy a talpát verték, hogy akkor is igen fájdalmas lehet a talpverés, ha annak nyoma nem is látható. Fogházőrök is vallották, hogy a vádlottak panasztartották a lábájást. A bíróság bizonyítottnak látta, hogy súlyos bántalmazás történt. Tanúk igazolták, hogy Pirocska György arcán sérülés volt, és hogy valamennyi vádlott testileg teljesen meg volt törve.

Ezután az indokolás a Diószeghy miniszteri tanácsos által intézet jelentésre utal, továbbá Diószeghy fő tárgyalási vallomására, amelyben kifejezetten mondta, hogy miután eredmény nem volt, utasítást adott, hogy minden eszközzel érjenek el eredményt, ezen az alapon a bíróság arra a meggyőződésre jutott, hogy a megdöbben-tően perrendellenes nyomozás nem lehet marasztaló ítélet alapja. A törvény imperative tiltja az éjjeli kihallgatásokat, és a bíróság ebben a tekintetben nem osztja az ügyész megokolását. A bíróság bizonyítottnak látja, hogy a vádlottakat két-háromnapi nyomozás után egész éjjel hallgatták ki, és akkor tettek beismerő vallomásaikat. Kétségtelen, hogy a vádlottak súlyosan ki voltak fáradva. Azt is megállapította a bíróság, hogy ez célzatosan történt,

erre Diószeghy jelentése és más adatok is bizonyítékkul szolgálnak.

Az indokolás kitér a szegedi vizsgálóbíró előtt tett vallomásokra is. Ezeket a vallomásokat a vádlottak később visszavonták, úgyszintén visszavonták a főtárgyalás során is, s azzal védekeztek, hogy a vizsgálóbíró előtt először azért tettek beismerő vallomást, mert a detektívek megfenyegették őket a visszatéréssel és újabb bántalmazással. Ezt a védelem ugyan nem bizonyította, de merültek fel a vizsgálati eljárás során olyan adatok, amelyekből a bíróság arra a meggyőződésre jutott, hogy elfogadható a vádlottaknak az a védekezése, hogy nem tehetek szabadon vallomást.

Az tehát kétségtelenül bebizonyítást nyert, hogy a vádlottak testi bántalmazások alapján tettek beismerő vallomást. Bebizonyult, hogy január első napjaiban Sinkó, amikor a vizsgálóbírónál járt, felszakította a nadrágját és megmutatta sérvét, ezt a vizsgálóbíró beismerte. A vádlottak felfolyamodásaikban állandóan ártatlanságukat hangoztatták, és a vizsgálóbíró is elismeri, hogy több ízben jelentkeztek vallomásaik visszavonására. A vizsgálóbíró azon a címek odázta el ennek jegyzőkönyvbe vételét, hogy részint mással volt elfoglalva, részint az iratok a táblán voltak. A vizsgálóbírónak ez az indokolása nem helytálló, mert elfoglaltsága esetén ott van a helyettese és az a körülmény, hogy az iratok a táblán voltak, szintén nem szolgáltattak okot arra, hogy vádlottak vallomásait ne vegye jegyzőkönyvbe. Mindezek azt mutatják, hogy a vádlottak nem voltak abban a helyzetben, hogy szabad vallomást

tehessenek. A vádlottaknak az a vallomása, hogy a rendőrség kézére való visszaadástól féltek, alapos volt, mert egyik-másikat a vizsgálati fogságból is átkísérték más ügyben a rendőrségre. Ez az iratokból is megállapítható, Ez is azt mutatja, hogy feszélyezve és korlátozva voltak beismerő vallomásuk visszavonásában, és nem róható fel terhükre, hogy csak hat hét múlva vonták vissza vallomásokat.

Érinteni kívánja az indokolásban a bíróság azt a jelenetet is, amely Piroska János és a vizsgálóbíró közt lejátszódott. Tatár fogházőr is vallja, hogy Piroska akkor mondta, hogy „még találkozunk”, amikor a vizsgálóbíró az ajtón kitolta. Nem áll tehát egészen a vizsgálóbírónak az a vallomása, hogy azért jött indulatba, mert Piroska azt mondotta, hogy „majd még találkozunk”, miután ez a kijelentés az ajtón való kitolás után történt. Utal a bíróság Skultéthy jegyzőkönyvvezető vallomására, aki ugyan azt mondja, hogy nem gazemberezte le a vizsgálóbíró Piroskát, de gazemberségről, aljasságról beszélt. Ez a tanú vallotta azt is, hogy minden vádlott panaszkodott bántalmazásról, ez a tanú négy vádlott vallomásáról vezetett jegyzőkönyvet, mégis csak egy jegyzőkönyvben vették fel, hogy vádlott sérülésekről panaszkodott. Mindezen okok alapján a bíróság a vizsgálati anyagot sem tartotta megnyugtató bizonyítéknak a vádlottak bűnösségére.

A bűzbomba tekintetében az indoklás kiemeli, hogy a nyomozás rendjén Diószeghy téves beállításban mondta el a történeteket. Diószeghy azt mondja, hogy Sági útmutatása alapján találták meg a bűzbombát, ennek

azonban minden adat ellentmond. A bűzbombát ugyanis Bölönyi helyezte el, ha e tekintetben elfogadhatók a bizonyítás adatai. Ezt azonban nem tették vád tárgyává, tehát ha igazolva volna is, hogy a bűzbombát elkészítették, és be akarták hajítani a december elsejei bálba, ebből nem lehet következtetni arra, hogy a december 26-iki gránátot is ok dobták be.

A kapszlik dolgában nem cáfolták meg Ságinak azt az előadását, hogy milyen módon jutott a kapszlik birtokába. Tehát ebből a tényből sem lehet azt következtetni, hogy ők dobták volna be a gránátot. Kétségtelen, hogy súlyos gyanúok merültek fel a vádlottak ellen, azonban ezeket a vád nem bizonyította be. A bírói gyakorlat az, hogy a vádlottak beismerése is csak akkor szolgálhat alapul a bűnösség megállapítása mellett, ha ezt egyéb adatok is bizonyítják. Ők még a vizsgálat során visszavonták beismerő vallomásukat. A vádlottak bűnösségét akkor se találta volna megállapíthatónak a bíróság, ha a vádlottak mit sem bizonyítottak volna. De sok olyan ténykörülményt bizonyított a védelem, amelyek erősen meggyengítik a rendelkezésre álló és ellenük szóló bizonyítékokat.

Sinkóra vonatkozóan beigazolást nyert, hogy még tizenkét óra előtt a szállodától két kilométernyire levő tanyán volt teljesen ittas állapotban. Ez esetben kizárt dolog, hogy tizenkét órakor bedobhatta volna a bombát. Utal az indokolás a fegyverszakértőnek ama véleményére is, amely szerint a bomba bedobásához nagy erő és gyakorlat volt szükséges. Kétségtelen beigazolást nyert, hogy Sinkó a

bombát nem is tudta volna bedobni, de különben sem volt a tett színhelyén. Ezzel megdől Sinkóra vonatkozóan minden feltevés és ténybeli állítás.

Ugyancsak megdől minden Bölönyire vonatkozóan, akire nézve érdektelen tanúk bizonyították, hogy már tizenegy órakor lakásán volt. Fülön ellen sem merült fel semmi adat, hogy a bomba átadásának jeleneténél közreműködött volna, egyébként tanúk vallották, hogy egész este ott volt a kávéházban és semmi gyanús dolgot nem csinált. De lélektanilag is megokolatlan, hogy éppen olyan egyén vacsorázzék nyugodtan a kávéházban, akinek tettestársai robbantják fel a felette levő termet. Beigazolódott tehát, hogy Fülöp se vett részt a bűncselekményben.

Piroska Györgyre vonatkozóan Barna Henrik és Barna Piroska tett vallomást. Az ő vallomásukat a bíróság nem találta szavahihetőnek, mert eltekintve attól, hogy érdektelen tanúk bizonyították, hogy nem Piroska György, hanem István volt ott, a vizsgálat során maguk a tanúk sem ismerték fel határozottan Piroska Györgyöt, azonban a főtárgyaláson azt állították, hogy György volt ott. Barna Henrik tanú elfogultságát mutatja Bordás azon vallomása, amely szerint Barna azt mondta, hogy „ha az utolsó tégelye is rámegy, az egyik Piroskának lógnia kell”. Barna nemcsak ingadozott vallomásában, hanem elfogult is volt.

Egyébként a főtárgyalás során megcáfoltak azt a vádat is, hogy december 26-án délelőtt a vádlottak megbeszélést tartottak.

Piroska János egyáltalán nem tett beismerő vallomást, Ő volt az, aki testi bántalmazásban nem részesült, és

ő volt az egyetlen, aki nem ismerte be a bűnrészességet. Ebből következik az, hogy a többi vádlott azért tett beismerő vallomást, mert megverték.

Sági János és Sági Rókus ellen sincs semmi bizonyíték. Mivel o többi vádlott ellen megdőlt a vád, így velük szemben sem tartható fenn.

Arra vonatkozóan, hogy Piroskáéknál leszerelt tojásgránátot találtak, az indokolás megemlíti, hogy köztudomás szerint ilyen minden olyan házban lehet találni, ahol katonaviselt emberek élnek.

A királyi törvényszék – evvel végződik az indokolás – nem látta megnyugtatóan bizonyítottnak, hogy a vádlottak voltak a tettesek, ezért felmentő ítéletnek volt helye. Kétségtelen, hogy súlyos gyanúokok merültek fel ellenük, de a bíróság csak bizonyítékok alapján ítélt.

Borsos József királyi ügyész a felmentő ítélet ellen a büntetőtörvénykönyv 363. szakaszának első bekezdése alapján fellebbezést jelent be, egyben kéri az ügy fontosságára való tekintettel, hogy a bíróság tartsa fenn a három letartóztatásban levő vádlottak vizsgálati fogságát a tábla ítéletének meghozataláig.

Széchenyi védő mély tisztelettel és megnyugvással tudomásul veszi a bíróság ítéletét. Tiltakozik az ellen, hogy a felmentett vádlottak vizsgálati fogságát meghosszabbítsák, miután mindháromnak rendes lakása és foglalkozása van.

Ulain Ferenc védő: Ugyancsak teljes tisztelettel veszi az ítéletet.

Elnök ezután a vádlottakhoz fordul, akik az ítélet indokolása alatt a közönséggel együtt leültek. Most sorra

fölemelkednek helyükről és kijelentik, hogy az ítélet tudomásul veszik.

Az Elnök ez után kihirdeti, hogy a bíróság a vádlottak szabadlábra helyezéséről szóló végzését fenn tartja, mert a perrendtartás 156. szakasza csak rendkívül nyomós okokból és igen kivételesen engedi meg, hogy felmentő ítélet után is fenntartsák a vizsgálati fogságot, ahol ilyen okokat nem lát fennforogni, a vádlottakat azonnal szabadlábra helyezi. Az ügyész ez ellen felfolyamodást jelent be.

Elnök végül kijelentette, hogy az iratokat a táblához terjesztik fel. Evvel a tárgyalást négy óra után bezárták.

A tárgyalás befejezése után védők sorban kezét fogtak a fölmentett vádlottakkal. A közönség a teremben tartózkodott a véleménynyilvánítástól, a folyosón és az utcán azonban harsányan megéljenezte a vádlottakat.

A csongrádi bűnpör fő tárgyalásának befejezése után a felmentett vádlottak védőik kíséretében a Lőrinczy-féle étterembe mentek, ahol Kvisz Károly, a szolnoki ébredők alelnöke üdvözölte a vádlottakat és védőiket. Ulain Ferenc védő válaszolt az üdvözlésre. Arra kérte a jelenlévőket, hogy a bíróságot tiszteljék meg, hogy hozzá méltóan viselkednek.

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 428-Napi Hírek-1924. 09. 25–26. Eredeti, nyomtatott, sokszorosított.

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA

Bánffy Miklós (1874–1950) gróf, erdélyi magyar író, politikus, külügyminiszter. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte. 1906-tól 1909-ig Kolozs vármegye és Kolozsvár főispánja. 1901-től szabadelvű programmal, 1910-től pártonkívüli programmal országgyűlési képviselő. Később csatlakozott a Nemzeti Munkapárthoz. 1913–18-ban az állami színházak intendánsa. A Kisfaludy Társaság tagja. 1921. április 14-étől 1922. december 19-éig a Bethlen-kormányban a külügyminiszteri tárcát töltötte be, de mellette végig kulturális tevékenységet is folytatott. 1926-ban visszaköltözött Erdélybe és vezető szerepet játszott az erdélyi magyar irodalomban. 1939-ben vezetője lett a Nemzeti Újjászületési Front keretében szervezett Magyar Népközösségnek. 1940-ben behívott erdélyi felsőházi tag. Szerkesztette az Erdélyi Helikont, foglalkozott zenével, festéssel, színpadi rendezéssel, irodalommal, valamint Kisbán Miklós néven drámákat is írt. 1950-ben, birtokaitól megfosztva, szegényen, mellőzötten hunyt el Budapesten. Pályájáról, elsősorban irodalmi és kultúrpolitikai munkásságáról lásd bővebben: SZÁSZ László, *Bánffy Miklós. Az erdélyi szellem arisztokratája*, Budapest, Magyar Művészeti Akadémia, 2020.

Berzeviczy Béla (1870–1922) katonatiszt, tábornok, a honvéd vezérkar főnöke. A bécsújhelyi Terézia Katonai Akadémián végzett, 1980-ben avatták hadnaggyá. Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregében csapatszolgálatot teljesített, 1899-től a bécsi II. hadtest parancsnokságán beosztott vezérkari tiszt, 1906-tól a magyar honvédség lovassági felügyelőjének vezérkari főnöke volt. Az I. világháború idején harctéri szolgálatot teljesített, több hadtest parancsnokaként szolgált. 1919-ben nyugállományba helyezték, de szolgálatra jelentkezett a Nemzeti Hadsereg síófoki Fővezérségénél. Horthy Miklós kinevezte a kaposvári katonai körlet parancsnokává. 1919-ben a Honvéd Vezérkar főnöke lett. Jelentős szerepe volt az első világháborúban összeomlott magyar hadsereg újjászervezésére tett kísérletekben, a Horthy-féle Nemzeti Hadsereg Magyar Királyi Honvédséggé történő átalakításában, illetve ezzel együtt az országszerte tevékenykedő irreguláris katonai alakulatok leszerelésében és / vagy regularizálásában.

Bethlen István (1874–1946) gróf, jogász, politikus, diplomata, miniszterelnök, a Horthy-korszak politikájának egyik kulcsfigurája. Már fiatalon Ferenc József egyik magyar bizalmasa volt. 1919 februárjában kezdeményezésére alakult meg az ellenforradalmi Nemzeti Egyesülés Pártja. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, ahol a szegedi kormány képviselőjeként az ellenforradalmi komité vezetője lett. A Simonyi-

Semadam-kormány lemondása után létrehozta az egységes kormányzópártot, de az új kormányt nem sikerült megalakítania. A Teleki-kormány bukása után, 1921. április 14-én miniszterelnök lett. Titkos politikai egyezséget kötött a szociáldemokrata párttal, majd miután a Kisgazda Párt felszámolására irányuló több kísérlete sikertelen maradt, híveivel együtt belépett a pártba, amelynek Nagyatádi Szabó István mellett az egyik vezetője lett. E pártból és a hozzá csatlakozott konzervatív pártokból létrehozta a Keresztény Kisgazda Földműves és Polgári Pártot (a korabeli köznyelvben: Egységes Párt), amely magva volt a későbbi kormánypártnak. 1922-ben szűkítette a választójogot, a városok kivételével visszaállította a nyílt szavazás rendszerét. A népszövetségi kölcsön megszerzésével és a súlyos adóemelésekkel elősegítette az ország gazdasági konszolidációját, amit 1929-ig további nagy összegű külföldi kölcsönök felvételével tartott fenn. 1926-ban a személyét is érintő frankhamisítási botrány megingatta pozícióját. 1931-ben lemondott, de továbbra is jelentős szerepet játszott a magyar politikában, mint a kormányzó bizalmas barátja és tanácsadója. 1935-ben Gömbös Gyula miniszterelnökkel támadt ellentéte miatt kilépett az Egységes Pártból és ellenzékbe vonult. Az 1939-i választások után Horthy a felsőház örökös tagjává nevezte ki. 1943–44-ben egyik vezetője az angolszászok felé közeledő politikai áramlatnak, a sikertelen kiugrási kísérletnek. 1944 őszén a szovjetek letartóztatták, egy ideig házi őrizetben tartották, majd Moszkvába vitték, ahol 1946-ban egy rabkórházban hunyt el.

Budaváry László (1889–1962) néptanító, újságíró, radikális jobboldali politikus. Csáktornyán (1909–1910), Sárospatakon, Magyaromjáton és Ungváron dolgozott tanítóként tanító (1910–1913), a magyarosítás terén szerzett érdemeiért szolgálattételre a budapesti tanfelügyelőségre rendelték be, közben az I. világháborúban mint póttartalékos szakaszvezető frontszolgálatot teljesített. A Tanácsköztársaság bukása után állásából elbocsátották. A két világháború között a magyarországi szélsőjobboldal egyik meghatározó, hírhedten antiszemita politikusa és politikai újságírója, aki elsősorban, a magyarországi zsidókérdéssel foglalkozott. 1920-ban nemzetgyűlési indítványt nyújtott be a zsidókérdés „intézményes” megoldására, amelynek lényege, hogy hogyan és miként lehet hatékonyan és gyorsan a zsidókat minden vagyonuktól megfosztani. Ő alkotta meg továbbá a zsidók megrendszabályozására a hírhedten abszurd tíz pontot, amelyet törvénytervezetként is. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, 1920-1930 között alelnöke. Politikai pályafutását a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjában kezdte, később szakított velük és kezdeményezte a Magyar Nemzeti Párt megalakítását (a párt tagjai között voltak a hírhedt különítményparancsnokok, Prónay Pál és Héjjas Iván is). A párt Prónay Fasiszta Pártjából szerveződött, amely a Mussolini-féle pártstruktúrát igyekezett Magyarországon átvenni. A belügyminisztérium 1932-ben betiltotta a pártot. Az 1930-as évek végén a nyilas mozgalomhoz csatlakozott, azonban hamar annyira

kiábrándult Szálasiból, hogy népszerű könyvet írt ellenük. A II. világháború után letartóztatták, a népbíróság 12 évi börtönre ítélte (HU-BFL-XXV-1-a-1945/778). 1962-ben hunyt el Budapesten.

Buday Dezső (1868–1932) mérnök, radikális jobboldali politikus. A József Műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, ismereteit nyugat-európai (svájci, francia- és németországi) tanulmányútja során egészítette ki. A Tisza (1890–1910), majd a Duna szabályozási munkálatainál ármentesítő és belvízmérnök (1910-től), később a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. (BSZKRT) igazgatója. A Keresztény Nemzeti Egység Pártja, majd a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt programjával nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő 1922 és 1932 között. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapító tagja, az 1920-as években elnöke. A két világháború között a magyarországi antiszemita mozgalmak egyik vezetője, sajátos elképzelései szerint az antiszemitizmus erősödése lett volna szükséges a zsidóság teljes asszimilációjához. Mérnökként elsősorban árvíz- és belvízvédelmi műtárgyak tervezésével foglalkozott. 1932-ben hunyt el Budapesten.

Csáky Károly (1873–1945) gróf, tábornok, honvédelmi miniszter. A Ludovika Akadémia elvégzése után 1894-ben vezérkari szolgálatba osztották be. 1907-től a honvéd központi lovasiskola tanára, 1910-től a honvédelmi minisztériumban szolgált, később a honvéd lovassági felügyelő vezérkari főnöke lett. 1914-ben egy lovas seregetest

vezérkari főnöke volt az orosz harctéren, sebesülése után a honvédelmi minisztériumba osztották be, 1915-ben ezredes lett. 1917-ben Bukovinában harcolt, 1919-ben nyugdíjba ment, 1923. június 28-ától 1929. október 10-éig a Bethlen-kormányban honvédelmi miniszter. Sürgette az Antant Katonai Bizottság ellenőrzésének beszüntetését, fedezte a tiltott fegyvervásárlást és csempészt, egy szélsőjobboldali ausztriai katonai puccs előkészítése céljából részt vett az ausztriai Heimwehr finanszírozásában is. 1924-ben altábornagy, 1927-ben lovassági tábornok lett. 1925-től 1930-ig egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1945-ben hunyt el.

Csörgey Károly (1878–1928), született Uhlig, katonatiszt, tábornok. 1901-ban végezte el a Ludovika Akadémiát. 1906-1912 között a Honvédelmi Minisztériumban teljesített szolgálatot. Részt vett az I. világháborúban, 1912-től százados kapitány volt, a világháborút végigharcolta. A Tanácsköztársaság alatt vezérkari tisztként szolgált, 1919 szeptemberétől 1922-ig a budapesti honvéd karhatalom vezérkari főnöke volt. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat egyik vezetője volt. 1922 és 1924 között a Ludovika Akadémián harcászatot és hadseregszervezést tanított. 1922-ben vitézi címet kapott, ekkor a nevét édesanyja, Csörgey Mária vezetéknevére magyarosította. Tábornokká való kinevezése után, 1927-től haláláig a várpalotai és hajmáskéri honvéd gyakorlótábor parancsnoka volt. 1928-ban több társával együtt egy balesetben veszítette életét a

Várpalota közelében lévő honvédségi lőtéren, amikor egy titokban kifejlesztett légvédelmi ágyú lögyakorlat során felrobbant.

Drozdy Győző (1885–1970) kisközpárti politikus, országgyűlési képviselő. Esztergomban tanítóképzőt, Budapesten gyógypedagógiai szaktanfolyamot végzett. Részt vett a Függetlenségi Kiszegző Párt megalakításában (1920. október), ennek listáján a kiskomáromi kerület nemzetgyűlési képviselője lett (1922–26). A nemzetgyűlésben számos alkalommal felszólalt az antiszemitizmus és a radikális jobboldali szervezetek által elkövetett bűncselekmények ellen. 1926-ban kivándorolt az Egyesült Államokba, Chicagóban megszervezte az Amerikai Magyar Revíziós Ligát. 1932-ben tért haza, a Nemzeti Egység Pártja programjával ismét országgyűlési képviselő lett (1935–39). Liberális politikus, az angolszász orientáció híve volt, átlépett az FKgP-be (1939). 1945 után újra bekapcsolódott a politikai életbe. 1945 tavaszán – rövid ideig – a budapesti I. kerületi. Nemzeti Bizottság elnöke volt, 1945. november 4-én az FKgP listáján mandátumot szerzett. 1946. március 12-én a munkáspártok nyomására 19 jobboldali politikussal együtt kizárták az FKgP-ből, de mandátumát 1947 nyaráig megtartotta. Egyik alapítója volt a Sulyok Dezső vezette Szabadság Pártnak. 1947 nyarán visszavonult a politikától, 1947-től 1950-ig Baracsán élt. 1951-től 1953-ig a budapesti vásárcsarnokban, mint betanított segédmunkás, 1953-tól 1954-ig az Autokernél mint könyvelő dolgozott, később különböző alkalmi

munkákból tartotta fenn magát. 1965-től politikai munkássága elismerésül kivételes nyugdíj ellátásban részesült. A hatvanas évek végén az MTA Történettudományi Intézetének felkérésére megírta emlékiratait, mely több kiadásban megjelent. Vö. DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.

Eckhardt Tibor (1888–1972) politikus, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Berlinben, Párizsban és a Budapesti Tudományegyetemen tanult, 1908-ban államtudományi doktorátust szerzett. Pályáját vármegyei tisztviselőként kezdte, 1918-ban Torda–Aranyos vármegyében főszolgabíró s az önkéntes karhatalom parancsnoka. 1919–20-ban az aradi, majd a szegedi ellenforradalmi kormány miniszterelnökségének sajtóügyeit irányította. 1922-ben a Keresztény Kisgazdapárt listáján nemzetgyűlési képviselő lett. 1923-ban az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapítója és elnöke volt, a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt egyik vezetője, 1928-tól a Magyar Revíziós Liga ügyvezető alelnöke. Az 1926. évi választásokon kisebbségben maradt. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja, Gaál Gaszton halála után a párt elnöke (1932–1940). 1931-től Miskolc, 1933-tól Mezőcsát országgyűlési képviselője. 1934-35-ben Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején, mint Magyarország népszövetségi főmegbízottja eredményesen képviselte a magyar érdekeket a Sándor jugoszláv király meggyilkolása miatt keletkezett feszült helyzetben. 1936-tól

titkos tanácsos; országgyűlési képviselő (1935–39; 1939–41). 1940-ben lemondott a FKgP elnökségéről. 1935 után ellenezte a német orientációt, az angolszász irányzat híve volt. A kormányzó és Teleki Pál miniszterelnök megbízásából 1940 nyarán az USA-ba ment, hogy ott kapcsolatokat építsen ki, ahonnan soha nem tért vissza. Előadó lett a georgetowni egyetemen. 1945 után a szovjetellenes és antikommunista emigráció egyik vezéralakja, a Magyar Nemzeti Tanács egyik megszervezője és végrehajtó bizottsági tagja lett. Pályájáról, főként az emigrációban töltött éveiről lásd bővebben: KÁDÁR LYNN Katalin, *Eckhardt Tibor amerikai évei, 1941–1972*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.

Endre László (1895–1946) katonatiszt, különítményparancsnok, az ÉME és a MOVE vezetőségi tagja, 1923-tól Gödöllő főszolgabírója, majd 1944-ben a Sztójay-kormány belügyi államtitkára, a magyarországi holokauszt aktív részese és egyik irányítója. A népbíróság 1946-ban halálra ítélte, majd kivégezték. Pályájáról részletesebben lásd: VÁGI Zoltán, *Endre László. Fajvédelem és antiszemitizmus a közigazgatási gyakorlatban 1919–1944*, in *Tanulmányok a Holokausztról II.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.

Feilitzsch Berthold (1867–1949) osztrák származású magyar báró, földbirtokos, jogász, legitimista politikus. Pozsonyban szerzett államtudományi doktorátust, ezután

Torontál vármegye alispáni hivatalának közigazgatási gyakornoka, majd jegyzője, később pedig főjegyzője lett. 1897-ben Szabolcs vármegye főispánja lett, 1906-ban a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság ítéldbírájának nevezték ki. 1912-ben felvételt nyert a Jeruzsálemi Szent János Lovagrendbe, más néven Johannita Lovagrendbe, idővel annak egyik magyarországi vezetője, kommandátora lett. 1920-ban egészségügyi okokból nyugdíjazták a közszolgálatból, de 1927-ben visszatért a politikához, Bihar, majd Békés vármegye főispánja lett. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesületét, a Magyar Országos Véderő Egyletet és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége elnöke volt. A két világháború közti Magyarország egyik befolyásos és köztiszteletben álló jobboldali személyisége volt, vezető szerepet töltött be számos irredenta titkos társaságban, többek között az Etelközi Szövetségben, illetve egyes források szerint annak katonai szárnyában, a Kettőskereszt Vérszövetségben is. A második világháború éveiben a szélsőjobbra tolódás jellemezte, és az Etelközi Szövetség befolyásos vezetőjeként a nyilasokkal is kereste a kapcsolatot, az 1944. októberi nyilas puccs után pedig a nyilas törvényhozó testület felsőháza, a Felsőházi Tagok Nemzeti Szövetsége elnöke lett. A világháború után aktívan részt vett a jobboldali magyar emigráció tevékenységében. 1949-ben, Németországban hunyt el. Életéről bővebben lásd: ARDAY Géza, *Ehvhűség és jellem. Első kommandátorunk, Feilützsch Berthold pályaképe*, in uő, *A Johannita Rend Magyar Tagozatának*

arcképei. Hálakötet 90 esztendőért, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2014, 39–43.

Francia Kiss Mihály (1887–1957) katona, különítményparancsnok, a fehérterror hírhedt résztvevője. Az I. világháborúban tiszthelyettesként szolgált. A Tanácsköztársaság idején a Kecskemét környéki szentkirályi ellenforradalmi Fehér Gárda egyik szervezője, összekötő saját ellenforradalmi csoportja és a Szegeden szervezkedő Prónay-különítmény között. A Tanácsköztársaság bukása után Héjjas Iván különítményének tagja, a fehérterror egyik irányítója. Prónay Pálhoz és Héjjas Ivánhoz hasonlóan nevéhez számos kegyetlen, önkényes politikai gyilkosság fűződik. Tevékenyen részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben is, mint a gerillahadviselés specialistája. A különítményesekre vonatkozó 1921. november 3-i közkegyelem miatt a Horthy-korszak során nem ítélték el semmilyen atrocitásért, melyben részt vett. 1945 után Kovács József álnéven élt Magyarországon, az orgoványi pusztákon bujdosott. 1947. május 13-án és 1948. július 28-án távollétében háborús és egyéb bűncselekmények miatt halálra ítélték. 1956-ban, a forradalom kitörése után saját nevén jelentkezett a rendőrségen, perének újrafelvételét kérte. 1957. március 8-án előzetes letartóztatásba helyezték egy razziát követően, amikor elfogták. Előbb 1957. június 13-án, majd 1957. augusztus 9-én emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése, valamint más bűntettek elkövetése miatt egyaránt halálra ítélték. 1957. augusztus 13-án kivégezték Budapesten.

Friedrich István (1883–1958) legitimista politikus, miniszterelnök, mérnök, gépgyáros. A budapesti és charlottenburgi műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, majd a budapesti és a berlini egyetemen jogot hallgatott. 1908-ban gépjavító műhelyt, majd Mátyásföldön vas- és gépgyárat alapított. 1918-ban a Károlyi-kormányban hadügyi államtitkár volt. A Tanácsköztársaság idején, mint az egyik ellenforradalmi csoport vezetőjét letartóztatták, de megszökött. A Fehér Ház nevű ellenforradalmi szervezet tagjaként 1919. aug. 6-án részt vett a Peidl-kormányt eltávolító puccsban. Habsburg József főherceg megbízása alapján rövid ideig 1919. augusztus 7-étől november 25-ig (vitatható legitimitással rendelkező) miniszterelnök, majd 1920. március 15-ig hadügyminiszter. 1920 áprilisában kilépett a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjából és külön pártot alapított, amely 1922-ben egyesült ifjabb Andrássy Gyula csoportjával és felvette a Szövetkezett Keresztény Ellenzék nevet. Az 1920-as évek elején megalapította a Szittyák Tábora elnevezésű szélsőjobboldali szervezetet. Tisza István gyilkosainak perében vád alá helyezték, de a bíróság felmentette. 1921-ben részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben. 1922-ben az újjáalakult, erősen ellenzéki Keresztény Nemzeti Párt (Andrássy–Friedrich párt) budapesti déli listájának vezetőjeként, 1926-ban a Keresztény Gazdasági Párt színeiben, 1928-ban a budapesti déli kerület egyéni képviselőjeként nyert képviselői mandátumot, 1931-ben és 1935-ben a budapesti északi választókerület egyéni képviselője lett. 1938-ban már nem

szerzett mandátumot, kikerült a politika élvonalából. 1951-ben mint politikus már elfeledettnek számított, de júliusban mégis letartóztatták Grósz József koncepció perének kapcsán, majd augusztusban a budapesti Fővárosi Bíróság a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének hamis vádjával 15 évi börtönbüntetésre ítélte. A váci börtönben hunyt el 1958-ban.

Gömbös Gyula (1886–1936) katonatiszt, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere, majd miniszterelnöke. Hivatásos katonatiszt volt, az I. világháború végéig vezérkari századosi rangot ért el. Az 1918. okt.-i forradalom után a honvédelmi minisztériumban teljesített szolgálatot, majd Zágrábban katonai attasé, 1918 végétől a honvédelmi minisztériumban a hadműveleti osztály balkáni csoportját vezette. Politikai pályafutását 1919-ben kezdte, amikor a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) elnökévé választották. Vezetőségi tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Bécsben részt vett az ellenforradalmi komité szervezésében, a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi kormány hadügyi államtitkára, 1919 júliusától Bécsben a szegedi kormány meghatalmazottja. Horthy bizalmas híve, 1920-ban Törökszentmiklóson kisgazdapárti programmal mandátumot szerzett. Nagy szerepe volt az 1921. szeptember-októberében részt vett a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében és IV. Károly második, 1921. októberi visszatérési kísérletének letörésében. 1922

januárjában csatlakozott a Bethlen–Nagyatádi-féle Egységes Párthoz és irányította az 1922. évi választási harcot. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az ÉMÉ-t, a MOVÉ-t és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége alelnöke, így a nacionalista mozgalmak egyik irányítója volt. 1923 nyarán kilépett a kormánypártból és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot. 1928-ban megegyezett Bethlen Istvánnal, visszatért az Egységes Pártba és hadügyi államtitkár lett. 1929. október 10-étől a Bethlen- és a Károlyi-kormányban honvédelmi miniszter. 1932. október 1-étől a nagybirtokosok és a jobboldali katonai körök támogatásával miniszterelnök. Meghirdette 95 pontból álló programját, törvényt hozatott a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, átszervezte a kormánypártot (Nemzeti Egység Pártja), intézkedéseket léptetett életbe a totális fasiszta kiépítésére, a nagybirtok megsegítése érdekében (hitbizományi reform, törlesztések részleteinek elhalasztása, telepítési törvény), kísérletezett a szakszervezetek felszámolásával, a munkásosztály fasiszta jellegű szervezetekbe való bevonásával (Nemzeti Munkaközpont). Folytatta a fasiszta Olaszországgal és Németországgal való szoros együttműködés kiépítését. 1933 júniusában a kormányfők közül elsőnek kereste fel Hitlert. 1934-ben szerződést kötött Olaszországgal és Ausztriával (római hármass paktum), majd Németországgal is, és elkötelezte magát a németek agressziós politikája mellett. Az 1934 októberében Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter ellen elkövetett marseille-i

merénylet Magyarországon való előkészítése miatt súlyos külpolitikai bonyodalom keletkezett, melyet csak Olaszország támogatásával tudott leküzdeni. 1935 márciusában szembekerült a kormánypárt konzervatívabb Bethlen-csoportjával, de felülkerekedett. Átalakította kormányát, majd kormányzói kézirattal feloszlatta a nemzetgyűlést. Az általa irányított 1935. évi választásokat a minden addiginál erősebb kormányterror jellemezte. A választások után régi szegedi különítményes tisztársait fontos politikai és katonai pozíciókba helyezte. 1936-ban, vesebetegségben hunyt el. Életéről az egyik legfrissebb monográfia: VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.; valamint ennek jelentősen bővített változata: VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Görgey György (1882–?) ezredes, később tábornok. 1919-ben az ellenforradalmi Nemzeti Hadsereg egyik tiszti különítményének parancsnoka, az úgynevezett szegedi kapitányok egyike. Horthy Miklós bizalmas katonatársaként 1920 és 1927 között a kormányzói testőrség parancsnoka, majd a Magyar Királyi Honvédség méneskari felügyelője.

Héjjas Iván (1890–1950) földbirtokos, az első világháborúban katonatiszt, az Osztrák–Magyar Légió vadászpilótája, majd a fehérterror idején különítményparancsnok, akinek nevéhez Prónay Pál alezreddessel együtt számos önbírászkodás és politikai gyilkosság fűződik. Egyik alapítója és vezetője az Ébredő

Magyarok Egyesületének; a két világháború közti Magyarország egyik meghatározó katonai múlttal rendelkező szélsőjobboldali politikusa, ugyancsak Prónay Pállal együtt egyik értelmi szerzője és irányítója az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésnek is. Az 1920-as években alkut kötött a Bethlen-kormánnyal és konszolidálódott, irreguláris katonai tevékenységét látszólag abbahagyta. 1927–1931 között a kunszentmiklósi választókerület parlamenti képviselője, később különböző magas pozíciókat töltött be a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztériumban. 1944 végén a szovjetek elől Spanyolországba menekült, 1947-ben a népbíróság távollétében halálra ítélte. 1950-ben, emigrációban, a spanyolországi Vigóban hunyt el.

Hetényi Imre (1871–1946) orvos, jogász, rendőrtiszt, budapesti rendőrfőkapitány-helyettes. 1914-ben mint detektívfelügyelő belépett a budapesti rendőrség kötelékébe, 1918-ban tanácsos, 1920-ban főtanácsos, 1922 után főkapitány-helyettes lett. 1932 márciusában a politikai rendészeti osztály vezetésével bízták meg. A Magyar Államrendőrség titkosszolgálati részlegeinek vezetőjeként kiterjedt besúgóhálózatot működtetett a magyar állam szervein belül, jelentős politikai befolyással rendelkezett. 1938-ban nyugdíjba vonult, 1946-ban hunyt el. Rendőri működésének történetét megírta emlékirataiban: HETÉNYI IMRE, *Amikor a rend őre voltam*, Budapest, Pantheon Kiadás, 1941.

Homlok Sándor (1892–1963) született Holmok, katonatiszt, ezredes, később vezérőrnagy. Az I. világháborúban a 70. honvéd gyaloghadosztály vezérkari főnöke volt, majd a Kormányzó Katonai Irodájánál, illetve a Honvéd Vezérkarnál töltött be különböző pozíciókat. 1927 és 1934 között Párizsban volt katonai attasé, 1935 és 1945 között a Honvéd Vezérkar 5., sajtó- és propagandaosztályát vezette, mely a valóságban a szomszédos államok területén végrehajtott szabotázs- és diverzánsakciók kivitelezésével is foglalkozott. 1940-től újra katonai attaséi szolgálatot teljesített különböző államokban, többek között Németországban, Svédországban, Finnországban és Svájcban. 1945-ben nyugállományba helyezték. Amerikai emigrációban hunyt el 1963-ban. Pályájáról lásd: SZAKÁLY Sándor, *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*, Budapest, Magyar Napló Kiadó–Veritas Történetkutató Intézet, 2015, 158–159.

Horthy Miklós (1868–1957) katonatiszt, politikus, régens kormányzóként 1920 és 1944 között Magyarország államfője. 1883-ban végezte el a Fiumei Haditengerészeti Akadémiát. 1892 és 1894 között föld körüli úton vett részt a SAIDA nevű korvett fedélzetén. 1909 és 1914 között I. Ferenc József császár egyik szárnysegédje és bizalmasa volt, ekkoriban szerezte első politikusi tapasztalatait. Az első világháborúban a NOVARA gyorscirkáló parancsnokaként szolgált, ekkor aratott katonai győzelmei tették ismertté a nevét, IV. Károly 1918. február 28-án kinevezte az osztrák–

magyar hadiflotta parancsnokává. Az első világháború elvesztése után Horthynak kellett végrehajtania az osztrák–magyar hadiflotta leszerelését, illetve a hajók Szerbiának történő átadását. A háború után rövid ideig családja kenderesi birtokán gazdálkodott, majd 1919-ben a Károlyi Gyula gróf vezette szegedi ellenkormány felkérte a hadügyminiszteri tisztség elvállalására, mint a felbomlott monarchia egykori hadseregének legmagasabb rangú magyar nemzetiségű tisztjét, aki sem az őszirózsás forradalomban, sem a tanácsköztársaságban nem vállalt szerepet. Megszervezte az úgynevezett Nemzeti Hadsereget, majd annak fővezéréként részben függetleníttette magát a szegedi ellenforradalmi kormánytól, és az ország egyetlen használható fegyveres ereje felett rendelkezett. Egy ideig kacérkodott a katonai diktatúra bevezetésének gondolatával, de polgári politikusok és az antant képviselőinek nyomására elvetette ennek lehetőségét. Egyes források szerint jelentős felelősség terheli a tanácsköztársaság utáni jobboldali megtorlás-sorozatban, a több száz ember életét követelő fehérterrorban. Az antant is egyre inkább Horthyval tárgyalt, mint a magyar államhatalom tényleges képviselőjével, ily módon pedig egyre esélyesebbnek látszott az államfői pozícióra is. 1919. november 16-án csapatai élén bevonult Budapestre, az országgyűlés pedig 1920. március 1-jén választotta Magyarországnak kormányzójává, ezáltal a királyt helyettesítő ideiglenes államfő és a fegyveres erők főparancsnoka lett. 1921-ben kétszer hiúsította meg IV. Károly visszatérési kísérleteit, majd megindulhatott a Bethlen István

miniszterelnök nevével fémjelzett konszolidáció tízéves időszaka. Az 1929-es gazdasági világválságnak jelentős szerepe volt az ország jobbra tolódásában, közvetve ez vezetett Gömbös Gyula miniszterelnöki kinevezése is. Horthy mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali mozgalmakkal szemben állt, az 1930-as években mindenféle radikalizmust igyekezett háttérbe szorítani. Államfőként az 1930-as években aktivitás, később az ország Németország agressziós politikája melletti elköteleződése idején egyre inkább a passzivitás jellemezte, bár a revizionista törekvéseket végig élénken támogatta. 1942-től igyekezett csökkenteni az ország háborús részvételét, 1944 októberében hozzá hű, mérsékelt politikai körök közreműködésével megkísérelt kiugrani a második világháborúból, ám részben a németbarát főtisztek hadseregen belüli túlsúlyának ez nem sikerülhetett. Horthyt mindenképpen közvetett felelősség terheli a magyarországi holokausztért, bár 1944-ben arra még volt ereje, hogy a budapesti zsidóság deportálását leállítsa. Magyarország német megszállása után, 1944. október 16-án kényszer hatására lemondott, kényszerűen átadta a hatalmat a Szálasi Ferenc vezette németbarát nyilas kormánynak, és a németek őrizetébe került. A nürnbergi perben tanúként hallgatták ki, részben idős korára tekintettel vádat nem emeltek vele szemben. 1948-tól családjával portugáliai emigrációban élt családjával, ahonnan élénk kapcsolatot tartott az emigráns magyar politika is és katonai körökkel. 1957-ben hunyt el. Terjedelmes emlékiratot hagyott hátra, melyben saját

politikusí szerepét pozitívan értékelí: HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Kánya Kálmán (1869–1945) diplomata, politikus, külügyminiszter. Diplomáciai pályafutását Konstantinápolyban kezdte mint alkonzul, 1904-ben konzullá nevezték ki, 1905-től a közös külügyminisztériumban teljesített szolgálatot. 1913-ban a Monarchia mexikói követe, meghatalmazott miniszter. 1920-tól 1925-ig a külügyminiszter állandó helyettese. 1925-ben berlini követ lett, majd 1933. február 4-től 1938. november 28-áig külügyminiszter a Gömbös-, Darányi- és Imrédy-kormányokban. Az ő külügyministersége alatt ment végbe Magyarország csatlakozása a Berlin–Róma-tengelyhez a revizionista politikai törekvések jegyében. Ezen belül az Olaszországgal való fokozott együttműködéssel igyekezett ellensúlyozni Németország egyre növekvő hegemóniáját, de megkísérelt a lehetőségekhez képest jó kapcsolatokat fenntartani a nyugati hatalmakkal, illetve a kisantant felé is tett közeledő lépéseket. 1938 augusztusában Horthy és Imrédy németországi látogatása napjaiban Bledben megegyezett a kisantant államokkal Magyarország fegyverkezési egyenjogúsága elismerésének kérdésében, amivel legalizálni kívánta a magyar háborús készülődést. 1938. szeptember 20-án Imrédy miniszterelnökkel Berchtesgadenbe repült és felkérte Hitlert a magyar területi igények támogatására. 1938 októberében vezetője volt a komáromi magyar–csehszlovák tárgyalásokon részt vevő delegációnak. Miután

az 1938. november 21-ei német olasz demars miatt Kárpát-Ukrajna tervezett megrohanásától az Imrédy-kormánynak el kellett állnia, lemondott a külügyminiszterségről. 1935. október 4-én Horthy örökös felsőházi taggá nevezte ki. A II. világháború idején a Bethlen–Kállay vezette politikai csoporthoz tartozott. 1945-ben hunyt el. Pályájáról lásd bővebben: TÓTH Imre, *Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

Károlyi Gyula (1871–1947) gróf, nagybirtokos, politikus, miniszterelnök, Tanulmányait a budapesti, a bonni és berlini egyetemen végezte. 1905-től főrendiházi tag, 1906-ban Arad vármegye és város főispánja lett. 1919. május 5-én, Aradon ellenforradalmi kormányt alakított, ennek székhelyét május 29-én Szegedre helyezték át, majd július 12-én lemondott. 1927-től a felsőház tagja, 1928-tól koronaőr volt. 1930. december 9-től 1931. augusztus 24-éig külügyminiszter a Bethlen-kormányban, 1931. augusztus 24-étől 1932. október 1-jéig ismét miniszterelnök volt. A gazdasági válság mélypontján Horthy személyes bizalmasaként és rokonaként került a kormányra. A válságon az állami gazdasági beavatkozás fokozására tett intézkedések mellett elsősorban szigorú költségvetési takarékossgal igyekezett úrrá lenni. Ezek elsősorban a kisembereket sújtották (a köztisztviselők létszámának csökkentése, fizetések leszállítása, adóemelések), és fokozták az amúgy is hatalmas méretű elégedetlenséget. 1931. szeptember 19-én kelt rendeletével elrendelte a statáriumot, korlátozta a gyülekezési jogot, betiltott minden

politikai jellegű népgyűlést, felvonulást, körmenetet. Külföldi kölcsön reményében külpolitikájában közeledő lépéseket tett Franciaország felé. 1932-ben lemondott és Szatmár vármegyei birtokára vonult vissza gazdálkodni. 1939-ben a második zsidótörvény elleni tiltakozásképpen lemondott felsőházi tagságáról. A II. világháború idején mint Horthy legszorosabb személyi és tanácsadói körének tagja támogatta a sikertelen kiugrási kísérletet. 1947-ben hunyt el Budapesten. Politikusi pályájáról lásd többek között: MÁRKUS László, *Károlyi Gyula-kormány bel- és külpolitikája, Budapest*, Akadémiai Kiadó, 1968., illetve egy korszerűbb monográfia: PÜSKI Levente, *A Horthy-korszak szürke eminenciása. Károlyi Gyula (1871–1947)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

Kárpáthy Kamilló (1876–1952) katonatiszt, tábornok, felsőházi képviselő. Kassán és Pécsen járt gimnáziumba, majd a bécsújhelyi katonai akadémiát és a bécsi hadiakadémiát végezte el. 1914-ben a 37. honvéd gyaloghadosztály vezérkari főnökeként vonult be a háborúba. 1915-ben a galíciai fronton szolgált alezredesként, majd 1917-ben ezredessé léptették, elő és kinevezték a 306. gyalogezred parancsnokává. 1918-ban a Honvédelmi Minisztérium I. osztályának főnöke lett. Október 31-én, Budapesten a forradalom foglya lett. 1919-ben szolgálati nyugállományba vonult. 1920-ban visszahelyezték katonai tényleges állományba, 1921-ben a budapesti 1. honvéd gyalogezred parancsnoka lett. 1922-ben vitézzé avatták és tábornokká léptették elő. Egyes

források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos társaság vezetőségi tagja volt. 1923–1926 között a Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémia parancsnoka volt. 1925. májusától altábornagyi rendfokozatban az 1. honvéd vegyesdandár parancsnoka lett. 1930-ban gyalogsági tábornokká léptették elő, és öt éven keresztül a Magyar Királyi Honvédség vezérkari főnöke. 1935-ben vonult végleg nyugállományba. Az 1938-as eucharisztikus világtalálkozó egyik főbizottságának elnöke volt. 1941-től nyugállományú vezérezredes és magyar királyi titkos tanácsos, 1942–1944 között felsőházi tag volt. A háború után, 1950-ben kitelepítették Beszenszegrre, itt hunyt el 1952-ben.

Klebelsberg Kunó (1875–1932) gróf, miniszter, az MTA tagja. Budapesten, Berlinben, Münchenben és Párizsban végezte tanulmányait. A miniszterelnökségen fogalmazó, majd osztálytanácsos, 1910-től közigazgatási bíró, 1914-től vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár. Az I. világháború idején a Nemzeti Munkapárt egyik országos szervezője. 1917-től a Hadigondozó Hivatal elnöke, majd a miniszterelnökség politikai államtitkára és Kolozsvár országgyűlési képviselője. 1919 februárjában Bethlen István gróffal együtt megszervezte a Nemzeti Egyesülés Pártját. Az 1920-ig egyesült keresztény párti, az 1922-től egységes párti képviselő. 1921. december 3-ától 1922. június 16-áig belügyminiszter, 1922. június 16-ától 1931. augusztus 24-éig vallás- és közoktatásügyi miniszter, időközben 1930-ban népjóléti és munkaügyi miniszter is a Bethlen-kormányban.

A Magyar Történelmi Társulat és több társadalmi és tudományos egyesület elnöke volt. Minisztersége idején kiépítették a tanyasi iskolák hálózatát, megreformálták a polgári iskolát és leányközépiskolát, lerakták a szegedi egyetem alapjait és felállították a bécsi, berlini és római magyar intézeteket. Pályájáról bővebben lásd: UJVÁRY Gábor, „Egy európai formátumú államférfi”. *Klebensberg Kuno (1875-1932)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2014.

Kovarcz Emil (1899–1946), katonatiszt, radikális jobboldali politikus, miniszter. Az első világháborúban katonaként harcolt, majd beállt a román megszállók ellen harcoló Székely Hadosztályba, végül 1919-ben a szegedi ellenforradalmi erők Nemzeti Hadseregének katonája lett. Ostenburg-Morawek Gyula tiszti különítményéhez tartozott, 1920. február 17-én irányítóként vett részt Somogyi Béla és Bacsó Béla szociáldemokrata újságírók meggyilkolásában. A felelősségre vonást a kormányzói amnesztiának köszönhetően elkerülte, 1922 és 1931 között a csendőrség kötelékében szolgált, majd 1931 és 1938 között, őrnagyi rendfokozatban a Ludovika Akadémia tanáraként dolgozott. 1938-ban nyugállományba vonult, pályáját radikális jobboldali politikusként folytatta, a Szálasi Ferenc vezette Nyilaskeresztes Párt egyik vezetője lett, és 1938 és 1941 között a párt országgyűlési képviselője is volt. Kovarcz többek között a nyilaskeresztes mozgalom titkos társaság módjára működő, az akár erőszakos hatalomátvételt előkészítő, fegyveres csoportjait vezette, ennek következtében pedig 1940-ben egy, a Dohány utcai

zsingáóga ellen elkövetett merényletben való részvétel miatt büntetőeljárás indult ellene, végül ötévi szabadságvesztésre ítélték, de a felelősségre vonás elől Németországba szökött. Innét csak 1944 márciusában, Magyarország német megszállása után tért haza, majd az 1944. októberi nyilas puccs egyik fő szervezője, Szálasi Ferenc németbarát kormányában pedig a nemzet mozgósításáért és totális harcba állításáért felelős tárcanélküli miniszter lett. A második világháború után a népbíróság végül 1946. május 2-án halálra ítélte háborús és népellenes bűncselekményekért, az ítéletet pedig még aznap végre is hajtották.

Kozma Miklós (1884–1941), katonatiszt, politikus. A Ludovika Akadémia elvégzése után huszár hadnagyként szolgált, emellett jogot is tanult. 1919-ben Szegeden a Nemzeti Hadsereg propaganda- és védelmi osztályának vezetője volt, majd 1922-ben Horthy kinevezte a Magyar Távirati Iroda élére. 1934-től felsőházi tag lett, majd 1935. március 4-étől 1937. február 3-áig a Gömbös-, majd Darányi-kormány belügyminisztere. Ő irányította az 1935. évi választásokat. Darányi kezdetben mérsékelt, a parlamentre támaszkodó politikájával nem értett egyet, és ez vezetett lemondásához. 1937 márciusában ismét az MTI és az érdekkörébe tartozó vállalatok elnökévé választották. 1938 őszén a Kárpátalja visszafoglalására indult diverziós vállalkozás egyik vezetője, 1940–41-ben a visszafoglalt Kárpát-Ukrajna (Kárpátalja) kormányzói biztosa volt. Kormányzói biztosként fontos szerepe volt az első

magyarországi zsidódeportálás elindításában, melynek értelmében mintegy 15 ezer, a zöldhatáron át Magyarországra menekült úgynevezett hontalan galíciai zsidót, aki nem rendelkezett hivatalos iratokkal, visszatoloncoltak a határon túlra, ahol azonban többségüket a megszálló német hadsereg meggyilkolta. 1941-ben hunyt el. Irathagyatéka a korszak igen értékes, sokat kutatott történelmi forrása: HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár – Kozma Miklós iratai.

Lendvai István (1888–1945) író, költő, újságíró, radikális jobboldali politikus, az Egységes Párt, majd a belőle kiváló Fajvédő Párt nemzetgyűlési képviselője.

Liszka Béla (1895–1978) katona, köztisztviselő, politikus, Kecskemét polgármestere. Középiskoláit és a jogot Kecskeméten végezte. Még a doktorátus megszerzése előtt, 1915-ben katonai szolgálatra vonult be. Előbb az orosz fronton harcolt, ahol 1916 júniusában fogságba került, de megszökött. Ezután a román fronton harcolt. A Tanácsköztársaság alatt részt vett az ellenforradalmi mozgalomban, 1919 áprilisában élére állt a szentkirályi felkelésnek. A felkelést leverték, Liszka Béla Szegedre menekült és belépett a Nemzeti Hadseregbe. 1921. május 9-én leszerelt, május 10-én Kecskemét város szolgálatába lépett. 1922-től aljegyzőként működött, 1938-ban Kecskemét város polgármesterévé választották. 1944-ben fogadta a német megszállókat, együttműködött a Gestapóval, beleegyezésével kezdte meg működését a

nyilasok kecskeméti szervezete. 1944. október 20-án az elsők között tett esküt a Szálasi-kormányra. A háború után nyugatra menekült, Münchenben hunyt el 1978-ban.

Márffy József (1899–1971) az első világháborúban tiszthelyettes, majd banktisztviselő, terrorista, paramilitáris vezető, radikális jobboldali politikus, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztálya IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának vezetője. Társaival 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen bombamerényletet követnek el, és ezáltal számos, általuk hazafiatlannak, a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnék. A bombamerényletben nyolc ember halt meg. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt bombaper, illetve Márffy-per néven szerepel. Első fokon halálra, másodfokon 6, harmadfokon 8 év börtönbüntetésre ítélték. A börtönből való, 1929-es szabadulása után Kőszegen telepedett le. Politikai pályájára lépett, és előbb mint a kormányzó Egységes Párt, később, mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett. A háború vége után néhány hónapra internálták, vádat azonban nem emeltek ellene. Szabadulása után haláláig továbbra is Kőszegen élt, nyugdíjazásáig egy helyi termelőszövetkezetben dolgozott. Nyugdíjasként hunyt el 1971-ben.

Miklós Andor (1880–1933), született Klein Ármin, újságíró, az Est-lapok kiadója és tulajdonosa. Újságírói pályáját 1901-ben a Magyar Szónál kezdte. 1902-ben a Pesti Napló közgazdasági rovatának szerkesztésével bízták meg. 1910-ben megalapította az Az Est című politikai napilapot, melyet a 20-as, 30-as években a középrétegek népszerű és rendkívül elterjedt napilapjává fejlesztett. Főként friss, szenzációkat kereső hírszolgálatával tűnt ki, emellett igyekezett a függetlenség látszatát megőrizni anélkül, hogy valóban ellenzéki szerepre vállalkozott volna, aki lényegében a liberális nagypolgárság álláspontját képviselte a sajtóban, később vállalata érdekkörébe vonta a Pesti Napló és Magyarország c. lapokat. Sikerét annak is köszönhetette, hogy a kor íróinak nagy részét, akik anyagilag rászorultak, napilapjainál rendszeresen foglalkoztatta. Tulajdonosa és irányítója volt emellett az Athenaeum Nyomdai és Irodalmi Intézetnek, a korszak legnagyobb könyv- és lapkiadójának. Felesége Gombaszögi Frida színésznő volt.

Nádossy Imre (1872–1935). jogász, országos rendőr-főkapitány (1920–1926). Az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja, illetve 1920-ban a Wolff Károly vezetésével működő titkos társaság képviselője az Egyesült Keresztény Liga vezéri tanácsában is. Tagja lehetett a Kettőskereszt Vérszövetségnek is (Vö. L. NAGY, i. m. 16.). Irányító szerepe volt a frankhamisításban. A Kúria 1926 októberében három és fél évre ítélte, de 1928 ápriliásban

kormányzói amnesztiában részesült, végül nyugdíjazták. A politikától végleg visszavonult, további állami hivatalt nem viselt, haláláig családja helesfai birtokán élt. 1935-ben, váratlanul hunyt el Budapesten.

Nagyatádi Szabó István (1863-1924) kispap, politikus, miniszter. 1908-tól parlamenti képviselő, 1918 – 19-ben az Országos Kispapárt elnöke. Az 1918. október utolsó napjaiban alakuló Hadik-kormányban vállalta a földművelésügyi tárcát. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom győzelme után a Berinkey-kormányban a földreform ügyeivel megbízott tárcanélküli, majd népgazdasági miniszter. A Tanácsköztársaság bukása után 1919. augusztus 15-étől augusztus 27-éig a Friedrich-kormány földművelésügyi minisztere. 1919. szeptember és november között többször kilátásba helyezte az ellenzéki Liberális Blokkhoz való csatlakozást, míg végül Horthy nyomására a Sokorópátkai Szabó-féle Kispapárttal egyesült, és a Keresztény Blokk tagja lett. 1919-től kezdve lényegében folyamatosan betöltötte az agrárügyekért felelős miniszteri tisztséget a Huszár-, a Simonyi-Semadam-, a Teleki- és a Bethlen-kormányokban. Fokozatosan lemondott a párt 1909-ben, majd 1918 novemberében megfogalmazott demokratikus agrárprogramjáról. Nevéhez fűződik az 1920. XXXVI. tc., amely a földbirtok „helyesebb” megoszlását tűzte ki célul, de a reform összes fő kérdését homályban hagyta, így csupán egyfajta kerettörvény volt. 1922 elején Bethlen miniszterelnök és volt munkapárti politikusok beléptek a Kispapártba, így

a párt vezetése a kezükbe került, létrejött az úgynevezett Egységes Párt. 1924 októberében titkára, Eskütt Lajos révén korrupciós ügybe keveredett, ami miatt lemondásra kényszerült. Ezután szülőfalujában vonult vissza, ahol nem sokkal később hirtelen elhunyt.

Ostenburg-Morawek Gyula (1886–1944) katona- és csendőrtiszt, különítményparancsnok, radikális jobboldali politikus. A Magyarországi Tanácsköztársaság bukása után Sopron csendőrparancsnoka volt. Különítménye gyilkolta meg – többek között – Somogyi Bélát és Bacsó Bélát, a Népszava újságíróit. 1920. március 1-jén, a kormányzóválasztáskor a csapatai biztosították a rendet a Nemzetgyűlésben. 1921. augusztus 28-án megtagadta meg Sopron kiürítését, ezzel lehetőséget teremtve arra, hogy a város végül Magyarország része maradjon. Csendőrei segítségével a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképp jött létre 1921. november 4-én a rövid életű Lajtabánság de facto állam. A király második visszatérési kísérletének alkalmával (1921. október 20–23.) különítményével Sopronban állomásozott, és IV. Károly királyhoz csatlakozott, aki Sopronban ezredessé léptette elő. 1921. október 21-én, a budaörsi csata után rövid ideig fogságban volt, majd 1921. október 25-én amnesztiában részesült. Végül nyugdíjazták és félreállították, különítményét feloszlatták. Ezek után ismert, de kevésbé befolyásos radikális jobboldali politikusként működött. 1932-ben Prónay Pállal közösen létrehozta a Magyar Országos Fasiszta Pártot, mely a kormánypárt

szélsőjobboldali ellenzékéként működött, majd beleolvadt egyéb pártkezdeményekbe. 1944-ben hunyt el Budapesten.

Papp Dezső (?–?) katonatiszt, honvéd alezredes. 1917-től szolgált a honvédségben, 1926-ban a külügyi és a honvédelmi minisztérium közös alárendeltségében működő különleges titkosszolgálati csoport vezetőjének nevezték ki. A csoport felszámolása után, 1938 előtt Papp Dezső a szegedi V. hadtest 2. osztályának parancsnoka volt. Életrajza további motívumai ismeretlenek. Vö. UJSZÁSZY, i. m. 358.

Piroska János (1894–1987) katonatiszt, festőművész, jobboldali politikus. 1894-ben született Csongrádon. 1914-ben leérettségizett, majd az évben önént bevonult az 5. honvéd gyalogezredbe. 1915-ben az orosz frontra vitték, ahol kétszer is súlyosan megsebesült. Végül az olasz frontról szerelt le főhadnagyi rangban. 1921 szeptemberében beiratkozott a Képzőművészeti Akadémiára, ahol Glatz Oszkár, Edvi Illés Aladár és Rudnay Gyula voltak a mesterei, végül rajztanári diplomát szerzett. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Héjjas Iván által szervezett jobboldali paramilitáris alakulat, az Alföldi Brigád egyik csongrádi vezetője volt. 1923–1924 során a három halálos áldozatot követelő csongrádi bombamerénylet szervezésével vádolták meg, azonban vádlott-társaival együtt minden vád alól felmentették. Ezután politikai pályára lépett, 1930-ban jogi diplomát szerzett, 1933-ban Csongrád város főjegyzője,

majd polgármestere lett. Hivatali idejének nyolc éve alatt nagyszabású építkezések indultak a városban, az ez időben véghezvitt fejlesztések pedig jelentősen meghatározták Csongrád későbbi városképét. 1945-ben, Magyarország szovjet megszállása után letartóztatták, és népbírószági eljárás indult ellene háborús és népellenes bűncselekmények gyanúja miatt, amelyben azonban minden vád alól felmentették. A családnak azonban ezzel együtt is minden vagyonát, ingatlanát elkobozták, folyamatos rendőri megfigyelés alatt tartották őket, majd 1952-ben pedig Piroska Jánost végül egy rövid időre a hortobágyi kényszermunkatáborba internálták. 1956-ban a volt polgármester kisebb közéleti szerepet vállalt a forradalomban, emiatt rövid időre ismét letartóztatták. Ezután végleg visszavonult a közélettől, gazdálkodással és festéssel foglalkozott, és 1987-ben, 92 éves korában hunyt el szülővárosában. Pályájáról és munkásságáról lásd bővebben: TÓTH Attila, *Piroska János élete és festészete*, Csongrád, Magánkiadás, 2009.

Prohászka Ottokár (1858–1927) Székesfehérvár püspöke, teológus professzor, hitszónok, politikus, a parlament felsőházának tagja, a dualizmus és a Horthy-korszak elejének egyik legnagyobb köztiszteltetnek örvendő egyházi személyisége. Az 1920-as években gyakran feltűnt az Ébredő Magyarok Egyesülete rendezvényein, vállalt politikai antiszemitizmusa miatt személye és munkássága a mai napig élénk viták tárgya. Pályájáról bővebben lásd:

SZABÓ Ferenc SJ, *Probászka Ottokár élete és műve (1858–1927)*, Budapest, Szent István Társulat, 2007.

Prónay Pál (1874–1946) földbirtokos, katonatiszt, radikális jobboldali politikus, különítményparancsnok, rövid ideig Lajtabánság de facto állam államfője. Az az első világháborúban a Jászkun Huszárezredben szolgált, és mint százados szerelt le. A tanácsköztársaság kikiáltása után, Szegeden 1919 júniusban leszerelt tisztekből és altisztekből különítményt szervezett, amely szorosan együttműködött Horthy Nemzeti Hadseregével. A Tanácsköztársaság bukása után különítményesei számos súlyos atrocitást, önkényes gyilkosságot követtek el. Az 1920-as években vezető szerepet töltött be az Ébredő Magyarok Egyesületében. Döntő szerepet játszott a nyugat-magyarországi felkelés kiobbantásában, a felkelés során a magyar irreguláris alakulatok megakadályozták az osztrák csendőralakulatok bevonulását a Magyarország által a trianoni döntés által kiürített Sopronba és az elcsatoltak ítélt határterületre, majd az 1921. október 4-ére összehívott nemzetgyűlésen kikiáltották a független Lajtabánságot, melynek vezetőjévé megválasztották Prónayt lajtai bán címmel. A fegyveres ellenállás kényszerítette az Antanthatalmakat a soproni népszavazás kiírására. IV. Károly király második visszatérési kísérlete idején Prónay megtagadta a legitimista katonai egységek elleni fellépést, ezért Bethlen István és Gömbös Gyula kizárta az Etelközi Szövetségből, a korszak befolyásos titkos társaságából, nyugdíjazták és félreállították, azonban a továbbiakban is

részt vett a szélsőjobboldali megmozdulásokban. A két világháború közti időszak egyik ismert, de az 1930-as években már nem túl meghatározó radikális jobboldali politikusa. Budapest ostroma idején újabb különítmény szervezésébe fogott, amely azonban nem játszott különösebb szerepet a háborúban. A szovjet csapatok 1945. március 20-án elfogták és elhurcolták, majd a Szovjetunió Állambiztonsági Szerveinek Különleges Tanácsa 1946. június 10-én 20 év kényszermunkára ítélte. Halálának pontos időpontja máig ismeretlen, feltehetően szovjet fogságban hunyt el 1946-ban vagy valamivel később. Tevékenységéről Bodó Béla írt angol nyelven kismonográfiát. Lásd: BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

Ráday Gedeon (1872–1937) jogász, politikus, főispán, belügyminiszter. Iskoláit Bécsben és Budapesten végezte. Pályáját mint közigazgatási gyakornok kezdte Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében. Politikusként Tisza István hívei közé tartozott, és a főrendiházban is több jelentős sikert könyvelhetett el mint szónok. 1910-ben kinevezték Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét törvényhatósági jogú város főispánjává, de ezen tisztségeiről lemondott, amikor 1917-ben bevonult a hadseregbe. A tanácsköztársaság idején fogságba esett, de megszökött, majd Bécsbe utazott, ahol a gróf Bethlen István vezette Antibolsevista Comité alelnöke volt. Ebben a minőségében

szoros összeköttetésben volt a szegedi ellenforradalmi kormánnyal. A tanácskormány bukása után Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kormánybiztos főispánja lett, ezen kívül Jász-Nagykun-Szolnok vármegye és Kecskemét kerületi kormánybiztos. 1921 áprilisától decemberéig belügyminiszterként működött. Ráday az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja volt (vö. ZADRAVECZ, i. m. 132–133), illetve vezető szerepet tölthetett be a Kettőskereszt Vérszövetségben is (vö. SHVOY, i. m. 91.), ily módon pedig szerepe lehetett abban is, hogy a fehérterror felelősei, így Héjjas Iván is elkerüljék a számonkérést. 1922-ben Nagykőrös város nemzetgyűlési képviselőjévé választották. 1937-ben hunyt el.

Rakovszky Iván (1885–1960) jogász, politikus. Jogi tanulmányai után pályáját Turóc vármegye szolgálatában kezdte. 1910-től 1918-ig munkapárti, 1920-tól 1935-ig egységes párti képviselő volt. 1922. június 16-a és 1926. október 15-e között belügyminiszter Bethlen István kormányában. A frankhamisítási botrány miatt lemondott, majd 1928-tól 1935-ig a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke lett. 1941. április 28-ától a Közigazgatási Bíróság elnöke és felsőházi tag volt. 1944. augusztus 29-étől október 16-áig vallás- és közoktatásügyi miniszter volt a Lakatos-kormányban. Nevéhez fűződik a rendőrség újjászervezése, a vármegyei törvényhatóságok reformja és az 1925. évi választójogi törvény.

Rassay Károly (1886– 1958), született Rasch Károly, jogász, politikus, lapszerkesztő. 1912-ben ügyvédi irodát nyitott Zentán, 1914-ben Budapesten törvényszéki jegyző, majd kúriai tanácsjegyző, 1915-től az igazságügyi minisztériumban miniszteri titkár. 1919-ben részt vett a Tanácsköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedésekben. A Huszár-kormányban (1919. nov. 25. – 1920. márc. 15.) az igazságügyi minisztérium politikai államtitkára. 1921-ben megalapította a Független Kisgazda, Földműves és Polgári Pártot, majd Vázsonyi Vilmos halála után a Demokrata Párttal egyesülve a Független Nemzeti Demokrata Pártot. Rövid idő múltán a pártban bekövetkező szakadás miatt létrehozta a Nemzeti Szabadelvű Pártot, amely 1935-ben a Polgári Szabadságpárt nevet vette fel. Mint a polgári demokrácia híve, és mint mérsékelt, több esetben a kormányokkal szemben lojális, de a szélsőjobboldali és németbarát irányzatokkal szemben álló ellenzéki képviselő hallatta szavát a parlamentben. 1923-ban megalapította és 1944-ig szerk. az *Esti Kurir* című liberális napilapot. 1944 márciusában a németek letartóztatták és Mauthausenbe hurcolták. Visszatérése után már nem vett részt a politikai életben, 1958-ban hunyt el. Életpályájáról lásd részletesebben: L. NAGY Zsuzsa, *Egy politikus polgár portréja. Rassay Károly*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.

Salló János (1906–?) radikális jobboldali politikus, fiatakorúként a Márrfy-per egyik vádlottja. Később jogi egyetemet végzett, majd a Turul Szövetség nacionalista ifjúsági szervezet egyik vezetőjeként működött, majd a

Magyar Nemzeti Front nevű magyar nemzetiszocialista pár egyik alapítójaként tűnt fel 1936-ban, mely 1940-ben beolvadt a Szálasi Ferenc vezette Nyilaskeresztes Pártba. Halálának pontos időpontja ismeretlen. Vö. KARSAI László, *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, Budapest, Balassi Kiadó, 2016, 502.

Shvoy Kálmán (1881–1971) katonatiszt, politikus, tábornok. 1895-ben hadapród tiszthelyettessé avatták a Ludovika Akadémián, a Hadiakadémiát 1902 és 1904 között végezte el. Az I. világháborúban annak kezdetétől végéig részt vett különböző vezérkari beosztásokban. 1918. december 13-a és 1919. március. 7-e között a szegedi Katonatanács elnöke volt. 1919 júniusától jelentős szerepet vállalt a Nemzeti Hadsereg szervezésében, 1922. november 20-ától a vezérkari főnök szárnysegédje, majd 1923. március 1-jétől a honvédfőparancsnok vezérkari főnöke volt. 1924–25-ben a 9. gyalogezred parancsnoka, 1925 és 1930 között az V. vegyesdandár gyalogsági parancsnoka volt, 1926. május 1-jén léptették elő tábornokká. 1930-tól 1934. szeptember 1-jei nyugdíjaztatásáig az V. vegyesdandár parancsnoka volt, 1931. május 1-jétől altábornagyi rangban. Ezután bekapcsolódott a politikai életbe, Szeged országgyűlési képviselője és a kormánypárt véderőbizottságának elnöke lett. Gömbös Gyula 1936-os halála után szembefordult a kormánypárttal, a fajvédő és nyilas irányzatokkal egyaránt. A háború végén a nyilas hatóságok internálták, csak 1945 áprilisában tért vissza Szegedre, ahol haláláig visszavonultan élt. Bár a szocialista

hatóságok igazolták, főtiszti rendfokozatától és nyugdíjától megfosztották. 1971-ben, 90 évesen hunyt el.

Sigray Antal (1879–1947) gróf, nagybirtokos, legitimista politikus. Tanulmányait Angliában és Budapesten végezte. 1904-től főrendiházi tag volt. 1919-ben Bécsben az Antibolsevista Comité egyik vezetője lett, a Friedrich-kormány Nyugat-Magyarország főkormánybiztosává nevezte ki. A király második visszatérési kísérletének alakalmával, 1921 októberében csatlakozott IV. Károlyhoz, a puccs összeomlása után tíz hétig vizsgálati fogságban tartották. Ezután a legitimista politikai erők egyik vezetője lett. 1920-tól 1939-ig keresztény ellenzéki programmal nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő, 1939-től a felsőház tagja. 1943. dec. 14-én felsőházi képviselőként fellépett Magyarország háborúból való kilépése és a békekötés mellett. 1944. március 19-én, a német megszálláskor a németek elhurcolták és a mauthauseni koncentrációs táborba zárták. A tábor felszabadulásakor már súlyos betegen emigrált Svájcba, majd onnan az Egyesült Államokba, ahol 1947-ben elhunyt.

Siménfalvy Tihamér (1878–1929) ezredes, később tábornok, radikális jobboldali katonatiszt volt a Horthy-korszakban, aki többek között a német és az osztrák szélsőjobboldali körökkel is kereste a kapcsolatot. Az első világháború vége felé a Székely Hadosztály vezérkari főnöke volt, majd az ellenforradalom idején Horthy Miklós belső körének tagja lett, és a Fővezérség titkosszolgálati

feladatokat ellátó, II/b osztályának belső szervezeti alosztályát vezette. A rendelkezésre álló adatok szerint ő volt az 1920-as években ő volt Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka. Az 1920-as évek elején vezérkari tisztként részt vett a katonai titkosszolgálat, a későbbi 2. vkf. osztály, illetve az ugyancsak titkosszolgálati feladatokat is ellátó későbbi 5. vkf. sajtó- és propagandaosztály megszervezésében is (Vö. UJSZÁSZY István, *Vallomások aholtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 355.). 1926-ban vezérőrnagyi rendfokozatú tábornokká léptették elő. Befolyásos tagja volt az Etelközi Szövetségnek is, később a Vitézi Rend egyik vezetője, vitézi törzskapitány lett. 1929-ben váratlanul hunyt el.

Sombor-Schweinitzer József (1895–1953) jogász, rendőrtiszt, főkapitány-helyettes, 1919-től a magyar államrendőrség budapesti főkapitányságán különböző magas pozíciókat betöltve a Horthy-korszakban végig a magyar politikai rendőrség egyik ismert vezetője. Politikai nézeteit tekintve középutas volt, idegenkedett a szélsőségektől, keményen fellépett mind a szélsőjobboldali, mint a szélsőbaloldali mozgalmakkal szemben. 1944. március 19-e után a Gestapo letartóztatta, és egy német koncentrációs táborba deportálták. A háború után az OSS, az amerikai katonai titkosszolgálat, a CIA

elődszervezetének munkatársaként Himler Márton magyar származású amerikai ezredes segítőtársa a magyar háborús bűnösök felkutatásában. Amerikai emigrációban hunyt el 1950-ben. Történetileg értékes feljegyzést hagyott hátra a korabeli szélsőjobboldali szervezetekről, mely forráskiadvány formájában is megjelent: SOMBOR-SCHWEINITZER József, *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932-1943*, forráskiad. KOVÁCS Tamás, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.

Szmrecsányi György (1876–1932), legitimista politikus, Pozsony vármegye főispánja, nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője. Jogi tanulmányainak befejezése után a statisztikai hivatalban, később a kereskedelmi minisztériumban dolgozott. 1905-ben a Szabadelvű Párt programjával választották országgyűlési képviselővé, de hamarosan a Néppárthoz csatlakozott. 1917 és 1918 között Pozsony város és vármegye főispánja volt. A Tanácsköztársaság alatt, 1919-ben, Bécsbe menekült és élénken részt vett a Bethlen István által vezetett Antibolsevista Comité tevékenységében. A legitimista mozgalom egyik legaktívabb szereplőjeként, tagja volt a Tanácsköztársaság bukása utáni első és második nemzetgyűlésnek, amelynek 1920-tól 1921-ig az alelnöke is volt. IV. Károly visszatérési kísérleteit élénken támogatta, emiatt mind a politikában, mind az Ébredő Magyarok Egyesületében háttérbe szorult. 1932-ben hunyt el Budapesten.

Teleki Pál (1879–1941) politikus, miniszterelnök, földrajztudós, egyetemi tanár, az MTA tagja. Egyetemi tanulmányai után 1903-ban államtudományi doktor, majd a budapesti egyetem földrajzi tanszékén egyetemi gyakornok lett. A külföld 1909-ben figyelt fel tudományos munkásságára. Svájcban érte a Tanácsköztársaság kikiáltásának híre, 1920. április 19-étől a Simonyi-Semadam-kormány külügyminisztere, július 19-étől 1921. április 13-áig Magyarország miniszterelnöke. Ratifikáltatta a trianoni békét, fellépett a különítmények garázdálkodása ellen, meghozatta a nemzetgyűléssel a zsidóellenes numerus clausus törvényt, a Nagyatádi Szabó-féle földreformot. IV. Károly első visszatérési kísérlete után lemondott. 1926-ban belépett a kormánypártba, 1927-től 1938-ig felsőházi tag, majd ismét képviselő. 1924–25-ben népszövetségi megbízásból tagja volt a moszuli olajvidék Irakhoz tartozását javasoló szakértői bizottságnak. Kiállt a Párizs környéki békék revíziója mellett, számított Németország közreműködésére az európai status quo megbontásában, de elsőik közt ismerte fel a hitleri birodalom veszélyességét is. 1938. május 14-től vallás- és közoktatásügyi miniszter Imrédy Béla kormányában. 1938-ban a komáromi cseh-magyar tárgyalásokon előkészítője az első revíziós eredménynek. 1939. február 16-ától 1941. április 3-áig másodízben miniszterelnök. Csatlakozott az antikomintern paktumhoz, végrehajtotta Magyarország kilépését a Népszövetségből. Meghozatta a második zsidótörvényt és egy mérsékelt földreform-törvényt. A II. világháború

kitörésekor elhárította a német csapatok átszállítási kérelmet, az olasz semlegességre támaszkodva a fegyveres semlegesség álláspontján állt, a lengyel menekülteket befogadta. Jugoszláviával örökbarátsági szerződést kötött semlegesítése céljából. Az 1941. márciusi belgrádi németellenes fordulat nyomán azonban Hitler éppen Jugoszlávia ellen kívánt katonai együttműködést, revíziós lehetőséget ajánlva fel Magyarországnak. 1941. április 3-án öngyilkosságot követett el, Horthyhoz írt búcsúlevelében elítélte a Jugoszlávia elleni magyar támadást. Pályájáról lásd bővebben: ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

Ulain Ferenc (1881–?) ügyvéd, publicista, radikális jobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött és részt vett a tanácsköztársaságot megdöntő ellenforradalomban. Összeköttetést hozott létre a magyar és a bajor szélsőjobboldali politikai erők között. Az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és vezetőségi tagja. 1919-ben megalapította a Szózat című radikális napilapot. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képviselő, 1923-ban kilépve az Egységes Pártból Gömbös Gyulával együtt a fajvédő párt egyik alapítója, 1931-től ismét parlamenti képviselő. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. Halálának helye és ideje nem ismert – 1945-ben a szovjet megszállás elől Németországba menekült, feltehetőleg 1945 után, emigrációban hunyt el.

Zadvarecz István (1884–1965) hitszónok, ferences szerzetes, tábori püspök. Tizennégy éves korában lépett be a ferences közösségbe, teológiából és filozófiából doktorált, 1907-ben szentelték pappá. Baján és Gyöngyösön tanított teológiát, majd a szegedi ferences plébánia házfőnöke lett. Az 1919-es kommunista diktatúra idején nyíltan szót emelt az embertelenséggel szemben barátjával, Lőw Immánuel szegedi rabbival együtt. Az ellenforradalom idején Szegeden alakult ki szoros barátsága Horthy Miklóssal, Magyarország későbbi kormányzójával. Horthy felkérésére Csernoch János hercegprímás Zadvareczet felterjesztette Rómánál tábori püspöki kinevezésére, egyben felkérte őt a magyar tábori püspökség megszervezésére. Tábori püspökként aktívan részt vett a politikában, támogatta a kormányzat irredenta céljait. A király visszatérési kísérleteinek idején legitimista álláspontra helyezkedett, ezért barátsága Horthyval meggyengült. 1925–26-ban valószínűleg részt vett a frankhamisításban is. 1927-ben lemondott a tábori püspökségről, ezután papi tevékenységet folytatott, pasztorációs úton kétszer járt Amerikában, egyszer a Szentföldön. Könyveket írt, beszédeket tartott. Személyiségének érdekes vonása, hogy ugyan következetesen irredenta eszméket vallott, ezzel együtt pedig radikális jobboldali politikusokhoz is kapcsolatok fűzték, egyáltalán nem volt antiszemita. A nyilas uralom alatt jelentős zsidómentő tevékenységet folytatott, ennek ellenére 1945-ben letartóztatták és két év börtönre ítélték, 1947 tavaszán szabadult. 1947 és 1950 között a máriagyúdi

ferences kolostorban lakott, 1950-ben a kolostor bezárása után Budapestre, a Lotz Károly utcába költözött. A Kádár-korszakban Budapestről kitiltották, a politikai rendőrség folyamatosan megfigyelte. 1965. november 13-án hunyt el Zsámbékon. Pályájáról, valamint 1944-45-ös zsidómentő tevékenységéről lásd többek között: VESZPRÉMY László Bernát, „*Ne hagyjátok őket elcipelni!*”. *Zadravec, István és a holokauszt*, Sapientiana, 2016/1, 78–91.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

Budapest Főváros Levéltára, Budapest (HU-BFL)

HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai pere.

HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Dr. Kiss Gábor Jenő pere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/041. Apor Viktor és társai pere.

HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Héjjas Iván és társai népbírószági pere.

HU-BFL-XXV-1-b-1946-4587. Márffy József igazolási eljárása

HU-BFL-XXVI-2-b-8311/1947. Dr. Minich József pere

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára, Szeged (HU-MNL-CSML)

HU-MNL-CSML-XXV-8-5-d-NB-148/1945.

Piroska János háborús és népellenes bűntette.

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (HU-MNL-OL)

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-187. Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473. Belügyminisztérium rezervált iratai – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250. Belügyminisztérium rezervált iratai – A titkos társaságok felfedése, 1926.

HU-MNL-OL-K 428. Magyar Távirati Iroda – Napi hírek.

HU-MNL-OL-P 1360. Magyar Országos Véderő Egylet.

HU-MNL-OL-P 2249-7. sorozat. Ébredő Magyarok Egyesülete.

Szakirodalmi források

Az Endre-Baký-Jaross-per, forráskiad KARSAI László, MOLNÁR Judit, Budapest, Cserépfalvi Kiadó, 1994.

BARTHA Ákos–PÓCS Nándor–SZÉCSÉNYI András, *Egy bosszan „ébredő” túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*, Múltunk, 2019/2, 138–180.

BARTHA Ákos, *Bajcsy-Zsilinszky Endre. Életút és utóélet*, Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020.

Bethlen István titkos iratai, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÚCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972.

BODÓ Béla, *The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups*, Austrian History Yearbook, 2011/42, 133–163.

BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

BODÓ Béla, *Pál Prónay. Paramilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.

BÖDÖK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018.

Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938, szerk. HETÉS Tibor, MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968.

CSELÉNYI Zsuzsanna, *Az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) működése 1918-1920*, *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Historia* 1991/20, 51–67.

CSONKA Laura, *Nemzetközi és hazai fellépés a népbiztosok megkegyelmezése érdekében*, Archívnet, 2015/3.

<https://archivnet.hu/politika/nemzetkozi-es-hazai-fellepes-a-nepbiztosok-megkegyelmezese-erdekeben.html>

Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna-Tisza közti történetéhez, szerk. ROMSICS Ignác, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976.

DOMBRÁDY Lóránd–TÓTH Sándor, *A Magyar Királyi Honvédség 1919–1945*, Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1987.

DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.

FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156.

GERGELY Jenő, Gömbös Gyula. *Politikai pályakép*, Budapest, Vince Kiadó.

Robert GERWARTH–John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején*.

Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32.

Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.

GOTTFRIED Barna, *Thuróczy István és a román király elleni merénylettern*, Székelyföld, 2010/7, 79–101.

G. SOÓS Katalin, *Magyar-bajor-osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/XVII, 3–43.

GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

GYURGYÁK János, *Magyar fajvédők*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017.

HÉJJAS Iván, *Légi jog*, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Rt, 1934.

Horthy Miklós titkos iratai, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÚCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965.

HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. I. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. III. Az ellenforradalmi rendszer gazdasági helyzete és politikája Magyarországon 1924–1926, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. IV. Az ellenforradalmi rendszer külpolitikája 1927. január 1–1931. augusztus 24., forráskiad. KARSAI Elek, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

KÁDÁR Gábor, VÁGI Zoltán, *Antiszemita atrocitások, gyilkosságok, pogromok a fehérterror időszakában*, ELTE Társadalmi Konfliktusok Kutatóintézete, 2010.

http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=138:antiszemita-atrocitasok-gyilkosságok-pogromok-a-feherterror-idszakaban-&catid=16:esetek

KÁDÁR LYNN Katalin, *Eckhardt Tibor amerikai évei, 1941–1972*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.

KARSAI Elek, *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*, Budapest, Táncsics Kiadó, 1969.

KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

KEREPESZKI Róbert, *A Vitézi Rend, 1920–1945*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2013.

KONOK Péter, *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban. Vörösterrore-fehérterror*, Múltunk, 2010/3, 72–91.

KÓRÓDI Máté, *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3.–1921. október 23.*, Budapest, Clio Intézet, Clio Kötetek 2., 2020.

KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 66–92.

KRISTÓ NAGY István, *A nyilasok*, Budapest, Ezredvég Alapítvány, Z-füzetek 28., 1991.

John T. LAURIDSEN, *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*, Koppenhága, The Royal Library–Museum Tusculanum Press, 2007.

L. NAGY Zsuzsa, *Egy politikus polgár portréja. Rassay Károly*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.

Magyarországi politikai pártok lexikona, 1846–2010, főszerk. VIDA István, Budapest, Gondolat Kiadó, 2011.

Magyarország történeti kronológiája 3. 1848–1944, szerk. BENDA Kálmán, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983.

NÁNDORI Pál, *A Marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

OLASZ Lajos, *A kormányzóhelyettesi intézmény története, 1941–1944*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.

ORMOS Mária, *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*, PolgArt Kiadó, Budapest, 2001.

PAKSA Rudolf, *Szélsőjobboldali pártok és mozgalmak a Horthy-korszakban*, Kommentár, 2007/5, 68–75.

PAKSA Rudolf, *A magyar szélsőjobboldal története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

PAKSA Rudolf, *A numerus clausus*, in *Gróf Bethlen István és kora*, szerk. NAGY Zsejke, Budapest, Osiris Kiadó, 2014, 137–157.

PAKSA Rudolf, *A fehérterror „logikája”. Események, olvasatok, kontextusok*, in *Terror 1918-1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*, szerk. MÜLLER Rolf, TAKÁCS Tibor, TULIPÁN Éva, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.

PAKSY Zoltán, *Nyilas mozgalom Magyarországon 1932–1939*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2013.

PELLE János, *Gázkamra a sörgyárban? Munkaszolgálatosok Kőszegen és orvosuk népbírósági pere*, Életünk, 2017/1, 1–29.

PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszája. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin, SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963.

ROMSICS Ignác, *A Duna-Tisza közge hatalmi-politikai viszonyai 1918-19-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015.ű

ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017.

ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Helikon Kiadó, Budapest, 2018.

ROMSICS Ignác, *Bethlen István*, Budapest, Helikon Kiadó, 2019.

SÁFRÁNY Péter, *Csongrádon nem merünk emlékezni az áldozatokra. Bombamerénylet az izraelita nőegylet bálján*, 2019. február 13.

<https://www.facebook.com/notes/s%C3%A1fr%C3%A1ny-p%C3%A9ter/csongr%C3%A1don-nem-mer%C3%BCnk-eml%C3%A9kezni-az-%C3%A1ldozatokra-bombamer%C3%A9nylet-a-csongr%C3%A1di-izrael/2172279636151235/>

Letöltés ideje: 2020. 10. 17.

SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60.

SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945, forráskiad* Perneki Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983.

SOMBOR-SCHWEINITZER József, *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932-1943, forráskiad.* KOVÁCS Tamás, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.

SOÓS László, *A Nemzeti Munkavédelmi Szervezet létrehozása és tevékenységének első évei, 1921–1926, Levéltári Szemle, 1979/1–2, 277–291.*

SÓREGI Zoltán, *Adalékok a marseille-i merénylet*hez, Archívnet, 2013/4.

https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseillei_merenylet_hatterezhez.html

SUBA János, *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920, Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142.*

SZAKÁLY Sándor, *Napló, naplószerű emlékirat, emlékirat?. Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945 nyomán a naplóíró felelőségéről és a forráskritika fontosságáról*, in *Emlékirat és történelem*, szerk. HORVÁTH Jenő–PRITZ Pál. Budapest, 2012. Magyar Történelmi Társulat – Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság. 82–98.

SZAKÁLY Sándor, *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*, Budapest, Magyar Napló Kiadó–Veritas Történetkutató Intézet, 2015.

UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007.

UJVÁRY Gábor, *„Egy európai formátumú államférfi”. Klebelsberg Kuno (1875-1932)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2014.

UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012.

VÁGI Zoltán, *Endre László. Fajvédelem és antiszemitizmus a közigazgatási gyakorlatban 1919–1944*, in *Tanulmányok a Holokausztról II.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.

VARGYAI Gyula, *A biatorbágyi merénylet. Merénylet a merénylet ellen*, Budapest, Hadtörténelmi Levéltár–Paktum Nyomdaipari Társaság, 2002.

VÁRY Albert, *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*, Vác, A Váci Királyi Országos Fegyintézet Könyomdaja, 1922.

VESZPRÉMY László Bernát, „*Ne hagyjátok őket elcipelni!*”. *Zadravec István és a holokauszt*, Sapiientiana, 2016/1, 78–91.

VONYÓ József, *Jobboldali radikálisok Magyarországon 1919–1944. Tanulmányok, dokumentumok*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2012.

VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576.

ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.

SUMMARY

—

THE PERIOD OF BOMB OUTRAGES ARCHIVAL SOURCES TO THE WAVE OF POLITICAL TERRORISM OF THE FIRST YEARS OF THE HORTHY-ERA, 1922–1924

After World War I, in the 1920s, paramilitarism and paramilitary violence was an almost natural phenomenon in Hungary, just like in many other countries of Central Europe. After the dissolution of the Austro-Hungarian Empire and the collapse of the Hungarian Republic of Councils, the new right-wing government establishing its power with the help of the Entente states could only difficultly rule the quasi anarchistic conditions of the country. In 1920–1921, Budapest and the Hungarian country were terrorized by irregular military formations that were formally part of the National Army, but often operated completely independently.

This 2-year-long wave of paramilitary violence which was committed by mainly detachments subordinated to influential paramilitary commanders First Lieutenant Iván Héjjas, Lieutenant Colonel Pál Prónay or Major Gyula Ostenburg-Morawek is called the White Terror. Radical right-wing irregular soldiers exploiting the weakness of the government committed several serious crimes like robbery,

plunder and even murders, frequently by anti-Semitic motivations, and they did it in the disguise of law enforcement measures, since in this period the military authorities possessed police jurisdictions over civilians as well in order to restore the order.

The government led by Prime Minister Count István Bethlen gradually ceased the White Terror, and disbanded/regularized irregular/paramilitary troops and formations. The otherwise strongly right-wing Hungarian government really did its best to tranquilize the radical right-wing forces and create some kind of social and political peace at last, after the long years of war and civil war.

Although paramilitary violence finally ceased, and irregular military formations were formally disbanded, the radical right-wing Hungarian militia movements mainly consisting of World War I veterans, active and demobilised soldiers lived on the form of secret right-wing paramilitary organisations. The influential radical right-wing organisation *Ébredő Magyarok Egyesülete* (ÉME) – Association of Awakening Hungarians which sometimes operated in a similar way to a political party still had a strong paramilitary character, and it had its irregular militia called *Nemzetvédelmi Főosztály* – Department of National Defence. The government, mainly the army and the Ministry of Defence still used up *Freikorps*-like militia units consisting of veterans for two reasons. On the one hand, the right-wing political and military elite was still afraid of another possible Communist takeover attempt, and used

the radical right-wing militias as auxiliary political police forces, keeping them prepared; on the other hand, the countries of the losing side of World War I were subject to serious limitations of armament. Therefore, the government and the military leadership did its best to circumvent limitations, and treated free-corps-like irregular military formations as secret semi-official reserve forces of the army, preparing for a war in the near future in which the territories that were truncated from Hungary by the Treaty of Trianon were to be reoccupied. Hungarian anti-Communist and irredentist troops were coordinated by the secret military organisation called Kettőskereszt Vérszövetség – Double Cross Blood Union in the 1920s, and thousands of armed people were kept in secret military status, waiting for deployment. The military and the radical right-wing political movements had very strong relations these times due to the historical traumas, and hyper-nationalism and exaggerated patriotism nearly necessarily coupled with violent anti-Semitism.

Some secret irregular military formations, mainly related to the Department of National Defence of the ÉME and Double Cross Blood Union started becoming concerned in political terrorism, like the luckily prevented bomb outrage plan in Jászkarajenő in 1922, the bomb outrage of Erzsébetváros that required 8 casualties on 2 April 1922, or the bomb outrage of Csongrád in which 3 people died on 24 December 1923. All the third grave terrorist incidents were committed by the members of the Department of National Defence of the ÉME who were at

the same time irregular soldiers of Double Cross Blood Union, and paramilitary commanders First Lieutenant Iván Héjjas and Lieutenant Commander Pál Prónay arose in all the three cases as possible instigators, together with Captain Gyula Gömbös, later Minister of Defence, then Prime Ministers, in this period the leader of the oppositional Party of Hungarian National Independence (popularly called race-defenders).

Although the police did its best to investigate the grave bomb outrage cases, and lower-ranking paramilitary commanders like István Keő-Kucsera, József Márffy or János Piroska (all informally subordinated to First Lieutenant Iván Héjjas) and their minions were committed to trial for their actions, it seems that influential military and political circles tried to save them from prison or capital sentence. It is very curious that in the end only the young veteran József Márffy, the mastermind of the bomb raid of Erzsébetváros who was responsible for the death of 8 people was sentenced to 8 years of imprisonment. Although the evidences in all the three criminal suits seemed to be persuading, someone had the power to influence the judges and achieve that terrorists should be exempted from the charges or sentenced only to a couple of years in prison. Although Prime Minister Count István Bethlen did his best to create consolidation in Hungary in the political, social and economic sense of the word, radical right-wing political forces still had some influence, and for example Gyula Gömbös, the informal leader of the Hungarian radical right-wing movements of the 1920s, had

a personal good relationship even with Regent Governor Admiral Miklós Horthy who had used to be a paramilitary commander himself in the civil war of 1919–1920 before elected by the parliament as Regent Governor with the strong support of the Entente Powers. The age of the bomb raids, as the press of the opposition sometimes called the period between 1922–1924 finally ended with the fact that murderous, radical right-wing, anti-Semitic terrorists remained at large, and many of them found their places in the authoritarian conservative, strongly right-wing regime of Hungary of the 1920s.

The present source publication makes an attempt to reconstruct certain serious, terroristic crimes committed by the members of irregular military formations that operated under the supremacy of the secret Hungarian military organisation Double Cross Blood Union via micro-historical case studies, mainly based on archival records of criminal suits in the custody of the Budapest City Archive and in the Central Archive of the National Archives of Hungary. Furthermore, beyond the introduction and analysis of the individual cases of three different, but interrelating bomb outrages from the period 1922–1924, it intends to draw general conclusions about the controversial and complex relationship between the early Hungarian paramilitary radical right-wing movements and the government/military.

Az 1920-as évek viharos történelmi időszakában működő nagyszámú, egymással szoros átfedéseket mutató titkos és féltitkos irredenta szervezet, illetve a hozzájuk ezer szállal kötődő, radikális jobboldali paramilitáris alakulatok működését a maguk komplexitásában leginkább konkrét példák és velük kapcsolatba hozható események, mikrotörténelmi példák vizsgálata útján érthetjük meg. A hadsereggel és egyéb állami fegyveres szervekkel is szorosan összefonódó, radikális jobboldali paramilitáris szervezetek neve felmerült olyan nagy sajtónyilvánosságot kapott bűnesetek mögött is, mint az 1922-es, szerencsésen meghiúsult jászkarajenői merénylet, a nyolc halálos áldozatot követelő, 1922. április 3-ai antiszemita bombamerénylet az Erzsébetvárosi Demokrata Kör ellen, a három ember életét kioltó 1923-as csongrádi bombamerénylet. Ezeket az irreguláris katonai alakulatokat a német *Freikorps* szabadcsapatokhoz hasonlóan a fegyverkezési korlátozások alatt álló magyar hadsereg is saját félhivatalos, tartalékos alakulataiként kezelte, és titokban pénzzel és felszereléssel támogatta a működésüket, tagjaik pedig, bár nem a kormány és a hadsereg megbízásából vagy jóváhagyásával, de mélyen érintettek voltak a Magyarországon is elburjánzó politikai terrorizmusban. Az 1920-as évek robbantásos merényletei, melyek nyomán az ellenzéki sajtó az 1922–1924 közötti időszakot a *bombamerényletek korának* is nevezte, majd általában a feltételezhető tettesek felmentésével záruló büntetőpercek és kontextusuk vizsgálatán keresztül részleteiben érthető meg a korabeli radikális jobboldali paramilitáris szervezetek működése, illetve a rövid ideig Magyarországon is elterjedő terrorizmus természetrajza. Az elkövetők kapcsolati hálója fényében pedig következtetések vonhatók le a korabeli szélsőjobboldali politikai erők korántsem végtelen, de mégis csak létező befolyásáról és érdekérvényesítő képességéről is.